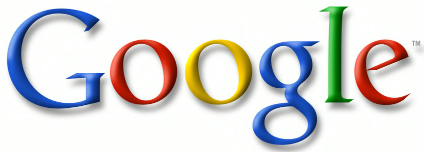

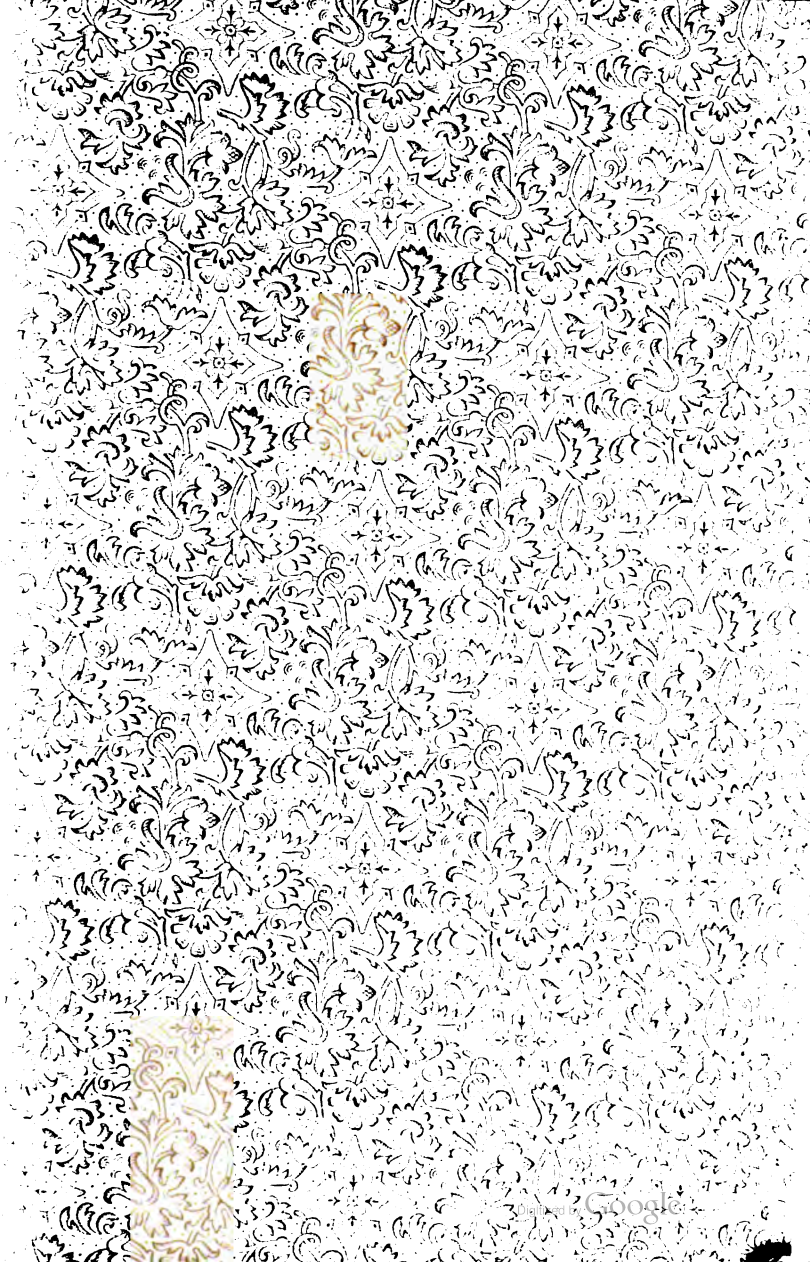

Dante Alighieri

Božská komedie

VE RI
TAS

355/155 !

3 vol in 1.

40.-

214; 2[illegible]; xiii, 24[illegible]

1: Petko. 3 vyd. 18[illegible]
2: [illegible] 18[illegible]
3: Ráj 18[illegible]

DANTE ALIGHIERI

BÁSNICKÁ DÍLA

PŘEKLADY

JAROSLAVA VRCHLICKÉHO

I.

BOŽSKÁ KOMEDIE:

PEKLO

V PRAZE

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA

1897

DANTE ALIGHIERI

BOŽSKÁ KOMEDIE

PEKLO

PŘELOŽIL

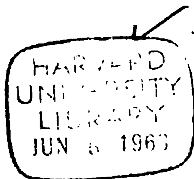
JAROSLAV VRCHLICKÝ

TŘETÍ, OPRAVENÉ VYDÁNÍ

V PRAZE

NAKLADATELSTVÍ J. OTTO KNIHTISKÁRNA

1897

HARVARD
UNIVERSITY
LIBRARY
JUN 5 1963

SVÉMU PRVNÍMU VYCHOVATELI

A

OTCOVSKÉMU PŘÍTELI

P. ANTONÍNU KOLÁŘOVI

PŘIPISUJI TENTO PŘEKLAD

V MALÝ DŮKAZ VDĚČNOSTI A LÁSKY

J. V.

Slovo k třetímu vydání.

Vydání toto reprodukuje až na některé malé opravy formalní druhé vydání mého překladu, které vyšlo roku 1889. Hlavně forma terciny jest v textu lépe vyznačena, jak se to již stalo při druhém vydání „Očistce“ a „Ráje“.

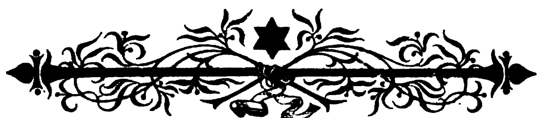
Poměrně rychlý odbyt „Pekla“ stvrzuje na novo sílu starého předsudku, který v širších kruzích panuje proti lektuře obou ostatních částí veliké skladby. Avšak ani tento úspěch v poměrech našich posud nedovolil, aby k dílu připojen byl již teď všestranný a obsáhlý komentář, který uchystal náš první Dantista, pan Jan Blokša. A tak nutno omeziti se na výklady stručné, které jsem převzal z vydání druhého.

Dojde-li k novému vydání též ostatních částí Božské komedie i lyriky Dantovy, přičiním rád některé změny a opravy již uchystané. Neníť tak hned básnického díla, které by vyžadovalo na překladateli tolik stálého úsilí a při němž by si mohl dáti jen tak hravě absolutorium.

V Praze, dne 16. září 1896.

J. V.

PEKLO

ZPĚV PRVNÍ.

V půl naší zemské pouti když se vkročí,
já octnul jsem se v tmavém, pustém lese,
neb cesta pravá zmizela mi s očí.

Ten popsati les, ruka má se třese;
tak divoký byl, drsný, v stálém šeru,
že vzpomínka naň nový strach mi nese!

Tak hořký, smrt že málem trpčí věru,
leč, chci-li dobro líčit z jeho středu,
co shleď jsem v jiném, vypovím, též směru.

Jak tam jsem přišel, říci nedovedu,
tak plný spánku byl jsem v oné chvíli,
když minul jsem se pravé cesty sledu.

Leč k patě vršku jak má noha pílí,
tam, tmavý tento údol kde se tratí,
jímž v srdce mé se tolik bázně chýlí:

Zřím do výše, jak vršku bedra šatí
té hvězdy paprsk, jejíž záře milá
vždy každou cestou jiné k cíli vrátí.

Tu bázeň má se trochu utišila
na srdce mého tůni trvající
tu celou noc, jež tak mne zastrašila.

A jako ten, kdo z mořské bouře hřmící
se zachrání, břeh zachytí a v divý
vln svár se bezdech točí zírající:

Tak v útěk stálý duch můj pohyblivý
se obracel v ten průsmyk, který minul,
a jímž neprošel posud nikdo živý.

A umdlen chvíli když jsem odpočinul,
šel těžce jsem tou strání, pustou oku,
spád nohy pevné že vždy níž se šinul.

Hle, na počátku srázu po mém boku
mně kropenatý panther v cestu vkročil,
tak štíhlý, lehký a tak pružný v skoku.

A nezmizel již, co jej zrak můj zočil;
tak překážet mi začal v cestě mojí,
že krok můj vícekráte zpět se točil.

Byl jitra čas a slunce v těch hvězd roji
se vznášelo, jež tenkrát již s ním byly
v ten první den, kdy Bůh je v lásce svojí

Hnul k oběhu s krásnými všemi díly;
čímž v dobrou naděj moje bázeň taje,
když zrak na šelmy pestrou srst se chýlí,

Tož jitra časem, sladkou dobou máje:
však ne tak zcela, bych se nechvěl děsem
lva náhle zočiv lesa u pokraje.

Jak na mne chtěl by skočit s divým plesem,
nes' hlavu vzhůru v hladu zuřivosti,
i řekl bych, že zachvěl se vzduch lesem.

A vlčice, jež žravou hltavostí,
ač hubena, se přetížena zdála,
a mnohým bídy nastrojila dosti,

Mé údy takým ustrnutím jala,
tož strachem, který z očí jejích září,
že dospět vršku mysl má se vzdala.

Jak ten, jenž lakotivě hospodaří,
když přijde doba, v které prodělává,
se rmoutí v myšlénkách, čas vzdechy maří:

Mne zlekala neklidná šelma dravá,
vstříc jdouc mi, zvolna hnala skoky všemi
mne nazpět zas, kde slunce umlkává.

A svahem půdy jak jsem padal k zemi,
mým očím kdosi objevil se v houšti,
jenž zdál se chraptit tím, že dlouho němý.

Jak jej v té velké uviděl jsem poušti:
„Buď stín, buď člověk smiluj se v té strasti,
ať pomoc tvá mne v bídě neopouští!“

On děl: „Kdys člověk, teď jsem jeho částí,
z Lombardska moji rodičové byli,
a Mantua jich obou byla vlastí.

Sub Julio jsa zrozen, v pozdní chvíli
jsem žil, kdy v květu Augusta moc stála,
kdy klamní, lživí bozi vévodili.

Byl básník jsem a zpěvu mého chvála
o synu Anchisově zněla, z Troje
jenž vytáhl, když hrdá ohněm vzplála.

Leč v taký trud nač vracíš kroky svoje?
Proč nevstoupíš na vrch té čarné stráně,
zkad všeho plesu jdou a tekou zdroje?“ —

„Jak, tys ten Virgil, ručej, požehnaně
zkad proudnou řekou výmluvnost se lila?“
Dím v zbožné úctě v studu sklopiv skráně.

„Ó druhých pěvců světlo, zdobo milá,
kéž láska s pílí, která neustává
v tvé knihy čtení, by mně v prospěch byla!

Ty's mistr můj, můj vzor, má chlouba pravá,
jen tebou vznik' ten zdobný sloh, v němž pěji,
a kterým pouze moje zkvetla sláva.

Tu šelmu zříš, zpět nutí mne vztek její.
Ó sprosť mne jí, ty moudrý, ona vinou
jest, tepny mé a žíly že se chvějí.“ —

„Ty nyní cestou dát se musíš jinou,“
on, vida moje slzy, odpovídá,
„když opustit chceš poušť tu nehostinnou;

Neb toto zvíře, jímž tvá vznikla bída,
zde nepropustí žádné duše živé,
tak brání, že jí smrtí cestu hlídá.

A povahy tak zvrhlé jest a divé,
že zkojit žravost se mu nepodaří,
vždy po žrádle má větší hlad než dříve.

Je mnoho zvířat, s kterými se páří,
a víc jich bude, až chrt smělý vpadne
mu v zápětí, je poraní a zmaří.

Živ z peněz nebude ni země žádné,
leč láskou, ctností a moudrostí skvělý
zřím, kterak lidu mezi Feltry vládne.

Tu bídnou Italii vznese smělý,
tu, pro kterou Kammilla, panna, mřela,
Eurial, Turnus, Nisus krváceli.

Z měst vypudí tu šelmu jeho střela,
až v pekla jícen zpět ji zase hodí,
zkad hnána první závistí v svět spěla.

V tvou spásu rada má tě osvobodí;
pojď za mnou, sám chci průvodcem tvým býti,
jenž věčným tebe místem doprovodí.

Tam uslyšíš skřek zoufalosti zníti,
tam uzříš v mukách duchy z dávných časů
po druhé smrti volati a výti:

Pak uzříš ty, již v ohni bez zápasu
dlí stále, doufajíce, spokojení,
že, buď kdy buď, v blažených vejdou spásu:

Však chceš-li tam jít, mně kam vchodu není,
tam duše hodnější mne ruku dá ti,
jí odevzdám tě při svém rozloučení;

Neb císař ten, jejž poslouchají svatí,
mnou nepropustí v týn svůj duše žádné,
neb k jeho řádům nechtěl jsem se znáti.

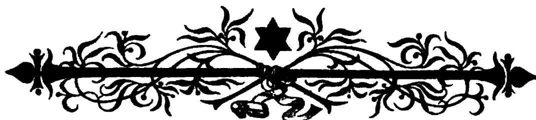
Tam králuje, ač v celém světě vládne,
tam jeho město i velký trůn stojí,
ó blah, na koho volba jeho padne!“ —

Dím: „Básníku, tím Bohem, v touze svojí,
jejž nepoznal jsi, prosím usedavě,
bych tomu zlu i větších ušel rojí.

Tam veď mne, o čem hovořil jsi právě,
ať bránu Petra uzřím, i ty, lkáním
již hynou, které líčil jsi tak tmavě.“ —

Tu on se napřed hnul, já kráčel za ním.

ZPĚV DRUHÝ.

Již hnědnul vzduch a den se k sklonu chýlil,
tma dovolila tvorům spočinouti
od mdloby jich; já jediný jsem pílil

Se připravit, bych boj moh' podniknouti
i s cestou též i se soucitem; boje,
jež věrně sdělí duch můj z této pouti.

Ó Musy, velký duchu, zpěvu zdroje,
jež psala's, mysli, co jsem zřel, mé snahy
teď šetř, ať zjeví vznešenost se tvoje!

I počal jsem: „Ó pěvče, vůdce drahý,
hleď na mou sílu, stačí-li, ždám vřele,
dřív než mne svěříš obtížím té dráhy.

Ty's pravil, Sylviův že otec směle
se odvážil v říš, která duchy hostí,
ač v smrtelném a křehkém trval těle.

A jestli protivník vší nepravosti
byl nakloněn mu, tím že uvažoval
té cesty záměr i vše okolnosti,

Tu z rozumných, rci, kdo by pochyboval,
že v empyreu chtěl Bůh neskonalý,
by Řím a říši jeho vybudoval:

A Řím a říš se svatým místem staly,
by sídlili tam — pravdu řeč má praví —
po větším Petru kteří sledovali.

Tou poutí, kterou tak tvá píseň slaví,
on poznal vše, čím jeho vítězení
i papežský plášť dostoupily slávy.

Tam vešla Nádoba též vyvolení,
by posilu té víře snesla k zemi,
jež počátkem jest cesty k vykoupení.

Proč já tam jdu? Kým dovoleno je mi?
Já nejsem Aeneášem, Pavlem ani;
za nehodna jsem sebou jmín i všemi.

A kdybych šel, mne jímá divné zdání,
bych k bláznovské se pouti neodvážil;
ty's moudrý, víš již, kam se soud můj sklání."

Jak ten, jenž nechce, po čem dříve bažil,
jat jiným plánem ve úmyslu jiném
hned pouští zcela, oč se dříve snažil:

Tak rovněž mně na tomto břehu stinném
můj podnik dlouhé přemítání ruší,
ač zprvu hotov byl jsem v duchu činném.

— „Tož jestli dobře duch tvé slovo tuší,“
stín velkodušného se ke mně snáší,
„jho zbabělosti spjalo tvoji duši.

Ta člověka tak mate a tak straší,
jej činů vzdaluje, k nimž vzlet jej vodil,
jak zvíře, když se před přeludy plaší.

Bych této bázně tebe osvobodil,
slyš, proč jsem zde, a jaká řeč tam zněla,
když pro tě soucit v srdci mně se zrodil.

Má duše mezi nejistými dlela,
tak sličná paní když mne zavolala,
že prosil jsem, by jen mi poroučela.

Nad hvězdu záře jejích očí plála:
tak líbezně a vlídně ke mně praví,
že hlasem andělů řeč její hrála:

— ‚Ó milá duše z Mantovy, tvé slávy
i zpěvu tvého země plná jesti
a bude, dokud běh se nezastaví:

Hle, tam můj přítel, ne však přítel štěstí,
na pustém svahu padl v nebezpečí,
že zmaten v bázni zpět si cestu klestí.

Strach mám, zda nekles' v pobloudění větší,
že pozdě v pomoc jsem mu pospíšila,
než vyslechla jsem v nebi o něm řeči.

Jdi, zdobná řeč tvá by mu sílu vlila,
spěš, poraď vše, co k jeho vyváznutí,
jdi, pomoz mu, abych se potěšila.

Jsem Beatrice, jež tě k spěchu nutí;
jdu z místa, kam mne zpátky touha žene:
Tě oslovit mne hnalo lásky hnutí.

Můj duch se s chválou na tě rozpomene,
až před Pána zas přijdu v nebes luhu.' —
Tu ztichla; já děl z duše roztoužené:

— ,Ty, které připočíst lze na zásluhu,
čím předčí člověk, ó všech ctností paní,
vše, co objímá nebe menších kruhů:

Tvůj rozkaz ve mně také vznítil plání,
že splnit jej již opozděním zdá se;
víc netřeba ti, než své říci přání.

Leč pověz, čím to jest, že nezdráhá se
tvůj duch sestoupit v ten střed, odkud k výši,
jiš opustil, z míst hrůzy touží zase?' —

— ,Nuž povím, ať tvá zvědavost se ztiší,
jen v krátce,' — jme se odpověď mi dáti —
,proč nebojím se vstoupit v tuto říši.

Neb třeba jest jen věcí těch se báti,
jež škodit jiným tají v sobě vlohu:
však u jiných lze bázně vší se vzdáti.

Tak stvořena jsem, věčný dík buď Bohu,
že vaše bědy se mne netýkají,
že bez úhony ohněm jíti mohu.

Tam s útrpností žena ctná dlí v ráji,
zří překážky, mnou tebe odesýlá,
soud tvrdý s výše zmirňuje, ta v taji

Ku Lucii své přání vyslovila:
Ždá pomoci tvůj věrný, jak jsem zhlédla,
přej, abych jeho tobě poručila.

Ta, každé tísně sokyně, se zvedla
a k místu šla, kam v úděl věčné slávy
jsem ku pravěké Racheli si sedla.

Beatrice, ty plese Boha pravý,
jdi, pomoz tomu, jenž tak pro tě planul,
že zhrdnul vším a všední nechal davy.

Vzdech jeho nářků zda tě neovanul?
Na proudu, před nímž se i moře stydí,
smrt nezříš, s kterou v tuhém boji stanul?

Tak čile nikdo, věř, nepovstal z lidí,
by hledal zisk se škodě vyhýbaje,
jak já, krok jejíž řečí tou se řídí:

I sestoupla jsem s křesla svého, s ráje
na slova tvého spoléhajíc krásu,
jež tebe ctí, i každého, kdo zná je.' —

To řkouc svých zářných očí vlhkou řasu
odvrátila, čím daly v pospíchání
se kroky moje, bych neztratil času.

Dle jejího jsem k tobě přišel přání
a zaplašil jsem ono zvíře divé,
jež bránilo ti přímou cestu k stráni.

Co nyní tedy? K čemu v mysli snivé
teď prodléváš, nač mužnosti a síly
tvé srdce nemá málo odvážlivé?

Tři světice když mají o tě píli
a v lásce s nebe zhlíží k tobě na zem
a slovo mé tě slibem spásy sílí? —“

Jak květ, jenž zavřen, skloněn noci mrazem,
když ozáří jej zlaté slunce jara,
se otevře, na stonku vztyčí rázem:

Tak síla kleslá zas v mém ňadru hárá,
že dím jak svobodný muž, v touze větší,
tak v mysli mojí odvaha plá jará:

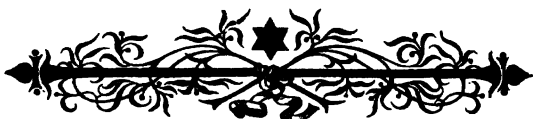
— „Ó soucitná, jež tak máš o mne péči!
Ty laskavý, jenž hned jdeš poslechnouti,
vše slova pravdy, která tobě svědčí!

Ty's touhu novou vlil mně k této pouti
tak slovem svým, že vůle v duši mojí
plá, úmysl zas první podniknouti.

Nuž tedy jdi, nás jedno chtění pojí,
ty vůdce, pane, mistře!“ — Nohou ráznou
po slovech mých on nastoupil pouť svoji,

I vkročím v cestu lesnatou a sráznou.

ZPĚV TŘETÍ.

Mnou vchází se do města věčné strasti,
mnou vchází se v bol, který nemá rána,
mnou vchází se do zatracenců vlasti.

Hlas spravednosti pohnul světů Pána;
moc boží sklenula mé brány stinné
a s první láskou moudrost svrchovaná.

Před vznikem mým nebyly věci jiné,
jen věčné vyjma, já též věčně stojím;
nech naděje, čí noha sem se šine!

Ta slova barvou tmavou očím mojim
se objevila nad portálem vryta;
dím: „Mistře, slov těch smyslu já se bojím.“

On, jemuž hrůza pekla není skryta,
dí: „Každou pochybnost zde nechat sluší,
zhyň každá podlost, jež tvým srdcem zmítá.

Jsme tam, kde děl jsem, snad tvá mysl tuší,
kde zatracených uzříš smutné davy,
jimž zmizelo poznání dobro v duši."

Svou ruku vkládá v mou, co toto praví;
tvář jeho jasná sílila mne v mdlobě —
a již mne vpustil v tajů jícen tmavý.

Zde vzdechy, nářky, pláče, tmou jak v hrobě
se ozývaly v bezehvězdném vzduchu,
že pláčem vlhly moje oči obě.

Tu různé řeči zněly k mému uchu,
vzdech bolesti a hněvu drzé lání,
skřek drsný, rukou tlesk, až děsno sluchu,

Hřmot činily tam, který bez ustání
ve vzduchu, který nezná barvy, krouží
jak písku změť, jejž vírný vítr shání.

Já, jehož skráň se v závrati tůň hrouží,
dím: „Mistře, jaký pláč to slyším lkavý?
A jaký lid zde krutá bolest souží?"

A ke mně on: „Tak bědně zde čas tráví
těch podlé duše, již lhostejní k všemu
bez hanby žili jako beze slávy.

Ti přimíšeni jsou zde k sboru zlému
těch andělů, již pouze žili sobě,
ni vzdorní Bohu, aniž věrní jemu.

Ráj odměnou být nemoh' jejich mdlobě,
hloub jícnů svých jim peklo zapovídá,
by vinníkům tam nesloužili k zdobě."

I dím: „Ó Mistře, pověz, jaká bída
je k pláči nutí, v kterém těžce hynou?“
„To krátce poslyš,“ on mně odpovídá.

„Ni na smrt nemohou mít naděj línou,
jich slepý život tak je v ceně malé,
že závidí všem každou účast jinou.

Na světě stopy nenechali k chvále,
k nim soucit, spravednost se nechce znáti.
Dost o nich slov, ty viz je a pojď dále!“ —

A tu jsem uzřel, maje v před se bráti,
jak rychlým vírem korouhev se chvěla,
jak nechtěla by ani chvilku státi.

A za ní dlouhá řada lidí spěla,
že nevěřil bych, tolik lidských synů
že během světa smrt by skosit měla.

Tvář mnohých známých v davu těchto stínů
jsem poznal a zvlášť toho mezi nimi,
jenž zbabělostí zřek' se velkých činů.

Tu pochopil jsem jasně, mezi zlými
že octnul jsem se, již se nelíbili
ni Bohu, ani ďáblu skutky svými.

I tehdáž mrtví byvše, dokud žili,
šli nazí teď, od vos a střečků roje
v hon štváni a píchání v každé chvíli.

Jim přes obličej tekly krve zdroje,
a u nohou s jich slzami se slily,
na nichž hmyz hnusný skájel choutky svoje.

A jak můj zrak se k jiným věcem chýlí,
u velké řeky lid zřím v davu statném
i dím: „Mé touze pozvol, mistře milý!

Ať zvím kdo jsou, již touží v kroku chvatném,
a ku převozu co je nutí valem,
jak rozeznává zrak můj v světle matném?“

A ke mně on: „Vše poznáš v čase malém,
až k Acheronta smutným břehům stočí
se naše pouť, ty jediným jsou žalem.“

Tu zastyděv se hned jsem sklopil oči
ve strachu, řeč má že mu klidu nedá,
byl tichý jsem až k řece; však tu zočí

Mé oko, z proudu kterak loď se zvedá,
v ní stařec stál, vlas zbělelo mu stáří,
i vzkřikl na nás: „Hříšné duše, běda!

Vám nebe dostihnout, se nepodaří,
já převezu vás k břehům věčné hrůzy,
v tmy propasti, kde s ledem žár se sváří.

Ty ale kliď se, mrtví jsou zde druzí,
ty živá duše, jinde zkoušej štěstí!“ —
Však pozoruje, že se nemám k chůzi,

Děl: „Jiná cesta, jiný přístav jesti
a jiný přívoz k tvému putování,
loď mnohem lehčí též tě musí nésti.“

A vůdce k němu: „Charone, nech lání,
tak chtějí tam, kde mohou to, co chtějí,
zde zbytečné jest další vyptávání!“

Tu tvář převozník kalném na ručeji
hned zjasnil, na níž vous se vlní zšedlý,
kde oči se mu v rudých kolách stkvějí.

Leč nahé duše mdlé, jak jen ho shledly,
a jeho drsný rozkaz uslyšely,
hned zuby skřípaly a strachem bledly.

Na svoje rodiče, na Boha klely,
na místo, čas, na símě svého rodu,
na zrození své i svůj život celý.

A pak se v pláči brali k tomu brodu
na bědný břeh, kam každý přijít musí,
kdo nepřived' své srdce s Bohem v shodu.

A démon Charon, v očích uhlí kusy,
jim neustává kývat, je v loď hnáti,
kdo opozdí se, veslo jeho zkusí.

Jak pozdě na podzim, kdy zvolna tratí
se list za listem s uschlé ratolesti,
až celou zdobu svou strom zemi vrátí:

Tak zřel jsem k břehu onomu se nésti
zlý Adama rod, jako klamnou písní
se na čihadlo ptáci dají svésti.

Hle, táhnou zvolna ve vln rmutné třísni
a než vystoupí na druhý břeh tmavý,
již nová tlupa na břehu se tísní.

„Můj synu," vlídně mistr ke mně praví,
„již v hněvu Boha zemrou zatvrzeni,
těch z každé země sem se sejdou davy.

A všichni k převozu jsou připraveni,
neb tak je žene spravedlnost Páně,
že strach před zhoubou v touhu po ní mění.

K té dobrá duše nezabloudí bráně;
teď pochopíš, proč Charon dřív lál tobě,
a poznáš nyní, co jest v jeho haně.“

To dořekl a černá zem v té době
tak mocně třásla se, že v ustrnutí
i při vzpomínce chvím se v potu, v mdlobě.

Zem slzí plna vichr k letu nutí,
a rudým světlem mihnul se blesk děsný,
že ztuhlo ve mně každé smyslu hnutí;

I padl jsem jak ten, jenž padá ve sny.

ZPĚV ČTVRTÝ.

Sen v hlavě zdrtila mi hromu rána,
že vyletěl jsem vzhůru polekaný
jak osoba, jež náhle zburcována.

Mé oči zotaveny na vše strany
se obracejí, pevně upírají,
by poznaly, u jaké dlím teď brány.

A pravdou bylo: stál jsem na pokraji
té propasti tmy, zahynutí, zmaru,
jež bouři nářků nekonečných tají.

Tak tmavá, bezdná, zahalena v páru,
že, oko když jsem vnořil na dno její,
v tmách rozeznat jsem nemoh' žádných tvarů.

— „V svět slepý vstupmež temna na peřeji,
začíná básník zděšen, s bledou lící,
ty půjdeš druhý vždy, já napřed spěji.“

Tvář jeho spatřiv barvu střídající:
„Když ty se lekáš, kterak já mám jíti,
ty, posila mé mysli klesající?“

On ke mně: „Muka zatracenců nítí
jen barvu soucitu v mé tváři bledé,
jež barvou bázně tobě zdá se býti.

Leč pojďme, pouť jest dlouhá, jež nás vede.“
A vstoupil již a nechal, bych šel za ním
v kruh první, jenž tůň spíná. V mlze šedé

Tu do kola, kam jenom ucho skláním,
ryk nářků nezněl, ale vzdechů chvění,
že věčný vzduch se třás' tím tichým lkáním.

Zde davy trpěly, však bez mučení,
žen, mužů, dětí v jedné směsi spolu,
a byly mnohé, velké, k nesečtení.

Dí dobrý mistr: „V jakém lkají bolu,
proč neptáš se, ni koho kruh ten hostí?
Nuž krátce poslyš, dál než půjdem dolů:

Ti nehřešili, ale jejich ctnosti
jim nestačí, neb křestu nepřijali,
jenž branou je tvé víry k blaženosti.

Jak sluší se, tak Boha nevzývali,
neb žili před křesťanstvím; v tyto stíny
já patřím sám, tím nedostatkem vzali

Jsme tento trest, však nebyl to hřích jiný;
nás mučí pouze tajná touhá smělá,
v ní bez naděje žijem život líný.“ —

Po slovech těch mi bolest v srdci vřela,
neb lidi zřel jsem převeliké ceny,
jichž valná tlupa v předpeklí tom dlela.

„Rci, pane, mistře," ptám se roztoužený,
neb chtěl jsem býti zjištěn vírou svojí,
tou, kterou každý blud je přemožený,

„Rci, zdaliž někdo k blaženosti zdroji
se odsud svou neb cizí snahou vrátil?"
On pochopiv hned smysl řeči mojí,

Děl: „Krátký čas, co krok můj sem se ztratil,
kdos mocný přišel ve průvodu slávy,
svit vítězství mu božské čelo zlatil.

Vzal odsud lidí praotce stín tmavý,
s Abelem, Noema, Mojžíše dále,
jenž poslušen v jho zákona spjal davy,

Pak Abrahama i Davida krále,
Jakuba s otcem, syny, Rachel taky,
pro niž on tolik trudu snášel v žale.

A jiných mnoho vzal v ráj nad oblaky,
však před nimi se odsud nedostala
ni jedna z duší, jež tvé vidí zraky." —

Pouť naše mezi řečí neustala,
i kráčeli jsme dále lesem tiše,
tož lesem duchů, jež jsem vina svála.

A neušli jsme mnoho kroků s výše,
když pláti zřel jsem oheň, jehož svitem
se v polokruhu jasní stínů říše.

Tu poznat moh' jsem, ač v pohledu hbitém,
jak z dálky v temno mdlý můj zrak se zvedá,
že ctným zástupům země ta je bytem.

— „Ty, jímž se chlubí umění i věda,
kdo jsou, jimž taká pocta udělena,
jež s jinými se pomíchat jim nedá?“

On odpovídá: „Slávou jejich jména,
jež jistě posud v lidském zvučí žití,
jim tato milost nebem udělena.“

A zatím velký hlas jsem slyšel zníti:
„Buď největšímu z pěvců úcta vzdána,
zda nezříte stín jeho zpět k nám jíti?“

Jak zhasla řeč ta tichem zkolébána,
zřím čtyry velké stíny k nám jít směle,
v jich tváři trud ni slast nebyla psána.

Můj dobrý mistr přimlouvá mi vřele:
„Viz onoho, jenž meč má ve pravici
a jako kníže druhým kráčí v čele;

Toť Homér nad básníky králující,
Lukán jest zadní, Ovid kráčí třetí,
Horác jest druhý satirou se stkvící.

A jedním hlasem, jejž tu slyšel's zněti,
mne tito slaví, že jsem roven s nimi,
a pravdu mají, když mé jméno světí.“

Tu krásnou školu zřel jsem zraky svými,
knížete zpěvů nejmocnější síly,
jenž jako orel letí před druhými.

Když malou spolu hovořili chvíli,
tu vlídně kynouce mne přivítali,
nad čímž se vlídně usmál mistr milý.

A ještě větší poctu pak mi vzdali,
neb směl jsem k jejich přidružit se sboru,
že šestým v takém věhlasu mne zvali.

Až k oné záři šli jsme v rozhovoru
o věcech, o nichž tam řeč slušná byla,
jak mlčení zde mně, zemskému tvoru.

Tu hradba zámku se nám objevila,
jejž sedmero zdí převysokých střeží,
kol nichž se pěkná říčka otočila.

Jak po pevnině přes ni krok náš běží
a sedmero bran s mudrci jsem minul,
a v luh jsem přišel zelený a svěží.

Tu byli lidé, vážně zrak jich kynul,
tvář důstojnosti nesla aureolu,
jich jemné řeči proud se zvolna linul.

A k jedné straně sestoupli jsme spolu
na místo vyšší, světla ve záplavě,
zde bychom všecky přehledli v tom dolu.

Tu proti sobě v smaragdové trávě
jsem spatřil tyto velké duchy v roji,
což ještě posud k své přičítám slávě.

Tu Elektra ve tlumu svojich stojí,
tam Aeneas dlí k Hektoru se chýle
a dále Caesar s orlím zrakem v zbroji.

Penthesilea sedla ku Camille;
na druhé straně opět Lavinia,
k níž Latinus král used', k dceři milé.

Pak Bruta zřím, jenž vyhnal Tarquinia,
tam Saladin dlí stranou osamělý;
hle, Julia, Martia, Cornelia!

A výše když jsem pozvedl zrak smělý,
tu mistra všech jsem viděl, kteří vědí
ve kruhu mudrcův. Svůj obdiv vřelý

Mu vzdávají, naň každý s úctou hledí,
a nejblíž jemu ve mudrců rodě
sám se Sokratem moudrý Plato sedí,

Demokrit, zbudoval svět na náhodě;
s Thaletem Zenona mé oko shlídá
a Empedokla s Heraklitem v shodě;

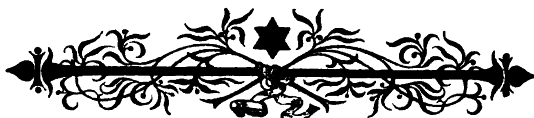
I znalce přírody Dioskorida
i Tullia, Seneku, Galienna,
Orfea, Lina pak i Euklida.

Tu zase Ptolomaeus, Avicenna
a s Hippokratem Averroës v davu,
ten velký komentator, jiných jména

Již smlčím, nemohu dát o nich zprávu,
mne látka žene, cestu dál mi klestí,
že v nedostatku slov jen skláním hlavu.

Na dva se potom zmenšil spolek šesti.
Z tichého vzduchu vůdce k cestě jiné
do vzduchu, jenž se chví, mne jal se vésti.

Tam přišel jsem, kde každé světlo zhyne.

ZPĚV PÁTÝ.

Z prvního kruhu pouť se v druhý sklání,
jenž duším chystá více utrpení,
na menším místě trudů víc a lkání.

Tam Minos hrozně stojí, zuby cení,
hned u vchodu se po vší vině pídí
a soudí podle chvostu otočení.

Neb duše bědná, sotva že jej vidí,
se zpovídá a odhalí mu celá,
a on, který zná viny všechněch lidí,

Zří, v jaký pekel kruh by stoupit měla;
o tolik stupňů hloub ji pošle v muky,
svůj chvost kolikrát stočí kolem těla.

A stále před ním nových duší pluky
jdou na soud hrozný, řeknou vinu svoji
a mizí, nález vzavše z jeho ruky.

*

„Ó ty, jenž vcházíš k bolestí všech zdroji,"
tak Minos křik', svůj vážný úřad staví,
když zří, jak blížím k onomu se roji,

„Ó viz, co činíš, ať vstup, jenž k nám hravý
se býti zdá, tě nezklame v tvé snaze!"
„Nač tyto křiky?" Vůdce k němu praví:

„Nač chceš jej rušit v předepsané dráze?
tak souzeno tam, kde i vůle pouhá
jest možností! — Stav otázkám svým hráze."

A zde již nářků začla řada dlouhá;
já přišel k místu, kde mi v ucho znělo,
co v mnohé pláče spjaly bol a touha.

V té hloubi všecko světlo oněmělo;
jak větry sporné v boji s oceanem
při děsné bouři odtamtud to hřmělo.

Ten pekla vichr ve svém letu štvaném
se nestaví, svým proudem duše chvátí,
a strká je v svém víru rozpoutaném.

A nad propasti sráz když pak je sklátí,
tu začne nářek, pláč a bědování,
i Bohu začnou rouhat se i láti.

Tu slyšel jsem, že tomu ku pokání,
již tělem hřešili, jsou odsouzeni,
jichž rozum v slepých pudů jho se sklání.

Jak špačků valné šiky v podjeseni
na čilých křídlech táhnou, v smutném dolu,
tak duchové zlí krouží u víření

Teď sem, teď tam, teď nahoru, teď dolů,
ni posily, ni naděje svit malý
buď odpočinku, buď menšího bolu.

Jak zpěvní jeřábové táhnou v dáli,
ve bolném nářku vzduchem dlouhým pruhem,
tak stíny zřel jsem, kterak přilétali

A blížili se v boji s vichry tuhém.
Dím proto: „Mistře, kdo jsou, dej mi zprávu,
jež černý vzduch bičuje pekla luhem?“

A na to on: „Ta první z toho davu,
o níž chceš zvědět, mnohým rodům vládla,
nad mnohé země svou roznesla slávu.

Leč do zločinů chlipnosti tak padla,
že, by zakryla těžkou svoji vinu,
bez trestu chlipnost do zákonů kladla.

Toť Semiramis jak se čte, po Ninu
jež trůn, jsouc jeho žena, nastoupila
v zemích, kde Sultán teď má domovinu.

Ta druhá, ta se z lásky usmrtila,
slib zrušivši popelu Sicheovu,
ta třetí chlipná Kleopatra byla.

Pak Helena, jíž rodu Priamovu
tak mnoho bědy vzešlo, Achill za ní,
jenž s láskou válčil až ku svému rovu.

Pak Paris, Tristan;“ tisíc jiných v lkání
mně ukazoval a jmenoval jmeny,
jichž život záhy zhasnul v lásky plání.

Jak jmenoval můj mistr osvícený
vše rytíře a paní dávných zemí,
div soucitem jsem nebyl přemožený.

I počal jsem: „Ó pěvče, jak rád s těmi
bych promluvil, jiř přituleni k sobě
jak lehčím větrem táhnou mezi všemi!“

A ke mně on: „Až k oné vyčkej době,
kdy láskou neseni k nám přijdou blíže,
tou láskou pros je, přijdou jistě k tobě.“

A větru vání jak je sneslo níže,
hlas pozvedl jsem: „Ó vy duše štvané,
ó spějte k nám, když lze vám bez obtíže!“

Jak touhou hnané holubičky bílé,
k sladkému hnízdu pevným křídlem spějí
a letí vzduchem: v nich tak vůle vzplane,

Od tlumu Didony již odcházejí,
a letí k nám, zlým vzduchem jsouce hnány.
Tak mocně hlasy mojí touhy znějí.

„Ó vlídný tvore ty a požehnaný,
jenž navštívil's nás tmavým vzduchem poutí,
již skropili jsme svět krví své rány,

By světů král chtěl milostiv nám slouti,
za mír tvé duše chtěli bychom lkáti,
když s bídou naší soucit moh' tě hnouti!

Co mluvit chceš, co slyšet, má se státi;
my mluvíme i slyšíme, jak chcete,
teď vhodný čas, neb vítr přestal váti.

Ten kraj, kde zrozena jsem, naleznete
u moře tam, kde s družinou se vlívá,
by spočinul, proud, který Padem zvete.

Tu láska, jež ctné srdce rychle zrývá,
v něm zaplála pro velkou krásu moji
tak zničenou, že k pláči mně to bývá.

Ta láska, jež se láskou zas jen skojí,
mne rovněž k němu divnou touhou jala,
že ještě zde, jak zříš, nás k sobě pojí.

Ta láska nás v objetí smrti slala;
jenž zabil nás, jej čeká Kaina země."
Tou řečí osud svůj nám zvěstovala.

Těch bědných duší pláč uslyšev témě
já naklonil a svoje sklopil zraky,
až: „O čem dumáš?" básník pravil ke mně.

Tu jemu v odvět děl jsem: „Běda, jaký
svět sladkých snů a myšlének a chvění
je svedl v žalný, bolestný krok taký?"

K nim obrátiv se děl jsem v roztoužení:
„Ó Francesco! tvé muky a tvé lkání
mne k slzám hnuly v smutném zamyšlení.

Však rci mi, v čase sladkých snů a plání
jak dopřála vám tenkrát láska, spolu
že poznali jste temná svoje přání?"

A na to ona: „Není větších bolů,
než v čase bídy myslit na své štěstí:
to ví tvůj mistr, jenž tě sved' sem dolů.

Leč tak-li tvoje touha mocná jesti,
vznik lásky naší znát, jak ten, jenž kvílí
a spolu mluví, podám tobě zvěsti.

My ku zábavě čtli jsme v jedné chvíli
o Lancelotu, jak jím láska chvěla,
bez podezření, my jsme sami byli.

Nám při čtení tvář bledla se a rděla,
my pohlíželi na se, plamen v oku,
leč jedno místo přemohlo nás zcela.

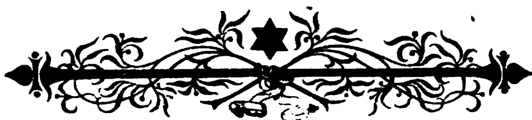
Když četli jsme, jak v sladké řeči toku
smích touhy zlíbal svojí kouzelnice;
on, od mého jenž neustoupí boku,

Mi zlíbal, celý chvěl se, rty a líce.
Spis Galeotto byl i kdo jej skládal,
a onoho dne již jsme nečtli více.“ —

Co jeden duch tak báji svoji spřádal,
zas druhý plakal, až se žalem chvělo
mé srdce, jak by smrti stín v ně padal;

I padl jsem, jak mrtvé padá tělo.

ZPĚV ŠESTÝ.

Když vědomí zas přišlo, jež jsem ztratil,
hnut soucitem nad těmi příbuznými,
neb smutek všecky smysly ve mně zvrátil:

Tu v nových mukách s nově mučenými
se potkávám, kde krok mé nohy stane,
i kam jen zraky obrátím se mdlými.

Jsem u třetího kruhu, deště, který kane;
ó věčné, těžké, kleté proudy chladné,
vždy stejně padá, nikdy neustane.

Tu černá voda, kroupy těžkopádné,
ze vzduchu temnem hustého sníh stéká.
a země, která toto pije, smrádne.

Tu Cerberus, ten divný netvor, čeká
na každého, kdo vnořen sem, běs dravý,
dle psího zvyku z trojí tlamy štěká.

Zrák krvavý, vous poslintaný, tmavý,
břich nadmutý má, drápy pracky kryjí,
tak duchy škrábe, trhá, dře a dáví.

Ti v chladném dešti jako psové vyjí,
svou stranou jednou druhé střechu strojí,
a bídni často v úpění se svíjí.

Červ Cerberus nás uzřev, tlamu svoji
hned roztáh', tesáky své cenil v zlobě
a neměl údu, jejž by nevzpjal k boji.

Můj vůdce roztáhnul své dlaně obě,
sáh' do země, hrst černé prsti vážil
a v žravé chřtány ji mu vrh' v též době.

Jak pes, jenž loudit štěkáním se snažil,
se upokojí, žrádlo hlodat smí-li,
po jehož zhltnutí co nejvíc bažil:

Tak tlamy Cerbera se skonejšily,
jenž tak na duše štěká zdivočelý,
že přejí si, by raděj hluchy byly.

Po stínech, které déšť porazil, smělý
náš kráčel krok, my kladli zvolna nohy
na jejich prázdno, jež se zdálo těly.

Tu na zemi všech ležel zástup mnohý.
Jak ubírali jsme se náhle kolem,
z nich vstal a seď si jeden přeubohý.

„Ó ty, jenž's veden tímto pekla dolem.
ó poznej mne, zda můžeš v slitování,
ty's před mou smrtí zrozen!“ pravil s bolem.

Já k němu: „Muka tvá i tvoje lkání,
tak paměti mé podobu tvou tají,
že, zdali jsem tě viděl, nevím ani.

Leč rci, kdo jsi? Proč v tomto bědném kraji
jsi mučen trestem, hnusnějších že není,
ač jiné větší tresty v pekle mají?“

Děl: „V městě tvém, jež závisti a tření
tak plno jest, že hrnec překypuje,
jsem trávil život bujném ve hýření.

Mé jméno u měšťanů Ciacco sluje,
a že jsem příliš zhřešil hltavostí,
jak vidíš, déšť mé údy pohlcuje.

Však nejsem smutný sám v té zoufalosti,
zde stejná muka trápí ty vše roje
pro stejný hřích.“ A tím již mluvil dosti.

Já odpovídám: „Ciacco, muky tvoje
tak hnuly mnou, že ku slzám mne nutí,
leč rci mi, víš-li, kam až nepokoje

V mé obci dojdou, kam až svárů hnutí?
Kdo spravedliv jest? Můžeš-li zvěst dáti,
proč sváří se a ženou v zahynutí?“

On: „Dlouho budou vespolek se rváti
až do krve, tu bude lesní strana
s velikou škodou druhou z města hnáti.

Ta osudem pak bude svrchovaná
po léta tři, až první se zas zvedne
tím, jenž kolísá mezi dvěma, hnána.

Čas dlouhý bude vznášet čelo ledné
a přemoženou tísnit těžkou dlaní,
nechť tato lká a horlí v muce bědné.

Dva spravedliví jsou, však neslyšáni.
Pych, závist, lakomství jsou jiskry žhavy,
jež vrhly v srdce také rozhárání.“

Tu stesku svého žalný nářek staví.
Já na to: „Moje zvědavost je vzňata,
přej, ať tvé slovo ještě víc mi praví.

Což Tegghiaio ctný a Farinata
a Mosca, Arrigo a Rusticucci,
a ti, jichž mysl dobrem byla jata?

Kde jsou, ať znám je, ať tvá řeč mne učí,
neb zvědět chci, jaké jim losy kynou,
zda nebe blaží je, či peklo mučí?“

On: „Ještě mezi černějšími hynou,
je zatratily mnohé hříchy různé,
je uzříš, tvé-li nohy tam se sšinou.

Leč ku zemi až navrátíš se luzné,
ó prosím, obnov památku mou světu,
víc neřeknu a neodpovím.“ V hrůzné

Tu šilhání zrak stočil, jako v letu
jej na mne upřel a pak padl z příma
svou hlavu skloniv v druhých slepých četu.

Můj vůdce pravil ke mně: „Tady dřímá,
až dokud jemu v soudu hrozném čase
ryk trouby andělské v sluch nezahřímá!

Tu smutný hrob svůj každý najde zase,
vše tvarem svým se oděje i těly
hlas uslyšíc, jenž věčně rozléhá se."

Tak směsí pustou volným krokem spěli
jsme v dešti mezi stíny zamyšlení,
o žití příštím naše řeči zněly.

I dím: „Zda, mistře, toto utrpení
po soudu sledním, jak jest, dál můž' býti,
zda v menší se či v palčivější změní?"

On ke mně: „Třeba k tvojí vědě jíti,
jež dí: Čím větší dokonalost žive,
tím větší blaho tak i bolest cítí.

A nechť ty roty zatracenců divé
té pravé výše nikdy nedocílí,
po soudu budou bližší jí než dříve."

Tak touto cestou kruhem krok náš pílí,
víc mluveno, než ret se říci zdráhá,
až k místu, kde se cesta v propast chýlí,

Zde Pluta, velkého jsme našli vraha.

ZPĚV SEDMÝ.

„Pape Satan, pape Satan aleppe“ —
Již začal Plutus drsným řváti hlasem.
A mudřec ctný, jenž všecko ví, by v slepé

Mne sílil bázni, pravil: „Netrň žasem,
ty skály slézti tebe nezastaví,
byť sebe víc ti hrozeno tím ďasem.“

Pak obrátiv se k vzteklé tlamě praví:
— „Již ztichni přece, ztichni, vlku kletý,
nechť nelítostný vlastní vztek tě stráví!

Jsou příčiny, proč jdeme v tyto světy,
tak chtějí tam, kde Michal hněvem hnutý
mstil hrdé smilstvo před dávnými lety.“

A jako plachty lodi větrem vzduty
se svinou samy, když byl stěžeň zřícen,
tak padl k zemi tento netvor krutý.

Tak stoupali jsme spolu v čtvrtý jícen
vždy dále na břeh muk rostoucích všudy,
jenž hříchy světa celého je sycen.

Ó spraveďnosti Boha! Tyto trudy,
jež viděl jsem, kdo takto nahromadí?
Proč tak nás v zhoubu řítí naše bludy?

Jak na Charybdě když dva proudy řádí
ve víru bouřlivém se lámajíce:
tak zatracenci stále v rej zde pádí.

Zde uviděl jsem lidu mnohem více:
ti ze stran obou rvali se a lkali
svým prsem těžké břímě válejíce.

Tu na se vráželi, tu zpět se hnali,
se obraceli, druh se hádal s druhem:
Proč lakotíš? Proč mrháš tak? A v dáli

Se nesli takto tímto temným kruhem
ku protivnému bodu z každé strany,
svůj sprostý nápěv řvouce pekla luhem.

Když každý ukončil, tu jako štvaný
zas v novou srážku pádil kroky mdlými.
Tu já lítostí skorem rozhlodaný

Jsem děl: „Ó dobrý mistře, vysvětli mi,
zda kněží byli, již zde trpí strašně,
ti po levici s vlasy stříhanými?“

On: „Všickni žili v slepotě své vášně,
neb chovali se v rozdávání darů
ti lakotně a ti zas prostopášně.

Dost zřejmě štěkají to hlasem zmaru,
když z obou kruhů k oněm místům běží,
kde sporná vina rozdělí je v sváru.

Bez vlasu v týle tito byli kněží
a mniši, papeži a kardináli,
v nichž lakota se zmohla bez otěží."

Já na to: „Mistře, snad by rozeznaly
v jich davu oči moje mnohé známé,
jež taký zločin, taká vina kálí."

On ke mně zase: „Zdání tvé tě klame,
jich temný život zde je przní zase,
že poznání svit v temnu jim se láme.

Zde věčně po dvou vrážet budou na se,
ti z hrobu vstanou se zaťatou pěstí,
a tito zase v oškubaném vlase.

Neb špatně dát i špatně spořit, štěstí
jim uloupilo nebeské a k hádce
zde nutí je. Dost o nich dal jsem zvěstí.

Zde, synu milý, vidět můžeš v krátce
tu frašku statků, jimiž Štěstí vládne,
a pro něž v lidstvu taký spor a práce.

Neb věř mně, pod měsícem zlato žádné,
co bylo ho a jest, by v míru zdroje
z těch nezkojilo jedno srdce chladné."

„Ó mistře," pravím, „pověz ještě, kdo je
ta Fortuna, o níž jsi děl před chvílí,
jež světa statky tiskne v spáry svoje?"

On praví na to: „Lidé pošetilí
jste, nevědomí k škodě své i haně,
tvá pozornost kéž k řeči mé se schýlí!

Jenž moudrostí vše předčí svrchovaně,
On stvořil nebesa, jim vůdce klade,
že každý z nich ku každé září straně,

A stejnou měrou světlo dělí všade.
Tak ředitelku, vůdkyni a paní
týmž způsobem dal lesku země mladé,

By čas od času statky ve střídání
od rodu k rodu rozdávala, k vádě
a zcela proti lidských myslí zdání.

Ten národ trpí, co jde druhý k vládě,
dle toho vždy, jak nález její hrozí,
jenž skrytě vládne jako v trávě hádě.

Svou vědou proti ní jste přeubozí:
v před ona zírá, soudí v lesku slávy,
v své říši vládne jako druzí bozi.

A losů jejích rej se nezastaví,
vždy nutností je ku rychlosti hnána
a těch, jež změna zasáhne, jsou davy.

To ona jest, jež bývá křižována
a nejvíc od těch, již ji chválit mají,
jí padne v úděl posměch, škleb a hana.

To spokojenou ale nezleká ji,
dál veselá svou kouli točí v klidu,
s druhými pratvory jsouc jako v ráji.

Však sestupujem ve hroznější bídu,
již každá hvězda zhasla, která vzplála,
když vyšel jsem. Jest čas, ať dále přijdu."

K druhému kraji kruhem pouť nás hnala
ku říčce, která s šumotem se pění
a vrhá v strouhu, kterou vyhlodala.

Nad purpur voda temnější se mění
a v pošmurných vln těchto ve provodu
jsme drsnou stezkou spěli v zamyšlení.

A tady Styx jest jméno toho brodu,
jenž bahno tvoří, když svým spádem skácel
se k šedým srázům, k zatracenců rodu.

Já, s hrůzou jenž se ve dívání ztrácel,
zřím ve kaluži davy pobláceny,
ti byli nazi, v očích vztek burácel.

Tu doráželi na se muži, ženy
ne pěstí jen, leč prsy, patou, hlavou
a zuby trhali se jako feny.

Dí dobrý mistr: „Synu, tyto dravou
hněv schvátil vášní a má duše touží.
bych usvědčit tě mohl zvěstí pravou.

Tam pod vodou se rovněž lidé souží,
roj bublin na vrchu zříš každou chvíli,
jak oko praví, kamkoliv se vhrouží.

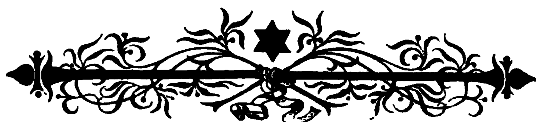
A spjatí v bahně dí: My smutní byli
ve sladkém vzduchu, v kterém slunce svítí,
neb líné páry se v nás uhostily.

A teď musíme v bahně, v smutku dlíti.“
Ten chrčí stále chřtánem hymnus ztmělý,
neb jasně říci nelze jim, co cítí.

Tak mezi suchým okrajem jsme spěli
a mezi bahnem, v kruhu louže kalné
na ty, již bláto hltali, jsme zřeli,

Až dospěli jsme k patě věže valné.

ZPĚV OSMÝ.

Dál pravím: Jakmile jsme věž tu zhledli,
dřív než jsme přišli blíže k patě její,
jsme ku cimbuří jejímu zrak zvedli.

Tu plamínky dva na kraji se chvějí,
a jiný jim jak na znamení hoří,
že sotva oči v takou dálku spějí.

Já obrátím se ku vší vědy moři,
dím: „Co to značí? Čemu odvět dává
ten plamen druhý? Kdo jsou, již ho tvoří?“

On: „Hleď, tam, kde se pění voda tmavá:
tvůj není-li zrak dýmem zamlžený,
uzříti můžeš, co se očekává.“

Tak žádný tetivou šíp vymrštěný
by neprojížděl rychlou vzduchem dráhu,
jak člunek zřel jsem dělit kalné pěny.

Tak rychle běžel k nám po vody svahu
jsa jediným jen řízen převozníkem,
jenž lál: „Přec jednou, lotře, k pekel prahu?“

— „Ó Flegie, tvůj shon jest marným křikem,“
můj pravil pán, „nás nepohostíš déle,
než močál ten co projedeme mžikem!“

Jak někdo zprávou, že byl zklamán směle
a podveden, v svém nitru hněvy cítí,
chvěl Flegias se zlostí na všem těle.

Můj vůdce vstoupil, pak za sebou jíti
mně dovolil; já vstoupil v člunek malý,
jenž teprv mnou se stížený zdál býti.

A jakmile jsme oba v člunku stáli,
příď stará hlubší vodou pruhy táhla,
než duše jiných když s ní v pouť se daly.

A jedem, bařina kol mrtvá, zprahlá;
tu kdosi z vody zved' se, kal ho smáčí,
řka: „Kdo's, jenž před časem k nám jedeš znáhla?“

Já: „Ač jsem přišel, dál zas pouť má kráčí;
leč kdo jsi ty, jenž tak se hyzdíš kalem?“
On: „Zříš, jsem ten, jenž naříká zde v pláči.“

Já k němu zase: „S blátem svým i žalem
ty duchu kletý dál ode mne, vari!
Nechť pošpiněn jsi, poznávám tě valem.“

Tu člunu oběma se chytil spáry.
Můj moudrý mistr zpět jej strčil v zlobě
řka: „S druhými psy táhni dál, pse starý!“

Pak na šíji mně klad své ruce obě,
v tvář políbil řka: „Ta buď požehnána,
ty plamenný, jež matkou byla tobě!

Však to je duše pýchou osedlána,
zvěst dobroty nezdobí paměť její
a proto vztekem jest i tady štvána.

Co jich, již králi být se domýšlejí,
po sobě zanechají povržení,
jak prasata zde v močále pak tkvějí!“

A já: „Ó mistře, k svému potěšení
bych viděl rád, by stopil se v ty kaly,
než projedeme tiché vod těch vření.“

On: „Dříve než břeh objeví se z dáli,
jak přeješ si, má hned se tobě státi,
je slušno splnit touhy tvé, jež vzplály.“

A brzy zřel jsem, jak ho začli rváti,
co zblácených se stran všech k němu spělo,
že musím Bohu dík a chválu vzdáti.

„Na Argentiho Filipa!“ to hřmělo,
až Florenťana zuby v divé zlosti
se v jeho vlastní zatínaly tělo.

Tam nechali jsme jej; již o něm dosti!
Leč v moje ucho nářky žalu bily,
že k předu zrak jsem napjal s dychtivostí.

Můj dobrý mistr pravil: „Synu milý,
jsme u města, které má jméno Dita,
v němž velcí měšťané ve množství kvílí.“

A já: „Ó mistře, pravdu díš, mně svítá,
zřím v údolu, jak mečet řada plane,
jak z plamene by vyšla, rudě kmitá.“

A on: „Žár věčný, který neustane
a z nitra plá, tak rudými je činí,
tak v dolním pekle zříš je ohněm tkané.“

I vstoupili jsme ve příkopy nyní,
jež bezútěšnou zem od jiných dělí,
zdi z kovu zdají se být, jež ji stíní.

A ne bez velké zatáčky jsme vjeli
až k místu, kde náš převozník děl s křikem:
„Nuž vystupte, zde průchod v město ztmělý!“

Já u brány zřel víc než tisíc s rykem
se sápat na nás, spadlých s nebes výše:
„Kdo to, jsa ještě v těle, smrtelníkem,

Bez smrti kráčeti smí v mrtvých říše?“
Mně moudrý mistr kynul na znamení,
že stranou s nimi mluviti chce tiše.

Tu trochu ustali v svém rozhorlení
a řekli: „Ty pojď, on ať sám dál kráčí,
když v zem tu vstoupil v takém drzém chtění.

Ať sám se vrátí, jeho moc-li stačí,
tou cestou šílenou, ty zůstaň státi,
jenž vedl jsi jej v náruč tmám a pláči.“

Ó čtenáři, zda děs mne nezachvátí
při prokletých slov těchto děsném zvuku,
já mnil, že zpět můj krok se nenavrátí.

„O drahý vůdce, který dal's mi ruku
víc nežli sedmkráte pro útěchu,
mne zachránil's vždy v nebezpečí shluku,

Buď se mnou viz, jsem bez síly a dechu,
a jestli v další cestě nám se brání,
svých kroků stopy najděme hned v spěchu."

On, jenž mne zaveď v tato místa lkání,
děl: „Žádný z těchto nezavře nám dráhu,
jež nebem určena. Pryč ostýchání!

Jen počkej zde, nadějí dobrých vláhu
přej umdlenému duchu ku posile,
já nenechám tě u propastí prahu!"

Tak zanechal mne — jaká děsná chvíle! —
můj sladký otec, „ano" i „ne" v sporu
se přely v mojí hlavě pobloudilé.

Nic z jejich neslyšel jsem rozhovoru,
však dlouho nestál s nimi a již všici
do města prchli rychle v jednom sboru.

Zavřeli bránu naši protivníci
před pánem mým, i zůstali jsme sami;
on obrátil se ke mně, úžas v líci,

Zrak sklopený, skráň spjatou myšlénkami
děl s nedůvěry vzdechem v nepokoji:
„Kdo cestu v ten dům žalu zavírá mi?"

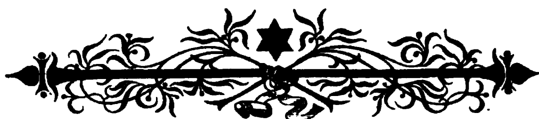
A ke mně: „Hněv můj nelekej tě, v boji
s tou rotou obstáti chci bez vší mdloby,
nechť třeba uvnitř k obraně se strojí.

Novými nejsou tyto jejich zloby,
je strojili u méně tajné brány,
bez zámku tato stojí od té doby.

Tam viděl's ony mrtvé řádky psány.
Již s vrchu svahy pekla k nám se nese
a bez průvodu kráčí s této strany

Ten, jímž to město pro nás otevře se.“

ZPĚV DEVÁTÝ.

Když barvu bázně zřel na tváři mojí,
jež vznikla jeho návratem, tu milý
můj mistr potlačil hned novou svoji.

Jak ten, kdo naslouchá, stál pevně chvíli,
neb černým vzduchem v husté mlhy řase
zrak nadarmo do větší dálky pílí.

„Zde nutno zvítěziti ve zápase.
Jak ne — vždyť slíbila,“ on začal znova,
„než pomoc přijde, jak mně dlouho zdá se.“

Já pozoroval, kterak svoje slova,
jež započal, hned novou řečí skrýval,
jež sporný smysl s první v sobě chová.

Však stejně velký strach mi v hrudi zbýval
tou řečí, jejímž slovům zlomkovitým
jsem horší smysl, než snad měla, vlíval.

„Zda k závitkům té smutné škeble skrytým
smí z prvního kdos kruhu sestoupiti,
kde beznaděj jest pouze trestem lítým?“

Tak ptám se. On: „Jen zřídka smí to býti,
by duše některá sem vejít směla
tou cestou, kterou nyní já chci jíti.

Jest pravda, duše má sem jednou spěla,
jsouc od Erichtho kruté zaklínána,
jež stíny nazpět volávala v těla.

Mne opustila krátce těla schrána,
pro ducha byl jsem poslán za zdi skrejši,
kde kruhu Jidáše se klene brána.

Ten kruh jest nejnižší a nejtemnější
a nejvíc vzdálen nebes od obzoru,
jenž vše objímá; tož se ukonejši!

To bahniště, jež sálá dechy moru,
kol obklopuje město pruhem tmavým,
kam vniknouti nám nelze bez odporu.“

A více řekl, než co tuto pravím;
neb zcela zrak můj utkvěl udivený
na velké věži s cimbuřím kol žhavým.

Na jednom místě náhle povztyčeny
tři zkrvácené furie zřím v žasu:
tvář, posuňky, vše měly jako ženy.

Jim visely zelené hydry z pasů
a kolem spánků divokých jak stužky
zřím cerasty a hady místo vlasů.

Můj průvodce, jenž dobře znal ty služky
té královny ve říši věčných stonů,
„Viz," pravil, „Erinye, divé družky!

Na levé straně Megeru zříš, onu
zvem' Alecto, jež pláče u pravice,
a v středu jejich vidíš Tisifonu."

I ztich'. Ty ňadra nehty drápajíce
tak bily se a tak divoce řvaly,
že za básníka v strachu skryl jsem líce.

„Pojď, Meduso! Ať zkamení!" tak lkaly
a na mne zřely zlosti ve záchvatu;
„My na Theseu špatnou pomstu vzaly!" —

— „Jen obrať se a zavři oči v chvatu,
neb Gorgo zjeví-li se mezi nimi,
pak naděje vší vzdej se ku návratu!"

Tak mistr děl, mne obrátil a mdlými
jak dlaněmi bych nemohl zrak skrýti,
mne ještě objímaje zakryl svými.

Ty, jehož zdravé srdce všecko cítí,
jen uvaž zde to přísné naučení,
jež pod závojem divné básně zní ti!

Tu vycházel však z kalné vody vření
tak silný rachot, hrůzyplné řevy,
že oba břehy pohnuly se v chvění,

Ne jinak jako vichru divé hněvy,
jenž z proměn tepla vane, až se práší,
les pustoší a řádí bez úlevy,

A větve trhá, rve, je v dál unáší
a hrdý v prašném hávu hřímá v zlobě,
a v útěk pastýře i stáda plaší.

I uvolnil mně mistr oči obě
řka: „Zraku nerv tam k staré obrať pěně,
kde nejostřejší výpar zdá se tobě!“

Jak z vody žáby prchnou neprodleně
před hadem zlým, až všecky na útěku
se v bahně na dnu krčí poděšeně:

Tak víc než tisíc duší prchat v jeku
zřím před jediným, který zvolna sklání
svou suchou nohu nad Stygickou řeku.

On z tváře hnal si husté vzduchu vání,
v před levicí jak oko své byl clonil,
mdlým zdál se být jen pro to namáhání.

Že s nebe jde, svit útěchy se ronil
mně v duši; obrátím se, mistr kynul,
bych tiše stanul a se před ním sklonil.

Ó jaký hněv se z jeho tváře linul!
Ku bráně přistoup', jaké zřel jsem divy!
Ji prutem otevřel, ves odpor minul.

„Ó nebe vyvrženci, rode divý,“
tak počal řeč na prahu muk, „ó rcete,
kdo taký vzdor a zpupnost ve vás živí?

Proč oné vůli nebes vzdorujete,
jíž úmysl se splní svrchovaně,
jíž často vzrostly muky vaše kleté?

Co platno osudu se vzpírat planě,
jen na Cerbera vzpomeňte, jenž chlupy
až posud nemá na bradě a chřtáně!"

Pak zpět šel kalnou cestou skrz jich tlupy,
nás nevšiml si ani, kráčel v roji
svých myšlének, jak ten, kol něhož kupí

Se jiné péče, než o ty, již stojí
před ním. A my jsme k městu zabočili
svatými slovy jeho jako v zbroji.

Teď bez překážky práh jsme překročili;
však já, který jsem v srdci choval touhy,
vše poznat, co ty valy otočily,

Zrak obracel jsem kol a slyšel pouhý
jen pláč a vzdech, po obou stranách zívá
pln muk a nářků strašlivých kraj dlouhý.

Jak u Arles, kde Rhona v močál splývá,
neb jako blíže Poly mezi lady,
kde končí vlast, již Quarnaro oblívá,

Se vlní hrobů celé, dlouhé řady:
tak s každé strany hrobů kolem stálo,
však mnohem horší byl jich způsob tady.

Neb mezi nimi tolik ohňů plálo,
z nich každý v hroby s každé strany vniká,
že menším žárem železo by tálo.

A se všech hrobů byla sňata víka
a z každého šlo těžké naříkání,
jak pláč v nich ukrytého mučeníka.

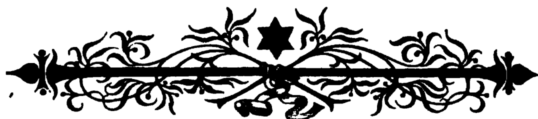
I dím: „Ó mistře, v tyto rakve skláni
kdo jsou, že slyším, kterak stále lkají
ve žalu plném, bědném naříkání?“

On ke mně: „Kacíři v těch rakvích plají
i s přívrženci sekty své neb strany,
a víc jich, než bys mnil, ty hroby tají.

Zde rovný s rovným leží pochovaný,
a hroby v menším žhnou neb větším palu.“
Pak na pravo se stočil zadumaný,

Dál skrze muka šli jsme podél valů.

ZPĚV DESÁTÝ.

Teď úzkou stezkou spěly naše kroky
kol mezi mukami a města zděmi,
můj mistr napřed, já za jeho boky.

— „Ó valná sílo, jež zlých kruhy těmi
mne, jak chceš, vedeš neúmorná, svěží,
mluv, ukoj moje přání; směry všemi!

Ten lid, který zde v těchto hrobech leží,
lze vidět jej? Hle, u všech vyzdvižena
jsou víka, ale žádný, kdo jich střeží.“

On ke mně: „Všecka budou přiražena,
až z údolí se vrátí Josafatu
ti všickni s těly, v zem jež uložena.

Po této straně velký hřbitov má tu
sám Epikur i s velkou školou svojí,
jenž s tělem učil též i duše ztrátu.

Leč co se tady otázky tkne tvojí,
máš hned být ukojen v svém přání hravě
i v tom, jež tvůj ret vyslovit se bojí.“

Já: „Dobrý vůdce, že tak ostýchavě
ti odhaluju srdce, tím se stává,
bych stručný byl, jak vybíd' jsi mne právě.“

„— Ó Toskánský, jenž v tato města žhavá
jsa živ se blížíš v jemné výmluvnosti,
zde postát dovolí snad tvá pouť tmavá.

Tvé nářečí tě prozrazuje dosti
jak syna oné ušlechtilé země,
jíž snad jsem kdys byl k obtíži a zlosti.“

Tak z jedné rakve zní to náhle ke mně,
i zděsil jsem se tak smutného hlasu,
že k vůdci svému přitisk' jsem se jemně.

On děl: „Nuž obrať se, proč trneš v žasu?
Hle, Farinata z hrobu zvedá tělo!
Jej vidět můžeš celého až k pasu.“

Již moje oko v jeho oku tkvělo,
on jak by zhrdal pekla mukou zcela,
výš zvedal prsa svá i svoje čelo.

A mého mistra ihned ruka smělá
mne mezi hroby k němu strčit pílí:
„Střez ústa svá, co říci by mu chtěla!“

Tu když jsem stál u hrobu jeho chvíli,
on plaše změřil mne, jak v hněvu divý
se tázal: „Pověz, kdo tví otci byli?“

Já poslechnouti ve všem žádostivý
nic netajil jsem, dal jsem vše mu znáti,
on obočí zved' trochu zádumčivý.

Pak děl: „Tví otci mojich byli kati,
mé straně byli soky ve zápase,
že dvakrát jsem je musil z města hnáti.“

„Nechť vyhnáni, vždy vrátili se zase,“
já odpovídám, „ale strana vaše
to umění tak neznala, jak zdá se.“ —

Stín druhý z hrobu povstal, bez rubáše
jsem viděl jej až k bradě, z hrobu půdy
zdál na kolena zvedati se plaše.

Jak zved se v hrobě, zíral kolem všudy,
leč ztišiv zcela svoje roztoužení,
zda se mnou někoho by nezřel tudy,

Děl v pláči: „Jestli ducha vyšší chtění
tě dolů v tento slepý žalář slalo,
kde jest můj syn a rci, proč s tebou není?“

Dím: „Vůlí vyšší, jak díš, se to stalo
jenž tam mne čeká, ten mi podal ruky,
váš Quido pro něho měl úcty málo.“

Neb slova jeho i druh jeho muky
mi daly uhodnouti jeho jméno,
že plnými jsem odpověděl zvuky.

Tu vztyčil se: „Co tebou vysloveno?
Že měl? Což nežije? Což nemůž' v sladký
svit jeho oko víc být pohrouženo?“

A vida, s odpovědí že čas krátký
já prodlévám, než hodlám ji mu dáti,
kles' v žhavý hrob a nepřišel víc zpátky.

Leč onen zpupný, k vůli němuž státi
jsem zůstal tam, ten tvář nezměnil vzdorem,
šíj nesklonil ni bok, dál jal se láti

Zas pokračuje tímto rozhovorem:
„Že umění to špatně znali, raní
mne strašlivějším nad to lože morem.

Leč nevznítí se padesátkrát ani
tvář paní, která vládne v zdejším hradu,
sám víš, to umění jak šíji sklání.

Když uzřít světa sladkého chceš vnadu,
rci, proti mému rodu proč tak mstivý
je lid ten v každém zákonu a řádu?

Boj, jenž zkrvácel u Arbie nivy,
čímž orace ta plní naše chrámy,
to zavinil a bitvy zápas divý.

I zatřás' hlavou těžkou myšlénkami:
„Sám neučinil jsem to, bez příčiny
jsem s druhy také nešel v zápas s vámi.

Však sám já, když chtěl tomu každý jiný,
jsem odporoval přímou tváří smělý,
by Florencie padla v zříceniny.“ —

„Ó vaše símě k míru dojít chce-li,
tož jeden uzel,“ — ždál jsem, — „rozvažte mi,
jenž pevně spoutal úsudek můj celý.

Vy předvídáte jistě, co na zemi
se během času (mám-li pravdu) stane,
leč přítomnost vám tajna s věcmi všemi!“ —

— „Jak slabé oko, co mu v dálce tane,
zří, rovněž my, co v daleku jest, zříme,
ten svit k nám přece z vůle Boha skane.

Leč co je u nás blíž, to nevidíme,
bez cizí zprávy zvěsti vší jsme prosti
a nic jest, co o stavu lidí víme.

Ty pochopíš, že naše vědomosti
nám mrtvými se stanou od té chvíle,
kdy uzavře se brána budoucnosti.“

Jak stižen vinou dím, se k němu chýle:
„Tož řekni tomu, který klesl k zemi,
syn jeho posud žije v plné síle.

A s odpovědí jest-li byl jsem němý,
tím stalo se, že v pochybností mdlobě
již trval jsem, jež rozluštili jste mi.“

Již nazpátek mne volal mistr k sobě;
i prosím ducha, by řek' v spěchu, spolu
kdo ještě s ním v tom odpočívá hrobě.

— „Víc nežli s tisíci v tom ležím dolu,“
děl, „uvnitř leží také Fridrich druhý
i Kardinál. O druhých mlčím v bolu.

I skryl se v rov; já zpátky v pekla luhy
jsem popošel ku básníkovi, ale
ten hovor zdál se zlověstný a tuhý.

On kráčel vpřed a když tak šli jsme dále,
on tázal se mne: „Proč jsi zamyšleným?“
A jeho přání vyhověl jsem v mále.

„Svým ostříhej to duchem roztouženým,
co's proti sobě slyšel,“ mudrc drahý
děl: „Pozor dej teď!“ s prstem pozdviženým.

„Až jednou uzříš oné paprsk blahý,
jejímuž vše jest otevřeno oku,
jí zjeví se ti tvého žití dráhy!“ —

Pak na levo směr obrátil svých kroků:
Zdi opustivše šli jsme stezkou tiše,
jež vedla středem v údol ve hluboku,

Jenž smrady svoje dýchal až k nám výše.

ZPĚV JEDENÁCTÝ.

Na vysokého břehu srázném lemu,
jenž z rozbitých skal v kruh čněl zbudovaný,
jsme došli k davu více příšernému.

Zde zarazil nás puch tak neslýchaný
z dna rokle jdoucí, že za rakve tmavé
jsme víko vešli, jsouce bez ochrany.

Tu nápis četl zrak můj v barvě žhavé:
Jest papeže mi Anastasa chovat,
jejž druhdy Fotin svedl s cesty pravé.

„Teď zvolna dlužno dolů sestupovat,
by smysl uvyknul se těmto párám;
jich smrad nebude víc pak pozorovat.“

Tak mistr můj. Já nesměle jej kárám:
„Ó najdi něco, aby chvíle hbité
jsme neztratili!“ On: „Zříš, já se starám.

Můj synu, v středu skalin těchto skryté“
— hned začal řeč — „tři menší najdeš kruhy
jak ty, z nichž vyšel's, rovněž stupňovité.

V nich zatracencův různé najdeš druhy;
by pohled na ně zkojil pud v tvé hrudi,
slyš, jak a proč zde spjati jsou v trest tuhý.

Cíl zloby každé, jež zášť nebes budí,
jest bezpráví, za kterým člověk slídí,
když jiné násilím neb klamem trudí.

A klam že bývá vlastní vinou lidí,
víc Bůh jej tresce, proto nejníž ztmělý
tvůj šejdíře zrak v mukách větších vidí.

Jest násilníků pln kruh první celý;
leč trojí můž' byt násilí v své zlobě,
tož na tři menší kruhy on se dělí.

Lze proti Bohu, bližnímu a sobě
být násilným; buď na těle či jmění,
jak nyní zřejmý důvod podám tobě.

Na bližním násilí jest poranění
neb vražda, násilím na statku jeho
jest loupež, ztroskot nebo vypálení.

Tož vrahy, tvůrce poranění zlého
a lupiče, kruh tento první hostí,
zde v různých tlupách zkoušejí zla všeho.

Násilím člověk života se sprostí
neb statku svého; v druhém kruhu rojí
neb zmítají se marné ve lítosti,

Kdo vzali život sobě s vášní v boji,
kdo hrou své jmění bídně promrhali
a místo plesu jen se pláčem kojí.

A proti Božství násilnictvim vzpláli,
kdo v srdci svém je popřeli a tupí,
a dary přírody kdo pohrdali:

Menšího kruhu pod pečetí úpí
Sodoma, Kahors, tak zde každý zmírá,
kdo Bohem zhrdá a rouhání kupí.

Klam dále, každé svědomí jenž týrá,
můž' na tom, kdo nám věří, spáchán býti,
i na tom, od něhož nám není víra.

A tímto klamem, zdá se, v nic se řítí
jen svazek lásky, přírody to činu;
lze v druhém kruhu zahnízděny zříti

I pokrytství, lesť i hadačství vinu
i faleš, simonii i zla jiná,
kuplíře, zloděje a rovnou špínu.

A oním se zas láska zapomíná
od přírody i ta, jež s ní se spřádá,
jíž bližší důvěra se započíná.

Tož, v nejužší kruh kde se peklo skládá,
ve středu světa Dis má sídlo stinné,
tam věčným trestem hyne každá zrada."

A já: „Ó mistře, velmi jasně plyne
tvůj rozhovor a dobře rozeznává
tu propast i ten lid, který tam hyne,

Leč pověz, ti, jež vichrů žene vřava
ti, déšť jež šlehá, ti v blativém kalu,
jichž spurné lání se tu v jedno stkává,

Čím to, že nejsou v onom městě palu,
když Bůh jest na ně rozhněván? Když není,
tož rci, nač úpí v takovém zde žalu?" —

On ke mně: „V jakém duch tvůj poblouznění
víc nežli jindy těká, aneb klíčí
teď jiným směrem tvoje přemýšlení?

Zda zapomněl jsi, jakým slovem líčí
v své Ethice tvůj mistr zbožňovaný
tři náklonnosti, jež se nebi příčí:

Nemírnost, zlobu a šílenstvím štvaný
pud zvířecí a proč z nich nemírností
míň uražen, míň tresce Svrchovaný?

A když uvážíš tento výrok dosti
si připomena, kteří oni byli,
jež vrchní část před městem Dita hostí:

Tu jasně uzříš, proč je oddělily
od těchto soudy Boha, že je dáví
ve menších trestech též hněv menší síly."

„Ó Slunce, jež mi zjasňuješ zrak tmavý,
tvé rozluštění tak mou mysl kojí,
že pochybnost jak vědění mne baví.

Leč trochu nazpět obrať mysl svoji,
kde děl's, že lichva urážkou jest Boha,
ten uzel rozvaž mně, ó světla zdroji!"

Děl: „Mudrctvím čí zabývá se vloha,
ten pozná hned, že příroda se line,
(jak dí ne jedna, ale stránka mnohá),

Z Božího ducha, že z děl jeho plyne,
a mysl když do Fysiky tvé zřela,
po málo listech nezří pravdy jiné,

Leč umění že vaše, moudrost celá,
jak žák za mistrem v sled jim následuje,
jak vnučka jeho, ať si co chce dělá.

A tímto dvojím, snad se pamatuje
tvůj duch na Genesis, se člověk živí,
v před lidstvo jde a dál se udržuje;

Leč jinou cestou lichvář lakotivý
jda zhrdá přírodou i žačkou její,
a v jiné doufá skolebán v blud lživý.

Však za mnou dál, mé kroky dále spějí.
Vůz celý leží směrem Caura v dáli
a Ryby se již na obzoru chvějí,

Tam teprv cesta vede přes ty skály.“

ZPĚV DVANÁCTÝ.

Kde sestoupli jsme, břeh byl skalinatý
a hrůza tak pro toho, jenž zde, zela,
že každý zrak byl ztrnul děsem jatý.

Jak ona skalná troska, která sjela
tam u Tridentu střemhlav do Adiže,
buď podemletím, buď že zem se chvěla;

Neb od vršku, zkad sunula se níže,
až ku rovině tak jest kolmá skála,
že slézti dolů nelze bez obtíže:

Tak naše cesta s tesů těch se dála,
tu hle, kde trčel zbořený val tmavý,
na výši jeho hanba Krety stála,

Počata druhdy z nastrojené krávy.
Jak spatřil nás ten netvor, kousal sebe
jak ten, jejž vzteku vnitřní oheň tráví.

Můj mudřec k němu: „Snad tě hrůza střebe,
mníš, z Athen vévoda že krok sem stáčí,
jenž na světě tam kdysi zabil tebe?

Pryč, netvore, neb ten k věčnému pláči
tvou sestrou naveden jsa nepřichází;
by poznal vaše tresty, on sem kráčí.

A jako býk se utrhne, když srazí
jej smrtící ráz k zemi, v před se řítí,
jít nemůže, jen sem tam sebou hází:

Na Minotaura tak nám bylo zříti.
V tom vůdce: „Obrať ku stezce krok smělý,
neb dokud zuří, dobře můžeš sjíti."

A tak jsme dále mořem trosek spěli
po úzké stezce dále přes kameny,
jež novou tíží kroků mých se chvěly.

Já v dumách kráčel On: „Snad zamyšlený
jsi nad těmito troskami, jež chrání
ten zvířecí vztek mnou teď zkonejšený?

Věz tedy, když jsem poprv v pekel pláni
se spustil, tyto skály v tmavém luhu
zde nezdrceny s pyšnou stály skrání.

Leč krátce před tím, dobře-li můj druhu
si vzpomínám, než Ten přišel, jenž Ditu
vzal velkou kořisť z hořejšího kruhu,

Ten hrůzný dol se v takém zatřás' chvitu,
že zdálo se mi, jak by Vesmír vznítil
se láskou, v kterémž, jak mní mnohý, citu

Svět často v chaos zvrácen, jak ji cítil:
a tenkrát rovněž hřbet té staré skály
jak zde i jinde v ruinu se zřítil.

Leč upři v údol zrak, hle, jak se valí
k nám krve proud, v kterém se každý vaří,
kdo násilím bližního svého šálí.“

Ó hltavosti, vzteku, vám se zdaří
být ostnem, dokavad jsme krátce živi,
a věčnost nás pak takou lázní daří!

Tu široký zřím v kruhu příkop křivý,
ten objímá té pláně okruh celý,
jak udal dřív mi vůdce spolehlivý.

A mezi ním a skalní stěnou jeli
Kentauři řadou v šípů břitkých zbroji,
jak na světě když na lov druhdy spěli.

Jak uzřeli nás, ihned každý stojí,
tři od tlupy se oddělili s luky,
a s šípy vybranými k nám se rojí.

A jeden křičel z dálky: „V jaké muky
sem přicházíte po tom strmém srázu,
tam odtud mluvte, neb šíp pustím z ruky.“

Děl mistr jemu: „Odpověď dám v rázu
tam Chironovi blíž u břehu kraje;
tvá prudká mysl vždy strojila zkázu.

To Nessus jest,“ děl, mne se dotýkaje,
„jenž mřel pro Dejaniru, krásnou paní,
sám ze sebe svou pomstu utkávaje.

Z nich prostřední, jenž k prsoum oko sklání,
jest Chiron, Achillea pěstoun milý,
pak Folus, strašlivý tak v hněvu vzplání.

Po tisících kol příkopů jich pílí,
a po duších, jež z krve víc se vzpjaly,
než dovolí jich vina, ruče střílí."

My k čilé zvěři blížili se z dáli,
vzal Chiron šíp a vrubem nazdvihuje
vous strká za své čelisti a balí.

A hluboká svá ústa odhaluje
dí k soudruhům: „Ten, vzadu jenž se tají,
jak čeho tkne se, vše se pohybuje,

To nohy mrtvých tady nedělají."
Můj vůdce dobrý, jenž mu k ňadrům sahá,
kde oboje se těla dotýkají,

dí: „Ovšem žije a mnou jemu dráha
má ukázána býti mezi stíny,
sem nutnost vedla jej, ne choutky snaha.

Od zpěvů Halleluja do hlubiny
jež sešla, úřad nový svěřila mi:
on není lupič, já nejsem duch viny;

Leč silou tou, jež krok můj skalinami
zde vodí, prosím, jednoho k té pouti
dej z tvého davu, ať jde vůdcem s námi.

Ať ukáže, kde brod lze proniknouti
a toho na hřbet vloží ku ochraně,
neb není duch, jenž vzduchem moh' by plouti."

Tu Chiron k pravé skláněje se straně
děl k Nessovi: „Zpět jdi a chraň je bdělý
před jiných davy, jestli vrazíš na ně.“

Tak s jistým průvodem jsme dále spěli
po zátoky té krvorudé lemu,
zkad uvařených hlasné nářky zněly.

Zde lid jsem spatřil, až k obočí svému
tkvěl v krvi: „Tyrani hle, Kentaur praví,
již zvykli krvi a loupení všemu.

Zde s Alexandrem Dyonis lká dravý
nad zločiny, jichž nelze odpustiti,
když Sicilii tížil v dnech své správy.

Tam čelo můžeš s černým vlasem zříti,
to Ezzelin, a druhé s plavým vlasem,
to z Este Obizzo, jichž v skutku v žití

Syn zbůjník zabil.“ K básníkovi s žasem
já obrátil se, leč on ke mně pravil:
„Ten buď zde prvním tobě, druhý já jsem.“

Pak trochu dále na své pouti stavil
se Kentaur u lidu, jejž pouze k chřtánu
ten řeřavý proud víru toho trávil.

Pak ukázal stín skrytý v jednu stranu:
„Ten v srdce, nad Temží jež posud slaví,
ve lůně Boha smrtelnou vbod' ránu.“

Pak jiné zřel jsem, kteří z proudu hlavy
i s celým trupem výše povznášeli,
a mnohé znal jsem mezi těmi davy.

A mělčí vždy a mělčí byl ten ztmělý
proud krve, pouze nohy všem pokrýval,
až tu byl brod, kde přejíti jsme měli.

„Jak viděl's“ — s retů Kentaurových splýval
teď hovor, — „že jest mělčí bahno kalné
na straně té, chci, abys věřil, příval

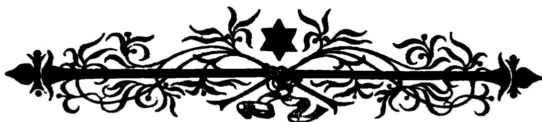
Že tam dno tvoří hlubší víc a valné,
až s oním místem kruhem se zas spojí,
kde tyranství lká věčně v bědě žalné;

Neb spravedlnost božská muky strojí
tam Attilovi, jenž byl bičem světa,
a s Pyrrhem Sextovi, a v palném zdroji

Tam slzy nutí těm po věčná léta,
již po silnicích tolik loupežili,
tož Rinieru Pazzo i z Corneta.“ —

Zpět obrátiv se brodem spěl touž chvílí.

ZPĚV TŘINÁCTÝ.

Nedospěl Nessus k břehu druhé strany
a v tmavý les již další pouť nás vede,
jenž stezkou žádnou nebyl znamenaný.

Ne listí zelené, leč barvy hnědé,
ne hladká snět, leč drsná se tu sklání,
ne na ní plod, leč ostny s jedem šedé.

Houšť taká nemůž' divé zvěři ani
být vlastí, která u Ceciny zdroje
a Corneta se vzdělaných niv straní.

Jen Harpyje tu staví hnízdo svoje,
jež budoucích škod zvěstujíce báji
kdys zahnaly od Strofad syny Troje.

Ty velká křídla, tvář, krk lidské mají,
spár na nohou, břich opeřený; v žale
na podivných těch stromech děsně štkají.

Můj dobrý mistr: „Nežli stoupíš dále“
— zas mluvit začal — „věz, teď v druhém pruhu
jsi octnul se a setrváš v něm stále,

Až k písčitému dostaneš se luhu.
Kol dobře hleď a uzříš udivený,
co sotva bys mi uvěřil, můj druhu!“

A se všech stran jsem slyšel teskné steny,
však nezřel nikoho ni blíž, ni v dáli,
i stál jsem proto celý pomatený.

Já mním, že mnil on, já že mním, to lkali
kdes lidé v husté toho lesa šeři,
jenž zrakům našim v křovinách se halí.

I řek' můj mistr: „Na některém keři,
když ulomíš si snítku, jež tam klíčí,
hned bludným shledáš, co teď duch tvůj věří.“

Jen trochu málo ruka má se vztyčí,
z velkého keře malým trh' jsem prutem.
„Co škubeš mne?“ peň jeho na mne křičí.

A načež celý zčernal krve rmutem.
a jal se křičet: „Nač mne trháš tady,
což není soucitu v tvém srdci krutém?

Kdys lidé byli jsme, teď kmenů řady,
víc soucitu tvá ruka natažená
mít měla, byť i duše naše hady!“

Jak syrová louč, která zapálená
na jedné straně, s druhé strany svojí
lká vzduchem, jenž z ní vychází, a stená:

Tak z oné rány vespolek se rojí
krev s řečí; ruka má snět upustila,
i stál jsem jako člověk, jenž se bojí.

„By dřív to jeho mysl uvěřila,“
můj mudřec děl, „ty, duše zdrána v zlobě,
co jen má píseň jemu oznámila,

On nebyl by své ruky vztáhl k tobě,
mne svedla neslýchaná věc, jej míti
ku činu, jenž mne tíží v této době.

Nuž rci, kdo's byla, on můž' osvěžiti
za pokání tvou pověsť v světě cele,
neb dovoleno jest mu nazpět jíti.“

A kmen: „Tvůj sladký hovor láká vřele,
že mlčet nelze: nezazlete slovu,
když v hovoru svém prodlím trochu déle.

Jsem ten, jenž oba klíče k Fridrichovu
měl ku srdci, hned tiše otvíraje
aneb je jimi zavíraje znovu,

Že nikdo nemoh' vniknout v jeho taje,
až utratil jsem tepny své i žíly,
ten slavný úřad věrně zastávaje.

Však nevěstka, jež nikdy neuchýlí
zrak chlipný od císaře, ta smrt stálá
všech dvorů, a ten zločin, ze vší síly

Všech mysli proti mně tak rozhárala,
že rozháráni rozhárali pána,
až plesná pocta smutkem se mi stala.

Má duše v chvíli jedné rozervána
mníc ujít smrtí svému pokoření,
bez křivdy v křivdu k sobě byla hnána.

U nových kořenů na tomto kmeni
vám přisahám, že věrnost k mému pánu,
jiż zasloužil, nepřišla v porušení.

A opustí-li kdo z vás pekel bránu,
mou obnov pamět, jež tlí dávno v hrobě,
na závisti té zkázyplnou ránu."

Pak čekal a když v krátké mlčel době,
děl básník: „Pospěš, času je zde škoda,
a mluv a ptej se, jak jest libo tobě."

Já k němu na to: „Je-li v tom tvá shoda,
sám ptej se na to, co mne upokojí,
mně nelze mluvit, neb mne soucit bodá."

On začal: „Má-li splnit vůli tvoji,
co žádáš na něm, duchu uvězněný,
kéž v tom tvůj hovor naše přání skojí,

Bys řek' nám, jak jsou duše upevněny
zde v těchto sukách; pak jestli má těchu
z nich některý, že bude uvolněný?"

Kmen vydychnul tu u hlubokém vzdechu
vzdech byl jak vítr a v tom slova zněla:
„Vám odpověď chci vhodnou dáti v spěchu.

Když spurná duše vyprostí se z těla,
jež vlastní vůlí v zaslepení zničí,
v kruh sedmý šle ji Minos, v místa ztmělá.

V hvozd tento padne, proti svému chtíči,
jen tam, kam sama náhoda ji hodí,
kde rychle jako zrnko špaldy klíčí.

Jak výhon a pak jako keř se zrodí,
jí na listí dav harpyjí se pase,
jenž bolest dělá jí a bol z ní vodí.

Pro tělo své my přijdem v onom čase,
však neoblečem sebe v schránku jeho,
neb člověk co si vzal, mít nemůž' zase,

Sem přivlékneme svá těla, v příšerného
klín lesa tohoto je pověsíme
na trnový keř stínu zmučeného."

Co ještě s pozorností na strom zříme,
že ještě cosi jiného nám poví,
hlas podivný nám v zlekaný sluch hříme.

Jak z číhané když slyší ten, kdo loví,
že vepř se blíží v honby divém ržání,
jež činí zvěř a praskající křoví:

Dva stínové tu nazí, poškrábaní
se s leva prudce hnali, běh jich lítý
vše mříže lesa trhal v pospíchání.

„Spěš, smrti, spěš!" křik zavzněl ostražitý,
a jiný, jemuž dlouho se to zdálo,
„Ó Lano!" křičel, „tak jsi nebyl hbitý

U Toppo v tanci!" Když měl dechu málo,
se zastavil a spojil na skupení
se křovím, které po boku mu stálo.

Les černých psů byl plný v okamžení;
jak lační chrti ku předu se hnali,
když s řetězu se urvou rozvzteklení.

A v toho, jenž se skrčil, zuby vťali
kus po kuse jej divě trhajíce,
a s údy těmi v útěk se pak dali.

Můj vůdce za ruku mne ujav, líce
obrátil ku keři a krok svůj stavil,
ten keř krev plakal darmo víc a více.

„Ó Jacopo ze Sant' Andrea“ — pravil,
„že chránil jsem tě, byla pomoc lichá;
jest vinou mou, že's tak svůj život strávil?“

Když mistr nad ním zastavil se zticha,
děl: „Kdo jsi byl, že každá tvoje rána
s tak bolupplným hovorem krev dýchá?“

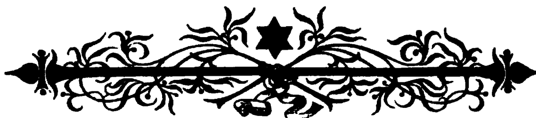
K nám pravil on: „Ó duše, kterým přána
jest volnost, zřít mé pohanění celé,
jímž clona listí s těla mého rvána,

ó seberte je, za to prosím vřele!
Já z města jsem, které patrona svého
kdys vyměnilo Jana za Křtitele.

Svým uměním mu sdělí mnoho zlého
na mostě Arna kdyby nezůstala
ta stopa jediná ze sochy jeho,

Vše práce, která město zakládala
na rumech, Attila jež nechal mstící,
by zbytečnou se záhy ukázala.

Já udělal si z domu šibenici.“

ZPĚV ČTRNÁCTÝ.

Cit lásky ku rodišti tak mne schvátil,
že rozptýlené listí kol jsem sbíral
a tomu, který chraptil již, je vrátil.

A pak jsme došli k mezi, tam, kde svíral
se druhý pruh od třetího se děle,
zde hrozný čin jsem spravednosti zíral.

Bych všecko nové vypověděl cele:
My k nedohledné dospěli jsme pláni,
jež rostlin nevytrpí na svém těle.

Les boluplný kolem ní se sklání,
jak smutný onen příkop kolem něho;
na kraji zde jsme stáli v zadumání.

Tu množství písku tomu podobného
kol půdu krylo, (kam jen oko točím),
jejž tiskla noha Catona kdys ctného.

Ó pomsto Boží, kam jen tady kročím,
zřím, kterak musí před tebou se chvíti,
kdo čte, co mým zde zjevilo se očím!

Já nahých duší stáda musil zříti,
jak naříkala úpěnlivě bolem,
leč každá trest rozsudků jiných cítí.

Na zádech část jich ležela tu kolem,
dál zcela skrčených jsem viděl řady,
díl třetí sem tam chodil tímto dolem.

Kdo chodili, těch více bylo tady,
a méně těch, již na zádech zde byli,
však jazyk jich byl pln hroznější vády.

Na písčinu tu ohně vločky dštily
tak zvolna a tak husté a tak valné
jak hor sníh, když se větry utišily.

Jak Alexandr v Indů zemi dálné
na vojsko své zřel sypat se déšť žhavý
a dopadati k zemi vločky palné

I kázal, aby rychle vojska davy
je zadupaly v zem, neb dřív se zkojil
žár, pokud sám, než v tlumu poletavý:

Tak věčný oheň pomalu se rojil,
až písek vzplál jím, jako pod ocelí
lunt vznítí se; tím bolest jejich zdvojil.

Jich ruce v tanci třásly se a chvěly,
teď zde, teď tam, bez klidu, bez ustání,
a nové plameny vždy střásti chtěly.

Dím: „Mistře můj, před kterým vše se sklání,
jen demonů ne tlupa zarputilá,
jichž u brány tam vstříc nám znělo lání,

Ten velký kdo jest, jehož ohně síla
se nezdá tknout, jenž leží mračen, křivý,
vzdor jehož posud prška nezlomila?“

Tu vida on, že losu jeho chtivý,
jsem vůdce svého ptal se, s křikem pravil:
„Zde mrtvý taký jsem, jak byl jsem živý.

Kováře svého kdyby Joviš znavil,
od něhož ostrý blesk vzal rozhněvaný,
jenž poslední den žití mého strávil,

Byť na druhé též křičel na vše strany,
zmdlel všecky v černé výhni Mongibella:
‚Sem! pomoz! Vulkáne můj milovaný!‘

Jak v bitvě u Flegry byť zevšad hřměla
těch nejostřejších blesků na mne vřava,
msta jeho málo radosti by měla.“ —

Tu hlasem silným vůdce provolává,
jejž neslyšel jsem před tím nikdy zníti:
„Ó Capanee, tím, že nepřestává

Tvá hrdost, větší trest se na tě řítí,
neb sotva větší muka než tvé lání
by vhodný trest za vztek tvůj mohla býti!“

Pak s jemnějším rtem hned se ke mně sklání:
„Toť jeden z oněch sedmi králů, Theby
již oblehali, jenž v svém vzdorování

Jak zhrdal, posud zhrdá Bohem v nebi,
však zdobou vhodnou, jak jsem řekl jemu,
jsou jeho prsoum jeho vztek a škleby.

Teď za mnou pojď, však pozor, by se všemu
žhoucímu písku vyhnul krok tvůj smělý,
jdi nejtěsněji podél lesa lemu.“

Tak mlčky šli jsme tam až, kde jsme zřeli,
že z lesa pramení se říčka malá,
nach jejíž posud děs můj vzbouzí celý.

Jak z Bulicame bystřina se vzpjala,
již nevěstky si spolu rozdělují,
tak ona říčka pískem dál se hnala.

Jí kameny kraj i dno obrubují
i svahy oba, břehu strany obě,
že tady přechod jest, hned pozoruji.

„Ze všeho, co jsem ukazoval tobě,
co spolu onou vstoupili jsme branou,
jež každému jest volná v každé době,

Tvůj zrak neviděl věc tak nevídanou,
jak tato říčka, jejíž povrch hasí
a plameny vše ničí jednou ranou.“

Tím slovem vůdce můj se ke mně hlásí;
i prosil jsem ho, by mi podal stravy,
po které lačním již tak dlouhé časy.

„Jest zpustošena země v moři,“ praví
on ke mně, „která Kreta nazývá se,
pod jejímž králem svět znal čisté mravy.

Tam hora stojí, v řek a listí kráse
dřív stkvěla se a Ida zvána byla,
teď zpustlá věci staré podobá se.

Za věrnou kolébku tu vyvolila
pro syna svého Rhea starostlivá,
když lkal, křik dělala, by líp jej skryla.

V té hory nitru velký kmet se skrývá,
jenž k Damietě obrací svá záda,
a jak v zrcadlo své se na Řím dívá.

Z jemného zlata jeho leb se skládá,
z čistého stříbra hruď a paže dvojí,
až ku rozkroku rudá měď převládá.

Ze železa až dolů vše se pojí,
a pouze jeho noha pravá z hlíny,
víc vzpřímen na ní než na druhé stojí.

Jen zlato vyjímaje každý jiný
díl trhlinu má, která slzy roní,
jež smíšeny skal prožírají klíny.

Jich spád se valem v údolí to kloní,
kde Acheron, Styx s Flegetonem tvoří,
viz úzkou strouhu tu, jak tekou do ní.

Až, hloub kde nelze stoupat, když se vnoří,
jsou Kokytem, ten močál na tě čeká,
sám uzříš jej; tož řeč má slovy spoří.“

Já k němu zase děl: „Když tato řeka
zdroj v našem světě má, ó rci, můj druhu,
proč teprv zde nám viditelná stéká?“

On ke mně: „Dobře víš, my jdeme v kruhu
a nechť jsi vždy se v levo otáčeje
dost hluboko již vstoupil v pekla luhu,

Přec okruh celý neprošel's. Dál spěje
když novou uzříš věc, tu udivení
se nesmí tknouti tvého obličeje.“

Já zase: „Mistře, Lethe kde se pění
a Flegeton? Neb o jedné jsi němý,
o druhé, díš, z těch slz že má své vření?“

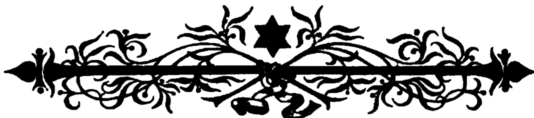
On: „Otázka tvá každá milá je mi.
Na jednu by ti měla odvět dáti
ta rudá voda svými peřejemi.

Ty jinde uvidíš zdroj Lethy státi,
tam duše, která, když se z viny kaje,
se vnoří v lázeň, z níž se čistá vrátí.“

Pak děl: „Jest čas se obrátiti z háje;
bys vždycky za mnou kráčel, dej si práci,
nám stezku skytnou nehořící kraje,

Nad kterými se každý plápol ztrácí.“

ZPĚV PATNÁCTÝ.

Po jednom tvrdém kráčíme teď kraji,
dým z říčky té se nad ním vznáší tmavý,
čímž před ohněm tak proud i hráze hájí.

Jak mezi Kadsandem a Brüggem staví
si Flamští proti moři, jež se řítí,
hráz, aby před ní proud ustoupil dravý;

A podél Brenty jak lze hráze zříti,
kterými Padovští své chrání villy,
než Korutanské hory teplo cítí:

Těm hrázím podobné též tyto byly,
ač sotva výšku tu a tloušťku měly,
ať číkoliv je ruce postavily.

Od lesa tak jsme zatím dále spěli,
že, kde on byl, jsem nemoh' rozeznati,
i kdybych třeba obrátil se celý,

Když duší dav zřím proti nám se bráti,
tak podél hráze do cesty nám vběhly;
jak nový měsíc když nevidíš pláti,

Když večer dva se potkají, tak šlehly
svým po nás zrakem; při tom brvy křiví,
jak starý krejčí na ucho své jehly.

A tato společnost co na nás civí,
byl od jednoho poznán jsem, jenž táhnul
mne za lem šatu křikna: „Jaké divy?“

A ramenem svým on když po mně sáhnul,
já v tahy popálené tváře této
zrak upřev, ruku k jeho lícím nahnul,

Jež, ač v nich množství jizev bylo vseto,
přec poznati jej duchu nebránily,
i pravil jsem: „Vy tady, ser Brunetto?“

A on: „Snad bude vhod ti, synu milý,
když s tebou půjde — tlum ať dále spěje —
zpět Brunetto Latini malou chvíli?“

Já k němu: „Zcela z duše mé se děje;
i posadím se s vámi, jestli chcete,
když ten, s nímž tady kráčím, tomu přeje.“ —

„Ó synu!“ děl, „kdo z této tísně kleté
na chvilku zde se zastaví v svém chvatu,
sto let pak leží, nechť jej oheň hněte.

Jdi, půjdu vedle lemu tvého šatu,
pak dohoním svůj zástup dosti záhy,
jenž s pláčem pro svou věčnou muku lká tu.“

Já netroufal si dolů sejít s dráhy,
bych vedle něho kráčel; hlavu schýle
jsem šel jak člověk, jenž jde v úctě. „Blahý,

On začal, jaký los neb štěstí milé
před smrti tvé dnem dolů sem tě zove,
kdo vede tě, že němineš se cíle?“

„Tam v žití veselém,“ dím v řeči nové,
„kdys v jednom lesním údolí jsem zbloudil,
než splnili se mého žití dnové.

Když včera ráno z něho jsem se loudil,
při návratu mně bylo toho zříti,
jenž tou mi cestou kráčet domů soudil.“

On: „Za hvězdou když půjdeš, jež ti svítí,
tu nelze tobě přístav slávy minout,
když správně v krásném znamenal jsem žití.

A kdybych nemusil tak záhy zhynout,
tak nebe vida tobě nakloněné,
moh' dílu tvému odvahou jsem kynout;

Však nevděčné to lidstvo zaslepené,
jež z Fiesoly přišlo v dávné době
a z hor má v sobě cos i od kamene,

Za dobré tvé se vrahem stane tobě,
a právem, nebo nesluší se, fíku
plod sladký v hořkém trní myslit sobě.

Báj zve je rodem slepých smrtelníků,
v němž lakota, pych, závisť nepřestává,
hleď brzy jejich odříkat se zvyků.

V tvém osudu je pro tě taká sláva,
že obě strany budou tebe lačné,
leč daleko od zobce bude tráva.

Zvěř Fiesolská nechť v své zlobě mračné
se zdupe na stlaní, ať nepohrobí
květ v hnojišti svém, jestli klíčit začne,

V němž objeví se símě svaté z doby
těch Římanů, již na těch místech zbyli,
kdy založeno hnízdo také zloby.“ —

„Byť tužby mé se zcela vyplnily,“
já děl: „vy byste lidské těla svazky
byl ještě neopustil, mistře milý!

Neb tkví v mém duchu obraz vaší lásky
ten otcovský a drahý, nenadále
jenž se mnou sdílel ony blahé zkázky,

Jak zvěčňuje se v žití člověk stále,
jak drahé mi to, vždycky zvěstovati
chci, dokud budu živ, ku vaší chvále.

Co o mém žití jste mi řek’, chci psáti
a s druhým výrokem dám jedné paní,
jež, až k ní přijdu, smysl bude znáti.

To, byste věděl, jediné mám přání,
že v každý los chci vzdát se bez prodlení,
jen svědomí když bez viny se chrání.

Ten závdavek mým uším nový není,
nechť lopatou svou jak chce sedlák mává
a Fortuna své kolo, jak chce, mění.“

Tu mistr můj se obrátil, kde pravá
je strana tváře, na mne zrak svůj stavil
řka: „Dobře slyšel ten, kdo pozor dává.“

A dále jda jsem hovorem se bavil
a ptal se Brunetta, kdo z druhů jeho
jsou největší a nejznámější? Pravil:

„Ač slušno je, z nich znáti některého,
však jiné zamlčet se lepší zdá mi;
čas překáží, bys dozvěděl se všeho.

Věz, celkem většinou jsou kněží známí
a učenci, svět druhdy znal jich slávu,
a hříchem tím se poskvrnili sami.

Zde Priscian jde v středu toho davu,
z Accorsy František; tvá touha žárná
když poznat žádá větší hnusnost mravů,

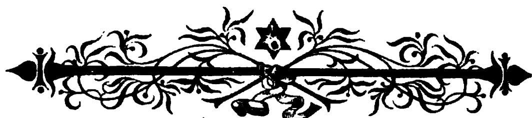
Moh' viděti jsi toho též, jejž z Arna
k Bacchilionu poslal Sluha sluhů,
kde ochablé své čivy složil, stárna.

I o jiných bych mluvil z toho kruhu,
leč pouť i hovor nemůž' trvat déle,
zřímť nový kouř z písčitých stoupat luhů.

Lid, s nímž se nesmím sejít, jde; nuž vřele
chci „Poklad“ svůj ti ještě poručiti,
víc nežádám si, neb v něm žiju cele.“

Pak obrátil se a z těch zdál se býti,
o sukno zelené již běhávají
ve Veroně a v závody se řítí,

Však ne co ztrácejí, leč vyhrávají.

ZPĚV ŠESTNÁCTÝ.

Již tam jsem byl, kde vody bouřně hřměly
v kruh jiný padajíce v takém hluku,
jak v plných úlech když se rojí včely,

Tu stíny tři se od jednoho pluku
v ráz oddělily, který táhnul břehem
a toho deště žárnou snášel muku.

I křikl každý nás dostihna během:
„Stůj ty, který zdáš podle šatu býti
se z vlasti naší zhouby plné zběhem!“

Ach, jaké rány na jich těle zříti
mně bylo od plamenů na nich všady;
i při vzpomínce hruď má bolest cítí.

Můj mistr jejich povšimnul si vády,
tvář ke mně obrátil řka: „V této chvíli
dej pozor, k těm být zdvořilý hleď tady.

A kdyby nebyl oheň, který střílí
zde místa povaha, já řek' bych, v dáli
spíš ty než oni že máš míti píli."

Svou starou píseň začli, jak jsme stáli,
a když nás v hlučném dostihnuli reji,
z těl svých před námi všichni kola spjali.

Jak nazí athleti se prohlížejí,
kde vhodně by se mohli zachytnouti,
než spolu tlukou se a porážejí:

Tak každý z nich tvář svoji ke mně kroutí
se toče v kruhu, tak že hrdlo jeho
opačnou stále s nohami šlo poutí.

„Ó jestli bída toho místa zlého,
tvář naše spálená i naše přání"
z nich jeden děl „zhrdnutí dojdou tvého,

Kéž sláva naše tvého ducha sklání,
bys pověděl, kdo jsi, tak jistě živé
že nohy vláčíš pustou pekel pláni.

Ten, v jehož stopy kladu nohy chtivé,
ač na něm nahém vše jest popáleno,
byl větším, než ty v mysli tušíš snivé.

Vnuk dobré Qualdrady byl, jeho jmeno
kdys Guidoguerra; v jeho bylo žití
dost myšlenkou i mečem dosaženo.

Ten druhý, kterého zříš písek tříti,
je Thegghiaio Aldobrandi, hlasem
svým na světě víc měl by platen býti.

*

A v kříži třetí s nimi zde to já jsem,
Jacopo Rusticucci, ženou raněn,
té pych mi nejvíc uškodil svým časem."

Ó bych v té chvíli před ohněm byl chráněn,
já mezi ně bych uvrhnul se dolů
a mistrem skok ten nebyl by mi bráněn.

Leč že bych sžehnutý byl od plápolu,
má úzkost zmohla dobrou vůli moji,
jež toužila je obejmouti spolu.

Pak začal jsem: „Ne pohrdání kojí
mou duši, žal však nad vámi ji tráví
a brzy tak on s ní se nerozdvojí,

Neb ještě co mi tento pán můj praví,
já tušil již a pomyslil v té době,
že takých tlum, jak vy jste, zde se staví.

Jsem z vlasti vaší, jmena vaše v zdobě
tak zářící a vaše činy v pýše
a s láskou vždy jsem představoval sobě.

Žluč opouštím, k jablkům sladkým výše
za vůdce svého slibem chci se bráti,
však musím sestoupit dřív v střed té říše." —

„V tvých údech má-li duch tvůj dlouho vláti,"
on odpovídal dále na to, „má-li
tvá sláva ještě v příští věky pláti:

Rci, ctnost a mužnost posud přebývá-li
jak druhdy v městě našem, či snad samy
se z něho dávno v plachý útěk daly?

Neb Vilém Borsiere, jenž teprv s námi
čas krátký trpí a tam s druhy pílí,
nás příliš mučí svými rozprávkami."

„— Lid nový, náhlé výhry zavinily,
že s pýchou nádhera k nám tak se vtírá,
že Florencie teď již nad tím kvílí."

Tak zvolal jsem, má tvář se zvedla sírá,
a tři, jimž se to odpovědí zdálo,
se dívali, jak na pravdu se zírá.

„Když jindy by tě stálo to tak málo,"
mně všickni řekli, „upokojit jiné,
jsi blah, že hovoříš, co srdce prálo.

Nuž když opustiv tyto kraje stinné
se vrátíš, spatřit hvězdy, v lidská sídla,
když v slovu ‚Tam jsem byl' ti radost kyne:

Mluv lidem, jak nás duše tvá zde zhlídla."
Pak rozlomili kolo, prchající
jich nohy v letu byly jako křídla.

Tak nemohl bys ani ‚Amen' říci,
jak zmizeli, a mistr můj měl péči,
dál pošinouti kroky putující.

My málo šli a hukot vody věčí
tak blíže nás již bouřil rozpoutaný,
že sotva svoje slyšeli jsme řeči.

Jak onen proud, jenž vlastním svahem hnaný
jde z hory Viso k východu se žena,
ku Apeninám z levé teče strany,

Se Aquacheta zove u pramena,
než v nižší řečiště svou drahou splyne,
u Forli pak již toho nemá jmena;

Dál přes San Benedetto s hor se řine
a v rokli, kde by asyl pro tisíce
měl býti, s třeskem divokým se vine:

Zde s příkrého se svahu skláníjíce.
jsme poznali, jak sluch nám v krátce času
by zranily ty černé vody hřmíce.

Já hrubý provaz měl jsem kolem pasu,
s nímž, myslil jsem, že chytne ruka smělá
to pestrobarvé zvíře ve zápasu.

Když odvázal jsem provaz ten si s těla,
jak vůdce poručil, dal jsem ho jemu
na husté klubko zatočený zcela.

On v pravo obrácen k propasti lemu
dál trochu od kraje ho dolů hodil
vstříc propasti té jícnu bezednému.

„Ký nový div as dole tam se zrodil,
by s novým kynem souhlasil,“ — dím v taji —
„jejž mistr tak svým okem doprovodil?“

Jak opatrní lidé býti mají
zvlášť u těch, již se s činem nespokojí,
leč v myšlenku i duchem pronikají!

On ke mně děl: „Co v mysli tvé se rojí
a co já čekám, tryskne nad skal svahy
a objeví se v krátce tváři tvojí.“ —

Té pravdě vždycky, která má lže tahy,
máš zavřít ústa jí se opíraje;
neb bez viny nás v hanbu vrhá záhy.

Zde mlčet však mi nelze, přísahaje
při této komedii já ti pravím,
kéž s přízní má se její potká báje:

Já viděl hustým tímto vzduchem tmavým,
jak postava se nesouc vzhůru pluje
i statečnému srdci děsem pravým.

Jak vrací se, kdo časem sestupuje,
by kotvu zveď, již chytly skalin rohy
neb jiného cos, nad čímž moře duje,

Se vzepne výš a k sobě skrčí nohy.

ZPĚV SEDMNÁCTÝ.

Hle, šelma ostrým ohonem jak máchne,
zdi, zbraně láme, přejde každou horu,
to ona, po níž veškerý svět páchne.“ —

Tak započal můj vůdce v rozhovoru
a kynul jí, by šla blíž ku oblasti
až k sšlapanému blíže ke mramoru.

I přistal s hlavou svou a trupem z části
ten hrozný obraz klamu příšerného,
leč k břehu nevztáh' ohon ze propasti.

Tvář jeho byla tváří poctivého,
a povrch jeho kůže tak byl hladký,
leč v tělo hada končil se trup jeho.

Dvě pracky chlupaté až po lopatky,
hřbet, hrozná prsa, boků strany obě,
vše kruhů, štítků plné; nikdy látky

Tak pestrých barev Maur a Tatar sobě
na osnově a útku nesestrojí,
v té Arachne šat nesetkala zdobě.

A na břehu jak často loďky stojí
na suchu dílem, dílem na vod hloubi,
jak bobr sedá hotově se k boji

Tam u hltavých Němců: netvor zhouby,
ta nejhroznější potvora zde stála
na kraji kamenném, jejž písek vroubí.

Kol prázdno ocasem svým bičovala,
výš tyčíc jeho jedovatou vidli,
jež štíra žíhadlem v hrot vybíhala.

Můj vůdce děl: „Kde potvora ta sídlí,
tam třeba trochu zahnout s cesty pravé,
tam bychom přišli, kde již jsme ji zhlídli.“ —

I sestoupili jsme hned k straně pravé
a deset kroků po kraji jsme spěli,
by písek nesžeh' nás a ohně žhavé.

A u šelmy té když jsme blízko dleli,
tu trochu dále v písku sedět lidi
u místa, kde strž sklání se, jsme zřeli.

„Hleď, zkušenost ať všecku duch tvůj sklidí
ze kruhu toho,“ teď můj mistr vece,
„jdi, pozoruj trest, jejž tvé oko vidí.

Však řeči tvé ať krátké jsou, hled přece,
chci mluvit s ní, než z toho přijdeš kruhu,
by silné své nám propůjčila plece.“

Tak sám jsem kráčel po sedmého kruhu
nejzazším kraji, bolu pln, kde němý
a smutný ten lid tulil se druh k druhu.

Z jich očí tekla bolest ručejemi;
hle, rukama sem tam si pomáhají,
hned proti ohni a hned proti zemi.

Tak v horkém létě psi též dělávají,
hned nohami a hned se kušnou brání,
když blechy, mouchy, sršně bodávají.

V tvář některých jak oko mé se sklání,
kam bolný oheň srší v stálém toku,
já nepoznal jich, zřel však z nenadání,

Všem s hrdla visí kapsa ku rozkroku,
jež jistou barvu má a jisté znaky,
ta pastvou jich, se zdálo, byla oku.

A zíraje když blížím se k nim taky,
cos modré se na žlutém měšci třáslo,
to postavu lva mělo a lví zraky.

A moje oko dále když se páslo,
zřím jiný měšec krvorudý v mžiku
a na něm husu bělejší než máslo.

A jiný, který bílém na pytlíku
měl tučné, modré prase malované:
„Co tropíš v této jámě?“děl mi v křiku.

„Nuž jdi, a jestli žití v tobě plane,
věz, Vitalino, soused můj, jenž žije,
zde v krátce po mém levém boku stane.

Jsem z Padovy u těchto z Florencie;
kéž první z šlechty chtěl by již přijíti
— ten jejich řev mi často v uši bije —

Jenž brašnu s třemi kozly bude míti!“
I křivil ústa, jazyk vyplazoval
jak vůl, jenž líže nos, kdy žízeň cítí.

Já v strachu, že bych mistra popuzoval,
jenž kázal mi, bych zdržel se jen chvíli,
od bídných duší jsem se navracoval.

Hle, na potvory hřbetě vůdce milý
již seděl, na mne z dálky pokřikuje:
„Teď dlužno sebrat odvahu i síly!

Po takých schodech teď se sestupuje,
vstup napřed, já chci v středu pozor dáti,
ať ocas její se ti nesbližuje!“

Jak ten, kterého nehty barvu ztratí,
když před záchvatem zimnice se chvěje,
před pouhým stínem jejž i úzkost schvátí:

Při jeho slovech tak i mně se děje;
však hrozbou jeho stud se ve mne vkrádá,
jenž v sluhy sílu před jich pánem leje.

Na ohromná tu usedl jsem záda;
já říci chtěl, však nepřišel jsem k řeči,
jež „Obejmi mne přece!“ sobě žádá.

Však on, jenž druhdy velkém v nebezpečí
mně pomohl, teď spěchal zachytnouti
mne v mocné paže maje o mne péči.

„Hleď, Geryone,“ vůdce děl, „se hnouti;
na nové břímě pomni, co tě tíží,
leť v širých kruzích, zvolna ustaň v pouti!“

Jak loď odrazíc od břehu se hříží
zpět zvolna do vln, on se odsud vzdálil;
když volný prostor cítil bez obtíží,

Kde hruď, obrátil ohon, jím se halil,
jak úhoř natažený̆m hrál a řítil
se v před a prackama vzduch k sobě valil.

Ó jistě větší postrach nepocítil
kdys Faeton, kdy pustil uzdy v skoku,
až nebes pruh, jak posud zříš, se znítil,

Ni bědný Ikar, když zřel, kterak s boku
mu taje vosk a dolů peří padá,
co „Padáš!“ otec křičel ve hluboku:

Než já, když zřel jsem, kterak obepřádá
mne kolem vzduch, kam kol jen jsme se hnuli,
víc nezřel jsem než potvory té záda.

Tak zvolna, zvolna dál a dál jsme pluli
v pád vírem, já to neznamenal ani,
jen chlad, jenž do tváře mi vál i z důli.

Tu z pravé strany vod již bouřné řvaní
jsem uslyšel, jak pod námi to hřmělo,
má hlava proto i můj zrak se sklání.

Před nárazem se víc mé srdce chvělo,
neb oheň zřel jsem, slyšel pláč, jenž kvílil;
až v strachu stáh' jsem nohy své i tělo.

Tu zřel jsem, co dřív ušlo mi, jak pílil
a kroužil let náš tím údolím bolů,
jichž zástup z různých stran k nám nyní cílil.

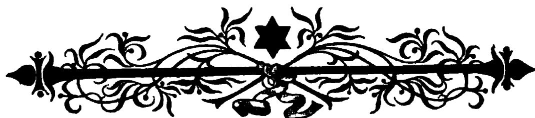
A znavenému roven ke sokolu,
jenž vnadidla ni ptáka nedohlédne,
že sokolník lká: „Ach, již sletáš dolů!“

Ve sterých kruzích slítne, dál si sedne,
zkad vyletěl, na pána svého z dáli
se dívá mračen: S výše nedohledné

Ku patě ostře otesané skály
nás složil Geryon, ten netvor divý,
a naše osoby když složil, v dáli

Spěl, jako spěje střela od tetivy.

ZPĚV OSMNÁCTÝ.

Jest místo v pekle, Malebolge sluje,
jest barvy železné, ze skály holé
jak celý ten kruh, jenž je ovinuje.

A právě v středu toho zlého pole
tam zívá studna hluboká a šírá,
jak zařízena, popíšu víc dole.

A prostor kruhu, který oko zírá,
tož mezi studnou, břehem tvrdé skály,
dno v deset polí rozdělené svírá.

Jak příkopy, by ochránily valy,
se víc a více množí přede hrady,
tak místo, kde jsou, patrné je z dáli;

Týž obraz tvořila ta pole tady.
A jak u zámků od jich prahů rojí
se k zevnějšímu břehu můstky všady:

Tak od skal paty srázy kolmé stojí
a příkopy a pole protínají
až k studni, která končí je a pojí.

Se hřbetu Geryona na tom kraji
jsme octli se; jde v levo básník, za ním
hned v jeho stopy kroky mé se dají.

Pláč nových muk zněl s nových katů láním,
na pravo mistra krok jak doprovází,
tím první sluj se ozývala lkáním.

Zde na dně hříšníci kol byli nazí,
s té strany šli k nám proti obličeji,
a s oné s námi rychlej' pod touž hrází.

Jak Římané to mají v obyčeji
pro velké davy v jubilejním roku
na mostě, by lid přešel, obracejí

Ti čelo k hradu a jdou v plném toku
k svatému Petru, kdežto z druhé strany
jdou druzí směrem k hoře v svorném kroku:

Po obou stranách černé přes balvany
jsem rohaté zřel ďábly, s bičem stáli,
ze zadu na ně kruté dštili rány.

Ach, na ramena jak hned nohy brali
při první ráně, tak že ani věru
na druhou aneb třetí nečekali!

A jak jsem šel, mé oči padly v šeru
na jednoho, a hned jsem pravil k sobě:
„Znám tebe již, a v potaz paměť beru.“

I upírám naň svoje oči obě,
můj vůdce zastavil se, svoluje mi,
že trochu zpátky jít moh' jsem v té době.

Ten bičovaný mnil, že skryje se mi,
když sklopí tvář, však pomohlo to málo.
Já děl: „Ó ty, jenž klopíš oči k zemi,

Když tahů tvých mne písmo nesklamalo,
ty's Caccianimico, leč v tuto nouzi,
v ten ostrý louh, ó pověz, co tě slalo?“

On: „Bych se přiznal, duše má se vzpouzí,
však nutí mne řeč tvoje příliš jasná,
jež vzpomínku na starý svět mi vzbouzí.

Věz, já jsem onen, jímž Ghisola krásná
se podrobila Marchesově vůli,
ať jak chce hnusná zvěsť dí mnohohlasná.

Sám z Boloňských jsem nepřišel v ty žuly,
jich mnohem víc zde naříká týmž stenem,
než co si říkat sipa navykli,

Tam mezi břehy Saveny a Renem;
a chceš-li svědectví neb doklad míti,
na lakotnou hruď pomni, jež nám věnem.“

A co tak mluvil, bičem jal se bíti
jej ďábel řka: „Ty darebo, zde ženy
si za peníze nelze opatřiti!“

Svůj průvod dostihl jsem zamyšlený,
pak málo kroky v nevelike chvíli
jsme přišli k srázu, jenž čněl nakloněný.

Dost snadně na tento jsme vystoupili,
na sklonu jeho, více k pravé straně,
s tím věčným kruhem jsme se rozloučili.

Když tam jsme došli, kde podoben bráně
se pne, by štvaným průchod skytnul dolů,
děl vůdce můj: „Teď postůj, povztyč skráně,

Bys v tvář moh' zřít těm narozeným v bolu,
jichž obličej jsi nemoh' rozeznati,
neb spěli toutéž cestou s námi spolu.“

Od mostu starého jsem zřel se bráti
dav, proti nám jenž s druhé strany pílil,
jej neustali ďábli biči hnáti.

Bez otázky se mistr ke mně schýlil:
„Viz toho velikána, jenž se blíží,
hleď, zdali jednu slzu bolu vylil.

Jak posud zrakem krále na vše shlíží!
To Jason, jenž vzal lstí i statečností
Kolchickým zlaté rouno bez obtíží.

Přes ostrov Lemnos spěchal s horlivostí,
kde ženy zpité vášní zdivočelou
vše povraždily muže v ukrutnosti.

Zde posuňky a krásnou řečí milou
on Hypsipylu sklamal, která dříve
vše druhé oklamala vtipu silou.

Ji těhotnou ve zoufalosti divé
pak zanechal, tak tuto vinu pyká;
za Medeu též pyká sliby lživé.

Kdo jak on svádí, s ním v kruh tento vniká;
to stačí vědět o tom prvním luhu
i o těch, které v sobě rve a smyká.

Zde na úzkém jsme stavili se pruhu,
kde s druhým náspem kříží se a pojí
a z něho tvoří sloup jiného kruhu.

Lid odsud zřeli jsme, jak v těsném roji
lká v druhé sluji, tlamou svou jak funí,
a sám své tělo tluče dlaní svojí.

Kryt hustou plísní byl břeh na té tůni,
ta plíseň sázela se parou z dola,
zlá očím barvou a zlá nosu vůní.

Dno hluboké je tak, že ani zpola
zrak nestihne je, jen když s hřbetu těká,
kde kolmo dolů spadá skála holá.

Tam došli jsme a duše má se leká,
když zřel jsem v bahně toho lidu stáda,
jež, zdá se, z lidských záchodů že stéká.

A co mé oko tímto kruhem bádá,
zřím jednoho s tak těžkou lejnem hlavou,
že těžko se, zda laik či kněz je, hádá.

Ten na mne křik': „Proč s tváří nedočkavou
zříš na mne víc než na mé druhy v blátě?"
„Mé vzpomínání jde-li cestou pravou,"

Já k němu: „S vlasem suchým zřel jsem já tě,
ty z Lukky jsi Alex Interminei
a proto víc než na jiné zřím na tě."

V leb on se začal bít a divočeji
řval: „Hnusné pochlebenství mne sem svedlo,
v němž neumdlévat, měl jsem v obyčeji.“

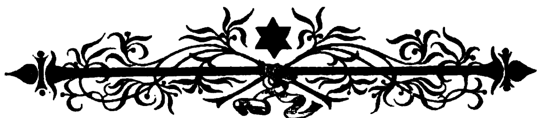
Můj mistr pravil: „Nyní hleď, by zvedlo
se tvoje oko do popředí dále,
by lépe tahy obličeje zhledlo,

Té hnusné děvky vlasaté, jež stále
rve nehty zblácenými špínu těla,
hned vstává, hned se choulí v běsném žale.

To nevěstka Thais bídná jest a smělá;
když milec ptal se: Máš mne ve milosti?
Ó nad vši míru mám tě ráda! děla.

Však oči naše viděly zde dosti!“

ZPĚV DEVATENÁCTÝ.

Ó kouzelníku Šimone, ó kleté
ty družstvo! Vy, již Boha věci svaté
jen dobru zasnoubené kuplujete

Za věci světské stříbrné i zlaté:
teď čas je, o vás aby trouba zněla,
neb v třetí sluji místo trestu máte!

K druhému hrobu naše cesta spěla
až k tomu místu, skála nakloněná
kde zrovna nad prostředkem hrobu čněla.

Ó božská Moudrosti, jak vyvýšená
jsi v nebi, zemi, ba i v pekla luhu,
jak síla tvá jest správně rozdělená!

Já na dně skálu zřel, stěn v každém pruhu,
děr pln byl její kámen sesinalý,
vše stejné šířky, všecky formy kruhu.

Ni větší ani menší se mi zdály,
než ty, jež jsou v mém krásném svatém Janě,
by křtící kněží na dně jejich stáli.

Před málo lety jednu z nich já maně,
když dítě dusilo se, rozbil smělý,
to svědectví buď mojí ku obraně.

Všem hříšníkům z děr tady nohy čněly
a hnáty holé až ku lýtka kraji,
vše údy ostatní však v skále tkvěly.

Všem chodidla dvě divým žárem plají,
čímž klouby tak se cukají a točí,
že lýčí, provaz, všecko přetrhají.

Jak u věci, jež olejem se smočí,
se plamínek jen na povrchu nese:
od paty k prstům žár zde zrak můj zočí.

„Kdo, mistře, ten jest, jenž se tamo třese,
víc zuří než ti, co s ním trpí spolu,
jej červenější ssaje žár, jak hne se?“

A mistr: „Chceš-li, snesu tebe dolů,
až tam, kde v hloub se skaliska svah chýlí,
sám o sobě ti poví i svém bolu.“

A já: „Tvé vůle kyn mně stejně milý,
ty's pán, ty víš, má vůle s tvojí kráčí,
ty víš, co zamlčím též v každé chvíli.“

Ku hrázi čtvrté přišli jsme; tu stáčí
se směrem v levo pouť má v tichém kroku
k dnu plnému děr, jež nám sotva stačí.

Můj dobrý mistr nesundal mne s boku,
dokud mne k díře toho nedopravil,
jenž nohami tu plakal v slzí toku.

„Kdo jsi, ó duše bídná?“ — Já jsem pravil, —
— „jak vražený kůl nohama čníš k výši,
ó můžeš-li, mluv!“ — Já se pozastavil,

A stál jsem jako mnich, jenž zpověď slyší,
jejž nazpět volá vrah z pol zahrabaný,
a doufá, tím že smrt svou neuspíší.

„Ty's tady již?“ On vykřik' rozhněvaný,
„ty's, Bonifaci, zde již? Čas tvůj není,
o roků pár jsem věštbou oklamaný.

Tak brzy to tě nasytilo jmění,
pro které podvodem jsi krásnou paní
tak směle získav vydal v pohanění?“

Já tvářil se, jak oni, z nenadání
jimž dána odpověď, jak ku posměchu
ji nechápouce stojí ve zdráhání.

Tu pravil Virgil: „Rci mu bez oddechu:
Ten nejsem, jejž jsi, duše, vítat chtěla!“
I řek' jsem, co mi uloženo v spěchu.

Tu duch své nohy obě zkroutil zcela,
lkal, plačtivým mně odpovídal hlasem:
„Nuž rci, co na mně žádá řeč tvá smělá?

Když záleží ti zvěděti, kdo já jsem,
že's proto vstoupil v skalný důl ten tmavý,
věz, mne plášť velký kryl před krátkým časem:

Jsa medvědice opravdu syn pravý,
já cpal, bych medvídky jen zvýšil slávou,
tam zlato v měch, zde sebe v pytel žhavý.

Mí předchůdcové zde pod mojí hlavou
se kryjí spěchováni v této skále,
též zprznili se simonií žravou.

Tam rovněž spadnu, soudruh v jejich žale,
až přijde ten, na nějž jsem hádal v tobě,
když zeptal jsem se tebe nenadále.

Však nebude v tak dlouhé lkát zde době,
co já tu vražen hlavou dolů hynu,
tak nebude si pálit paty obě,

Neb po něm bez zákona, horších činů
zde od západu pastýř vyskytne se,
jej i mne tento skryje ve svém stínu.

To nový Jason, o němž v bibli čte se,
jak tomu jeho král, tak milostivý
mu bude, Francie kdo žezlo nese.“ —

Zda příliš tu jsem nebyl odvážlivý,
já nevím, v odvět když jsem tak se hádal:
„Aj, rci mi, na mnoho-li zlata chtivý

Byl Spasitel, když v ruce Petra skládal
své klíče? Jistě k němu se obrátil,
jen ‚Následuj mne!‘ bylo vše, co žádal.

Co Petrovi a apoštolům platil
před volbou Matěj stříbra nebo zlata
za místo, které bídný Jidáš ztratil?

Nuž dobře se ti děje, duše klatá,
jen hříšně vyzískaný groš hleď skrýti,
jímž proti Karlu tak jsi byla vzňata!

A by mi nemusila v cestě býti
k nejvyšším klíčům úcta svrchovaná,
jež druhdy nosil's ve veselém žití:

Víc hřímala by řeč má rozhněvaná,
neb vaše lakota svět celý kalí,
zlo zvýšeno jest a ctnost pošlapaná.

Vás pastýře měl v mysli Jan, když v dáli
zřel onu, která sedí nad vodami
a nevěstka se všemi líhá králi;

Jež narozena sedmi se hlavami,
jež rohy, počtem deset, měla vzpjaté,
choť její dokud žitím ctným byl známý.

Váš Bůh jsou věci stříbrné a zlaté,
vy, pohani, to jiný rozdíl není,
ti jednoho, vy na sta bohů máte.

Ó Konstantine, ne tvé obrácení,
však dar tvůj jakému zlu matkou býval,
jímž tebou přišel poprv papež k jmění?“ —

A mezi tím, co tak jsem jemu zpíval,
on chodidly tlouk', mrskal vzhůru jimi,
buď svědomí, buď vztek mu duši zrýval.

Můj vůdce spokojen byl, skojenými
rty naslouchal a tuším, všecko schválil,
co pronesl jsem slovy pravdivými.

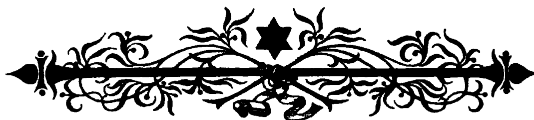
Pak pažemi mne chyť, svým tělem halil,
mne na svých ňadrech držel v rovnováze,
a cestou, kterou přišel, pak se vzdálil.

Mne tiskna k sobě nes' mne bez nesnáze,
až dospěl strmé stěny ku vrcholu,
jež tvoří k páté přechod z čtvrté hráze.

Zde složil milé břímě mile dolů,
ač tak byl příkrý kolmý svah té skály,
že kozám byl by těžkou stezkou; spolu

Nám údol jiný zjevil se pak v dáli.

ZPĚV DVACÁTÝ.

O nové muce verše musím psáti,
a k první písně zpěvu dvacátému
o pohroužených látku musím dáti.

Já připraven byl ke dnu odkrytému
se přiblížit a pohlednouti dolů,
co úzkosti slz na jeho dlí lemu:

Tu zřel jsem tímto kruhem, kterak v bolu
se táhly stíny mlčky ve zástupu,
jak v tomto světě o procesích spolu.

Když hlouběji můj zrak pad' na tu tlupu,
tu všickni byli divně otočeni
od brady svojí až k počátku trupu;

Ku zádům obličejem obráceni
k nám musili pozpátku všickni jíti,
neb dívati se v před jim možno není.

Snad mnohý dnou tak zkroucen může býti
jak tito, jichž tlum údolem tím kráčí,
já nezřel to, ni lze mi uvěřiti.

Ó čtenáři, když dopřát ti Bůh ráčí,
že z toho čtení duch tvůj něco získá,
rci, jak má tvář se mohla bránit pláči,

Když lidskou tvář jsem zkroucenou zřel z blízka,
že dolů řítě úžlabím se valí
všem slzí tok, jenž z jejich očí tryská!

Já plakal v skutku opřen o roh skály,
až průvodce můj z myšlenek mne plaší:
„Jsi rovněž blázen, kterého blud šálí?

Zde soucit budiž mrtev v mysli naší,
neb zločin páše ten, kdo nenadále
do božích soudů lidský soucit vnáší.

Nuž hlavu zvedni a viz toho krále!
Zem otevřela jícen v středu voje,
až Thebští křikli: Kam to padáš stále,

Amfiarae? Proč se straníš boje?
Však neslyší a rázem níž se hříží,
až k Minu, jenž vše chytne v spáry svoje.

Hleď, jeho ňadra jsou teď v jeho kříži;
že příliš zřít chtěl v budoucnosti proudy,
zří do zadu a po zpátku se blíží.

Na Tiresiu dál viz boží soudy,
jenž změniv pohlaví své stal se ženou,
od hlavy k patě vše proměniv oudy.

Než mužské dostal chmýří, před proměnou
dva v úzké kruhy zapletené hady
dřív musil roztít holí napřaženou.

Jenž jeho břicha dotýká se zády,
jest Aruns, jenž si za byt zvolil horu
u Luni mezi Carrarskými lady;

Skrýš vytesal si bílém ve mramoru,
by na hvězdy a moře roztoužený
bez překážek se díval po obzoru.

Ta, která vlasy zde má rozpuštěny,
v nichž svoje prsy, jichž nevidíš, tají,
i chlupy těla od nás odvráceny,

Jest Manto; v mnohém bloudívala kraji,
než tam se, kde jsem zrozen, usadila,
tož rád bych byl, bys naslouchal mé báji.

Jejího otce smrt když uchvátila
a město Bakcha bylo otrokyní,
v svět širý na čas dlouhý zabloudila.

V Italii, tam kde ji Alpy stíní,
jež k Tyrolsku před Německem jsou hrází,
jest jezero, Benacus slove nyní.

Sta proudů v tomto jezeru se schází,
jež mezi Gardou, Camonicou pílí,
hor Apeninských smáčejíce srázy.

Tam s požehnáním by se zastavili
z Verony, Trenta, Brescie pastýřové,
tu cestu kdyby sobě vyvolili.

Kde břeh se níží, Peschiera slove
tam krásná tvrz, o niž skráň musí bořit
si Bergama, Brescie zástupcové,

Tam všecky vody musí se pak vnořit,
jimž nelze zůstat v Benacu, a v lada
kol téci zelená a řeku tvořit.

Tu řeka, jak své proudění rozpřádá,
ne Benacus, leč Mincio se nazývá,
až ke Governu, do Padu kde padá.

A nejde daleko, když pláň oblívá,
tu proud se rozlije se bahnem stana,
jež v letním čase často škodné bývá.

Sem přijdouc zřela odsud divá panna,
jak v středu toho bahna země čněla,
jsouc liduprázdna a též nevzdělaná.

Zde, od všech lidí aby osaměla,
se sluhy zůstala a čarovala,
a složila tu kosti svého těla.

Sem okolní se mnohá obec hnala,
a na místě, jež bylo opevněno
tím, bařina že kol do kola stála,

Nad kostmi těmi město vystavěno;
po té, jež první místo vyvolila,
bez věštby Mantovy mu dáno jméno.

A větší lidstva bydlila zde síla,
než hloupost, v které žil rod Casalodů,
od Pinamonta oklamána byla.

To sdílím s tebou, kdybys o původu
rodiště mého slyšel snad zvěst jinou,
lež pravdě aby nepřinesla škodu."

Já: „Mistře, tvoje řeči tak se linou
v mou duši, která bezpečně jim věří,
že jiné mi jak zhaslé uhlí kynou.

Leč rci mi, z lidu, jenž tou spěje šeří,
což ani jeden zmínky hoden není,
neb víš, že pouze k tomu duch můj měří."

On: „Ten, kterému bujnou vlnou čeří
se na hnědý hřbet vous, byl, když se stalo,
že z Řecka vyšlo mužů pokolení

A v kolébkách jich sotva zbylo málo,
s Kalchantem ve Aulidě augur, směle
ždál chvíli, by se v první lano ťalo.

Siul Eurypyl, v mé tragedii skvělé
kdes o něm jedno místo zmínku dělá,
ty víš, neb nazpamět ji umíš cele.

Kol boků jenž jest hubeného těla,
to Michal Scottus, který ve svém žití
znal všech magických podvodů hry zcela.

Tam Bonatti; tam Asdenta lze zříti,
teď příliš pozdě lítost hruď mu tráví,
teď nechtěl kůže opustit by s nití.

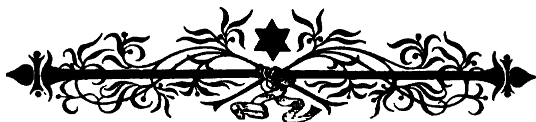
Viz nešťastné, jenž jehlu, cívky, stavy,
vše opustily, aby věštky byly
a bylím, obrazy zlo sily v davy.

Však konečně pojď, neb Kain s roštím chýlí
se hemisfer dvou zvolna ku hranici
a dotýká se vln již u Sevilly.

Již včera v noci měsíc bledolící
byl v úplňku, snad zpomínáš si, skvělý
že prospěl v lese tobě hárající?“

Tak mluvil ke mně, zatím dál jsme spěli.

ZPĚV DVACÁTÝ PRVÝ.

Od mostu k mostu hovoříce spolu
o jiném, což má báseň nevypráví,
jsme šli, a dospěli jsme ku vrcholu,

By druhý jícen a v něm usedavý,
ač marný pláč jsme zřeli; krok náš stane
a jícen ten mně zdál se divně tmavý.

Jak v zimě ve zbrojnici Benátčané
si vaří smůlu tak, až musí žhnouti,
by vysmolili lodě porouchané,

A proto v době, když nemohou plouti,
ten novou robí loď a ten cpe čile
své lodi dužiny po mnohé pouti;

Ten na předku, ten v zadním kuje díle,
ten vesla dělá a ten točí lana,
ten s větší plachtou a ten s menší píle:

Ne oheň zde, však božská, svrchovaná
moc tady vaří spousty smoly vřelé,
jíž břehu každá strana lemovaná.

Tu viděl jsem, však nezřel nic v ní ztmělé,
než varem po ní jak vír bublin táhnul,
jak vzkypěla a jak zas klesla cele.

A upřeně co dolů jsem se nahnul,
děl vůdce ke mně: „Měj se na pozoru!“
a na místo, kde stál jsem, po mně sáhnul.

Já obrátil se podoben jsa tvoru,
jenž viděti chce, co jej v útěk zrývá,
však s náhlou bázní když se octne v sporu,

Ač cíví dál, přec s během neprodlívá,
černého ďábla zřel jsem k svojí hrůze,
jak rychle stoupal na skaliska divá.

Ach, ve pohledu jak byl hrozný tuze!
A v posuňkách jak vzhledu urputného,
měl křídla vzpjata, nohu lehké chůze.

Jak přímá, ostrá byla bedra jeho!
Je tížil hříšník boky, moh' jsem zříti,
za nohou svaz jak držel nešťastného.

— „U mostu našeho,“ — tak jal se výti:
„Zléspáry, zde je radní Zity svaté,
jen dolů s ním, chci pro druhé též jíti;

Neb tam jich množství, jako on jest, máte,
tam každý za peníz až na Bonturu
dá podplatit se a „ne“ v „ano“ mate!“

V tůň shodil jej a obrátil se vzhůru
na tvrdé skále; tak pes za zlodějem
se neřítí, když popustíš mu šňůru.

A onen zmizel, zas však nad peřejem
se zkroucen mih'; z pod mostu tlupy dravé:
„Co tady," křikly, „s svatým obličejem?

Než v Serchiu zde jinak se to plave,
a nechceš-li hrot našich vidlí znáti,
tož nad povrch se nenoř smůly žhavé!"

Víc než stem vidlí jali se jej práti.
„Hleď, tajně ať tvá žravost něco lapí,
zde schován v smůle musíš tancovati!"

Tak kuchaři poroučet sluhům kvapí,
a každý maso v kotli vidličkami,
by nevyplulo nahoru, níž ztápí.

Děl dobrý mistr dobrou radou známý:
„By nezvěděli, že jsi se mnou tady,
bys záštitu měl, skrč se za skalami!

Co stane se mi pohany a zrady,
tě neplň bázní, jindy se již stalo,
že byl jsem při jich půtce, znám jich spády."

Za konec mostu zašel kroků málo
a k šestému když dostupoval břehu,
mít klidné čelo, dosti práce stálo.

A s oním vztekem, s bouří, jakou v běhu
psi za žebrákem zběsile se řítí,
jenž, kde jen stane, žebrá po noclehu:

Z pod mostu všickni vyrazili lítí
a na něho své všecky vidle vztáhli.
On zvolal: „Každý z vás hleď tichý býti!

Než po mně byste vidlicemi sáhli,
z vás jeden předstup, dej sluch slovu mému,
pak teprv hleďte, byste vidle vzpřáhli.“

Tu řvali: „Jdi, Zlochvoste.“ A již k němu
se jeden hnul, co druzí ztichli stoje,
i děl on cestou: „Co to pomůže mu?“ —

„Mníš, Zlochvoste, že já bych kroky svoje
sem obrátil,“ můj pravil mistr drahý,
„neb mne se netknou vaše všecky boje,

By vůle boží aneb osud blahý
tak nechtěly? Jdi, tak chce nebes říše,
bych jinému zde drsné klestil dráhy!“ —

Tu poražen on byl tak v svojí pýše,
že k nohám vidli nechal upadnouti
k svým druhům: „Teď ho nebijte!“ řka tiše.

Tu mistr pospíchal mi pokynouti:
„Ó ty, kterého mostu stěny halí,
vstaň, ke mně zpátky bezpečnou spěš poutí!“

I povstal jsem, šel rychle k němu z dáli
a ďábli všickni davem na mne spěli,
že bál jsem se, aby nás neklamali.

Tak zřel jsem, pěší voje strach jak měly,
když z Caprony dle smlouvy vytáhnuly
a od vojska se obklíčeny zřely.

I celým tělem k mistru ustrnulý
jsem přitiskl se, v strachu ohlížeje
se po jich tvářích zlých, jak jen se hnuli.

Děl k druhu druh své vidle ukláněje:
„Mám jemu do zad jednu říznou vsadit?“
a jiný: „Hleď jen, dobře se mu děje!“

Však ten, jejž zřel jsem s vůdcem svým se radit,
ten obrátil se k ďáblu řka: „Hleď, Rváči,
svůj plamen rvačky na tu chvíli schladit!“

Pak děl k nám: „Břeh ten, po němž noha kráčí,
dál nejde, nebo šestý oblouk celý
jest zřícen na dně, kam tvé oko stačí.

Však v před-li jíti pud jest ve vás vřelý,
tož dále jděte stále po té hrázi;
tam jiný břeh, ten přechod s vámi sdělí.

To včera bylo, pět hodin teď schází,
dvanácte set a šedesát šest roků,
co zřícení se stalo na té hrázi.

Chci některé svých pobídnouti k skoku,
by nahlédli, zda mnohý nezved' hlavu;
dál s nimi jděte, jdou k vám bez úskoku!“ —

— „V před Kradoplaze s Jiníšlapem zprávu
mi dejte! Šilhoun nechať s vámi kráčí,
ty, Chlupáči, povedeš deset z davu!

K nim Nachomoure ty a Tlamodrači
s Psímdrápem, Štětináči s chrupem svině,
v před Netopýre, vzteklý Ohniváči!

Kol žhoucí tůně spějte po pěšině!
Z těch každý nechať dojde s tělem zdravým
až k mostu, jenž se klene po roklině!“ —

— „Ó běda, mistře, co zřít musím,“ — pravím, —
„nech bez průvodu dál nás jít, já věru
tak nežádám, když směrem dáš se pravým.

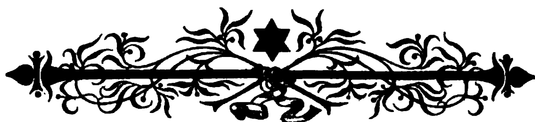
Ty, opatrný jsi-li v každém směru,
jen viz, kterak své zuby na nás cení,
a pikle kují šilhajíce v šeru.“

A ke mně on: „Zde nemístné tvé chvění,
dle libosti ať zuby vystrkují,
to patří těm, kdož v smůle uvaření.“

Ku hrázi v levo již se obracují,
však na vůdce dřív, nežli začli jíti,
skrz zuby v signal jazyk vyplazují,

A tento na cestu nám troubil řití.

ZPĚV DVACÁTÝ DRUHÝ.

Já viděl leckdy jezdce v útok hnáti,
na pochodu, neb ku přehlídce jíti,
a často k spáse své se v útěk dáti;

Já, Aretinští, vaší zemí hřmíti
jsem viděl tlupy divých námezdníků,
rej zatáčet a v turnajích se bíti,

Hned ve poplachu zvonů, hned v trub ryku,
ve bubnů víru, dle signálů z hradů,
tu podle našich, tu dle cizích zvyků:

Však nezřel jsem v šalmaje také spádu
se bráti jezdce s pěší hotovostí,
ni podle hvězd či břehů lodí řadu.

S desíti ďábly — hrozná společnosti! —
jsme kráčeli; však v chrámě se svatými,
a s pijáky se v krčmě moudrý hostí.

Jen na tůň smolnou zraky upřenými
jsem zřel, s tím dychtě seznámit se luhem
a s obyvateli v něm hořícími.

Jak delfíni, jenž hřbetu svého pruhem
jsou plavcům znamením, by pozor dali
a zachránili loď svou v boji tuhém:

Tak, by si ulehčili, ukázali
čas ob čas hříšníci ze smoly záda,
je rychlej, než se blýská, ukrývali.

Jak vod na kraji u příkopů řada
žab s vystrčenou pouze hubou vstává,
však břicho s nohami jim v bahno padá:

Po obou stranách hříšníků tak vřava
se tiskla, Chlupáče však sotva zřeli,
hned zhltila je smolná tůně žhavá.

Já viděl jsem a posud mne to želí,
jak čekal jeden, jako žába zbývá,
co druhá skokem plaše od ní střelí.

Psídráp, jenž nejblíž na něho se dívá,
v ráz vidlí chyt' vlas jeho nasmolený,
jej vytáh', že byl jako vydra divá.

Já seznámen byl s všemi jejich jmeny,
já pozor dával, když se jmenovali
a všim' si, kdo byl z ďáblů vyvolený.

— „Hleď, Ohniváči, by v hřbet jeho vťaly
se drápy tvé, bys kůži sedřel jemu!“ —
Tak zatracenci všickni v spolku řvali.

A já: „Ó mistře, lze-li zvědavému
dát zprávu, vyšetř, kdo ten bídný zde je,
jenž padl v ruce nepříteli svému!“

Na slova ta hned k jeho boku spěje
a ptá se, odkud jest, můj mistr sladký.
„Jsem z Navarry a dobře se mi děje!

Já sluhou pána stal se péčí matky,
jež zrodila mne otci ničemníku,
jenž zmařil sebe a vše svoje statky.

Z Tebalda krále byl jsem služebníků,
tak přijímal jsem různá podplacení,
že nyní pykám v ohni tom a křiku.“

A Štětináč, jenž z tlamy svojí cení
na každé straně tesák jako prase,
jak trhá, ukázal mu bez prodlení.

Myš mezi kočky dravé dostala se,
neb Chlupáč ten ho sevřel v svoje páže.
„Co držím jej, vy stůjte,“ pravil zase.

A k mistru tváří obrátiv se káže:
„Víc chceš-li zvědět, než ho jiný zmydlí,
hleď pospíšit, ať jazyk tvůj se táže.“

A mistr: „Neznáš z lotrů, kteří bydlí
ve smole, jednoho z nich Latiníka?“
— „Ó, nebál bych se spárů teď a vidlí,

Bych potopen s ním ještě byl,“ — on vzlyká, —
„byl soused země té, před malou chvílí
já opustil jsem toho nešťastníka.“

A Nachomour: „Dost mučeni jsme byli
tvým hovorem;“ a v páže ťal jej hákem,
strh' masa kus, že kosti mu jen zbyly.

A Tlamadrací chtěl též svým tesákem
jej v nohy štípnout, desátník mu brání,
se obrátiv je hněvným změřil zrakem.

Když ztišili se trochu, bez meškání
můj vůdce toho tázati se strojí,
jenž na svou ránu patřil v zadumání.

„Kdo onen byl, o němž díš, k škodě svojí
že's opustil jej, abys k břehu pálil?“
On: „Bratr Gomita ve smole stojí,

Ten z Gallury, lsti nádoba, ten šálil,
v své ruce on měl svého pána vrahy,
tak jednal s nimi, že si každý chválil.

Bral peníze, brát roh, je nechal záhy,
jak říká sám, a každém ve úřadu
byl lichvář malé ne, však pravé váhy.

S ním Michal Zanche z Logodoru zradu
svou pyká, jazyk jejich neumdlívá,
o Sardinii stálou mají švádu.

Však běda mi! ten tesáky mi kývá,
víc mluvil bych, však velký strach mne schvátil,
by rozškrábal mi hřbet, se na mne dívá.“

Leč k Netopýru Chlupáč se obrátil:
„Jen kliď se stranou, ptáče zlé a kleté!“
Ten kroutil zrakem a se k ráně katil.

„Když Toskánské a Lombardské zřít chcete
neb slyšet,“ — začal s tváří polekanou, —
„je zavolám a přijdou, když je zvete.

Však Zléspáry nechť stoupí trochu stranou,
by nemusili bát se jejich vzteku,
já na tom místě usednu, jak stanou

Zde před tvou tváří, sedm přijde reků,
jak zapískám, to naším je zde zvykem,
když někdo opustit chce smolnou řeku."

Tu Šilhoun zved' svůj čumák a pak s křikem
děl k druhým: „Slyšte, co si smyslil lstivě,
by uvrhnout se mohl dolů mžikem."

Ten, úskoků jenž pln byl, pravil lživě:
„Jsem příliš zlý, bych druhům neupravil
zde větší bol a větší muky chtivě."

Leč Kradoplaz se nezdržel a pravil
k těm ostatním: „Když pohroužíš se dolů,
věř, tryskem běže bych se nezastavil,

Leč křídly bije přeletěl bych smolu;
nuž, pojďme dolů, břeh nám bude štítem,
zda zmůžeš víc, ať zříme, než my spolu!"

Ó čtenáři, žert nový uzříš, v hbitém
hned kynu všickni obrátili oči,
ten nejdřív, jenž se vzpíral v hněvu lítém.

Tu vhodnou chvíli Navarrský jak zočí,
o zem své paty opře a se řítí,
a překaziv jich záměr v tůni skočí.

Tu každý z ďáblů svoji chybu cítí,
však nejvíc ten, jenž chyby té byl vinou,
i skočil za ním řka: „Má dlaň tě chytí!"

Však darmo křídla jeho v před se šinou,
by strach předstihla, padl v hloubi plesa,
ďas povztyčil bruď, peruť zvedna stinnou.

Ne jinak do vod náhle kachna klesá,
když sokol blíží se, ten zpět se vrátí
se v mraky hněvný zmdleným křídlem nesa.

Nad kouskem tímto Jínišlap se katí,
jej zdrží, aby onen prchl, chtěje,
by nový spor moh' mezi nimi vzpláti.

Jak podvodník se vnořil do peřeje,
hned proti druhu obrátil své spáry,
s ním nad tůní se do křížku dát spěje.

Leč tento ostrodrápý ostříž starý
se v něho zaťal, tak že spadli dolů
v střed smolné tůně, mezi vroucí žáry.

To schladilo jich žár, leč ze plápolu
výš povzlétnouti — marné namáhání!
Tak obě křídla slepila se v smolu.

Tu soudruhům svým ihned Chlupáč v lání
dal rozkaz, by se s druhé strany brali
sem čtyři s háky. Na to rozkázání

S míst svojich s každé strany háky vzpjali
k těm, kteří v smůle zalepeni byli
a pod kůrou zpol uvaření lkali:

A při té práci my je opustili.

ZPĚV DVACÁTÝ TŘETÍ.

Dál sami, bez průvodu v němém bolu
jsme kráčeli, ten napřed a ten vzadu,
jak přes ulici minoriti spolu.

Mé myšlení tu rozjímajíc vádu
na bajku Esopa v té padlo době
o myši a o žábě. V tomto pádu

Se teď a nyní víc nerovná sobě,
jak s koncem začátek když mysl spojí,
ty události uvažujíc obě.

A myšlénka jak z myšlénky se rojí,
tak tato jedna zrodila hned jinou,
která mi v duši první bázeň dvojí.

Já myslil tak: „Zde tito naší vinou
za blázny byli k škodě, ku posměchu
a tuším, to je mrzí. S nehostinnou

Když vůlí vztek se spojí v ryčném spěchu,
nás diviji štvát budou hněvní ďasi,
než zajíce pes chytá bez oddechu.“

Já cítil, kterak strach mi ježí vlasy,
a pozorlivý na zad okem těkám
řka: „Mistře drahý, pro nás není spásy!

Když neskryješ nás, Zlýchspárů se lekám,
jsout v patách nám, v své mysli poděšené
je slyším již a každou chvíli čekám.“

— „Bych olovem já sklo byl podložené,
tak nezachytil bych tvůj obraz vnější
jak vnitřní,“ — děl můj mistr; — „pobouřené

Tvé myšlénky však náhle podobnější
svým posuňkem a tvarem mým se staly,
že jedna rada obě ukonejší.

Když s pravé strany tak se kupí skály,
že v jistý přechod v novou tůň se pojí,
ta honba domnělá se od nás vzdálí.“

Však nedokončil ještě radu svoji;
já zřel, jak 's křídly rozpjatými pílí
k nám ďáblů dav a nás chytit se strojí.

Hned uchvátil mne na to mistr milý;
tak dítě matka hřmotem probuzena,
když vidí plamen, kterak vůkol střílí,

Hned uchytí a prchá poděšena,
víc jeho dbá než sebe, neustává
div do košile jedné oblečena:

S tvrdého břehu tak se v útěk dává
můj mistr na znak po skloněné skále,
jež bok druhého jícnu obehnává.

Tak neubíhá voda ve kanále,
by otočila bleskem kolo mlýnu,
když k lopatkám se blíží nenadále,

Jak mistr běžel v tomto skalném klínu
mne na své hrudi nesa bázlivého;
ne druhu, jeho roven jsem byl synu.

Když jícnu dna se dotkly nohy jeho,
sbor ďáblů stanul tam, kde trčí skála
nad námi; on však nebál se víc zlého.

Neb prozřetelnost, jež jim rozkázala,
pátého příkopu by byli sluzi,
od něho vzdáliti se, moc jim vzala.

Zde lid jsme našli obílený, chůzí
spěl zdlouhavou v té jednotvárné tiši,
s mdlou tváří, plnou úzkosti a hrůzy.

Jich očím kápě kutny byly skrýší,
a jejich střih se k tomu vzoru chýlí,
jak ve Clugny je posud nosí mniši.

Na svrchu zlatem svým div neslnili,
však uvnitř olovo tak tuze tlačí,
že kutny Fridricha by slamou byly.

Ó těžké pláště, na věčnost jež stačí!
Vždy k levé ruce stále obráceni
jsme s nimi šli a zřeli, kterak pláčí.

Však pro tíž pláště v těžkém unavení
šli zvolna tak, že, jak jsme hnuli bokem,
jsme s novou tlupou byli seznámeni.

Dím k vůdci: „Každým ohlédni se krokem,
zda skutky zde, či jmenem kdos je známý,
ó, prosím, v chůzi bdělým těkej okem!“

Tu jeden, jenž znal toskánsky, za námi
se ozval křiče: „Stavte nohy v pouti,
kdo běžíte tak pekel mrákotami!

Co chcete, ode mne lze dosáhnouti.“
I obrátil se vůdce můj a pravil:
„Stůj, s jeho krokem pak hleď v před se hnouti.“

Tu dvěma v tvář jsem patřil, které trávil
jít dále se mnou plamen touhy vřelý,
leč úzká mez a těžký plášť je stavil.

Když došli mne, tu šilhajíce zřeli
po dlouhý čas a neřekli ni slova,
pak obráceni k sobě vespol děli:

„Dle hrdla pohybu se zdá, že chová
to tělo život; je-li mrtvý, k čemu,
kým právem tady chodí bez olova?“

„Ó Toskánský“ — mi děl, — „jenž k nešťastnému
jsi přišel sboru pokrytců, hleď dáti
nám zvěst, kdo jsi, a odpovídat k všemu!“

Já: „Velké město bylo mojí mátí
a chůvou mojí nade krásným Arnem,
a tělo, jež jsem vždycky měl, mne šatí.

Leč kdo jste vy, jimž slzy v toku žárném,
jak vidím, bolest přes obličej žene,
co trpíte v tom lesklém plášti parném?“

A jeden děl: „Ty kutny pozlacené
tak olovem jsou těžky, že nás sklání,
až váhy skřípají již přetížené.

Jsme z Bologne, „Veselí bratři“ zváni,
ten Loderingo a já Catalano,
od města tvého volbou povoláni.

By, jednomu co bývá odevzdáno,
mír střehli jsme; jak šlo to, ulicemi
u Gardinga jest posud znamenáno.“

„Ó bratři, vaše zlo!“ — však byl jsem němý,
hned jak jsem začal, vida, kterak vbitý
byl jeden v zem jak na kříž koly třemi.

Jak viděl mne, hned zmítal sebou lítý
a prskal vztekle do vousů své brady.
Když bratr Catalan to zřel, hned hbitý

Mi vykládal: „Ten probodený tady
kdys Fariseům radil, jediného
by umučili pro lid smrtí zrady.

Přes cestu leží nahý, od každého,
kdo kolem jde, jak vidíš, musí dříve,
než přejde, cítit celou tíži jeho.

V témž příkopu tchán jeho údy křivé
též natahuje a ti z rady druzí,
již byli Židům símě záhubivé.“

Tu s podivem se Virgil stavil v chůzi
nad tím, jenž tady leží bídně v kříži
u věčném vyhnanství a plném hrůzy.

S tím slovem na to ku bratru se blíží:
„Když možno sdělit s námi, rcete, zdali
lze pravou stranou projít bez obtíží

Nám oběma skrz rokle mezi skály,
ku pomoci a východu z té sluje
anděly černé bychom nevolali?“

On: „Dřív než mníš, se skála přibližuje,
jež od velkého kruhu jde a divá
vše údolí ta křížem prostupuje,

A zdrcena zde propast nepokrývá;
leč stoupat můžete dál trosek vřavou,
jichž po stranách i na dně dosti zbývá.“

Stál vůdce chvíli s nakloněnou hlavou,
pak děl: „Ten špatně o tom všem nás zpravil,
jenž hříšníky tam vidlí bodá žhavou.“

„Již v Bologni jsem“ — bratr na to pravil —
„o ďáblu slýchal mnohé nepravosti,
že otec lži se vždycky lží rád bavil.“

Můj vůdce velkým krokem v horlivosti
spěl trochu vzrušen hněvem v obličeji;
ty stížené jsem nechal, s ochotností

Jda milovaných nohou za šlepějí.

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ.

Ve mladistvého roku onom čase,
kdy slunce vlasy ve Vodaři hřeje
a půli dne kdy noc již vyrovná se;

Když jíní na zem obraz kreslit spěje
bílého bratra, avšak panování
se peří jeho dlouhé nedopřeje;

Tu rolník, jenž se po píci již shání,
se vzchopí, vyjde, kraj zří celý bílý,
nad čímž se v boky bije ve zoufání

A v chýš se vrátí, teď zde, teď tam kvílí,
jak chuďas, jemuž k činu chybí rádce,
však brzy naděj obnoví a pílí,

Neb uzřel svět, jak tvář svou změnil v krátce,
svůj vezme bič a potěšený v pláně
na pastvu žene svoje malé stádce:

Nad mistrem tak já polekal se maně
ku jeho čelu patře svraštěnému;
však brzy vhodnou náplast zjednal ráně.

Neb k mostu když jsme přišli k zřícenému,
můj mistr upřel na mne oči sladké,
jak u hory se zjevil zraku mému.

Pak rámě otevřel, po chvíli krátké,
kdy radu s sebou bral, mne chyt' v tom dolu
dřív prohlížeje dobře trosky vrátké.

Jak ten, kdo pracuje a myslí spolu,
pro budoucnost vše béře na rozvahu,
mne povznášeje skály ku vrcholu

Zas po druhém se stáčel skály svahu,
řka: „Té se chyť, však dřív hleď prohlédnouti,
zda jejímu se můžeš svěřit prahu.“

Ti v kutnách nemohli by tou jít poutí,
kdy sotva lehký on, já podpíraný
od srázu k srázu mohli jsme se hnouti.

A kdyby nižším nebyl s této strany
břeh nežli s druhé, sotva on, však bludný
můj krok by jistě podleh' u té brány.

Leč Malebolge k dnu nejhlubší studny,
že všecka kloní se, lze pochopiti,
že tak je zřízen každý dol ten trudný,

Že jeden břeh se zvedá, druhý řítí.
Přec konečně jsme došli k skály bodu,
kde s poslední se musí sestoupiti.

Dech z ňader mých po tomto skalném brodu
tak vyčerpán byl, že jsem nemoh' dále,
spíš usedl jsem ihned po příchodu.

„— Teď třeba je, bys hrdinným byl stále, —“
můj začal pán, — „kdo v peřinách se baví
neb pod přikrývkou, nedospěje k chvále.

Neb život svůj kdo bez té snahy stráví,
stop nechá tolik na zemi po sobě,
co pěna v řece, ve vzduchu dým hravý.

Nuž vstaň a vzdoruj duchem každé mdlobě,
on zvítězí, věř, vždycky v každém boji,
když tíha těla klesnout nedá tobě!

Před námi ještě delší schody stojí;
ty, jež jsme přešli, nestačí nám k cíli,
nuž, chápeš-li, hleď jednat k spáse svojí!“ —

Líp dýchaje již vstal jsem otužilý
na oko více, než jsem cítil právě,
řka: „Jdi, mám odvahy dost a dost síly.“

Po srázu novou dráhu namáhavě
jsme nastoupili, úzká, drsná byla,
než všecky před tím skalinatá dravě.

Já mluvě šel, by nezdálo se, síla
že mizí mně; řeč z příkopu v tom zněla,
však neschopna, by slova utvořila.

A věru posud nevím, co tam děla,
až na oblouku stál jsem, jenž tam vede;
kdo mluvil, v jeho hlase zlost se chvěla.

Já sklonil se; však v tmě a mlze šedé,
k dnu nedosáhly moje živé oči.
I proto dím: „Hleď, ať pouť naše sjede

Na druhý obvod, se zdi ať se stočí,
neb nerozumím naslouchaje tady,
a dolů patře sotva co zrak zočí.“

„Jen činem,“ děl, „ti mohu dáti rady,
— „neb je-li prosba počestná i vřelá,
ji slušno mlčky činem splnit všady.“

I sestoupili s mostu jsme, kde stmělá
se jeho stavba s osmým hřbetem pojí,
tu strašný dol ten zjevil se mi zcela.

V něm hrozné davy hadů zřel jsem v roji,
tak různých druhů, splétajících kruhy,
že vzpomínka hned mění v led krev moji.

Ať Lybie se písku pyšní luhy,
že v ní jest chřestýšů a zmijí síla
a slepýšů a střel a hyder druhy.

Přec takých jedic matkou sotva byla,
ni břeh, kam vlny rudomořské bijí,
ni Aethiopie jich nezplodila.

A ve víru těch krutých, dravých zmijí
dav naháčů bez skrýše běhá prudce
a bez heliotropu se tu svíjí.

Na zad svázány hady mají ruce,
těch ohon s hlavou prochází jich bokem
v před v uzel zapletený k hrozné muce.

Tu vedle nás had na jednoho skokem
se vymrštil a hned jej protkl smělý,
kde ku pleci krk lne pod vlasů tokem.

Tak O neb I se rychle neucelí,
jak ten vzplál ohněm, hořel v divém žáru,
a náhle v popel rozsypal se celý.

A na zemi když takto ležel v zmaru,
hned popel sám se vzchopil z vlastní síly,
sám sebou v předešlém se zjevil tvaru.

Vím, mudrci že by mně přisvědčili,
že Fenix mře tak a se znova rodí,
když v pětistý rok svého stáří pílí;

On nejí ničeho, co země plodí,
jen slzy kadidla a balsám střádá,
a v hranici svou s myrrhou nardu hodí.

Jak ten, jenž neví, kterak k zemi padá,
zda mocí ďábla, jenž jej dolů tahá,
či náhlé křeče zastihla jej vláda;

Když vstane udiven, kam oko sahá,
zří úzkostí, již zkusil, polekaný,
a vzdychaje kol patří jen a váhá:

Tak hříšník teď se vzpřímil hrůzou štvaný.
Jak Boží soud se přísným ukazuje,
když mstou na lidi také metá rány!

Kdo jest on, vůdce s ním se dohoduje,
on na to: „Ne dávno, co v letu divém
z Toskány sprch' jsem ke dnu této sluje,

Jak mul, jímž byl jsem v požívání chtivém,
já Vanni Fucci, zvíře, žil jsem kdysi,
a Pistoja mne hodným byla chlívem."

Já k vůdci: „Ať se vyzná, proč se mísí
v ten dav a jaký hřích v ten vrh' jej jícen,
neb dřív měl v tváři krvežízně rysy."

Tu hříšník, jenž to slyšel, nerozlícen
tvář svou i ducha ke mně poobrátil,
jen smutným studu nachem v tváři vznícen.

Pak pravil: „Věř, bol nad tím víc mne schvátil,
že vidíš, kterak v bídě tady vyji,
než lidské živobytí že jsem ztratil.

Co chceš, ti povím: V tento jícen zmijí
jsem slán, že plnou zboží přeskvostného
jsem vyloupil a vykrad' sakristiji,

A mýlkou vina padla na jiného.
Bys netěšil se příliš z mého znoje,
když navrátíš se z kraje pošmurného,

Sluch otevři a poslyš věštby moje!
Dřív Pistoja se všechněch Černých zbaví,
pak lid i mravy obnoví vlast tvoje.

Mars z Valdimagra sbírá páry, v tmavý
háv mraků bouřných zahalen se řítí,
a vichrem prudkým v útok hřímá dravý,

V boj na Picenské rovině se vzlítí
a potom mlhy clonu rázem strhne
a kdo jest Bílý, jeho ráz již cítí.

To řek' jsem ti, nechť v smutek tě to vrhne!"

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ.

To řka zved' zloděj svoje ruce obě
a palce prsty proloživ děl s rykem:
„To, Bože, vezmi, já to dávám tobě!“

Já spřátelil se s hady na to mžikem,
neb hrdlo ovil jeden jemu hladký,
jak děl by: „Nechci, bys dál mluvil s křikem.“

A jiný ruce svil a v kotouč krátký
je v zad mu svázal sebe napřed vina,
že nemoh' jimi ani škubnout zpátky.

Ach, Pistoje, Pistoje, proč jsi líná
se spálit sama, zavolal jsem v žalu,
když semenem tvým bují hřích a vina!

Já nikde v těchto kruzích tmy a kalu
tak zpupného jsem nezřel ducha v pekle,
ni toho, který u Theb spadl s valů.

I prchnul mlčky; tu mé duši zleklé
se zjevil velký Kentaur obrovitý.
„Kde je, kde je ten krutý?“ řičel vztekle.

Víc hadů nemá močál v sítí skrytý,
než on na hřbetě nesl zeměplazů
od hlavy k patě celý jimi svitý.

Na plecích drak mu ležel podél vazu,
měl křídla roztažená, oheň plival,
jenž vše, co stihl, v děsnou vrhal zkázu.

Děl mistr: „To je Kakus, jenž se skrýval
u Aventina sráznou pod skalinou,
a jímž kraj celý louží krve býval.

Než jeho druzi on jde stezkou jinou
pro krádež na stádu, již spáchal; lstivé
jsa mysli touto velkou hřešil vinou.

A proto všecky skutky jeho křivé
pod kyjem Herkulovým za své vzaly:
z ran sta jich deset cítil snad, zhas dříve.“

Co takto mluvil a on hnal se v dáli,
v tom duchové tři náhle, z nenadání,
jichž nevšimli jsme sobě, u nás stáli,

Až k nám: „Kdož jste vy?“ započali lání,
hned ve hovoru jsme se zastavili,
jen k nim upřevše každé přemítání.

Já neznal je, leč stalo se v té chvíli,
co náhodou se leckdy v žití děje,
že, oslovit se, přinuceni byli.

„Co s Cianfou," jeden děl, „se asi děje?"
Tu, vůdce bych v té upozornil době,
prst k nosu klaď' jsem podél obličeje.

Ó čtenáři, co nyní povím tobě,
když ztěžka uvěříš, věř, div to není,
neb já, jenž viděl, sotva věřím sobě.

Co upírám zrak na ně bez prodlení,
had vymrštil se, šest noh měl, ten z ticha
na jednoho se vrhá v okamžení,

Jej prostředními spáry kolem břicha
a předními zas za rameno chytá,
a v obě jeho tváře zuby píchá.

Noh zadních párem po holeni lítá,
a mezi obě ohon strčí jemu,
jenž vzpřímen podél ledvin bleskem kmitá.

Tak břečtan nikdy stromu sdruženému
se nepřipojil, jak to zvíře divé
teď údy jeho tisklo k tělu svému.

Jak žhavý vosk se slily údy živé
a míchaly svou barvu, že se zdála
být každá jinou, než co byla dříve,

Jak vždycky, nežli jiskra v oheň vzplála,
se na papíru barva hnědá zjeví,
ne černá, co již bílá za své vzala.

Dva dívali se, každý stenal hněvy:
„Jak, Agnello, se měníš!" volajíce.
„Zda jeden jsi či dva, to nikdo neví!"

A obě hlavy byly jedna líce,
a postavy dvě v jednom obličeji
se objevily v něm zas splývajíce.

Tu čtyry kusy ve dvě páže spějí,
a s hnáty holeně, trup s břichem spjaly
se v údy divné proti obyčeji.

Byl setřen tvar jich první; nevím, zdali
hned dva, hned nikdo, obraz jenž se míhá,
tak volným krokem dál se spolu brali.

Jak ještěrka, když letních žárů tíha
v psích dnech se vzmáhá, v plot chce vběhnout jiný,
a jako blesk se mihne, když tam vbíhá:

Ku břichu druhých dvou se z prohlubiny
had malý, ale vztekem vznícen vinul
jak zrnko pepře zčernalý a siný,

A onu těla část, zkud nejprv kynul
nám žití zdroj, jednomu probod' rázem,
pak natáh' se a k nohám se mu šinul.

Jenž raněn byl, na hada patřil na zem,
však nemluvil, spjal nohy jen a zíval,
jak snem napaden neb zimnice mrazem.

On na hada, had na něho se díval,
a z obou kouřilo se, tomu z rány,
a tomu z tlamy, a kouř obou splýval.

Ať staví nyní Lukán zbožňovaný
své o Sabellu, Nassidiu báje,
ať poslechne zde skutek neslýchaný!

Ať ztichne Ovid o Kadmovi tkaje
i Arethuse báseň, v hada jeho,
ji v pramen změniv — děsivější má je:

Neb dvě bytosti druhu rozličného
on čelem k čelu nezměnil, by obě
též mohly změnit látku těla svého.

Tak souhlasili spolu, že v též době
had ocas rychle na vidlici dělil,
a raněný stáh' v jedno nohy obě,

A s nohami hnát se tak pevně scelil,
že zrak by nenalezl přiostřený
ni místo víc, kde k údu úd se vtělil.

Tu formu dostal ocas rozštípený,
jež tam se tratila a kůže svaly
zde měkly a tam tvrdly mocí změny,

A páže v lopatky se staňovaly,
a nohy hada, které krátké byly,
se dloužily, co ty se zkracovaly;

Pak hada zadní nohy, jež se slily,
v úd změnily se, jejž muž v studu skrývá,
co z bídníkova dvě se oddělily,

Co novou barvou přes obé kouř splývá,
na jedné straně vlas a chlupy dává,
jež béře na druhé, můj zrak se dívá,

Jak jeden padá, druhý zase vstává,
však neodvrátil očí děsnou záři,
pod níž se změna jejich tahů stává.

Jenž vzpřímen byl, ten k spánkům stáh ltváři,
a spolu že tam vniklo mnoho látky,
hned vznikly uši, jež se s lící sváří;

Co nevniklo a zdrželo se zpátky,
to nosem hned se stalo v obličeji
a ztloustlo, jak je třeba, na pysk hladký.

Jenž ležel, zdloužil tvář tím horlivěji
a vtáhl uši rychle do své hlavy,
jak růžky vtáhnout šnek má v obyčeji.

A jazyk, dříve čilý, povídavý,
se rozdvojil, co v druhém rozdvojený
se v jedno slil a hned kouř zhasnul tmavý.

Duch, který tím byl v zvíře proměněný,
jal údolím se prchat syče bolem,
co druhý po něm plival rozhorlený.

Pak nová záda ukázal mu, kolem
se rozhlížel, řka k druhu: „Chci, ať pílí
tak Buoso, jak já po čtyrech dolem.“

Tak sedmou stoku zřel jsem zasmušilý,
jak mění se a střídá; v omluvení
buď věci novost, když se péro mýlí.

Ač moje oči jalo zamlžení
a ducha zmatek, přec ta rota klatá
mi uniknout nemohla v okamžení,

Bych nebyl poznal Puccia Sciancata,
a to byl z tří, jenž z prvu přišli spolu,
jejž nezastihla jeho těla ztráta;

Pro druhého ty, Gaville, lkáš v bolu.

ZPĚV DVACÁTÝ ŠESTÝ.

Ó plesej, Florencie, hle, již mává
a křídly bije přes moře a země
a peklem letí jména tvého sláva!

Tvých měšťanů pět loupežníků plémě
zde čítá, stud mnou při vzpomínce chvěje,
to velkou ctí tvé neokrášlí témě.

Leč pravdou-li, co k ránu v snách se děje,
tož záhy z toho ty se budeš káti,
co Prato ti, bych jiné minul, přeje.

Nu, staniž se, co jednou má se státi,
a byť se stalo, nebylo by záhy,
čím sestárnu víc, větší žal mne schvátí.

My šli; po schodech, jež nám byly prahy
a sloužily ku sestoupení dolů,
spěl vůdce v před, já v stopách jeho dráhy.

A cestou osamělou v němém bolu
v skal rozvalech a v troskách divých tesů
jen ruka s nohou vždy musily spolu.

Mne bolelo to, i teď chvím se v děsu,
co viděl jsem, když tam se krok můj schýlil,
i poutám ducha víc, než sám to snesu,

Bych nejsa veden ctností dál nepílil,
o dobro, jež mi dobrou hvězdou splývá
neb něčím lepším, bych se neomýlil.

Jak rolník, jenž na vršku odpočívá,
když ono, které zemi osvěcuje,
svou nejméně tvář zrakům našim skrývá.

Když komárovi moucha ustupuje,
zří, světlušek dav jak se v dole zdvíhá,
kde hrozny sbírá nebo brázdu snuje:

Tak ohni se důl osmý celý míhá,
jak v tom jsem pozoroval okamžení,
tam dospěv, jeho dno kde oko stíhá.

Jak ten, jenž medvědy mstil pohanění,
zřel Eliáše vůz, jak prudkým vzmachem
jej oři k nebi vyhoupnuli v hřmění;

V svém nemohl jej stihnout zraku plachém,
neb byl by spatřil, jen co mráček malý
jak trysknul plamen ku obloze nachem:

Tak plamen každý na dně těká v dáli
a neukáže svůj lup zahalený,
neb hříšníka tu každý plamen halí.

Na mostě, bych se díval, nakloněný
jsem stál a kdybych nebyl skálu chytil,
bez strčení bych se skalní pad' stěny.

Mou pozornost když milý vůdce cítil,
děl: „V plamenech těch duchů chodí řady,
v šat každý halen, jejž svou vinou vznítil.“

Já: „Mistře, co tvé řeči znám a rady,
jsem jistější, já rovněž smýšlel v bolu,
že tomu tak, a chtěl se ptáti, tady,

Kdo v tomto ohni jde, jenž na vrcholu
jest rozštípen, jak z hranice by šlehnul,
kde Eteokles s bratrem spálen spolu.

On: „V cestu nám to Odysseus vběhnul,
s ním Diomed, jdou oba v ohně kroji,
jak druhdy hněv, trest nyní na ně lehnul.

Též s koněm lest má pokutu zde svoji,
jež otevřela bránu, odkud sláva
a símě ctné všech Římanů se rojí.

V tom ohni též se podvod oplakává,
jímž Deidamie pláče pro Achilla,
za Palladium trest se odehrává.“

„V tom žáru, mistře, jestli k řeči zbyla
jim schopnost, prosím o to úpěnlivě,
by prosba má jak proseb tisíc byla,

Bys neodřek' mi, abych trpělivě
se dočkal, blíž až přijde plamen s rohem,
an zříš, že k němu ukláním se chtivě.“

On: „Tvoje prosba chvály hodna v mnohém
i přijímám ji, ale snaž se přeci,
bys jazyk zadržel, svým spoř teď slohem.

Nech mluviti mne, jenž rozumím věci
a vím, co chceš, snad neměli by péči
o to, co mluvíš, nebo byli Řeci."

Když přiblížil se, plamen zdál se větší,
a vůdci s místem čas se vhodny zdály,
já slyšel, touto k nim jak mluvil řečí:

„Ó vy, jež oba jeden plamen halí.
zda zásluhu jsem o vás získal v žití,
zda čin můj pro vás velký byl neb malý,

Když jal jsem se svou velkou báseň sníti:
ať jeden z vás mé dávné přání ztiší,
kam ztratil se, když musil na smrt jíti!"

Starého plamene tu začal vyšší
se chvíti roh a hučet divné báje,
jak oheň, na nějž větru tahy dýší.

Tu žhavý hrot sem tam se uhýbaje,
jak živý jazyk by se pohyboval,
hlas vyrážel, i stál jsem naslouchaje:

„Když rozloučiv se od Circe jsem ploval,
jež přes rok u Gaety mne pozdržela,
než Aeneas tak zem tu pojmenoval,

Ni radost ze syna, ni k otci vřelá
má úcta, ani lásky povinnosti,
jež Penelopu oblažiti měla,

Žár ve mně nezmohly, bych zkušenosti
si dobyl o světě a poznal cele,
kde jaké lidské zločiny a ctnosti.

Na širé moře pustil jsem se směle
na jedné lodi, se mnou družstvo malé,
jež se mnou šlo mně oddáno jsouc vřele.

Až k Marokku a Sardinii dále,
i Hispanie zřel jsem břehy dvoje
i ostrovy, jež moře smáčí stále.

Já stár byl již a sešlé družstvo moje,
když k tomu úzkému jsme jícnu spěli,
kde vztyčil Herkul strážné sloupy svoje,

By dál se neodvážil člověk smělý;
nám Sevilla již zbyla po pravici,
po levé Ceutu za sebou jsme měli.

„Ó bratři, děl jsem, kteří sta tisíci
jste prošli svízeli, jimž západ kývá,
ó, nezhrdejte myslí vzdorující

Tím svatvečerem smyslů, jenž vám zbývá,
ať poznáte tu bez lidí část světa,
jež tam, kde slunce zapadá, se skrývá.

Čí símě jste, kéž vždy vám v pamět slétá,
že jak zvěř žíti cílem vaším není,
leč hledat ctnost a poznání čím zkvétá!“

Mé soudruhy to krátké oslovení
tak rozjařilo v další pochod smělý,
že těžké bylo mně jich zadržení.

Loď obrátivše k západu jsme jeli,
řad vesel v letu se jak křídly míhal,
vždy levé strany jsme se přidrželi.

Na druhém pólu všecky hvězdy stíhal
zrak v noci, pól náš v také hloubi tanul,
že sotva z vodstva povrchu se zdvíhal.

Tam pětkrát měsíce svit spodní vzplanul
a pětkrát zhas', co svorně nastoupili
jsme velkou tuto cestu. V dálce stanul

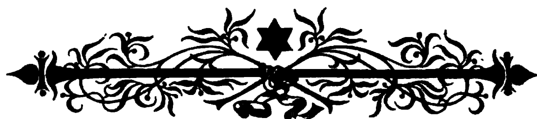
Vrch před námi a že jej mlhy kryly,
byl hnědý, výškou svou se v nebi tratil,
že taký oči moje nespatřily.

Však ples náš krátký brzy v pláč se zvrátil,
neb s nových břehů děsný vír tu skočil
a naší lodi přídu valem schvátil.

Jí třikrát se vším vodstvem v kruhu točil,
pak zvedl zadek, přídu v hloubi noře,
jak jinému se zlíbilo, ji smočil.

Až nad námi pak zavřelo se moře.“

ZPĚV DVACÁTÝ SEDMÝ.

Již vzpřímen plamen trčel bez záchvěvu,
již domluvil a od nás šel, neb kynul
mu ku odchodu mistr sladkých zpěvů;

Když druhý plamen, jenž se za ním šinul,
na vrchol svůj mé obě oči sklání,
neb pomatený zvuk se z něho řinul.

Jak sicilský býk, jehož první řvaní
byl muže pláč — a to se stalo právem —
jenž pilníkem svým zdělal jej, ve štkání

Řval mučeného stonem v kovu žhavém,
že zdálo se, ač býk byl z kovu celý,
že bol jej protknul v pláči usedavém:

Tak od počátku, že se v žáru chvěly
bez cest a otvorů, ty zvuky bolu
nám zmateně a v řeči ohně zněly.

Když celou cestu prošly ku vrcholu,
kterému onen chvějný pohyb daly,
jejž dal jim jazyk skrytý ve plápolu,

Tu slyšeli jsme: „Ó ty, k němuž valí
se hlas můj, lombardskou jenž mluvil's řečí
řka: Víc se neptám, pouť tvá nechť se vzdálí:

Byť zpozdění mé bylo trochu větší,
tě nemrziž, ó, postůj, promluv se mnou,
zříš, nechť i hořím, přec mám toho péči.

Ó, nedávno-li v tuto říši temnou
jsi spadl s toho latinského kraje,
jenž mých všech hříchů kolébkou byl jemnou,

Zda míru, rci, neb prapor války vlaje
ve Romagni? Já z hor byl pod Urbinem,
kde Tiber vzniká v dálku ubíhaje.“

Můj vůdce v bok mne strčil vlídným kynem,
má tvář pozorně zřela nakloněna,
i děl: „Teď mluv, ten latinských niv synem!“ —

Má odpověď, jež byla připravena,
když hned jsem začal, k němu takto spěje:
„Ó duše, jež dlíš v žáru zahalená,

V tvé Romagni se války žár vždy stkvěje
a ve tyranů srdci neustává,
však zjevný bol jsem nezřel, odcházeje.

Jak před lety teď Ravenny jest sláva,
Polenty orel vždy tam hnízdí v zdaru
a nad Cervií křídly ještě mává.

Zem dlouho obležena, statně zmaru
jež vzdorujíc Francouzů sbila řady,
pod vládou trvá zelených teď spárů.

A z Verrucchia starý chrt a mladý,
již Montagnovi zatopili perně,
jak zvyk jich, zuby zatínají všady;

A města na Lamonu, na Santerně
z bílého hnízda mladé lvíče řídí,
jež strany žádné dlouho nedbá věrně,

A hrad, jejž zrak tvůj na Savii vidí,
jak leží mezi horami a luhy,
hned po vládci, hned svobodě se pídí.

Teď, prosím, nebuď tvrdší nežli druhý
a vypravuj nám, kdo jsi v tomto mžiku,
by nezhaslo tvé jméno bez zásluhy.“ —

Když chvíli hučel plamen, jak měl v zvyku,
hned sem tam jazyk ostrý pohyboval,
a toto ke mně dechlo z jeho vzlyku:

„Věř, tento plamen, kdybych víru choval,
že osobě zní, jež se na svět vrátí,
tak nyní on by sebou nelomcoval.

Však tato tůň že všecko živé schvátí,
tož, pravdu-li zde moje ucho slýchá,
bez bázně, hanby chci ti odvet dáti.

Byv vojákem pak vzal jsem provaz mnicha
v té naději, že tak dost pykat budu,
má víra v skutku nebyla by lichá.

Však velekněz ku prvotnímu bludu
mne zase svedl, — budiž stižen zmarem! —
to, jak a proč, ti zjevím beze studu.

Co byl jsem z kostí, z žil a z masa tvarem,
jejž matka dala mi, mé všecky činy
než lví spíš liščí byly lstí a svárem.

Já všecky tajné cesty znal a stíny
a v tom jsem vyved' díla neslýchaná,
že světem spěla slavná zvěst mé viny.

Však žití mého loď když byla hnána
tam, kde pomýšlí každý, že jest chvíle,
by spustil plachty vše a stočil lana,

Mně zhnusilo se, co mi bylo milé,
já litoval a zpovídal svou bídu
a pokání mé mohlo dospět cíle.

Leč nových Farizeů hlava v lidu
blíž Lateranu vznítila chuť k boji,
ne s Turčíny však, ani s rodem Židů,

Jen křesťan stál v nepřátel jeho roji,
u Akri žádný z nich nepohnul zbraní,
ni neprodal Sultanu službu svoji.

Sám nedbal úřadu, ni pomazání,
ni provazu, jenž moje spínal tělo,
jímž mnohý zhubne, kdo jím bok svůj zraní.

Jak Silvestru se s Konstantinem dělo,
jenž na Sorakte ždál, aby jej zhojil,
mne zvolit rádcem svým se jemu chtělo,

A zimnici bych jeho pýchy zkojil,
mne v potaz bral, já mlčel v první době,
neb on svá slova jak opilec pojil.

Děl: ‚Obavy já nechci vznítit v tobě,
já ihned rozřeším tě, dej mi radu,
jak Praeneste hrad získati mám sobě?

Víš, v zámek nebe dva své klíče kladu,
a mohu otvírat neb zavírati,
můj předchůdce jich zanedbával vládu.‘

Tak důvodem mne pádným doveď hnáti,
a mlčet že mi nejhorším se zdálo,
já děl: ‚Když, otče, smýt a zažehnati

Hřích můžeš, v který mne tvé přání hnalo,
věz, vítězství ověnčí vládu tvoji,
jen mnoho slib a plnit můžeš málo.‘

ak přišel František při smrti mojí,
by vzal mou duši, ale Cherub tmavý
mu děl: ‚Jej nech, v něm vidím kořisť svoji,

K mým otrokům on půjde v jícen žhavý,
neb radil ke lsti, od té chvíle shání
se po kadeřích jeho spár můj dravý.

Neb odpouštěti nelze bez pokání,
kdo ale kaje se a v zlo se chýlí,
ten rozporu se jistě neubrání.‘

Ó jaký strach mnou chvěl v té děsné chvíli,
když ďas mne chyť řka: ‚Ty's nemyslil, brachu,
že tak se vyznám v logice, můj milý!‘

Nes' k Minosu mne, který, v osmém vzmachu
když ku tvrdému hřbetu ocas prudce
vzpjal, vztekem hryz jej, řval: ‚Ve ohně nachu

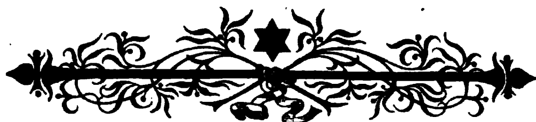
Svůj trest spěj hledat mezi zrádné škůdce!"
Tak vidíš mne, v ty zatracen jsem kraje,
zde v šatu ohně hynu ve své muce."

Když hovor svůj tak ukončil, tu štkaje
ten plamen kráčel dál směrem své dráhy,
roh ostrý kloně hned a ohýbaje.

My dále šli, já a můj vůdce drahý,
na nejbližší most nad skal úžlabinou
nad propasť, v které odvet najdou záhy,

Kdo svár sijíce obtíží se vinou.

ZPĚV DVACÁTÝ OSMÝ.

Kdo moh' by třeba v řeči nevázané
a vypravuje častěj' popis dáti,
co tady ran jest, co zde krve kane?

Neb každý jazyk ochablost zde schvátí,
že řeč i mysl místa mají málo,
by všecko toto mohly objímati.

To množství lidí kdyby tady stálo,
jež na osudnou Apulie půdu
pro vylévání vlastní krve lkalo,

Dřív v boji s Římany, pak v bitvy trudu,
kde prstenů jest nasbíráno dosti,
jak Livius dí, který nezná bludu;

Pak ti, jež rány žehly palčivostí,
když proti Guiscardovi vzdorně vstali,
a ti, jichž posud sbírají se kosti

U Ceperana, Apulští kde stali
se lháři; za Tagliacozzou bez zbraní
starému Alardu se pobit dali,

Kde ukazoval každý v naříkání
ten protknutý úd a ten zmrzačený:
s devátou tůní žádné porovnání.

Tak ztrátou dna neb stěny protržený
sud nemůž' být, jak jeden zde od brady
až tamo, kde se bzdí, byl rozštípený.

Skrz nohy jemu visely střev řady,
vnitř s okružím ten hnusný pytel zíral,
jenž v lejno změní vše, co stráví hlady.

Já pevně ještě na něho zrak vzpíral,
hleď' na mne řka: „Viz, jak jsem rozštípnutý!“
a rukama víc hruď svou otevíral.

Viz, Mohameda jaký stih' trest krutý,
tam přede mnou klopýtá Ali v pláči,
od brady až ku kštici rozseknutý.

A všickni druzí, kam se zrak tvůj stáčí,
ti pohoršení, rozkol v světě seli,
a proto každý rozštěpený kráčí.

Jest vzadu ďábel, který tak nás dělí,
neb každému z nás, jak jej řadou zhlédne,
svůj do útroby pohrouží meč celý,

Jak vracíme se z této pouti bědné;
neb naše rány jsou zas zaceleny,
než dojdem k němu a než meč on zvedne.

Kdo's ale ty, jenž s této skalní stěny
tak dlouho zříš, bys prodloužil pouť k trestu,
kam vlastní žalobou jsi odsouzený?“ —

„On neumřel, hřích nevrh' jej v tu cestu,
děl mistr můj, by propad' ďáblů zlobě,
leč by vše poznal, co je v tomto městu,

Já mrtvý, všemi kruhy v této době
jej musím vésti až do Pekel dolů,
a to jest pravda tak, jak to dím tobě!“

Víc nežli sto jak slyšeli to spolu,
se zastavili v tůni plné stínů,
až úžasem svých zapomněli bolů.

— „By opatřil se, řekni Fra Dolcinu
ty, jenž snad záhy uzříš Slunce plání,
když nechce brzy hynout, já kde hynu,

Vší potravou, by husté sněhu vání
zdar nepřineslo Novarskému v boji,
jejž jinak vyhrát, těžké namáhání.“

To Mohamed děl zvedna nohu svoji
a ku další pak cestě odhodlaný
zas spustil ji ve zatracenců roji.

Tu jeden, který chřtán měl provrtaný,
nos uříznutý celý ku obočí
a ucho toliko jen z jedné strany,

Jenž vzadu zbyl, pln podivení točí
před druhými svůj jícen k promluvení,
jejž na všech stranách oko v krvi zočí,

Řka: „Ty, jenž's vinou nepad' v zatracení,
jejž v kraji latinském mé oči zřely,
když velká podobnost mi klamem není,

Pro Petra z Mediciny povzdech vřelý
měj, vrátíš-li se v dol ten plný vnady,
jenž k Marcabo se sklání od Vercelli;

Dej z Fano lepším dvoum zvěst blízké zrady:
ať zví to Quido i ser Angiolello,
když naše věštby nejsou klamné tady,

Že bude s lodi vrženo jich tělo
a v pytli stopeno u Cattoliky
lstí tyrana, v němž zloby dost vždy vřelo.

Tak mezi Cyprem, břehy Majoliky
sám Neptun nezřel u Argolských lidí
ten hřích, ten nebyl spáchán loupežníky.

Ten zrádce, který jedním okem vidí,
a město, jež ten, kdo dlí u mne v mdlobě,
byl nepřál sobě v žití vidět, řídí,

Je pozvati dá k rozhovoru k sobě,
pak při větru, jenž z Fokary se řítí,
jim modlitba i sliby selhou obě."

Já k němu: „Chtěj mi vlídně vysvětliti,
bych nahoře moh' o tobě dát zprávu,
kdo jest, zrak jehož trpkým žárem svítí?"

Otevřel ústa jednomu tu z davu
svou ruku vloživ mu do dásní páru
řka: „Ten to jest a mluvit není v stavu.

Jsa z Říma vyhnaný šel ku Caesaru,
v něm pochybnosti osten potlačoval
řka: „Kdo otálí v zbrani, hyne v zmaru!

Jak zaražen Curio objevoval
se nyní, jazyk vyříznutý maje,
jenž v drzý hovor tak se osměloval!

A jiný obě ruce pozvedaje
pahýly jejich vznášel ve vzduch šerý,
až tvář mu hyzdila krev, při tom laje

Řval: „Na Moscu též vzpomeneš si, který
jsem pravil: Po účinku rady není,
čím Toskánským zla případ vzrostl sterý."

Já připojil: „Smrt tvému pokolení!"
A nad tím onen bol hromadě k bolu
odcházel jako člověk ve šílení.

Já zůstal však, bych rozhled' se v tom dolu
a zřel jsem věc, již dále bez důvodu
bych bál se sdílet, ale se mnou spolu

Jde svědomí mé dobrém ve průvodu,
jež v brnění, že duch se čistým cítí,
mne vyprostí a ve všem svede v shodu.

Já v skutku zřel a ještě mním to zříti,
jak jako druzí, již v tom byli roji,
bez hlavy trup se chystal ke mně jíti.

Za vlasy v ruce držel hlavu svoji
jak lucernu, ta zřela na nás chvíli
a vykřikla pak: ‚Běda duši mojí!'

Sám sobě svítilnou byl a dva kryli
zde v jednom se a jeden v dva se šatí,
jak, to ví Ten, čí rozkazy v tom byly.

Když došel právě mostu na úpatí,
tu pozveď' rámě s celou svojí hlavou,
by jeho řeč k nám blíže mohla vláti.

Ta zněla: „Ty, jenž dýchaje jdeš tmavou
zde tůní mrtvé kolem prohlížeje,
zda jiný stížen pokutou tak dravou?

A moje bys moh' vyprávěti děje,
věz, Bertram z Bornu jsem, jenž Jindřichovi
vždy radil zle dle svého obyčeje.

Syn proti otci štván byl mými slovy,
sám Achitofel nepopouzel ani
tak Absolona proti Davidovi.

Tak spojené že rozvedlo mé lání,
svůj mozek oddělen od vzniku jeho,
jenž v tomto trupu ztajen, nesu v dlani,

Tak mstí se na mně, co jsem spáchal zlého.“ —

ZPĚV DVACÁTÝ DEVÁTÝ.

Ty různé rány a to množství lidu
tak spily moje oči unavené,
že zatoužily poplakat si v klidu.

Leč Virgil děl: „Nač ještě obrácené
dlí zřítelnice tvé tam dole, druhu,
kde zmrzačených stínů dav se žene?

Tak nečinil jsi v jiném žádném luhu,
věz, chceš-li duše čítati v tom roji,
mil dvacet dva že stáčí se v tom kruhu.

Hle, pod nohami již nám měsíc stojí
a málo času zbývá, víc však zříti,
než posud objeveno, duši tvojí.“

— „Bys tušil,“ já jsem začal hovořiti,
„proč dolů tam jsem patřil dlouhou chvíli,
ty dovolil bys mně tam déle dlíti.“ —

Však proto, dál že kráčel vůdce milý,
já za ním šel, odpověď cestou dával:
V té sluji, na niž obráceny byly

Mé oči, zdá se mi, že oplakával
stín z krve mojí těžkou svoji vinu,
jiż trestá tady takových muk nával.

Děl mistr: „Upomínka toho stínu
by budoucně tvé nechmuřila čelo,
dbej na jiné, on zůstaň si v tom klínu.

Já zřel, co mostu u paty se dělo,
jak na tě ukazoval hroze stále,
a druzi zvali jej Geri del Bello.

Však ty jsi příliš hloubal v toho žale,
jenž v Altafortu vlád', v tom okamžení,
že's nezřel naň, tož odešel on dále.“ —

„Ó vůdce,“ dím, „násilné zavraždění
že posud pranikým se nepomstilo,
kdo podíl měl na jeho zahanbení,

Jej proto velice tak rozhořčilo,
bez odpovědi že mne nechal státi,
tím srdce mé jen víc se obměkčilo.“

Tak jali jsme se cestou rozmlouvati
až ku srázu, dol druhý odkud celý
při lepším světle moh' se ukázati.

Klášterní chodbu poslední jsme měli
před sebou Slují zlých, že všecky davy
fraterů jejích v obličej nám zřely.

Tu různý pláč mne stihl usedavý,
že protk' mne šípy soucit hlodající,
až rukou uši kryl jsem i část hlavy.

*

Z Valdichiana jakby špitálníci
a z Maremmy a Sardinie, v září
a červenci již stůňou na zimnici,

By nahromadě byli tam, tak sváří
se pláč a ston, a taký puch tam dýše,
jak úd, když ranou hnisá a se paří.

Na poslední břeh sestoupli jsme tiše,
po dlouhém srázu vždycky k levé straně;
tu vzplál můj zrak, že až k dnu oné skrýše

Moh' patřit jsem, kde spravedlnost Páně
tak falšovníky stíhá v jejich vině,
jež zapsala si, a v ty vrhla stráně.

Ba zdá se mi, že národ na Aegině
tak nebyl, když naň morná rána padla
a vzduch pln nákazy byl, ve vteřině

Že zvěř až k červu nejmenšímu chřadla,
že staří národové obnovili,
jak básníkům báj do péra ta kladla,

Se z rodu mravenců. Ach, také byli
zde v tmavém dolu různé duchů řady,
i slyším je, jak posud v sluch můj kvílí.

Ten ležel na břiše, ten svými zády
o záda druhého se vzpíral, mnohý
lez' čtyřmo podél smutné dráhy tady.

Krok za krokem a mlčky chorých stohy
jsme viděli a slyšeli, jak úpí,
však těla zvednout nemohli ni nohy.

Dva opřené jsem viděl sedět z tlupy,
jak pánev k pánvi do krbu se dává,
od hlavy k patě znešvařené strupy.

Tak nezřel jsem, že koňák hřbílkem mává,
by odbyl práci, když jej mrzí bdění,
neb jiný, jejž pán jeho očekává:

Jak nehty sobě každý v rozvzteklení
po kůži jezdil, jež tím svrabem vzňata,
od něhož více pomoci již není,

A prašivinu nehty drát si chvátá,
jak přes okouna šupiny nůž letí
neb jiné ryby, jež víc šupinatá.

„Ty, prsty jenž se škrabeš po své pleti,“
můj vůdce započal, „a ve vidlici
je časem měníš, z těch, již ve zápětí

Dlí tobě, rci, jsou tady Latiníci?
To řekneš-li nám, kéž ti věčně stačí
ku této práci nehty hlodající!“ —

— „Jsme Latiníci,“ děl z nich jeden v pláči,
„jež znetvořené zříš zde v muce lkáti;
leč kdo jsi ty, proč noha tvá zde kráčí?“

A vůdce děl: „S tím živým ubírati
se musím tady ode stráně k stráni,
mám v úmyslu mu peklo ukázati.“

Tu přestalo vzájemné opírání,
a každý na mne zřel se hrůzou chvěje
a druzí též tím zvukem přivoláni.

Můj dobrý mistr zcela obraceje
se ke mně, děl: „Rci, co chceš pověditi!“ —
Já začal jsem dle svého obyčeje:

„Když v prvním světě nemá vytratiti
se upomínka vaše z lidské hlavy,
leč pod mnohými slunci má se stkvíti:

Tož z jakých národů jsou vaše davy
mi rcete, trest váš hnusný, netušený
vás nezděs, věrné podati mi zprávy!“

— „Jsem z Arezza, Albero ze Sieny
dal upálit mne, ale v tyto kraje,
proč umřel jsem, já nebyl odsouzený.

Jest pravda, že jsem děl s ním pohrávaje:
Já vzduchem mohu v smělý let se vznésti!
Leč on chuť velkou, malý rozum maje

Chtěl v umění tom zkusit svoje štěstí;
a že jsem nezměnil jej na Daidala,
mne tomu dal, syn jehož byl dle zvěsti.

Leč v poslední sluj z desíti mne hnala,
že na světě jsem dělal alchymii,
zvěst Minosa, která se nesklamala.“

Já k básníku dím: „Řekni sám, zda žijí
jak Sienští tak marní blázni v pýše?
Víc rozmařilí nejsou ve Francii.“

Nač druhý prašivec má slova slyše
mně odpovídal: „Ano, vyjma Striccu,
jenž mírné výdaje jen dělal tiše,

A Niccolu, jenž ctnému hověl zvyku,
že hřebíček v ty zaveď' bujné sady,
kde také símě zachytí se v mžiku,

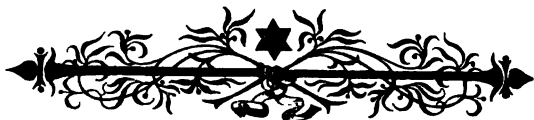
A vyjma společnost, v níž vinohrady
i s lesy zmrhal Caccio z Asciano,
i Abbagliato svůj rozum mladý.

Leč bysi zvěděl, kým ti notováno
zde proti Sienským tak zlými slovy,
hleď v tvář mou, hned ti bude zvěstováno,

Že Capocchia stín jsem, který kovy
kdys falšoval, jak bylo tenkrát v modě;
a poznávám-li tě, vzpomeneš znovy,

Jak opičíval jsem se po přírodě.“

ZPĚV TŘICÁTÝ.

V ten čas, kdy Juno divým hněvem vzplála
pro Semelu na Thebských pokolení,
jak víc než jednou byla ukázala,

Tu Athamas pad' divé u šílení,
jak spatřil s dvěma syny ženu svoji
na každé ruce s jedním; v okamžení

Jal řváti se: „Hned sítě ať se strojí,
by lvice s lvíčaty se polapila!“
Pak bezcitné své spáry napjal dvojí,

Learcha jeho ruka uchopila,
jím zatočil, o kámen mrštil s výše,
co matka s druhým v tom se utopila:

Když osud Trojany svrh', zvyklé pýše,
jež k nejsmělejším podnikům je hnala,
že rázem s králem zmizela též říše,

A Hekuba když ve zajetí lkala,
neb mrtvou viděla svou Polyxenu
a Polydora svého znamenala

Na břehu moře ztopeného v pěnu,
tu v šílenství jak pes zavyla štěkem,
bol v jejích smyslech takou činil změnu:

Ni Thebské furie ni Trojské vztekem
se nevznítily, zvěře smečka divá,
ni tak se nevzbouřila nad člověkem,

Jak na dva nahé stíny zrak se dívá,
za druhým jeden kousaje se řítil,
tak jako prase, když uteče z chlíva.

Ku Capocchiu jeden šel, jej chytil,
kde konec hrdla, a jím smýkal v prachu,
až pod svým břichem drsnou půdu cítil.

Tu Aretinský, jenž zbyl vzadu v strachu,
„Ten šotek," děl mi, „to je Gianni Schicchi,
zde pobíhá a týrá duše" — „Brachu,

Ten nemá-li v tě zatít zubů šiky,"
— já k němu děl, — „tu neotálej říci,
než prchne, jak slul mezi smrtelníky."

On ke mně: „To jest Myrrhy zlolající
zde stará duše, která v trudu kvílí,
ta svého otce byla milovnicí.

Ku hříšné svojí lásky došla cíli,
za jiného se přestrojila ráda,
jak ten to podnik', který tamo pílí.

By dostal kněžnu veškerého stáda
Buosa Donatiho, proved' roli
a závěť sepsal, jak to zákon žádá."

Můj zrak po jiných těkal ve okolí,
když tito zuřivci dva dále spěli,
by jiné lotry spatřil zas v tom poli.

Zřím jednoho jak loutna byl on celý,
by slabizny mu byly uříznuty
na onom místě, kde se člověk dělí;

A vodnatelnost, jíž jsou údy vzdmuty
tím, že se šťávy v těle špatně zvrátí,
až s tváří v sporu břich jest nafouknutý,

Jej nutila rty zprahlé otvírati,
jak souchotinář byl, ret k bradě v žízni
a druhý vzhůru musel pozvedati.

„Ó vy, (já nevím jakou nebes přízní)
již bez trestu tím světem bolu jdete,“
— děl k nám, — „teď pozorujte, v jaké trýzni

Vy mistra Adama zde naleznete!
Co chtěl jsem v žití, měl jsem svrchovaně,
teď ždám jen krůpěj v této muce kleté!

Ty potůčky, jež se zelené stráně
u Casentina do Arna se řinou,
čímž zvlažují a chladí rodné pláně,

Ne nadarmo se v pamět moji šinou,
neb obraz jich mne mučí více živý,
než zlo, jímž svaly v tváři mojí hynou.

Soud Spravedlnosti mne mučí mstivý
a z místa, kde jsem zhřešil, na mne žene,
chvat nářků mých pohání v útěk divý.

Tam Romena, kde v odkaz udělené
jsem padělal peníze se Křtitelem,
zač tělo mé pak bylo upálené,

Bych Quida smutnou duši zřel tu s želem,
neb Alexandra, nebo bratra jeho,
to cenil bych nad vodu v Brandu celém.

Z nich jedna zde jest, výrok zuřivého
když davu nelže, leč ký mohu míti
zisk z toho, když jsem těla spoutaného?

Bych alespoň tak lehký mohl býti,
že za sto let bych o palec šel, čile
já vzchopil bych se již, jej vynajíti

V tom hnusném davu v tomto dole píle,
nechť jedenáct mil v okruhu svém hostí
a v šířce svojí bezpečně půl míle.

Jich vinou v této trpím společnosti:
mne svedli razit zlaťáky, jež byly
o tři karáty lehčí na hutnosti.“

Já k němu: „Kdo jsou ti dva pobloudilí,
z nichž kouří se jak z ruky v době zimy
z vln tažené, zde v pravo v leže kvílí?“ —

„Zde zřel jsem je,“ děl, „posud údy svými
se nehnuli, co spad' jsem v tůň se tmící,
a nepohnou se věky nejdelšími.

Zříš falešnou Josefa žalobnici,
pak Sinona klamného Řeka z Troje;
ti smradlavý kouř dýší ve zimnici.“ —

A jeden, jenž se styděl, jméno svoje
že tady slyší v také hanbě zníti,
v břich tvrdý bouch' mu pěstí blíže stoje,

To dunělo, jak v buben slyšíš bíti.
Tu mistr Adam tlouk' jej v tvář svou páží,
jež nezdála se méně tvrdší býti,

Řka: „Těžké údy ač můj pohyb váží,
přec k tomu ještě své mám volné ruce
a nikdo mi v tom posud nepřekáží."

On odvětil: „Když odsouzený k muce
šel's v žár, tvé ruce tak se nehýbaly,
leč k padělání za to příliš prudce."

A vodnatelný: „Rty tvé pravdu prály,
leč v tom jsi nebyl svědek spolehlivý,
když u Troji se tebe po ní ptali."

„Ty v penězích, když já byl v slovech lživý,"
— děl Sinon — „pro hřích jeden trpím žely,
ty pro víc vin, než každý ďábel divý." —

„Na oře vzpomeň, lživý svědku smělý!"
ten odpovídal s břichem nafouknutým,
„a hořkým ti buď, že to ví svět celý!"

Děl Řek: „Buď mučen žízně trestem krutým,
kéž jazyk pukne ti a vodou shnilou
se břich ti vzdme před zrakem k slzám hnutým!"

A padělač: „Jak vždy, tak se vší silou
ku řeči zlé se tvoje ústa šklebí,
nechť žízním, voda každou hrá mi žilou;

Ty ale žár a bolest cítíš v lebi
a zrcadlo bys lízal Narcissovo,
moc proseb nebylo by zapotřebí.“

Co poslouchal jsem lání Adamovo,
mne mistr v tom zakřiknul řka: „Již dosti,
by nestihlo tě mojí výtky slovo!“

Když slyšel jsem, že hovoří tak v zlosti,
já k němu v takém studu se obrátil,
že paměť má to posud věrně hostí.

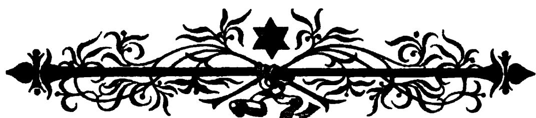
Jak ten, kdo sní, že příliš mnoho ztratil,
si přeje ve snu o tom pouze sníti,
by pravdou nebylo, čím sen ho schvátil:

Mně bylo, když jsem chtěl se omluviti,
a mluvit nemoh' jsem, ač nenadále
jsem omluven byl, chtě to učiniti.

„Stud menší smyje větší vinu,“ — dále
děl mistr můj, — „než byla tato tvoje,
nuž ztiš se v svojí mysli rozháralé,

Když náhodou se hodíš v také boje,
věz, ochoten jsem k pomoci ti brzké,
kde lidé takto padnou do rozbroje;

Však tomu naslouchat je chtění mrzké.“

ZPĚV TŘICÁTÝ PRVÝ.

Týž jazyk, který tak mne ranil dříve,
že nach mi zbarvil studem tváře obě,
v lék podal mi hned těchy konejšivé.

Tak slyšel jsem, Achillův oštěp k zlobě
že nejdřív byl i otce Achillova
a k dobru potom ve pozdější době.

V dol smutný jsme se obrátili znova,
přes břeh jsme spěli, jenž jej obepíná,
dál kráčeli jsme tiše, beze slova.

Den tady nebyl ani též noc stinná,
že málo vpřed jen moje oči zřely.
V tom jakýs roh zde troubit započíná,

Že hromu hlas by při tom zdál se ztmělý.
I sleduje zvuk v opačný směr chtivě
na jedno místo upřel jsem zrak smělý.

Po smutném boji na Roncevauské nivě,
velkého Karla výpravu jenž zničil,
tak nezatroubil Roland zoufanlivě.

A sotva nahoru jsem hlavu vztyčil,
mně zdálo se, že vidím věže valné.
Dím: „Jaká zem to?“ Mistr můj mi líčil,

Řka: „To jest tím, že brodíš se v tmě kalné
teď příliš daleko a tím se děje,
že představy tvé bloudí. V pouti dálné

Až přijdeš tam, pak zvíš, dle obyčeje
jak dálka tvoje smysly oklamala,
a proto hleď, ať rychle krok tvůj spěje.“

Pak vlídně jeho ruka moji vzala,
děl: „Nežli dále cestou pokročíme,
by věc ta míň ti cizí být se zdála:

Věz tedy, nejsou věže, co tu zříme,
leč giganti, již břehu kol ze sluje
od pupku nahoru ční v řadě přímé.“

A jako mlha když se rozptyluje,
zrak zvolna, pomalu to rozeznává,
co pára, již vzduch zhustil, zahaluje.

Když vzduchu kola prorážel jsem tmavá,
vždy víc a více k břehu pronikaje,
můj mizí blud a bázeň moje vstává.

Neb jako podél okrouhlého kraje
se Montereggio věnčí řadou věží,
tak těla půlemi zde vynikaje

Sbor gigantů kraj děsné strže střeží,
jimž posud hrozí Joviš, nebes mraky
když hučí hrom a blesky žhavé běží.

A jednoho již zřel jsem tvář i zraky
a prsa, břicha část, jen vyjma nohy,
a k bokům svislé obě paže taky.

Když zříkala se příroda té vlohy
ty tvory plodit, dobře udělala,
neb Martu odňat bojovník tak mnohý.

Že velrybám a slonům život dala,
a dává posud, moudřejší být zdá se,
když mysl v úvahu to přísnou vzala;

Neb tam, kde soudnost ducha připíná se
ku vůli zlé a moci nehostinné,
hráz nepostaví nikdo ve zápase.

Tvář obra šířkou mi i délkou kyne,
jsouc rovna šišce před Petrskou bání,
a souměrné s ní byly údy jiné;

A břeh, jenž jako zástěra ho chrání,
do výše trčet nechal tolik, čela
že s vlasem dosáhnout na jeho skráni

Tři Frisů nadarmo by chlouba zněla,
neb třicet pídí délky být se zdál mi
od místa, plášť kde spíná se kol těla.

Rafel mai amech zabi almi,
tak hrozná ústa započala řváti,
jimž věru neslušely sladší žalmy.

Můj vůdce spěchal odpověď mu dáti:
„Roh drž svůj, ulev si jím, duše dračí,
když zášť neb jiná vášeň tebe chvátí.“

Svůj krk ohledej tam, kde řemen tlačí,
tam visí to a uzříš, duše bědná,
kol široké tvé hrudi jak se stáčí!“ —

„Sám viní sebe,“ dál děl na mne vzhledna,
„to jeho hřích, — věz, patříš na Nimroda, —
že na zemi se nemluví řeč jedna.

Jej nechme stát, zde každé řeči škoda,
jak jiným s jeho, jemu s jiných řečí
se docíliti nedá žádná shoda.“

Dál v delší cesty větší nebezpečí
jsme v levo šli a giganta zde zřeli
na luku dostřel; divější byl, větší.

Ký mistr upoutal jej přeumělý,
já nevím, nebo s pravou paží záda
a s druhou v předu řetěz zrezavělý

Mu spíná a kol šíje dolů padá,
a na odkrytém těla jeho díle
se ve páté až otočení skládá.

„Ten pyšný chtěl se zkoušeti v své síle
na Joviši a tím ten trest jej stihnul,“
děl vůdce můj se k uchu mému chýle:

„Toť Efialtes, k činům velkým tíhnul,
když před obry se začli bozi chvíti;
paž, kterou máchal, víc pak nepozdvihnul.“

Já k němu: „Rád bych, může-li to býti,
o Briarea hrozné nesměrnosti
se vlastním zrakem toužil přesvědčiti.“

On odpověděl: „Zatím v tom měj dosti,
zde Anteus, jenž mluví, nespoutaný,
k dnu všeho zla nás snese s ochotností.

Jejž vidět chceš, tam dál jest přikovaný,
a jako tento ztížen jest v své muce,
jen v obličeji víc je rozhněvaný."

Tak zem se nikdy nezatřásla prudce,
tak žádná věž se divě nezachvěla,
jak Efialtes trhnul sebou. Ruce

Na štěstí měl on svoje spjaté zcela,
a přec mne smrti hrůza obklopuje,
tak úzkost moje k tomu právo měla.

Dál k Anteovi naše pouť se snuje,
jenž nečítaje ani hlavy spolu
pět loket z výše trčel z této sluje.

„Ó ty, který jsi ve šťastném tom dolu,
jejž Scipio si zvolil k svojí zdobě,
když Hannibal prch' s vojskem ve zápolu,

Kdys tisíc lvů za kořisť vybral sobě,
a kdybys s bratry podílu bral v boji,
jak mnohý domnívá se, v bitvy zlobě

Bys synům země pomoh' silou svojí:
nás dolů snes', kéž tě to nezarmoutí,
tam, Kokytu kde peřeje mráz pojí,

Nás k Tizyu, k Tyfonu nežeň poutí;
co každý přeje si, ten můž' ti dáti,
tož skloň se, darmo čumák tvůj se kroutí.

Mým druhem v slávě můž tvé jméno vzpláti,
neb žije, a žít dlouho naděj chová,
když před časem jej milost nezachvátí."

To mistr děl a prudce na ta slova
on po vůdci se smělou rukou řítil,
jíž tíhu cítila paž Heraklova.

Když Virgil, že jest uchvácen, již cítil,
křik': „Ke mně pojď, ať náruč má tě střeží!"
A spolu s sebou v uzel též mne chytil.

Jak divíme se Carisendě, věži,
tam kde se sklání, že se zdá, vše mraky
že stojí, ona proti nim však běží:

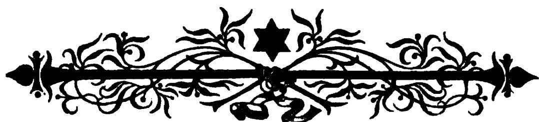
Tak Anteus, když k němu zved' jsem zraky,
mně připadal se kloně, v této chvíli
bych jinou cestou spěti přál si taky.

Leč ke dnu lehounce, kde Jidáš kvílí
a s Luciferem hyne, složil nás,
však skrčen nedlouho vstát zase pílí,

Jak stěžen na lodi se vztyčil v ráz.

*

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ.

Ó, bych mněl drsné a chraptivé rýmy,
jak slušelo by na ten brloh tmavý,
jejž všecky skály tíží boky svými:

Tu z jádra myšlénky své více šťávy
bych vytlačil — leč takto se ubírá
ne bez bázně dál zpěv můj ostýchavý.

Neb chtíti popsati dno všehomíra,
se nesmí lehce řeč jen odvážiti,
jež k „tata, máma“ jen se otevírá.

Kéž se mnou jsou ty paní, obezdíti
jež pomáhaly Theby Amfionu,
by slovo s pravdou v souzvuk mohlo zníti!

Ó lide, kletý nad vše, zrozen k stonu,
na místě, o němž těžko hovor splývá,
že nejste ovce zde neb kozy v shonu!

Když tmavá sluj nás na dně v stíny skrývá,
hloub pod giganta nohou když jsme stáli
a k strmé skále co můj zrak se dívá,

Já slyšel volat: „Pozor, jak jdeš v dáli,
hleď, aby mdlých a bídných bratří vazy
tvé nohy v další pouti nešlapaly.“

A obrátiv se zřel jsem v svoru hrází
u nohou jezero, to sklem se zdálo,
ne vodou více třeskutými mrazy.

V tak hustou kůru sotva chladno spjalo
tok Dunaje v Rakousích, taký mráz
kdy ledné nebe Donu sotva dalo

Jak vodě té; neb byť Tabernik v ráz
neb Pietrapana sřítily se na ni,
led u kraje tam by se nezatřás'.

A jako žába zvedá ke kuňkání
z vod hubu v čas, kdy selka často stane,
na blízkou žatvu myslíc v přemítání:

Tak tmavomodré, až tam, čímž stud vzplane,
zde v ledu zrak trčící stíny zočí,
do noty čápů klekt jich zubů kane.

Z nich každý dolů tváře svoje točí,
o zimě ústa důkaz podávají,
o smutném srdci slzy jejich očí.

Když zrak můj ohlédl se po tom kraji
a k nohoum pad', tu dva jsem viděl spjaté
tak, že jich vlasy jeden chumáč tkají.

„Ó rcete, ňadra jež tak spjatá máte,“
— já začal — „kdo jste?“ A když hrdla vzpjali
a tváře ke mně obrátili, vzňaté

Jich oči, které stále v slzách tály,
teď slzami tak mocně překypěly,
však ztuhlé mrazem slzy ty hned stály

A víčka jejich pevně uzavřely.
Tak prkno k prknu nespjala kdy skoba;
tož jak dva kozli proti sobě hřměli.

A jeden, jehož uší zimy zloba
již zbavila, děl stále nakloněný:
„Co na nás civíš, jest již dlouhá doba,

Kdo ti dva jsou, chceš vědět roztoužený?
Ten údol, s něhož Bisenzio splývá,
byl Albertu a jim též přisouzený,

Jsou rodní bratři; sotva Kaina skrývá,
byť's celou prošel, stín tak hodný muky
jak ten, jenž zde se v ledný rosol vrývá.

Ne ten, jenž pikou z Arthušovy ruky
měl protkanou i se stínem hruď svoji,
ni Focaccia, ba ani oněch pluky,

Z nichž jeden hlavou stín mi dělá, stojí,
a Sassol Mascheroni jehož jmeno,
Toskánský jsi-li, to tě uspokojí.

A dost již se mnou tady hovořeno,
jsem Camicion de Pazzi, čekat tady,
než zastoupí mne Carlin, jest mé věno.“

Pak šklebících se tváří psích zřím řady,
a proto zachvěju se posud celý,
jak zmrzlé louže kdekoliv zřím všady,

Co zatím dál jsme k středu země spěli,
kde vše, co těžkým jest, se vespol shledá,
mnou věčný chlad a věčné temno chvěly.

Zda schválně, náhodou neb sudbou, nedá
se říci, spěje ve samých hlav středu
do jedné nohou vrazil jsem: „Ó běda,

Proč po mně šlapeš?“ zaznělo to z ledu;
„Za Montaperti trestu mému síly
když nepřidáváš, proč mnou množíš bědu?“

Já: „Mistře můj, zde na mne počkej chvíli,
bych toho zvěstí pochyby se zbavil,
pak rychle, jak chceš, ať pouť naše pílí.“

Stál vůdce můj a k onomu já pravil,
jenž zatím stále klnul v divém vzdoru:
„Kdo's ty, jenž kletím jsi se neunavil?“

„— A kdo jsi ty, jenž jda skrz Antenoru
v tvář šlapeš nám, tak že, kdybys byl živý,
by přílišné to bylo?“ V rozhovoru

„Já živ jsem“ — dím — ‚a jsi-li slávy chtivý,
já mohu k jiným sdružit jméno tvoje,
když chceš, by tebe svět byl pamětlivý.“

On: „Věru opačné jest přání moje.
Hej, vari odsud! Ušetř mne již déle,
zde v špatné lichoty tkáš slova svoje!“

Za kštici vazu chytil jsem ho směle
řka: „Ty se přece musíš jmenovati,
sic nezbude ti vlas na hlavě celé!“

On: „Všecky vlasy byť jsi chtěl mi sdráti,
já neřeknu kdo jsem, ni neukáži,
nechť stokrát hněv tvůj moji hlavu schvátí.“

Již jeho vlas kol svojí ruky váži
a trhám z něho víc než jednu kštici,
on štěkaje zrak ztuhlý v ledy vráží.

„Co Bocco tropíš?“ — hlas zněl volající —
„zda cvakat zuby nepostačí tobě
bez štěkání? Ký ďas tě trhá mstící?“ —

„Bys dále mluvil, nepřeju víc sobě,
ty zrádce podlý,“ děl já, „pravé zvěsti
chci vyprávět, jež nebudou ti k zdobě.“

On: „Jdi a mluv, co libo tobě jesti,
však o tom nemlč, uzříš-li vlast svoji,
jenž jazykem svým uměl zde tak plésti.

Pro francouzský žold slzy se mu rojí;
rci, toho z Duera jsem zřel, jak nyje
tam, hříšníci kde v chladné lázni stojí.

A ptáš-li se, kdo v mukách dál tu žije,
ten z Beccherie zde je po tvém boku,
chřtán jemuž podřezala Florencie.

Jan Soldanier odsouzen v tu stoku,
s ním Ganellon a Tebaldello hyne,
jenž v noci Faenzu vzdal bez útoku.“

Dál od něho se naše pouť zas šine;
dva zmrzlí se tu v jedné díře svíjí,
leb jednoho jak klobouk druhé kyne.

A jako v chléb se hladem zuby ryjí,
tak jeden v druhého své zuby vbodal
tam asi, mozek kde se sbíhá s šíjí.

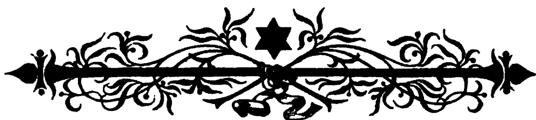
Ne jinak Menalippa spánky hlodal
kdys vztekem Tydeus, jak ten leb jeho
i ostatní vše k hlodu sobě podal.

„Jenž zvířecky tak sílu vzteku svého
na tom, jejž hltáš, zkoušíš v rvaní dravém,
rci,“ — děl jsem, — „proč? Věř slibu slova mého,

Že, jestli ty ho proklínáš zde právem,
když jméno zvím i jeho hřích, na zemi
to odměnit chci tobě, v bolu žhavém

Když ten, jímž mluvím, jazyk neuschne mi.“

ZPĚV TŘICÁTÝ TŘETÍ.

Zved' hříšník ústa od svých děsných hodů
je utíraje o vlasy té hlavy,
jíž vaz tak zdělal ve zuřivém hlodu.

Pak začal: „Chceš, bych obnovil bol dravý,
jenž hruď mi tísní již při vzpomínání,
dřív, nežli začnu dávat o něm zprávy.

Však símě hanby moje povídání
být má-li zrádci, jejž tu hlodám v bolu,
mou uslyš řeč a s ní též moje lkání.

Kdo jsi, já nevím, ani jak sem dolů
jsi přišel; zdáš se z Florencie býti,
to mním dle řeči, již mluvíme spolu.

Věz, hrabě Ugolino byl jsem v žití,
ten Ruggieri arcibiskup jesti,
věz, proč mi tak zle s ním jest sousediti.

Zlým jeho úkladům já dal se svésti
a byl jsem chycen důvěřuje jemu
a usmrcen — v tom netřeba ti zvěsti.

Leč co nemohlo dojít k sluchu tvému,
jak děsně zoufalá smrt moje byla,
teď slyš a sud, zda nevydal mne zlému.

V té kleci díra uzounká se kryla,
mnou věži jméno hladomorny dala,
zde jiných ještě úpět bude síla;

Ta víckrát luny svit mi ukázala
svou skulinou, zlý sen se na mne kloní,
jímž záclona se budoucnosti rvala.

Já snil, že ten jak pán a vládce honí
a vlka s vlčaty štve až ke chlumu,
který Pisánským město Luccu cloní.

V psů hubených a vycvičených tlumu
Gualandi, Sismondi, Lafranchi hnali
se v čele druhých ve bouřlivém šumu.

Po krátkém běhu s otcem syni zdáli
se umdleni již, oči mé v snu zřely,
jak špičáky jim psi již boky rvali.

Před svítáním já vstal a osamělý
jsem ze sna slyšel úpěti své syny,
již se mnou byli a již chleba chtěli.

Tys ukrutný, když teď jsi k pláči líný
to cítě, co má mysl předzvídala;
ký důvod má tě k slzám pohnout jiný?

Již zbudili se, chvíle nastávala,
kdy obyčejně chléb nám nosívali,
leč pro náš sen teď pochybnost nás jala.

Jak hrozné věže vrata zatloukali,
já slyšel jsem a pohleď na své děti,
leč beze slov, mně děs a hrůza jaly,

Že zatěžko mně bylo zaúpěti.
Leč oni štkali, Anselmuccio milý
mi děl: ‚Co hledíš, otče, tak, co je ti?‘

A přec mi slzy víčka nezrosily,
já mlčel přes den, mlčel přes noc celou,
až nové slunce vzplálo v ranní chvíli.

Když slabý paprsk v naši zatemnělou
pad' věznici a já ve hrozné muce,
zřel v čtyrech tvářích vlastní tvář svou celou,

Tu začal jsem své obě kousat ruce,
a oni mníce, že to u mne dělá
po jídle touha, ihned vstali prudce

A děli: ‚Bolest menší by v nás vřela,
bys, otče, nás jeď; ty's nás masem šatil,
nuž svlékni zase z něho naše těla.‘

I ztichl jsem, by větší nepochvátil
je zármutek; dva dny jsme byli tiši.
Že's nepukla, ó tvrdá zem! Když vrátil

Se čtvrtého dne záblesk v naši skrýši,
k mým nohoum padl schvácen Gaddo mladý,
řka: ‚Proč mi, otče, dlaň tvá nepřispíší?‘

Tam skonal a jak ty mne vidíš tady,
já viděl, po sobě jak tvář jim zbledla
od pátého dne k šestému. Bez vlády

Se přes ně ruka hmatající zvedla,
slep volal jsem je dva dni bez ustání,
až zmohl hlad, co bolest nedovedla.“ —

Děl, v zraku vytřeštěném divé plání,
zas lebku bídnou chyt’, ji začal rváti
a s hltavostí psa se řítil na ni.

Ó Piso, skvrno, tobě musím láti,
té krásné země, kde zní „si“! Když lení
tvůj každý soused tebe potrestati,

Vstaň Capraro s Gorgonou bez prodlení,
před ústí Arna lehněte jak klíny,
ať stopí se tvé celé pokolení!

Byť Ugolino třeba nes’ tíž viny,
že zradil tebe a vydal tvé hrady,
ty’s neměla tak křižovati syny!

Neb — nové Theby! — není schopen zrady
tak mladistvý věk Huga a Brigaty
i dvou, o kterých před tím pěl jsem tady!

My spěli dál až tam, kde mrazem jatý
ve drsném hávu jiný lid se tlačí
ne skloněný, leč zády rozepjatý.

Sám pláč zde nedá vyhrknouti pláči,
že bolest v oku jata úzkost zdvojí
a větší ještě v duši nazpět kráčí.

Neb slzy první na hrozny se spojí
pod brvami jak brejle ze křišťálu,
vše oční důlky plní vlahou svojí.

Jak mozol měl bych v každém tváře svalu,
tak všechen cit mi zmizel z obličeje
té neslýchané zimy u návalu.

Přec cítil jsem, zde trochu vítr věje.
Dím: „Pověz, mistře, odkud toto vání,
když výpar žádný se tu nezachvěje?“

On ke mně: „Pouť tvá valem níž se sklání,
tam okem tvým ti dá se odvet jistá,
až příčinu tam uzří toho vlání.“

Z ker ledných jeden k hovoru se chystá,
již křičí na nás: „Kruté duše kleté,
jimž poslední jsou vykázána místa,

Mně tvrdý závoj, když tu kolem jdete,
bych vyhnal trochu bolest z ňader středu,
než slzy zas mi zmrznou, nadzvedněte!“

Já k němu: „Chceš-li, bych tvou zmírnil bědu,
kdo jsi? Když lednou nesejmu ti vadu,
chci sestoupiti ke dnu toho ledu!“

On: „S ovocem zde zlověstného sadu,
jsem bratr Alberigo, místo fíků
zde pěkné datle sbírám za svou zradu.“ —

„— Ty mrtev též jsi“ — děl jsem — „nešťastníku?“
On: „Jaký osud stih' mé duše schránu,
to nevím, neb má Ptolomaea v zvyku

A její předností jest, v její bránu
že dřív se duše hříšná střemhlav sřítí,
než Atropos jí osudnou dá ránu.

A bys mi spíš moh' s obličeje sníti
ty slzy skleněné, věz, co se stává,
když duše, jak já, zradě padne v síti;

Tu v tělo její hned se ďábel dává,
je obleče a v něm tak dlouho vládne,
jak lhůta jeho trestu dopadává;

Duch do této zde cisterny však padne.
Snad tělo dále na světě se vláčí,
co on zde dávno mrzne v tříšti chladné.

Jak víš, když odtamtud tvá noha kráčí,
Ser Branca d'Oria se tady kryje
již dlouhý čas a v muku se obláčí." —

„— Ty klameš mne, nebo Ser Branca žije,"
já odpovídám, „jako vždycky v zdaru
spí, šaty nosí stále, jí a pije." —

— „Tam nahoře ve propasti Zlých-spárů
se Michal Zanche neoctnul v svém pádu,
kde vláčná smola v ohnivém vře žáru,

Když ďáblu nechal ten v svém těle vládu
i v těle strýce, který v zuřivosti
s ním vraždě spáchal, již tu pyká, zradu.

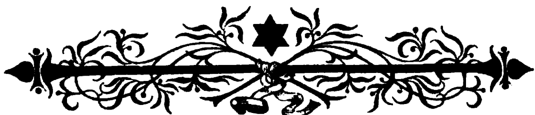
Však zvedni ruku, zrak můj ledu sprosti!" —
Já ale tvrdým byl v tom okamžení,
zlým k němu být, mi bylo šlechetností.

Ó Janovští, vy podlé pokolení,
vy schopni spáchati jste každou vinu.
Proč s tváře země nejste vyhubeni?

U nejhoršího jsem z Romaně stínů
zřel jednoho z vás v Kokytu, jenž hnije
a duchem koupá se za kal svých činů,

Však tělem zdánlivě dál v světě žije.

ZPĚV TŘICÁTÝ ČTVRTÝ.

„Vexilla regis prodeunt inferni
již proti nám. Nuž k předu upři oči,
rci, zda jej poznáš," děl můj mistr věrný.

Jak hustou mlhu padat když zrak zočí,
neb zeměkoule když se začne tmíti,
mlýn z dálky zjeví se, jejž vítr točí:

Dům takový já domníval se zříti,
před větrem za vůdce jsem skryl se záda,
neb v jiný úkryt nelze tu se skrýti.

Již byl jsem, s bázní verš můj se tu spřádá,
tam, stíny kde v led skryté prokmitaly
jak tříska, která za křišťál se vkládá.

Ty ležely a ty zas přímo stály,
ty hlavou vzhůru, ty zas šlepějemi,
ty tváří k nohám luky být se zdály.

Když ku předu jsme prošli stíny těmi,
kde zlíbilo se vůdci ukázati
mně tvora, jenž dřív krášlen vděky všemi,

Mne před se vzal a poručil mi státi
řka: „Ejhle Dis i místo, kde v té chvíli
hleď srdnatostí sebe opásati!“

Jak ztrnul jsem a stál jsem beze síly,
čtenáři, neptej se, to nenapíši,
neb všecky řeči by zde matny byly.

Já nevěděl, zda mrtev jsem neb dýši,
nuž pomni sám a suď dle vtipu svého,
čím byl jsem nejsa v té.ni v oné říši.

Neb císař toho kraje bolestného
od ňader středu trčel z ledu cele,
a obru já spíš, nežli pažím jeho

Se obr rovnat můž, a rovněž směle,
by rovnalo se takovému údu,
jak velké asi bylo tělo celé!

Tak sličný byl-li, jak teď hrozný, v bludu
přec brvy zchmuřiv proti Stvořiteli,
rád věřím, že jest zdrojem všeho trudu.

Jak velký div zde moje oči zřely!
Tři obličeje na jeho tu hlavě,
z nich jeden napřed, ten byl zkrvavělý,

Dva druhé k němu družily se hravě
nad středem každé lopatky a spjaly
se k sobě tam, kde pták má hřeben právě.

Na pravém žlutá barva s bílou plály
a levý barvu lidí měl v tom kraji,
kde bouřlivě Nil v údolí se valí.

Pod každým křídla dvě se pozvedají,
jak slušno ptáku takému, se šíří;
na moři také plachty nebývají.

Bez peří byla v způsob netopýří,
jak třepal jimi, ihned vítr trojí
z nich po okolí celém bouřně víří.

Tím celý Kokyt kolem v ledu stojí:
Ze šesti očí krevných slzí nával
přes trojí bradu s hnisem se mu rojí.

A zuby každé tlamy rozmačkával
on hříšníka jak trdlicí; v témž čase
on stejnou mukou ty tři obsypával.

Přednímu kousání být žertem zdá se,
však spáry svými když jej začal dříti,
tu jeho hřbet kmit často v holém mase.

„Ten v trestu největším, jejž vidíš mříti,
jest Jidáš, hlavou visí dovnitř dolů,
a nohy jeho venku můžeš zříti.

Z těch dvou, jichž hlava venku visí spolu,
to Brutus, jenž ční z tlamy černé čelem;
jak svíjí se a němý jest v svém bolu!

Ten třetí Cassius jest s tlustým tělem.
Leč blízká noc a odchodu čas kyne,
neb viděli jsme vše již v Pekle celém.“ —

Kol mistra šíje ruka má se vine,
jak on si přál; dle místa a dle času,
když rozmáchly se zas perutě stinné,

*

Za srst huňatých boků chyť se ďasu
a od chumáče chlupů ke chumáči
spěl mezi ledu krou a změtí vlasů.

Jak po tom místě naše noha kráčí,
kde obrací se stehno v kloubu boku,
tu námahou a strachem skráň svou stáčí,

Tam vůdce můj, kde nohy dřív měl v skoku
se za vlas chytí jako šplhající,
i mnil jsem, v peklo v zpátečném jdem kroku.

„Jen drž se dobře, této po stupnici,“
děl mistr oddychuje unavený,
„jen z města bídy vyjdem vítězící.“

Pak pronikl skrz otvor skalní stěny
a posadil mne na pokraji skály
a ke mně obrátil krok odměřený.

Já oči zveď a mnil jsem, posud v dáli
že Lucifera zřím, jak jsem jej minul,
jen jeho nohy zřel jsem, — vzhůru stály.

A jestli tenkrát ve blud jsem se šinul,
ať přemýšlí láj, zdali nenahlídne,
ký to byl bod, jímž právě jsem se vinul.

„Vstaň,“ pravil mistr, „neb jsou stezky bídné
a cesta dlouhá, třetí ku hodině
již v půl se navrátilo slunce vlídné.“

Kde byli jsme, nebyly hradu síně,
leč malý ústup od přírody krátký
a beze světla v skal nerovném klíně.

„Než vrátíme se z těch propastí zpátky,
rci, mistře můj, a hleď mne poučiti,“
— dím vzpřímiv se — a „objasni mé zmatky.

Kde ledy jsou? Proč ten se hlavou řítí?
Jak od večera mohlo k době rána
se v malé chvíli slunce obrátiti?“

On: „Myslíš, že tě hostí ona strana,
kde chyt' jsem za srst červa, pekel kníže,
jímž střední vrstva země provrtána,

Tam byl's, potom jsem sestupoval níže,
já obrátil se — tam tvá noha dlela,
kam ze všech stran se táhne každá tíže,

Teď polokoule se ti otevřela
té opačná, jež kryta suchou zemí
na vršku svém kdys Toho zmírat zřela,

Jenž bez hříchu žil svatý mezi všemi.
Na malém kruhu tvoje noha stojí,
jenž Giudeccy jest rub. Zde místy těmi

Plá jitro již, když stíny tam se rojí.
Srst jehož vedla z věčného nás hoře,
jak dřív tam trčí v ztrnulosti svojí.

Sem on spad' s nebe v hlubinu se noře
a z bázně před ním zem, která tu byla,
a ze studu se skryla v závoj moře,

Na kouli naší pak se objevila
zde prázdno nechavši a pak do výše
na ústupu se v horu seskupila.“

Od Belzebuba, kterak pekel skrýše
je v dáli, zde se místo tmavé skrývá
ne zraku, ale sluchu zřejmé; tiše

Tam trhlinou, již během sobě zrývá,
se kroutí potok, teče mezi skály
a slabým spádem šumí jen a splývá.

Tou skrytou cestou dál pak jsme se brali
já s vůdcem svým a po ten pochod tuhý
ni odpočinku jsme si nepopřáli,

Vždy výš a výš, on první a já druhý,
až dírou kulatou, zas jako vezdy
mi kynuly v své kráse nebes luhy.

Tu vyšli jsme a zřeli jsme zas hvězdy.

DANTE ALIGHIERI

BOŽSKÁ KOMEDIE.

ROZMĚREM ORIGINALU

PŘELOŽIL

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

OČISTEC.

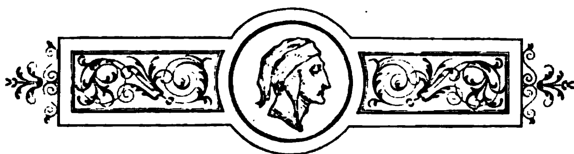
V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY V. B. ČECHA.

1880.

1875—1880.

OČISTEC.

ZPĚV PRVNÍ.

Ku cestě v lepší proud se nyní noře
člun mého ducha plachty vytahuje
za sebou nechav kruté ono moře.

O druhé říši, kde se očišťuje
duch člověka, já hodlám nyní pěti,
a odkud vstoupat v ráj se připravuje.

Zde poesie hleď zas oživěti!
Váš, Musy svaté, jsemť v tom okamžení,
zde čas, ať Kalliope trochu vzletí,

Tím zvukem provázejíc moje pění,
jímž nešťastné ty straky polekané
víc nedoufaly ani v odpuštění![1])

Lesk safíru, jenž sladkým modrem plane,
v čistého vzduchu záři usmívá se
a ku prvnímu kruhu kolem kane,

Mým očím skýtá novou radost zase,
jak vystoup jsem z mrtvého vzduchu říše,
jenž zrak i hruď mi rmoutil. V plné kráse

Vstříc východ celý usmívá se tiše
té hvězdy leskem [2]), která k lásce kyne
i družné ryby stínic v svojí pýše.

K druhému pólu jak můj zrak se šine,
na pravo čtyry [3]) hvězdy zřím jak svítí,
jež, vyjma ráj, nezřely oči jiné.

Z nich nebesa se zdála radost míti.
Jak, země půlnoční, jsi osiřelá,
když přáno není tobě na ně zříti!

Jak od nich moje tvář se odvracela
k druhému pólu tíhnouc v klidném kroku,
kde obloha se bez Vozu [4]) již tměla,

Zřím kmeta samotného po svém boku,
a víc než otci syn je dlužen svému,
já vážnosti jsem viděl v jeho oku.

Vous dlouhý ve vlas bílý splýval jemu
a podoben jsa kšticím jeho skrání
ku prsoum jemu padal v dvojím lemu.

Kol tváře jeho v sladkém usmívání
ta svatá čtyři světla plála jasem,
že viděl jsem ho jako v slunce vzplání.

„Jenž proti tmavé řece," ptal se s žasem,
„z věčného vězení jste ušli zdrávi,
kdo jste?" a při tom zachvěl vážným vlasem.

„Kdo vedl vás, kdo byl vám plápol žhavý,
že z noci hluboké jste vyšli všady,
jíž pekla dol je bez ustání tmavý?

Či propasti tak zrušeny jsou řády?
Či v nebi nový soud změnili svatí,
že u skal svých zřím zatracence tady?“

Hned při tom ke mně vůdce se obrátí
a rukou, posuňkem a řečí káže
mu kolenem i brvou poctu vzdáti.

Pak děl: „Mé jemu nepomohly páže,
však s nebe přišla žena, vůlí její
jsem v jeho průvodu byl štít a stráže.

Leč je-li přání tvé, bych důkladněji
co nás se týče pravdu ti neskrýval,
to zapřít ti v mém není obyčeji.

Poslední večer ještě mu nekýval,
leč padl v sítě pobloudění zlého,
že malý věru čas mu ještě zbýval.

Jak řekl jsem; já poslán k boku jeho
jej vysvobodit, a tu vedla k cíli
z cest všech jen tato cesta kroku mého.

Ves podlý rod mu ukázav, v té chvíli
chci s duchy jinými jej seznámiti,
jenž čistí se tvou ochranou a pílí.

Jak vyved jsem ho, nelze pověděti
pro krátký čas, mně přišla s nebe síla
a vedla jej tě slyšeti a zříti.

Kéž jeho návštěva je tobě milá!
On hledá volnost, již ten nejlíp cení,
čí duše pro ni život opustila.

Ty víš, neb smrt ti byla potěšení
tam v Utice, kdes nechal svoje šaty,
jež zaskví se v den velký ve plameni.

Řád věčný není zrušen námi, spjatý
já nejsem Minosem a ten je živý,
já z kruhu jsem, kde cudný zrak plá vzňatý

Tvé Marcie [5]) a tak tě prosí tklivý:
Ó svatá duše, chtěj mne svojí zváti!
Pro lásku její buď nám milostivý!

Kéž smíme sedmerou se říší bráti,
a chceš-li jmenován být v pekla pláni,
chci tvoje díky sám jí odevzdati."

„Ples mojich očí byla bez ustání
kdys Marcie v žití mém," řeč kmeta splývá,
„že každé její ukojil jsem přání.

Co ona tam za řekou [6]) zlou prodlívá,
po řádu odchodem mým stanoveném,
teď u mne žádná prosba neprospívá.

Když pomoc paní nebeské tvým věnem,
jak díš, spoř lichocení řečí jinou,
to stačí mi, že jejím žádáš jmenem.

Nuž tedy jdi a dříve hladkou třtinou
skráň otoč mu; pak jeho umyj tváře,
by poskvrněný žádnou nebyl špínou.

Neb nesluší se, v nejmenší by páře
zrak toho tonul, jenž před ráje sluhu [7])
má předstoupiti, jenž zde s nebes záře.

Máť tento ostrov na nejdolním pruhu
až tam, kde vlna pusté břehy ryje,
třtin dost, jež rostou ve bahnitém luhu;

Neb jiný květ, který se listím kryje
a dřevnatí, ten zde se nezachytí,
an neobstál by, když v něj příboj bije.

Tam odtud v návrat nechtějte sem jíti,
vám slunce zjeví, jest již na obzoru,
kde mírnější svah, na vrch vystoupiti.“

S tím zmizel; já se zvedl bez hovoru
a k vůdci svému přiblížil se, okem
naň patře pevným bez obav a sporu.

„Můj synu,“ děl on, „kráčej za mým krokem,
teď obraťme se, neb ta pláně celá
se kloní v nejzazší kraj tímto bokem.“

Svit vítězil nad jitra chvílí, spěla
ta před ním vítězným a brzy v dáli
se moře plocha před mým zrakem chvěla.

Po břehu pustém na pouť jsme se dali,
jak ten, kdo k ztracené se cestě vrací,
než stihne ji, že darmo jde, se šálí.

Tam přišedše, kde slunce tuhou práci
má s rosou a kde více leží stínu,
na místě tom též rosy míň se ztrácí.

Tu obě ruce své do trávy klínu
můj mistr roztáh a já s roztouženou
jsem duší tomu porozuměl kynu.

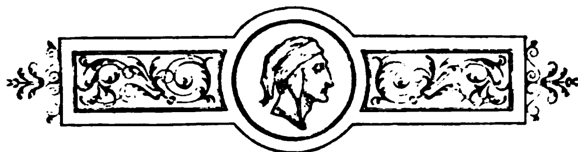
A nastavil mu tvář svou poslzenou,
a on mi vrátil zase barvy svěží,
jež peklo skrylo dýmem svým a pěnou.

Pak na pusté jsme přišli na pobřeží,
jež nevidělo nikdy posud lodě,
jak vodou jeho čile v návrat běží.

Zde opásal mne jeho po návodě.
Ó dive! třtina, kterou vyvolila
zde jeho ruka ve bahnité vodě,

tam, kde ji utrh, zas hned vyklíčila.

ZPĚV DRUHÝ.

Již došlo slunce ku obzoru kraji,
kterého poledník ve svojím bodu,
kde nejvyšší jest, Jerusalem tají [1]):

Noc, která vstříc mu krouží v chorovodu
s váhou [2]), jež před sluncem jí padá z dlaní
když zvítězí, se nesla z Gangu brodu,

Že růžové a bílé z nenadání
Aurory tváře, kde jsem stanul právě,
již stářím v žlutším zaleskly se plání [3]).

U moře dlouhý čas jsme stáli v trávě,
jak lid, jenž o své cestě přemýšleje
dlí tělem, v srdci spěchá nedočkavě.

A jak před jitra vzchodem často skvěje
se krví Mars v par hustých mračné řase,
tak v západ, kde se povrch moře chvěje,

Se zjevilo (kéž uvidím je zase!) [4])
tak prudké světlo, nad vodou se hnalo,
že s žádným s letem ptáka nesrovná se.

Co zrak od něho jsem odvrátil málo,
bych vůdce svého ptal se polekaný,
zřel jsem je zas, jak víc a větší plálo.

U toho světla brzo s každé strany
cos bílého[5]) jsem viděl a zpod něho
tvar zjevoval se rovněž z běla tkaný [6]).

Můj mistr neřek slova jediného,
však první běl jak zjevil se být křídly,
tu ihned poznav plavce nebeského

Křik: „Na kolena! Co zde oči zhlídly,
jest anděl Páně, sepni ruce svoje!
jen také uzříš teď, jenž tady sídlí.

Viz, kterak pomahá si bez nástroje,
bez vesla, nechce ani plachty jiné,
než křídla v dálce mezi břehy stoje.

Viz, kterak obě výše k nebi šine,
jak pery věčnými vzduch kolem tepe,
jež nemění se jak lidský vlas hyne.“

Ten pták nebeský jak se blížil, lépe
jsem plápolání jeho rozeznával,
ba nesneslo je oko skorem slepé.

I skloním je; on k břehu zatím plaval
s tak svižnou a tak lehkou lodí svojí,
že nebrázdila ani vody nával.

Nebeský plavec u kormidla stojí,
na čele jeho blaženost jsme zřeli
a víc než duchů sto se v člunu rojí [7]).

„In exitu Israel“ [8]) všickni pěli
a jednohlasně jak se nesli blíže,
a dále jak vyznívá žalm ten celý.

Nad nimi znamení pak dělal kříže
a hned se každý k břehu hnal; on v běhu
jak přišel rychlém zmizel bez obtíže,

Tak udivené množství na tom břehu
se zrakem kolem těkajícím stálo
jak ten, kdo pátrá v nových věcí sběhu.

Na všecky strany slunce den již slalo
a z nebes středu kterak dále spělo,
v dál kozorožce šípy svými hnalo [9]).

Tu nový ten lid pozvedl k nám čelo
řka: „Sdělte cestu, jestli o ní víte,
po které na vrch jíti by se mělo.“

A Virgil pravil: „Zajisté vy mníte,
že v známý kraj se naše kroky šinou,
však cizince, jak sami jste, zde zříte.

Před malou chvílí cestou ovšem jinou
než vy, tak děsnou kroky své jsme vedli,
že svahy tyto nám teď hračkou kynou.“

Když všecky duše dýchání mé zbledly,
že živým jsem v jich středu znamenaly
a divily se úžasem, až zbledly.

Jak k tomu, olivu kdo nese [10]), valí
se zevšad lid, by slyšel nové zprávy,
a strká se, jsa v tlačenici stálý:

Tak na mé tváři utkvěly ty davy,
a každá šťastná duše zapomněla,
že v očistu jde krok jí nedočkavý.

A ze zástupu jedna ke mně spěla,
by objala mne, tak ji chvátat zočím,
že duše má též obejmout ji chtěla.

Ó prázdné stíny! tvary pouze očím!
já třikrát kol něho své ruce skláuím
a třikrát prázdné k hrudi zpět je točím!

Stín nazpět ustoupil a s usmíváním,
neb úžas změnil barvu tváře mojí
a já se pohnul, bych je dostih, za ním.

Děl mírně mi, bych ustál v snaze svojí;
tu poznal jsem ho, prose, zastaviti
by chtěl se k řeči, jež mé přání zkojí.

Děl: „Jak jsem druhdy miloval tě v žití,
tak miluji tě zbaven těla kruhu,
tož stojím s tebou; proč však ty chceš jíti?“

„Můj Casello[11]), já cestou v tomto luhu,
bych vrátil se v svůj domov, jsem se stavil,
proč tys však tak se opozdil můj druhu?“ [12])

„Mně nestala se křivda,“ on mi pravil,
„když ten, jenž koho chce a kdy chce bere,
mne převezení víc než jednou zbavil.

Jest vůle božská spravedlivá, z které
jde jeho vůle, tři měsíce brával
jak chtěli[13]) v míru v loď zástupy staré,

Já obrácený tam jsem byl, kde v nával
vln moře slaných Tibera[14]) se chýlí,
on vlídně s lodí svou mne očekával;

Neb k tomu ústí vždy svým křídlem pílí,
neb všickni ti se shromažďují tady,
kdo k Acheronu svůj krok nesklonili."

Já: „Jestli neuzmuly nové řády
ti zvyk a pamět zpěvu milostného,
jímž konejšils mé duše sny a vády,

Svou písní trochu ducha stísněného
mi potěš, který s údy těla mdlými
v ten přišel kraj a tíseň cítí jeho."

Tu on hned začal zvuky přesladkými
„Amor che nella mente mi ragiona[15])"
tak, že až sladkost posud v duši zní mi.

Tu vůdce můj, a já, a tlupa ona,
jež spěla s ním, jsme byli spokojeni,
nám jiné péče skryla zpěvu clona.

A šli jsme zvolna, pozorně, jak v snění
na tónech jeho visíce. Kmet v lání
jal křičet se: „Dál, dále bez prodlení!

Vy líné duše[16])! Nač to zdržování?
Jen k vrchu vari, byste očistili
své šupiny, jež boha zřít vám brání."

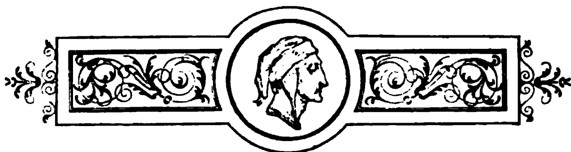
Jak holubů dav zrní nebo bylí
se v tlupy slétnuv poklidně si sbírá,
bez pýchy obvyklé se k sobě chýlí,

Jak něco, čeho obává se, zírá,
hned zanechává pastvy okamžitě,
tím, větší starost že je náhle svírá:

Tak zástup tento zřel jsem, kterak hbitě
zpěv opustil a běžel ku vrcholu
jak ten, kdo neví kam jde roztržitě.

My odešli též rovněž rychle spolu.

ZPĚV TŘETÍ.

Ač náhlý útěk rozptýlil je v bázni,
že krajinou kol spěli obráceni
ku vrchu, kde nás cvičí rozum v kázni:

Přec šel jsem v sladkém k vůdci přitulení.
Jak bez něho bych k cíli došel v mdlobě?
Kdo na horu by ved mne? V zamyšlení

Můj vůdce předhůzky snad činil sobě.
Ó svědomí tak ctné a popudlivé,
jak malá chyba velký hlod je tobě!

Když zanechal své pospíchání divé,
jež slušnost ve všem bere všemu tvoru,
můj duch zas rozpjal, jenž byl stísněn dříve,

Svou touhu bez hrází a bez odporu
hned obrátil jsem obličej svůj k stráni,
jež z moře nejvýš čněla ku obzoru.

A slunce vzadu v rudém rozhárání[1])
to lámalo se mojí na postavě,
neb ta překážkou byla jeho plání.

Já stranou obrátil se, ve obavě
že opuštěn jsem, nebo zřel jsem kolem
před sebou pouze v stínu půdu tmavě [2]).

Má Útěcha: „Proč nedůvěry bolem
se chvíš,“ děl, ke mně obrátiv se zcela,
„že nejdu s tebou, mníš snad, tímto polem?

Kde v hrobě tělo mé, zem již se ztměla,
to tělo, jímž jsem dělával stín v žití,
z Brindisi [3]) vzato, Neapol má skvělá.

Když nevidíš zem stínem mým se tmíti,
víc nediv se, jak nedivíš se, v dáli
že nebe nemůž druhé zacloniti.

Že duše zebe mráz a vedro pálí,
že cítí bol, jest úkon oné síly,
jež, jak to dělá, nám se neodhalí.

Kdo myslí, že náš rozum zotročilý
můž v třech osobách jedné prabytosti
projíti dráhu věčnou, ten se mýlí.

Na pouhém „proto“ měj o lidstvo dosti!
Neb nemusila Marje stát se matkou,
by rozum váš moh stačit do věčnosti.

Mřít viděli jste mnohé touhou vratkou,
jenž nyní tady věčně trpí za to,
co nemohlo jim vyspět v pravdu sladkou.

Jak Aristoteles a jako Plato
a jiní mnozí.“ A zde sklonil skráně,
víc neřek čelo chmurou bolu spjato. [4])

A zatím dospěli jsme k patě stráně,
kde svahy tak jsou příkře nakloněné,
že darmo krok by pospíšil si na ně;

Že skály zdrcené a nakupené,
jenž z Turbie [5]) se ku Serici tmějí,
by schody byly volné, nestísněné.

„Kdo věděl teď by kam as uklánějí
se svahy hory, děl můj mistr stana,
by bez křídel moh dospět na vrch její?“

Co skloněn zrak měl k zemi touhou plana
tu cestu vyskoumat, co já též slídil
po skále vzhůru, levá kde je strana,

Dav nových duší zřeli jsme jak řídil
k nám kroky své, leč v tak pomalém kroku,
že rozeznat jej darmo zrak se pídil [6]).

Děl mistr: „By se zvedlo, poruč oku!
Viz, tu nám někdo může býti radou,
když sám jí nevíš;“ potom po mém boku

Jda pohled na mne: „Viz, jak dlouhou řadou
jdou pomalu; tam pojďme synu sladký,
svou naděj vzmuž a těš se její vnadou!“

O našich tisíc kroků, řeknu, zpátky
jsme od té tlupy byli ještě dále
co dobrý házeč vrh by. O tes hladký

Zřím opřeni jak tulili se k skále
a mlčeli, jak ten kdo v poblouzení
jde, zírá kol a stane nenadále.

„Ó šťastní duchové již vyvolení,“
tak začal Vergil, „pro mír, k němuž jdete,
po němž, jak myslím, pláte v roztoužení:

Kde svah se sklání, dobrotivě rcete,
kde ku slezení příhodné jsou kraje,
kdo víc ví, ztráta času víc jej hněte.

Jak ovčičky když vycházejí z stáje
teď jedna, dvě, tři, co druhý tlum sklání
zrak s hubou ku zemi, se ostýchaje,

Co dělá jedna, druhé činí za ní,
když stane, o její se oprou záda,
tak hloupě klidné, proč nevědí ani:

Tak zřel jsem hlavu blaženého stáda
jak spěla blíž, ne příliš odhodlaně
v ctné chůzi, s tváří cudnou. Leč jak bádá

A uvidí, že po mé levé straně
na zemi světlo přerušeno bylo,
neb stín můj padal na úbočí stráně:

Tu stála, pár jich zpět se uchýlilo,
a celé stádo, jež za hlavou spělo,
proč nevědouc, tak rovněž učinilo.

„Bez otázky, že ten je lidské tělo
chci říci vám, jejž po mém boku zříte,
tím světlo sluneční se za ním stmělo.

Však nedivte se, hleďte spíš ať zvíte,
že nikoli on bez nebeské síly
ty stráně touží slézti obrovité,“

Děl mistr můj, a ti ctní hovořili:
„Nuž obraťte se; lze vám s námi jíti,“
a ruky svrchem směr nám naznačili.

A jeden začal: „Kdokoliv jsi, zříti
hleď na mne, snad se v chůzi rozpomene
tvá duše, zda kdys viděla mne v žití.“

I upřel jsem naň zraky udivené,
byl plavý, krásný, šlechetného vzhledu,
leč jedno obočí měl rozpoltěné.

Když pokorně jsem řek, že nedovedu
si vzpomenout, děl: „Viz!“ a v okamžení
mi ukázal svou ránu v ňader středu.

„Jsem Manfred,“ pravil v usmívavém snění,
„vnuk mocné císařovny Konstancie [7]),
a prosím, naděj máš-li k navrácení,

K mé krásné dceři [8]) jdi, jíž Sicilie
i Aragonie pýcha [9]) vznikla, směle
rci pravdu, v které říši duch můj žije [10]).

Dvě rány smrtelné na svojím těle [11])
jsem obrátil se k Tomu v slzách, v lkání,
jenž ochotně vždy odpouští a vřele.

Mé hříchy byly hrozné, k nesmazání [12]),
klín věčné lásky však jest pohotovu
vždy obejmouti, co se k němu sklání.

By pastýř z Cosenzy, jenž na mne k lovu
byl od Klementa vyštván jmenem kříže,
to místo byl si přečet v božím slovu:

Na konci mostu Beneventa[13]) blíže
mé kosti ležely by v tiši snivé,
je střežila by omšených skal tíže.

Teď dešť je pere, rvou je větry divé
po březích Verde[14]), za královstvím, zase
kam dal je přenést zhasiv svíčky dříve[15]).

Však není zhoubná tak jich kletba, k spáse
že věčná láska zavřela by cestu
když naděje květ trochu zelená se[16]).

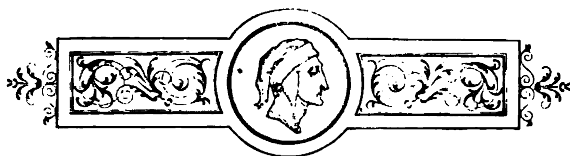
Jest pravda, že kdo zemře v církve trestu
a jehož třeba v smrti litost schvátí,
na skalném srázu cestou k tomu městu

Tam třicetkráte více musí státi
co na světě žil ve svém zatvrzení[17]),
když modlitba mu soud ten neukrátí.

Viz, jak přispěti k mému potěšení!
mé dobré Konstancii podej zvěsti,
jak viděls mne i moje utrpení,

Neb oněch přímluva zde slouží k štěstí.“ [18])

ZPĚV ČTVRTÝ.

Když plesu nás neb žalu schvátí střela,
tož sílu duše některou nám schvátí,
že v jednom citu soustředí se celá,

A jinam, zdá se, nemůž' směřovati:
To pravím proti bludu, který praví,
že můž' v nás duše vedle duše vzpláti[1]).

Tak věc když zříš, neb slyšíš, jež nás baví,
nám duši poutá, že nad tím jak chvátá
čas, člověk ani již se nezastaví.

Neb jiným smyslem duše jest zas jata,
a jiný smysl to je, kterým slyší,
ta schopnost volná je, ta jaksi spjata.

V tom zkušenost jsem nabyl tady bližší,
co mluvil duch ten, slyše a se divě,
o půl sta stupňů plálo slunce vyšší

A já si toho nevším na té nivě[2]),
až všecky duše křikly na nás sborem:
„Co chcete zde, co vede sem vás chtivě?"

Ba širší díru [3]) často rolník skorem
cpe trním plné vidle maje chrastí,
když hrozen hnědne, jak zde nad otvorem

Jsme stáli, který stezkou byl, kam klásti
své nohy začal mistr; za ním volí
jít krok, jak dav ten zmizel od nás z části.

V San Leo [4]) jde se, stoupá se do Noli [5]),
ba vylézti lze na hrot Bismantovy [6])
vše nohama, leč tomu ke vrcholi

Se musí duše rozpnouti v let nový
na křídlech velké touhy, za průvodem,
jenž světlo mi a naděj vzbudil slovy.

A výše stoupali jsme skalin brodem
a trhlinou jsme spěli kolmých svahů
a po čtyrech jsme lezli každým schodem.

Když náspu toho na nejvyšším prahu
jsme stáli, sráz kde před námi byl širý,
dím: „Kterou mistře zvolíš nyní dráhu?“

On: „Hleď, by neuhnul se krok tvůj širý
ni o píď, za mnou dále kráčej k hoře,
až přijde rádce, jemuž lze dát víry.“

Hrot stráně nestihl zrak na obzoře,
svah sráznější byl než je kolmá čára,
z půl kvadrantu do středu [7]). Mne již hoře

A mdloba jaly a můj hlas jej kárá:
„Viz, otče sladký, nepočkáš-li, zhynu,
tvá pomoc když se o mne nepostará!“

„Jen sem se dovleč ještě drahý synu!"
děl na výběžek ukazuje dálný,
jenž celou horu objímal jak v klínu.

Řeč jeho tak mi byla osten valný,
že pachtil jsem se vylézt ku vrcholu,
až pod nohou mi přec byl pás ten skalný.

Zde na chvilku jsme usednuli spolu,
zpět k východu jsme, odkud šli jsme, zřeli,
nač dívat se vždy těší. Po tom dolů

Na břehu nejdřív naše zraky tkvěly,
pak na slunci; já s žasem pozoroval,
že z levé [8]) jeho svit nás pálí vřelý.

Že divím se, hned básník pochopoval,
jak zrak můj na vůz sluneční se šine,
jenž mezi nás a sever sestupoval.

„Byť Castor s Polluxem [9]) — mi vlídně kyne —
v zrcadla toho společnosti byli,
z kterého světlo výš i v dol se řine,

Tu zřel bys, rudý zvěrokruh jak pílí
ku medvědu, a kterak blíž mu krouží,
když z dráhy staré své se neuchýlí [10]).

Jak děje se to, zvěděti když touží
tvá mysl, představ sobě, v tomto kraji
že Sion s horou tou se v nebe hrouží,

Že oba spolu jeden obzor mají
ve různých hemisferách; tamo dráha [11]),
jíž Faeton jeti nedoved, se tají.

Od jedné strany onde právě sahá
jak tam od druhé, to-li uvážiti
se namahá a touží tvoje snaha."

„O jistě mistře, děl jsem, nikdy v žití
tak jasně nechápal jsem pokynutí
tam právě, kde můj rozum mdlobu cítí.

Neb onen půlkruh hořejšího hnutí,
jenž v jedné vědě aequatorem sluje,
jsa mezi vedrem, zimou bez pohnutí,

Zde proto ku severu ustupuje,
jak udáváš, byť třeba Hebraeové [12])
jej zřeli k teplému jak pásmu pluje.

Leč, chceš-li, touží zvědět moji snové,
jak daleko jít, neb svah dál se zvedá,
než oči mé jej stihnou v touze nové."

On: „Také povahy je stráň ta šedá,
že zprvu vždycky těžká chodce schvátí,
leč další pochod tolik práce nedá [13]).

Až příjemnou se bude tobě zdáti,
že snadné tobě bude vstupování
jak lodi let, jež proudem se můž' hnáti,

Pak v konec již se tato cesta sklání,
tam bude odpočinek tobě kynout,
to jistě vím, víc nedím bez zdráhání."

Jak přestala mu řeč ta s retů plynout,
hlas blízko nás zněl: „Snad o něco dříve
ty budeš muset sobě odpočinout!"

My obrátíce ihned oči chtivé
jsme v levo balvan zřeli obrovitý,
jenž naší péči ušel pozorlivé.

Tam dovlékli jsme se: Hle za ním skrytý
dav lidí stál jsa ukryt v jeho stínu,
jak lhostejností když je člověk sytý.

Z nich jeden umdlen seděl v líném kynu,
svá kolena objímal, při čemž kryla
se jeho skloněná tvář v jeho klínu.

„Viz, sladký Pane, řeč má hovořila,
jak tady tento línější být zdá se,
než kdyby lenost jeho sestrou byla."

On obrátil se hned k nám po tom hlase
tvář toče trochu vzhůru po holeni
řka: „Kdyžs tak statný, vstoupej!" Umlk zase.

Tu poznal jsem ho a přes unavení,
jež tížilo mi trochu oddychání,
jsem k němu šel a v tomto okamžení

On sotva trochu pozvedl svých skrání
řka: „Viděls dobře, kterak v levo šine
k nám slunce vůz a kterak se k nám sklání?"

Ta stručná slova a posuňky líné
rty moje trochu k smíchu rozehrály,
dím: „Belacquo [14]), že tady v skrýši stinné

Dlíš, neželím tě, ale rci, proč halí
tě balvan? čekáš na družinu štvaný,
či náhle zas tě staré zvyky jaly?"

On: „Bratře, k čemu hnát se udychaný,
mně nedopřál by dojíti k muk prahu
pták boha, který hlídá tam vchod brány [15]).

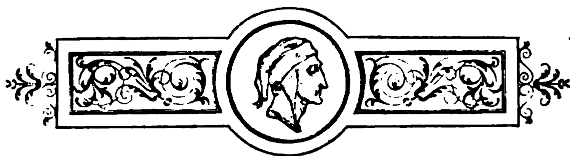
Jak dlouho žil jsem, tak nebe svou dráhu
obcházet musí mimo tuto říši,
neb odkládal jsem po pokání snahu.

Když modlitba mi v pomoc nepřispíší,
jdouc ze srdce, jež žije ve milosti,
co jiná, kterou v nebi neuslyší?“

A přede mnou již básník s horlivostí
spěl ku předu řka: „S poledníkem splývá
již slunce, na břehu se stíny hostí,

tam nohou svou noc Marokko již skrývá![16])

ZPĚV PÁTÝ.

Od stínů oněch cestou v další kraje
za vůdce svého stopou chtěl jsem jíti,
když jeden za mnou prst svůj pozvedaje

Vzkřík: „Vizte, paprsk, zdá se, že nesvítí
po levé straně toho, jenž jde dole,
a tváří se, jak lidské měl by žití."

Zrak obrátil jsem slov těch při hlahole
a zřel jsem, na mne jak jen v udivení
a světlo zhaslé zřeli všickni v kole.

„Proč duše tvá se staví v pobloudění,
že chábneš v chůzi, dobrý mistr praví,
co zde se šeptá, po tom nic ti není.

Jen za mnou kráčej a nech mluvit davy;
stůj, pevná věž, co čela neukloní,
byť sebe víc se vztekal vichr dravý.

Neb člověk, myšlénka v němž druhou honí,
víc nevěrný se stává svému cíli,
neb útok jedné druhou zmdlí a cloní."

Co moh jsem říci než: „Můj krok již pílí,"
to řek jsem barvu maje v obličeji,
jíž často odpuštění k nám se chýlí[1]).

A zatím svahu na příč zřím, jak spějí
k nám volným krokem tlupy, hlasem touhy
slyš verš za veršem „Miserere" [2]) pějí.

Jak viděli, že za mým stínem pouhý
stín bez záře byl, zpěv jich stal se křikem.
„Ó!" zvolali, ryk drsný to a dlouhý.

Dva z davu potom, vyslanců jak zvykem,
nám běželi vstříc a jich hovor ptá se:
„Co za lid jste, ó poučte nás mžikem!"

A mistr pravil: „Navraťte se zase
k těm, jenž vás vyslali, a rcete, tělo
jež vidíte, jde ve skutečném mase,

Když k vůli němu státi se jim chtělo,
jak myslím si; dál neřeknu již více,
ať ctí je, k jejich spáse snad sem spělo" [3]).

Tak zanícené páry kmitajíce
před nocí jasným nebem nelítají,
ni v slunce sklonu v srpnu blýskavice[4]),

Jak tito nazpátek se v návrat dají
a došedše k nám se všemi se ženou,
jak davy, bez uzdy jenž utíkají.

„Ten zástup valný chůzí urychlenou,
děl básník, již se blíží prosit tebe,
jdi, vyslechni je s myslí nakloněnou."

„Ó duše, která spěcháš v radost nebe,
v těch údech, v nichž jsi v světlo světa spěla,
stůj trochu!“ Křikem předstihali sebe.

„Hleď, zřítelnice tvoje zdali zřela
kdy někoho z nás, bys dal o něm zprávy,
proč jdeš? proč noha tvá se nestavěla?

Násilnou smrtí sešly všech nás davy,
až k slední chvíli každý z nás hřích množil;
tu nebe v čas nás osvítilo pravý,

Že v litosti a odpuštění dožil
z nás každý život smířen k bohu spěje,
jenž touhu zřít jej do srdcí nám vložil.“

Já: „Do vašeho ač zřím obličeje,
přec nepoznávám nikoho, leč je-li
ó šťastné duše, v moci mé, co přeje

Si někdo z vás, ó rcete, a hned smělý
to učiním, pro mír, za nímž mé snahy
za tímto vůdcem prošly již svět celý.“

A jeden [5]) začal: „Rád a bez přísahy
z nás každý věří dobré vůli tvojí,
jen nemožnost-li nezvrátí ji záhy.

Já, který tomu předcházím zde roji,
tě prosím, jestli v tu jsi přišel stranu,
jež Romagnu a Karla říši pojí,

Svou prosbou buď mne pamětliv; ve Fanu
by modlili se za mne bez ustání,
bych zhojit moh své duše těžkou ránu.

Tam zrozen jsem, leč díry, z kterých v plání
má prchla krev, v níž bydlelo mé žití,
mi dány byly v Antenora pláni.

Tam, kde jsem mnil se nejjistějším býti,
ten z Este zasadil je; víc ve vzteku
než právo chce, on nepřestal mne míti.

Bych ku Miře [6]) byl prchl na útěku
u Oriaka stížen na bojišti,
já moh se dosud těšit slunce vděku.

Já běžel k bahnu [7]), v rákosí však tříšti
v kal zapleten já zřel se v pádu řítě,
louž krve jak z mých žil se na zem prýští."

A druhý děl: „Tak vyplniž se hbitě
tvá touha k výši hory v kroku smělém,
jak vyhovíš mým steskům ve soucitě.

Jsem Buonconte z Montefeltra [8]), s želem
mne Giovanna [9]) s jinými nevzpomíná,
tož v středu těch jdu se sklopeným čelem."

Já: „Pověz, kdo tě vzdálil Campaldina,
že neznán hrob jest, v němž tvé tělo leží,
rci, jaká moc či nehoda snad jiná?"

„Pod Casentinem [10])," on zas, „voda běží,
jež Archiano sluje rozvodněná,
nad klášterem [11]) s hor stéká bez otěží.

Tam, kde pozbývá toho svého jmena [12]),
jsem dospěl pěšky, proklán byl můj jícen,
a krví mou pláň byla potřísněna.

Zde zrak jsem ztratil náhlou mdlobou sycen,
řeč v „Marie!“ mi došla nenadále,
sám zůstal jsem na břeh té vody zřícen.

Já pravdu dím, ty živý rci jí dále,
mne anděl boží chyt, však anděl pekla
křik: Nebeský! proč okrádáš mne stále?

Pro slzičku, která mu jednou tekla[13]),
část věčnou jeho bereš, s tělem jeho
zas jinak zatočí má vláda vzteklá.

Víš, vlhká pára tvaru rozdílného
že hromadí se, vodou pak se stává,
jak sestoupí do vzduchu studeného.

Tu vůle zlá, jež zlo vždy napřed brává,
hned páru dusnou s divou bouří vzňala,
tou silou, kterou příroda jí dává[14]).

Po zhaslém dnu nad Pratomagno stkala
mhy závoj až ku nejvyššímu svahu[15])
a mračen spoustu nad ním rozepjala,

Že těžký vzduch si vodou našel dráhu,
a padal déšť, a do příkopu splýval,
jejž země nestrpěla, bystřin snahu

Pak následoval, v divém běhu vlíval
se v hlavní proud[16]) a v běhu lítém nedal
se nimi zadržeti jeho příval.

Mé mrtvé tělo ve svém ústí shledal
pak Archiano, hnal je v Arno dále,
až kříž, v který jsem páže svoje zvedal,

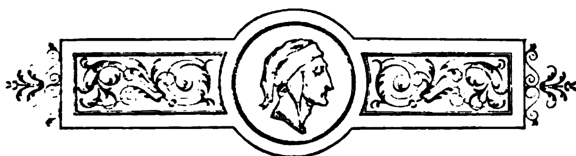
Když smrti boj mne zastih nenadále,
strh s ňader mých; kol břehu vlek, k dnu stáhnul,
mne pokryv blátem pochoval v svém kale."

„Až navrátíš se zpět, po němž jsem práhnul,
až najdeš klid, po svojí dlouhé pouti,
— za druhým třetí duch se ke mně nahnul —

Že Pia[17]) byla jsem, hleď vzpomenouti,
jsem z Sienny Maremmou usmrcena,
ten ví to, který chtěl mým mužem slouti,

A prsten dav mi řekl: Buď má žena!"

ZPĚV ŠESTÝ.

Od zary společnost když vstane s žlučí,
kdo prohrál zbude, vrhy vše opáčí
a mrzutý se lépe hráti učí.

Však za vítězem každý druhý kráčí,
ten napřed jde, ten ze zadu jej chytí
a třetí ze strany se k němu tlačí.

On sem i tam poslouchá, dál se řítí
a komu ruku dá, jej nechá v klidu,
tak tlačenice chytře můž' se zbýti.

Já takto byl jsem v hustém tomto lidu,
sem tam se obraceje v tváře sklonu,
tu slibuje, tam lituje jich bídu.

Tu Aretinský [1]), jenž se dočkal skonu
v divého Tacca pážích, a tam jiný,
jenž utopil [2]) se při divokém honu.

Tu ruce natahuje mezi stíny
lkal Novello [3]), a z Pisy ten [4]), jímž v půtku
hnán Marzucco se zaskvěl slávy činy.

Zřím Orsa [5]) hraběte, pak duši v smutku,
již závist prý a podvod vzaly z těla,
jak říkala, ne břímě hříšných skutků:

Mním Petra z Broccie [6]). Zde by pozor měla
dát paní z Brabantu [7]), když ještě živa,
by v horším stádu jednou neprodlela.

Jak volným byl jsem těchto všech, jichž chtivá
řeč prosila, by prosil jiný za ně,
by nebesa jim byla milostivá.

„Ó světlo mé, já začal odhodlaně,
v tvém díle zřejmo jest, že modlitbami
se obměkčiti nedá víc soud Páně [8]).

A přec ti o tom vedli hovor s námi,
rci, marnou jest jich naděj, či tvá slova
jsou nepojata mými myšlenkami?“

On: „Věř, má báseň zřejmý smysl chová
a jejich naděj není liché zdání,
když zdravě uvážíš, co děl jsem znova.

Hrot soudu tímto v dol se neuklání [9]),
neb nahradí žár lásky v malé době,
co pykat má zde dlouhé prodlévání.

Kde větu onu děl jsem, temnou tobě,
tam k bohu modlitbou se nedoletlo [10]),
tam nebylo lze uleviti zlobě.

Však nedej, by tě břímě pochyb hnětlo,
než k oné dojdeš, která mezi tmavým
tvým rozumem a pravdou dá ti světlo.

Zda chápeš, nevím; Beatrici pravím,
ty uzříš ji na výši této hory
stát šťastnou s lásky obličejem smavým."

„Ó drahý mistře dál! co vše mi spory;
již mdlobu necítím jak dřív, pojď dále,
hleď, jak se s vrchu hrnou stínů sbory."

„Jak stačí den, my půjdem neustále,
on odpověděl, a jak vydržíme,
leč jinak všecko jest než myslíš[11]). V mále

To slunce, které za tím svahem dříme,
své šípy nelámе již na tvém těle,
ty uzříš zase, než tam dostoupíme.

Však viz tu duši[12]), sedí osaměle
tak jediná a obrací k nám oči,
ta nejbližší nám cestu poví." Směle

Ó duše lombardská, pouť naše kročí,
jak bez hnutí tys stála pohrdlivá,
jak vážně, klidně oko tvé se točí!

Nic neřekla ta duše zádumčivá,
jít nechala nás, stále na nás zřela,
jak ležící lev, jenž se v dálku dívá.

Šel Virgil k ní a jeho slova zněla,
by cestu nejkratší nám ukázala,
leč k jeho prosbě sotva slova děla,

Na naši vlast a kraj se vyptávala.
„Mantova," začal sladký vůdce milý,
a duše, která v zadumání stála,

Již s místa vstává, již se k němu chýlí.
„Jsem Mantovanský Sordello,“ dí v pýše,
„tvé země syn“ — a objali se chvíli.

Ó služko Italie, bolů chýše,
bez vůdce lodi, kterou bouře zmítá,
ne krajin paní, sprostý hampejs spíše!

Ta duše šlechetná tak byla hbitá
jen pro sladký zvuk rodné země svojí,
že tady s plesem krajana si vítá!

Však v tobě není kdo by nestál v boji,
a jeden druhého zde záštím hněte,
ač jedna zeď a jeden val je pojí.

Ty, bídná, moří svých viz břehy kleté,
je prohlédni, pak popatř v ňadra svoje,
zda někomu jen v tobě pokoj kvete!

Co platno, že v tvé Justinian boje
tak uzdu spravil[13]), když jest prázdné sedlo,
bez něho menší věru hanba tvoje!

Ó lide, kdyby v žití to tě vedlo,
že zbožný Caesaru máš nechat vládu,
jak bůh to káže[14])! Pohleď, jak se zvedlo,

Jak opět řádí vztekle do úpadu
to zvíře, hlody ostruh jak necítí,
co ty jsi jezdcem! Takou pácháš zrádu,

Ty, Albrechte[15]), že moh jsi opustiti
tak divoké, je nechat svému vzdoru,
co v sedlo skočiv pánem jsi měl býti!

Soud přísný nechať spadne s hvězdných sborů
na tvoji krev, buď hrozný, neslýchaný,
by nástupce tvůj měl se na pozoru[16]).

Neb ty jak otec lakotou byls hnaný,
vy doma patřili jste cituprázní,
sad císařství jak pustne bez ochrany.

Viz Montecchi a Cappelletti[17]) v strázni
jak Monaldi a Filippeschi[18]) žijí,
ti v nejistotě a ti opět v bázni.

Přijď ukrutný, viz v poddanství jak nyjí
tví šlechtici, zlo zapuď, jež je svírá,
viz jaké hradby Santafior [19]) kryjí!

Přijď, viz tvůj Řím jak pláče, vdova sírá,
jak ve dne v noci křičet neustává.
Můj Caesare, kde jsi? hlas její zmírá.

Přijď uzřít, jaká láska zde jest dravá,
a nepohne-li tebou soucit živý,
přijď rdít se jaká pověsť tvá i sláva!

Ó smím-li, Joviši ty milostivý,
jenž pro nás křižován jsi byl, se ptáti,
zda jinam hledí zrak tvůj spravedlivý?

Či v propasti své myšlénky snad zráti
nám takto necháváš cos na obranu,
jež nedáno nám zcela pojímati?

Ni jedno město není bez tyranů,
a v Marcella se každý sedlák mění[20]),
jak přijde tam a tvořit začne stranu.

Ta odchylka ku tvému spokojení
můž, Florencie, být, tě netýká se [21])
dík lidu, jenž jest moudrý v uvážení.

Máť mnohý spravedlnost v srdci, zase
však příliš rychle spustit luk se zdráhá,
tvůj lid však stále má ji ve svém hlase.

Veřejný úřad mnohý vzít se zdráhá,
však tvůj lid odpovídá bez volání
a křičí: Úřad! po něm jen má snaha!

Máš příčinu se dáti do plesání,
mír, věhlas, bohatství vždyť v tobě vzplály.
Čas ukáže zda pravdivé mé zdání.

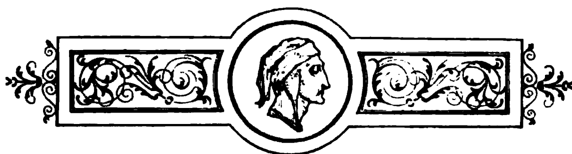
Atheny, Sparta, zákony jež daly
a druhdy slavné byly svojím mravem,
co ty, ve dobru sotva dokázaly.

Neb zchytralým tak hradíš sebe právem,
že nevíš v polovici listopadu [22]),
co v říjnu stkala's ve rozmaru hravém.

Jak často, vzpomínáš-li, svojich řádů
a peněz, mravů, úřadů a zvyků
a rádců svojich proměnilas řadu,

A dobře vzpomínáš-li v tomto mžiku
a rozumně, tu jsi jak chorý, paní,
jenž nevydrží v loži beze vzlyku,

a zmítaje se bolesti se brání.

ZPĚV SEDMÝ.

Když veselý a ctný ten pozdrav sladký
se opakoval tři a čtyřikráte,
děl Sordell, „kdo vy jste?“ a ustoup zpátky.

„Než záře boha hodné duše svaté
se cestou k této hoře obrátily [1]),
mne Oktavian pohřbil, již mne znáte.

Jsem Virgil já, můj stín zde proto kvílí,
že víry neměl jsem, ne pro zlo jiné“ —
tak odpověděl jemu vůdce milý.

Jak ten, kterému z nenadání kyne
věc, jíž se diví, věří, váhá zase,
teď jest, teď není, s retů jemu splyne:

Tak Sordell byl, v sklopené oka řase
cit pokory plál, hned se vrátil k němu,
jej objal tam, kde v úctě objímá se.

„Ó slávo Latia, děl, kterým k všemu
se vhodnou zjevila řeč naše býti,
ó věčná chloubo ty rodišti mému!

Čí milostí neb zásluhou tě zříti
smím, rač mi (hoden-li jsem naslouchati),
jdeš z pekla, z které sluje, pověděti?"

„Já všemi kruhy říše žalné bráti
se musil, pravil, nebe mne sem vedlo,
jím přicházím, jím zříš mne tady státi.

Ne pro skutky, leč pro jich opak [2]) zbledlo
mi ono slunce, po němž ty mřeš touhou,
za nímž se pozdě [3]) poznání mé zvedlo.

Je místo dole bolestné tmou pouhou,
ne mučením, tam nezní utrpení,
ne křik, jen vzdech tam slyšet nocí dlouhou.

Tam s nevinnými dětmi v odsouzení
dlím, s těmi dětmi, jež zub času schvátil,
než dostalo se jim křtu očištění,

A s každým, který v žití neošatil
se třemi cnostmi božskými, hřích mina,
šel za jinými a přec nebe ztratil.

Leč můžeš-li a víš-li, z toho klína
skal která cesta vede nejrychleji
tam, pravý Očistec kde započíná?"

On: „Cesta zde jest volná, bez veřejí,
smím chodit kol i výš kam zrak se dívá,
jak mohu, jdu, kam nohy tvoje spějí.

Leč viz, kterak již den se připozdívá,
a vystupovat nelze v noční době,
na dobrý nocleh pomýšlet nám zbývá.

Zde na pravo jsou duše v skalní kobě,
tam, chceš-li, k nim tě dovedu a tuším,
je poznati že bude milo tobě."

„Jak, Virgil děl, dopřáno není duším
jít v noci výš? zda jiný v tom jim brání,
či nestačí jich síla stezkám tužším?"

A dobrý Sordell prst svůj k zemi sklání
řka: „Ani přes tu rýhu dál se bráti,
věř, nemůžeš, když slunce v zapadání.

Ne, jiná snad že moc by bránila ti
jít výš, než to jen právě, že jdeš v šeru,
čímž vůli tvoji brzy mdloba schvátí.

Ty ovšem v jiném moh bys jíti směru
a kolem bloudě obcházet svah tmavý,
co zatím slunce jinou blaží sferu [4])."

Tu jako udiven můj mistr praví:
„Nuž, veď nás k místu, kde nám radost kyne,
jak pravil jsi, a odpočinek smavý."

A sotva trochu dál se noha šine,
já poznávám, jak vrch se níží stále
jak na zemi zde ve údolí stinné.

„Tam, pravil onen stín, tam půjdem dále,
kde jako ve zátoku svah ten splývá,
den nový budem v této čekat skále."

Půl v rovině a půl již v srázu křivá
se stezka do skaliny boku chýlí,
kde více nežli v půli kraj se skrývá.

Nach, zlato, jemné stříbro, úběl bílý,
indické dřevo světlé, bledějasné
i svěží smaragd v rozdrobení chvíli

Od trávy, stromů barvy čarokrásné,
zde ve mžiku by byly přemoženy,
jak před svým větším menší vždycky hasne.

Ne malbou přírody zde vykouzlený
plál tento lesk, však z něhy sterých vůní
cos neznámého válo v skal těch stěny.

Ve květinách a v trávě kterak trůní,
jsem duší dav — „Salve Regina“ pěly —
za skalou zhlídl, jak jsem stanul u ní.

„Než sporé slunce klesne v hrob svůj ztmělý,
děl Mantovánský, v jehož jsme šli sledu,
z nás nikdo tam se nechtějž octnout smělý.

Zde s výše této lepší ku přehledu
vám jejich posuňky a tváře kynou
než v hlubině tam dole v jejich středu.

Jenž sedí nejvýš touto nad družinou
a hledí, jakby zanedbal svou práci
a k druhých písni nedruží řeč línou [5]),

Jest císař Rudolf; dřív než dokrvácí,
moh rány Italie mrtvé zhojit,
jež pozdě jiným [6]) teď se těžce ztrácí.

Ten druhý, jenž se zdá jej těchou kojit [7]),
vlád zemí, v které vzniká vody příval,
jenž v Labe padá s mořem chtě se spojit,

Slul Otakar a lepší v plenkách býval
než Václav, jeho syn, byl s dlouhou bradou [8]),
jenž se zahálkou přepych v zvyku míval.

Ten tuponosý [9]) toho baví radou,
kterému z tváře dobrota se směje [10]),
květ lilje rval se louče s žití vnadou.

Jen vizte, v hruď se tepe bez naděje;
a druhý zatím dlaně do otvoru
ve žalném pláči obličej svůj kreje!

To tchán i otec Francie jsou moru [11]),
ten podlý život plný hříchů znají
a proto bol, jenž tady rve je v sporu.

Ten, jehož údy silné být se zdají [12]),
se, pěje, druží k tomu s nosem statným [13]),
ten cností opásán byl slavný v kraji,

A králem kdyby po něm zůstal zdatným
ten mladík [14]), který zrovna za ním sedí,
cnost z číše v číš by spěla tokem chvatným;

O dědicech však slovo mé to nedí:
s Jakubem Bedřich [15]) vladaři se stkvějí,
co dědictví díl lepší špatně vědí [16]).

Neb zřídka lidstva snětě vypučejí
v květ rozšafnosti, by jej prosil o ni,
vždy poznovu tak žádá dárce její.

Má slova tak se k Nosatému kloní,
tak dobře jako k Petru, jenž s ním zpívá,
ač s Apulií Provence slzy roní [17]).

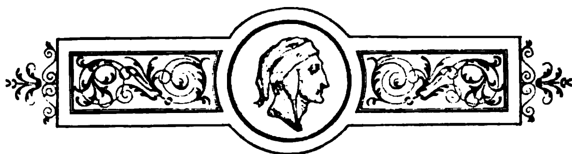
Tak plodu semeno zde horší zbývá,
jak Konstancie se nad Beatrici
a Markétu [18]) svým chotěm chlubí chtivá.

Tam krále prostých mravů řeč má líčí,
to Jindřich anglický [19]), jenž sedí dále;
a v lepší větve símě jeho klíčí.

A nejníže pod nimi tam na skále
dlí hrabě Vilém a k nim výše zírá,
jimž pro Alexandrie půtku v žale

Montferrat s Canavese slzy stírá [20]).“

ZPĚV OSMÝ.

Již byla chvíle, steskem domů v dáli
kdy touží plavci, kdy jim srdce svírá
den, sladkým soudruhům kdy s bohem dali;

Jež láskou raní poutníka, když vtírá
se v jeho ucho zvuk dálného zvonu,
jenž zdá se oplakávat den, jenž zmírá.

Mé ucho bylo cizí všemu stonu,
neb duši vstávat zřel jsem v této době,
bych postál, tak si přála v ruky sklonu.

I sepjala a zvedla dlaně obě
zrak upírajíc k východu, jak chtěla
by říci Bohu: „Klid můj pouze v tobě!“

„Te lucis ante“ [1]) tak oddaně zněla
jí hymna z úst a takým sladkým zvukem,
že zcela duše má se zapomněla.

A všichni, kdo šli s těchto duší plukem,
ti za ní zpívali tu píseň celou,
zrak hvězdným k sferám za svých srdcí tlukem.

Za pravdou, čtenáři, spěj myslí bdělou,
neb tak jest nyní tenký závoj její,
že pronikneš jej snadno duší vřelou.

Já zřel ctné davy ty, jak obracejí
zrak tiše výš jak v čekání, v té chvíli
tak pokorní a bledí v obličeji.

A zřel jsem, s hůry jak se na zem chýlí
dva andělové s meči plamennými,
jenž bez hrotů a otupeny byly [2]).

A s listy v jaře právě vykvětlými
šat jejich barvu měl [3]) i jejich křídla
a šat se chvěl, v zad spěl, kdy třásli jimi.

Nad námi jednoho má duše zhlídla,
co druhý slétl ku druhému kraji,
že v středu byla toho lidu sídla.

Jich plavé hlavy ještě rozeznají
mé oči, ale v tvářích tak se matou,
jak síly přesilám když podlehají.

„Jdou z lůna Marje oba [4]) stráží svatou,
děl Sordell, stříci dol ten mečů ranou
před blížící se zmijí jedovatou."

Já nevěda, kterou by přišla stranou,
jsem obrátil se a pak ve úzkosti
jsem tisk se družných plecí pod ochranou [5]).

A Sordell: „Spějme zatím v dol, jenž hostí
ty velké stíny, do řeči se dáti
a uvidět vás potěší je dosti."

Tři kroky sotva moh jsem v dál se bráti,
a byl jsem tam; jeden se na mne díval,
a tvářil se tak, jak by chtěl mne znáti.

Již byla chvíle, v které vzduch se stmíval,
však ne tak, že by to, co mezi mými
a jeho zraky jevilo se, skrýval.

On ke mně a já k němu kroky svými.
„Ctný soudce Nino [6]) nevíš, jak mne blaží,
že nebyls mezi duchy prokletými!“

Jak možno uvítat jej duch se snaží,
on ptal se: „Rci, jak dlouho co jsi přistál
vod spoustou [7]) hory této u zápraží?“

„Ó smutným dolem, kde jsem nářků vystál,
jsem ráno přibyl a jsem v prvním žití,
ač cestou vždy jsem k druhému se chystal.“

Mou odpověď jak uslyšeli zníti,
hned Sordell a ten druhý ustoupili [8])
jak lid, jejž náhlé udivení chytí.

Tu jeden hned se ku Virgilu chýlí,
k jinému druhý, jenž tam seděl, s křikem:
„Viz, Konrade [9]), co učinil bůh milý!“

A ke mně: „Tím tě zapřísahám díkem,
jejž tomu dlužen jsi, který tak tají
své první proč, že ztrácíš tam brod mžikem.

Až za tou vodou [10]) octneš se v tom kraji,
rci Giovanně mé [11]), aby za mne lkala,
tam nevinní kde milost nalezají.

Že matka její by mne milovala [12]),
já nevěřím, co stužky sňala bílé,
čas přijde, by je bídná nazpět ždála.

Lzeť poznat na ní nejlíp, krátké chvíle
jak v ženě lásky plamen žárem hoří,
když zrak neb hmat jej neudrží v síle.

Tak pěkně kdys ji v hrobku neponoří
ta zmije Milánská [13]), jež vodí k boji,
jak kohout Gallury.“ Již nehovoří,

Však v tváři jemu zřejmě vryto stojí
to vážné rozhorlení lásky pravé,
jež srdce hřeje, s mírou-li se pojí.

Můj zrak pln touhy zřel pak v nebe tmavé,
tam kde se hvězdy nejlíněji točí [14])
jak nejblíž osy kolo. „Pronikavé

Proč tam jen synu upíráš své oči?“
děl mistr, já: „Tři hvězdy [15]) vidím, celý
pól jimi kolem plá, co zrak jen zočí.“

A ke mně on: „Čtyř hvězd těch čaroskvělý
kruh dole jest, který jsi viděl z rána,
a tyto tam jsou, kde dřív ony dlely.“

V tom Sordello táh k sobě mého pána
řka: „Ejhle, nepřítel náš, již je tady!“
a prstem ukazoval kde ta strana.

Kde malý dol ten nebyl bez ohrady,
tam ležel had a byl to tuším jistě,
jenž Evě podal jabko hořké vnady.

Lez pruhem travou, květy v tomto místě,
teď hlavou sem tam kroutil, teď po hřbetu
se lízal jak zvěř, když se myje čistě.

Já nezřel, a je těžko říci retu,
jak ve výši se rajští supi vzpjali [16]),
však viděl jsem je kroužit v hbitém letu.

Jak ucítil had, že vzduch roztínali
zeleným křídlem, prch a v stejném kynu
svých křídel andělé se nazpět brali.

Stín [17]), jenž se přibližoval k soudci Ninu,
když volal jej, po tento útok stále
se na mne díval v řadě těchto stínů.

„Když světlo nebes, jež tě vede dále,
má oleje dost vřelé vůli tvojí,
co třeba dospět k oné květné skále,

Tak začal, z Valdimagra [18]), země mojí,
neb ze sousedství zvěsti spolehlivé
když máš, mluv, ať se moje touha zkojí!

Já Konrad Malaspina slul jsem dříve,
však nejsem děd [19]), jsem z jeho rodu, lásku
svým odkázal jsem v snaze dobrotivé.“

„Já nebyl u vás, dím tu na otázku,
však po Evropě kde jen přebývá se,
kde o vás jistou neměli by zkázku?

Ta pověst, jež váš dům ctí v každém čase,
jest k chvále pánům a jest k chvále kraji,
kdo nebyl tam, ji v sterém slyší hlase.

A přísahám, jak dál se ubírají
mé kroky, rod váš zachoval tu slávu,
dle meče i dle váčku [20]) jen ho znají.

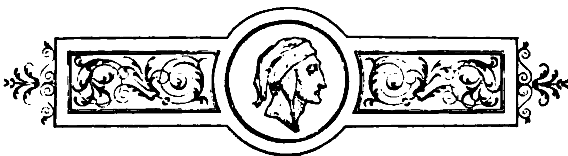
Mrav s přírodou v tom chovají ho právu,
že ctný jde přímo cestu hříchu mina,
byť zkažený svět zlou poslouchal hlavu [21]).“

On: „Nyní jdi, věř, slunce když zhasíná,
si sedmkráte v loži nepohoví,
jež nohami teď beran obepíná [22]),

A mínění tvé přívětivé znovy,
věř, ostřejšími hřeby v prostřed hlavy
ti bude vbito nežli jiných slovy,

běh soudu světem když se nezastaví!“

ZPĚV DEVÁTÝ.

Již souložnice Tithona starého[1])
po obzoru své bledé lila plání,
prchajíc z loktů sladkých druha svého;

Hvězd drahokamy měla kolem skrání
ve podobě chladného toho tvora,
jenž ohonem svým jedovatým raní[2]).

A kroky dva již, jimiž kráčí shora,
noc učinila k místu, kde jsme stáli,
třetího k letu chvíle byla sporá[3]),

Když já, syn Adamův, již rozespalý
snem zmožen sklonil jsem se k oné trávě,
kde sedíce, nás pět[4]) jsme rozmlouvali.

V té chvíli, když začíná usedavě
lkát jitra na počátku vlaštovice,
na první žal svůj vzpomínajíc právě[5]),

Kdy duše volna těla víc i více
a méně svými myšlenkami jata
v sny božství obrací své zřítelnice[6]),

V snu orla zřel jsem, křídla svoje zlatá
po nebi táh, je v dálku rozpínaje,
mně zdálo se, že slétnout již již chvátá.

Já mnil, že v ony přenešen jsem kraje [7]),
kde Ganymed jat opustil kraj milý
a k bohům uveden byl, jak dí báje.

U sebe mnil jsem, tento sem se chýlí
jen zvykem svým, on snad by svými spáry
vzít kořist zhrdal odjinud. Pak chvíli

Let jeho kruhovité dělal čáry
a děsný jako blesk pak střelil dolů
a unesl mne až do výše v žáry [8]).

Mně zdálo se, že my hoříme spolu,
tak domnělá mne ohně síla pálí,
až sen můj stržen byl tom ve plápolu.

Jak Achilles se otřás rozespalý
a rozhlížel se kol pln nepokoje
nemoha pojmout obrat nenadálý,

Od Chirona když matka v lokty svoje
spícího vzala, do Skyru s ním spěla,
zkad později řecké odvedly ho voje:

Já zachvěl se, až záclona snů sjela
mi s obličeje, bledý stál jsem v hoři
jak ten, jenž v hrůze led má místo těla.

Víc než dvě hodiny [9]) již slunce hoří,
a u mne jedině má Těcha stojí,
a zrak můj sirý obrací se k moři.

„Ó neboj se! Kéž jistota tě zkojí!
můj pravil Pán, zde jsme a v tomto čase
ty nepotlač, spíš seber sílu svoji!

Jsme u Očistce[10]) — a já trnul v žase —
zde stěna skalní, jež ho obepíná,
a viz tam vchod, kde rozdělena zdá se.

V tom svítání, jemuž den vstává z klína,
kdy tvoje duše v onom luhu spala
na květinách, kde ona místa stinná,

Tam krásná paní náhle u mne stála:
Jsem Lucie[11]), spícího vzít si přeji,
dej, bych mu cestou jeho pomáhala.

Tam zůstal Sordell s druhy, v kvapném reji
tě unesla, a když den zaplál jasný,
pak přišla sem a já po stopě její.

Zde složila tě, však zrak její krásný
dřív okázal mi vchod, jenž otevřený;
pak zmizela a s ní i tvůj sen šťastný."

Jak ten, jenž pochyby jest vyproštěný
a jemuž bázeň v jistotu se tiší,
když pravdy poklad mu byl objevený,

Já změnil se; že bez obavy dýši,
když zřel můj mistr, k další hnul se pouti
po obvodu skal, já spěl za ním k výši.

Ó čtenáři, zříš, k jaké výši pnouti
se snažím látku svou, nech podivení,
cíl větším uměním chci dosáhnouti!

My přišli tam již v tichém zamyšlení,
kde mnil jsem, že jsme dříve otvor zhledli
jak trhlinu v zdi; k mému překvapení

Tam byla brána[12]), k ní tři stupně vedly,
a každý barvy jiné, tam též vrátný[13])
bez hnutí byl, mé oči výš se zvedly,

Tmě jak moh navyknouti zrak můj matný.
On seděl nejvýš, střeže tyto prahy,
však jeho tvář snést tak jsem nebyl statný.

Ve pravici své třímal on meč nahý[14]),
zkad sršely tak blesky, že výš k schodu
zrak upřít byly marné moje snahy.

„Kdo jste? Co chcete? Jakém ve průvodu
sem přicházíte, začal mluvit, bděte,
ať stoupání sem nevrhne vás v škodu“ [15]).

„Nám paní nebes řekla, jenom jděte,
— můj mistr začal — ona, ve všem znalá,
též řekla, tady bránu naleznete!“

„Ó kéžby dál vám svoji milost přála,
děl vlídný vrátník, nuže pojďte směle
ku stupňům, jimiž zdobena ta skála.“

I šli jsme; ze mramoru přeuměle
byl broušen bílý první stupeň, hladký,
že jak v zrcadle tam jsem zřel se cele[16]).

A druhý jako purpur tmavý, z látky
byl drsné, vypálené ohně žárem
a puklý na délku i na příč zpátky.

A třetí nad něj svým vyčníval tvarem,
ten z porfyru tak rudého se skládal,
jak z žíly krev když prudkým tryskne varem.

Sem anděl boha obě křídla svá dal
i nohy obě, seděl na zápraží,
že z diamantů toto, já jsem hádal.

Po stupních těch mne, jehož duše baží
po poznání, táh vůdce, řka: „Teď v prachu
pros, aby zámek otevřel ti páží."

Ku svatým nohoum vrhl jsem se v strachu,
by otevřelo, Milosrdí vzýval,
se třikrát v hruď bil[17]) na tom stupni z nachu.

P. sedm [18]) on mi na to v čelo vrýval
svým ostrým mečem, řka: „Hleď, abys rány,
až tam se octneš, pozvolna si smýval!"

A popel neb jíl suše vykopaný[19])
by stejné barvy byl snad s jeho šatem,
dva klíče [20]) z něho vytáh u té brány.

Z nich jeden stříbrem plál a druhý zlatem,
dřív bílým a pak žlutým otevíral,
jak přál jsem si v svém srdci touhou vzňatém.

„Byť jeden klíč se otevření vzpíral
se nechtěje hned v díře [21]) otáčeti,
tu neotevřeš, byťs vši sílu sbíral.

Je dražší ten, však více přemýšleti
u toho dlužno s umem, snahou větší,
neb on to jest, jenž uzel rozváže ti.

Od Petra mám je — pokračoval v řeči —
spíš zmýliti se mohu v otvírání
než v opaku, lid v litosti když klečí“ [22]).

Pak svaté dveře otevřel svou dlaní
řka: „Vstupte! ale pamatujte sobě,
že musí zpět, čí zrak se nazpět [23]) sklání.“

A na stěžejích rázem hned v té době
vrat křídla svatá se již rozletěla,
jež mocná z kovu zvučného jsou obě.

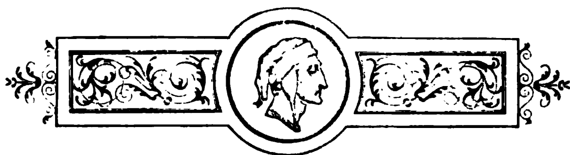
Silnějším zvukem věz tak neskřípěla
kdys Tarpeja [24]), když Metella jí vzali,
od kteréž doby sírá, v smutku dlela.

Prvnímu zvuku ihned naslouchaly
mé uši; Te deum laudamus pěly
tam hlasy, v kterých sladké tóny lkaly [25]).

A taký dojem ze zvuků, jenž zněly,
já tenkrát měl, jaký nás často jíme,
jak varhany by píseň provázely,

hned slova slyšíme, hned neslyšíme.

ZPĚV DESÁTÝ.

Za prahem brány, které neužívá
tak jak by měla láska převrácená
tím, křivou cestu za pravou že mívá,

Jsme stáli; slyšel jsem, jak zvučně sténá
v svých veřejích, k ní kdybych zrak obrátil,
čím chyba ta být mohla omluvena?

Náš krok se ve trhlinu skalnou tratil,
která hned sem, hned tam se zatáčela
jak vlny spád a sklon, již příboj schvátil.

„Zde uměním by obrnit se měla
tvá duše, — mistr začal, — podle skály,
jak couvá, noha tvá by dále spěla.

Tím pozorné se naše kroky staly
tak, luny tmavý kruh, by odpočinul,
že v lože kles [1]), než jsme se vymotali

Z té chodby; jakmile nám východ kynul
a my zas volni stáli na prostoru,
kde hory svah v kruh první v dálce splynul,

Já unavený, ale oba v sporu,
kde cesta teď, neb noha v stepi stojí,
jež větší cest je v poušti bez obzoru.

Od břehu svého, s prázdnem kde se pojí,
až k strmé, stoupající patě stěny
by dostačila výška těla trojí.

Kam otočil se zrak náš okřídlený,
ať kde je strana levá nebo pravá,
zdí věnec stejně kol byl utvořený.

Po něm se naše chůze namahavá
nesnula ještě, když jsem zřel, ta stěna,
jež ku stoupání možnost nepodává,

Že v mramoru kol byla ozdobena [2])
tak bohatě, že ne Polyklet pouze,
leč příroda by byla zahanbena;

Ten anděl, jímž se lidstva pláč a nouze
v mír věky vytoužený proměnily,
po kletbě ráj že volný lidské touze,

Tu před námi stál vtesán v mramor bílý,
jak živ s posuňkem svojí tváře smavé,
že jako skutečnost nás obraz mýlí.

Ty přísahal bys právě říká „Ave!“
neb ona také byla na obraze,
jež otočila klíče lásky pravé,

A vytesáno měla v každém taze
tak zjevně slovo: „Ej, já děvka Páně!“
jak obraz z vosku. — „Ne jen v jedné dráze

Má těkat oko a zde dlíti maně!“
děl mistr sladký, — tam kde srdce tluče,
on starostlivě ved mne po své straně. —

I obrátil jsem obličej svůj ruče
a na té straně zřel za svatou Pannou
tím směrem, kde ty stanul jsi můj vůdče,

Báj jinou v mramor bílý vytesanou;
i obešel jsem tebe a blíž kročil,
by očím mým byl zjevný každou stranou.

Tam s býky vůz jsem vytesaný zočil
a na něm archu svatou, před níž v žase
pad, nevolán kdo na pomoc jí skočil [3]).

A před ní zástup velký ubírá se
ve sedmi sborech; jeden smysl hádal,
že zpívají, že mlčí, druhý zase.

A kadidla dým jednomu se vkrádal
v čich z obrazu jak přízraku, že málem,
zda „ne“ či „ano“, spor se tady spřádal.

A před archou spěl v tanci okázalém
a v pokoře žalmista, mému zdání
hned víc, hned méně zdál se býti králem [4]).

S paláce okna naproti se sklání
hle, Michol, jeho žena, a zří na to
ve zraku zármutek a pohrdání.

Já hnul se, neb mé oko bylo jato
zas novým dějem, zříti duch si stýskal,
co za Micholou v mramor vrylo dláto.

Tam Římský kníže [5]) ve slávě se blýskal,
jenž Řehoře tak dojal velkou cností
a proto velké vítězství mu získal.

Báj o Trajana myslím útrpnosti:
jak vdova ubohá mu uzdu jala
ve horkých slzách, těžké ve starosti;

Kol něho v hustém davu jízda stála,
a zlatých orlů tíseň nad zástupy
se lehkým větrů křídlem houpat zdála.

A ubohá ta rozdělujíc tlupy:
„Pro vraždu syna, děla, slyš mne, Pane,
čiň pomstu, slyš, jak srdce moje úpí!“

„Nuž čekej, zdálo se, že s rtů mu kane,
až navrátím se!“ Ona: „Neklam sebe,“
mu pravila jak srdce bolem štvané.

„Což nevrátíš-li se?“ On: „Pomstí tebe
pak nástupce můj.“ Ona v strasti svojí
„Za cizí ctnost ti neodplatí nebe!“

On: „Tož se potěš, nebo sluší svojí
dostáti povinnosti, dál než kročím,
tak spravednost chce, k níž se soucit pojí.“

Ten, nového nic jehož není očím,
nám viditelný tento hovor stavil,
tam [6]) neznámý, zde novinkou jej zočím.

Co já se pilným prohlížením bavil
těch vzorů pokory, za podívání
jež k vůli Tvůrci stojí, vůdce pravil:

„Viz odtamtud, leč volným krokem sklání
se nový lid k nám, četné jsou to davy,
snad řeknou, výš kde možné vstupování.“

Můj zrak, jenž patření byl nedočkavý,
jenž po novinkách dychtil každou chvíli,
se nelenil obrátit dle té zprávy.

Však nechtěl jsem, bys čtenáři můj milý
zmdlel při svém dobrém předsevzetí, slyše,
jak bůh ždá, by zde dluh svůj zaplatili.

Co trpí, zde tě neděs, mysli spíše
na následek, byť nejhůř zněl hlas soudu,
přec nepřečká on očistcovy říše.

Já začal: „Mistře, jenž v tom ženou proudu
se k nám, v mém oku vše se dobře zračí,
se nezdají být lidé lidských oudů.“

On ke mně: „Pod svou mukou takto kráčí
z nich každý skloněn; a mé oči samy
též v sporu byly, kdo se to sem vláčí.

Však upřeně hleď, tamo pod skalami
co blíží se k nám, rozluštit hleď sobě,
zříš, každý že se tepe, tak se zdá mi.“

Ó bídní křesťané! ó lidé v mdlobě!
jenž na zvrácené cesty spoleháte
a zrakem ducha dlíte ve chorobě,

Že bídní červi jsme, což nepoznáte,
z nichž motýl andělský má teprv býti,
jenž bez pout vzlétá k spravedností svaté?

Nač nepřestává duch váš pýchou týti,
vždyť jste jen hmyz, který se v kuklích rojí,
jen červ, který se nemůž' utvořiti!

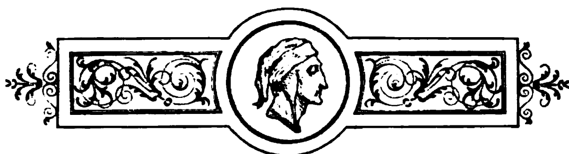
Jak často figuru lze zřít, jež stojí,
by strop neb střechu nesla tíží hlavy,
a kolena až k hrudi tlačí svojí,

Že z přeludu bol vzniknout může pravý
v tom, kdo ji vidí, tak, co zrak můj stačí,
já viděl ony blížiti se davy.

Buď víc buď méně skroucen každý kráčí,
dle tíže břemen svých se sklánějíce,
však nejvíc trpělivý s tváří v pláči,

Se zdálo, praví: „Nemohu již více!“

ZPĚV JEDENÁCTÝ.

Ty Otče náš, jenž sídlíš v nebes říši,
ne jimi omezen, leč lásku větší
že chováš k prvním dílům v oné výši,

Tvé moci, jmenu tvému chvalořečí
ať každý tvor, a, jak se právem sluší,
tvé sladké vůni modlitbou se vděčí.

Mír tvojí říše v naši přijdiž duši,
jej bez tebe nestihnem nikdy sami,
ať duch se jak chce po něm pne a kruší.

Jak andělé svou vůli nad hvězdami
ti obětují pějíce hossanna,
kéž každý činí taktéž mezi námi!

Ať skane dnes nám denní naše mana,
bez které každý v této žití poušti
jde zpět, čím víc je k chůzi mysl hnána.

A jako každý milerád odpouští
zlo, které trpěl, kéž tvůj milostivý
zrak odpouštěje, zásluhy se spouští!

Cnost naši vratkou, bože spravedlivý,
v plen nevydávej prastarému vrahu,
jej sprosť nás, jenž jest naší zkázy chtivý.

Tu poslední modlitby naší snahu,
ne nám kéž tvoje milost splnit ráčí,
leč těm, za námi jenž v tu spějí dráhu" [1]).

Tak okolo nás tlum těch stínů kráčí;
nám, sobě štěstí přeje; zvolna táhnul
pod tíží, jak v snu můra když nás tlačí.

Pod balvanem svým každý z nich se nahnul
jda polekán po první římsy kraji,
ze špíny světa očistit se práhnul.

Když tam v modlitbě stále pro nás lkají,
co mohou pro ně činit zde a říci
ti, dobré vůle kořeny jenž mají?

Jim dlužno pomáhat, by hanobící
zde skvrny smyli, čisti, bez váhání
by vzlétli v kruhy hvězdami se skvící.

„Se Spravedností jestli Slitování
z vás brzy břímě snít má, že se bráti
svou perutí vám možno podle přání,

Kde stupně jsou, nám račte ukázati,
jenž nejkratší jsou a kde víc jich kyne,
tam méně srázné z nich nás učte znáti.

Neb s tíží masa Adamova šíne
sem tento krok svůj, tak že vůle živá
výš stoupati, mu umdlívá a hyne."

Ta slova, která v odpověď nám splývá
na vůdce mého řeč, já slyšel zníti,
však nerozeznal, zkad zní zádumčivá.

Já slyšel: „Na pravo vám dlužno jíti,
po břehu s námi, tam vchod uvidíte,
kde živý člověk může vystoupiti.

Byť balvan nepřekážel ostražité
mé chůzi, krotě hrdost mojí šije,
že skloněné mám tváře v stínu skryté,

Tu prohled toho bych, jenž dosud žije,
však jmeno tají, snad by ku litosti
jím hnul, když uzří, balvan jak mne kryje.

Já Toskánský byl z rodu velké cnosti,
syn Viléma Aldobrandeschi [2]), jeho
zda jmeno nevím, pamět vaše hostí.

Mne stará krev a skutky rytířského
slavného rodu v pýše utvrdily,
že nepamětliv matky žití všeho [3])

Jsem každým zlostně zhrdal v každé chvíli,
a umřel na to; Sienněští to znají,
i v Campagnaticu ty zvěsti zbyly.

Jsem Humbert; pýcha, z níž se tady kaji,
ne pouze mne, leč všecky moje druhy
i se mnou strhla zhouby ku pokraji.

A proto nesu tento balvan tuhý,
dokud bych zadost bohu neučinil,
tam zanedbav, zde pykám svoje dluhy."

Tvář skloniv poslouchal jsem, jak se vinil,
a jeden z nich (ne, jenž hovořil právě),
zpod balvanu se pozved, jenž ho stínil.

Mne uzřel, poznal, volal usedavě
zrak upíraje na mne v omdlévání,
jenž skrčen s nimi šel jsem namahavě.

„Tys Oderisi! [4]) neklame mne zdání,
čest Agobbia a umění, které
v Paříži sluje illuminování“ [5]).

Děl: „Bratře! víc se smějí listy steré,
jež Franco Boloňský [6]) tam pomaloval,
z cti jeho jmeno mé jen částku bere.

Věř, takto bych jej sotva vychvaloval
jsa na živu, neb veliký chtíč slávy
mé srdce celé příliš naplňoval.

Za pýchu tuto trest zde namahavý
teď snáším, věř, nebyl bych ještě tady,
bych z hříchů k bohu nezved se v čas pravý.“

Ó marná slávo nadání! jak všady
ti krátce trvá zeleň na vrcholi,
když hrubý věk se nedomůže vlády! [7])

Mnil Cimabue [8]), malířské že školy
jest hlava, nyní Giotta [9]) slaví doba,
a pověst prvního jen zvuk je holý.

A Guidu Guidem [10]) vzata vzácná zdoba
slout mistrem řeči, a snad narození
již slavil ten, jenž vyštve z hnízda oba [11]).

Víc nežli větru dech ruch světský není,
hned odtud a hned odjinud zas vane,
a mění jmeno, jakmile směr mění.

Až tisíc let do bezdna času skane,
když zemřeš stár, než kdybys zemřel dítě,
jež „hamham“, „činči“ říká, nezůstane,

Víc z tvojí slávy, a let proud se řítě
před věčností jest míň než brvy hnutí
před kruhem, jenž se točí nejmíň hbitě [12]).

A přede mnou, jenž tak se k chůzi nutí,
ač slavný dřív byl po Toskaně celé [13]),
v Sienně o něm sotva zašeptnutí,

A pán tam byl, když rozdrcen byl směle
vztek Florentský, jenž pyšný v onom čase
byl právě, nyní jak jest zkrotlý cele.

Jak s barvou trávy s vaší slávou má se,
teď přijde, a zas jde, a Ten ji sbělí,
jímž z drsné země vyšla v plné kráse.“

Já: „Pravda, kterou tvoji rtové děli,
ta pokorou mé mírní nadýmání,
leč kdo jest, o němž's hovořil čas celý?“

„Provenzan Salvani,“ děl bez zdráhání,
„zde pyká, usmyslil si v pyšné hrudi
Siennu získat tvému panování.

Co zemřel, touto procházkou se trudí,
neb takou mincí tady těm se platí,
jež marná snaha nad jich obzor pudí.“

Já: „Když onen duch, jenž se nechtěl káti
až na nejzazším kraji svého žití,
tam čeká, nemoha sem vstupovati,

(Když prosby nemohly jej vykoupiti),
než mine čas, jak dlouho žil; dej zvěsti,
jak tento volný přístup moh sem míti?“

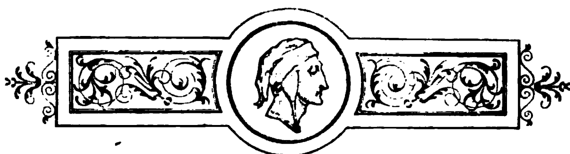
„V své slávě největší žil i o svém štěstí,
on děl, když všecken stud potlačiv v sobě
šel, v Sienně si used na náměstí,

By pomoh příteli [14]), jenž v Karla zlobě
jat úpěl v žaláři, tu podnik dílo,
že všecky žíly v něm se chvěly. Tobě

Víc nedím, byť mé rčení temné bylo,
však sousedé tví již se postarají,
by samo všecko se ti vysvětlilo [15]).

Tím skutkem onomu se vyhnul kraji.“

ZPĚV DVANÁCTÝ.

Jak voli, jenž jdou svorně ve jho spjati,
já s onou duší stíženou šel stále,
jak dopřál sladký mistr s ní se bráti.

Leč jak děl ke mně, dál jdi, dej jí „vale“,
ať každý tady s plachtami i vesly
jak může loďku svou sám žene dále,

Mé údy hned se jedním rázem vznesly,
jak třeba k chůzi, myšlenky však moje
tak zůstaly jak ve strnutí klesly.

Již dál jsem šel s ochotou kroky svoje
za mistrem šina, cítili jsme spolu
jak lehce jdem bez obtíží a boje,

Když on mi pravil: „Obrať zrak svůj dolů,
by tobě cesta lehčí být se zdála,
svou cestu prohledni zde na vrcholu!“

Jak pamět mrtvých by se zachovala,
na hrobní kameny se často vrývá
jich podoba, jak v žití bývávala,

Čímž často znova slza žalu splývá,
jsouc vylákána ostnem vzpomínání,
jež ostruhou jen zbožným lidem bývá:

Tak uměním, však vyšším, v této pláni
na zemi zřel jsem obrazů řad skvělý [1]),
kam sahala jen cesta touto strání.

Já toho zřel, jejž stihly blesků střely
a s nebe svrhly tam na straně jedné,
ač povznešen byl rodem nad svět celý [2]).

Na druhé oko Briarea zhledne [3]),
jak nebes šíp jej sklál a opuštěné
na zemi mrtvé jeho tělo ledné.

Palladu s Martem všecky ozbrojené
i Thymbrea [4]), kol otce jak se tlačí,
a gigantů zří údy rozptýlené.

Zřel Nimroda, děs v tváři se mu zračí,
u velikého díla svého paty [5]),
na lid s ním pyšný v Senaar se mračí.

Ó Niobe! Kým žalem tvůj zrak vzňatý,
jsem zřel, tam v středu dětí u silnice,
kdes dvakrát sedmi dočkala se ztráty [6])!

Ó Saule, smrtí bledé jak tvé líce,
na Gelboe meč vlastní vrazils v sebe,
tam rosa s deštěm neskanula více [7])!

Též, pošetilá Arachne [8]), já tebe
půl pavouka již zřel seděti v smutku
na tkanivu, jímž zhubilo tě nebe!

Tvůj Roboame nehrozil víc v skutku
zde pohled, ale na voze tys v děsu
zde prchal rychle nečekaje půtku [9])!

Dál obraz jiný zřel jsem v tvrdém tesu,
jak osudný šperk sloužil Alkmaeonem
kdys Eryfile k truchlivému plesu [10]).

Na Sancheriba synové jak shonem
se vrhli v chrámě a jak jimi chycen
a zabit sám se loučil se svým trónem [11]).

I porážku, jíž Cyrův trůn byl zřícen,
i hanbu, Tomyris když jemu řekla:
„Syť krví se, kterous byl nenasycen.“

Jak Assyrských prchala rota vzteklá,
když zabit Holofernes, zbytky boje,
tam viděl jsem i zbraň i krev jak tekla.

Já v popeli a v rumu zřel zdi Troje [12]).
Ó Ilion, jak v bídě prosté vlády
tě okázalo zobrazení tvoje!

Ký mistr dláta, štětce tyto řady
těch stínů, rysů tkal že divem spilý
i nejjemnější duch by trval tady?

Zde mrtví mrtvi, živí živi byli,
a neviděl, kdo viděl ty vše činy,
jak já, skráň jehož cestou k nim se chýlí.

Jen dál se vynášejte plaché stíny,
ó děti Evy, neskláněјte tváře
na stezku, jež jest obraz vaší viny!

Víc naklonila se už slunce záře,
a obešli jsme část té hory větší,
než rozeznal duch jatý v bludu páře,

Když ten, zrak jehož všecky stíny předčí,
teď vzhůru hlavu vznes: „Tak otáleti
již není čas!“ mne oslovoval řečí.

„Viz anděla, by dostihl nás, letí,
a nového dne šestá služebnice[13]),
z dne služby vrací se mu ve zápětí.

Teď úctou ozdob posuňky a líce,
ať cestu ukázat se zráčí jemu,
den takový, věř, nevrátí se více!“

Již zvyk jsem jeho varování všemu,
neztrácet času, tak i tenkrát záhy
jsem hotov byl rozumět pánu svému.

K nám blížil se tvor onen krásný, blahý,
jsa bíle oděn, v jeho obličeji
svit jitřní hvězdy zdál se chvěti vlahý.

Pak náruč svou i křídla, jež se chvějí,
v ráz otevřel řka: „Zde jsou stupně, výše
jenž bez obtíže nám se nabízejí.

Tak mnohý nejde pozvání to slyše,
ó lidský rode určen k letu čistý,
jak padáš, sotva malý větřík dýše!“

Kde stupně v skále, těmi ved nás místy,
mé čelo jeho křídla ovívala[14]),
a dále pochod sliboval mi jistý.

Jak s pravé strany když se slezá skála
nad obcí, jejíž výtečná jest správa,
nad Rubakontem[15]) chrám jest stráže stálá,

Sráz příkrý stupni mírnější se stává[16]),
jež položeny v onom byly čase,
kdy kniha platila a míra pravá[17]).

Tak, stěna skalná tady uhýbá se,
a příkrá ve kruh sousední se sklání,
leč z obou stran skal dotýkáš se zase.

Tam když jsme došli v tichém zadumání,
„Beati pauperes spiritu“[18]) zpěvy
jsme uslyšeli sladké, k nepopsání.

Než jícny pekla jak se různé jeví,
zde chodby tyto! sem se s písní vchází,
a tamo s nářky, v kterých pláč a hněvy.

Již kráčeli jsme přes ty svaté srázy,
a mnohem lehčí pouť mně tady byla
než v rovině, já kráčel bez nesnází.

„Rci mistře, jakého jha vyprostila
se duše má, že snadno stoupat lze mi,
že pouť mi žádné tíže nečinila?“

On: „Na tvém čele když s těmi P všemi
se rozloučíš, tak jak s tím prvním právě,
jež smazáno jest jeho perutěmi,

Pak vůle tvá tvé nohy zmůže hravě,
že nebudou již cesty cítit tíži,
leč rozkoš vstoupajíce usedavě.“

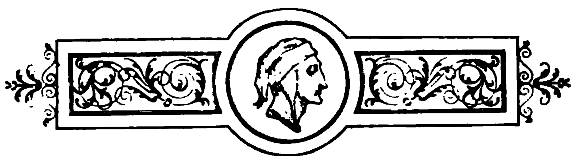
Tu dělal jsem jak ten který se blíží,
na čele svém, ač neví to, cos maje,
leč na znamení jiných se ohlíží

To zvědět chce rukou si pomáhaje,
hledá až najde prstů svojich hmatem,
co jeho zraku byla prázdná báje:

Tak já své ruky prsty rozpjav chvatem
jen písmen šest jsem nalez na své skráni
z těch, jež tam klíčník vryl na prahu svatém;

Nač díval se můj vůdce v usmívání.

ZPĚV TŘINÁCTÝ.

Již octli jsme se na vrcholi schodů,
kde podruhé vrch řez má, na té pouti,
jež k očistě jest smrtelníků rodu.

Kol vršku římsu vidíš se tu pnouti,
jde do kola, jak u té první hory,
s tím rozdílem, že častěj zde se kroutí[1]).

Ni stíny tady, ni obrazů sbory,
na břehu cestě jen se kámen bělil,
a jako lesk byl šedivý a sporý.

„Zde čekat někoho, by s námi sdělil,
kde cesta je, — můj vůdce rozumoval —
pro zpozdění se volby té bych želil.“

A upřeně jak slunce pozoroval,
on středem učinil svou nohu pravou,
kol níž část těla levou obracoval.

„Ó sladké světlo, v jehož záři smavou
mám důvěru, ty cestou novou nyní
veď nás, jak slušno, touto strží tmavou!

Ty hřeješ svět, tys to, jež záři činí,
tvůj paprslek má vždy náš vůdce býti [2]),
s tím v spor nejdou-li důvodové jiní."

As míli na zemi co musíš jíti,
my ušli jsme již a to v krátké chvíli,
tím vůle žárem, jenž nám v srdci svítí.

My cítili jsme, letem k nám jak pílí,
— však neviděli jsme jich — sbory duchů
nás lásky k stolu zval jejich hlas milý.

Kol první letě v křídel lehkém ruchu,
„Vinum non habent" [3]) zřetelným děl hlasem,
dál prchal — echem hlas ten zněl nám v sluchu.

A nežli dozněl v dálce: „Orest já jsem" [4]),
děl druhý hlas, kol mihl se a v dáli
zas unikal. Já zastavil se žasem.

„Co za hlasy to, Otče, děl jsem, lkaly?"
A co jsem ptal se, zazněl tu hlas třetí:
„Ty milujte, jenž zlé vám udělali! [5])"

„Ten kruh zde závist tiskne ve objetí,
— děl mistr můj — však zde provazy biče
jen z rukou lásky na vinníky letí [6]).

Znít jinak bude uzda na ty chtíče,
a uslyšíš ji, mním, až odpuštění
kde brána jest, nám dány budou klíče.

Leč do vzduchu zrak upři v pilném zření
a uzříš davy, jak před námi sedí
dle skály v řadě v smutném zamyšlení."

Víc nežli před tím místo odpovědi
zrak zostřil jsem a zřel jsem v pláštích stíny,
ti byli všickni jako kámen šedí.

A učiniv krok: „Pros za naše viny!
ó Maria! — jsem slyšel — Michaeli!
a Petře! všickni svatí!" volal jiný [7]).

I myslím, člověka svět nemá celý,
jejž, kdyby to zřel, co já viděl tady,
by nezachvátil soucitu žal vřelý.

Neb když jsem dostih blíže jejich řady,
že posuňky jich moh jsem rozeznati,
z mých očí tekly slzí vodopády.

Šat z žíní kol jich údů zřel jsem vláti,
a rameny si byli ku podpoře
a břeh všem podporou. Tak vídal státi

Jsem slepce, jejichž život jedno hoře,
na místech odpustků, navzájem hlavy
uklánět přes sebe a ve pokoře,

By zbudili spíš soucit, usedavý
jich sténal pláč, však pohled na jich bídu
byl její hlasatel víc nalehavý.

Jak nespomahá slunce slepých vidu,
tak ani paprsk světla nebeského
sem nevniknul k smutnému tomu lidu.

Neb víčka všech švy drátu železného
tak byla sešita jak ostřížovi
se dělá, klid když není cností jeho [8]).

Mně zdálo se, že křivdě duch můj hoví,
když vidím je, kol jda, neviděn jimi,
tož k vůdci chtěl jsem obrátit se slovy.

Však němými on pohnut zraky mými
děl, na otázku moji nečekaje:
„Mluv tedy moudře slovy úsečnými."

A podél strmé římsy této kraje,
zkad snadno spadnout lze, jeť bez zábradlí,
šel sladký mistr můj se ubíraje;

Na druhé straně kolem nás se kradly
ty stíny zbožné, kterým oči dráty
dešť horkých slz na bledé tváře kladly.

„Jenž jisti jste, že světla paprsk zlatý
— já začal — někdy v oči vaše šlehne,
po kterém spěl jen vašich tuch vír svatý;

Když milost v pěnu svědomí vám lehne,
ji spláchne tak, že potom čistým tokem
vám do něho proud ducha mocně vběhne;

(Já děkovat vám budu každým krokem)
ó rcete, duše latinská zda s vámi
(jí k dobru snad) [9]) jde se zašitým okem?"

„Ó bratře! měšťankou jest mezi námi
zde každá v městě božím, ty chceš říci,
zda putovala kdys Vlach krajinami?"

Tak pravil stín mi z daleka se tmící,
jenž dál než já stál, proto více k předu
jsem odvážil se nohou bádající.

Jak na čekání jeden v stínů středu
tam byl, a ptáš se jak, tož řeknu tobě,
on bradu vzpínal jak zbavený hledu.

„Ó duchu v očistci, jenž oči obě
máš zašité, zda tys mi odpověděl,
rci, odkud jsi a zprávu dej o sobě!“

„Jsem ze Sienny s všemi, na něž's hleděl,
zde slzami se čistím z hříchů kalu,
lkám k bohu, aby o nás tady zvěděl!

Ač Sapia mé jméno [10]), k svému žalu
já moudrá nebyla, a cizí škodě
než svému zdaru spíš jsem přála chválu.

Bys pochopil, že řeč má s pravdou v shodě,
ó slyš, jak jsem se pošetilou stala:
dnů mojich oblouk skláněl se, když chodě

Po výpravách náš voj, ač hrstka malá,
blíž Colle v boj se srazil s nepřítelem;
já boha o to, co se stalo, ždála.

Když poražené na útěku smělém
já viděla, jak utíkají v shonu,
ples cítila jsem ve svém srdci celém,

Že drze obrátíc tvář k nebes trónu,
já děla bohu: Nebojím se tebe!
jak vysmívá se kos, když zima v sklonu [11]).

Leč v stáří s bohem usmířiti sebe
jsem toužila, však za pokání moje
v smír se mnou ještě nevešlo by nebe,

Byť neuzavřel ve modlitby svoje
mne Petr Pettignano [12]) ze soucitu
a z lásky čisté moje rány hoje.

Leč kdo jsi ty, jenž zde po našem bytu
se vyptáváš a dýšeš, vykládaje,
jak soudím, v oka svého volném svitu."

„I mně zde sešijí kdys víček kraje
— já děl — leč krátce, neb jsem hřešil málo
po jiných v závisti se ohlédaje.

Tím větší duši obávání jalo
před kruhu spodnějšího těžkou mukou,
jho ono cítím, jak mne v pouta jalo" [13]).

Stín: „Kdo tě přived dráhou smutnozvukou
až sem, když hodláš dolů přijít zase?"
Já: „Ten jenž stojí tu a nehne rukou.

Já žiju, jestli tobě, duše, zdá se,
že moh bych ještě nohou smrtelníka
ti prospět, mluv a poruč v brzkém čase."

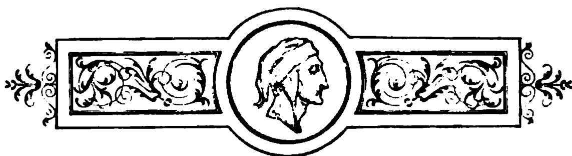
„Ta novina zde v moje ucho vniká,
to v znamení, jak ty jsi bohu milý,
pros, chceš-li, někdy za mne Slitovníka.

A v Toskánu-li kdys tvůj krok se schýlí,
tu při tom lkám, co největší tvé přání,
u krajanů mne očisť dle vší síly.

Je najdeš mezi marnivci [14]), z nichž shání
po Talamonu každý se a ztratí
víc, Diany než ztratil při kopání,

Však větší zlo vždy admiraly schvátí."

ZPĚV ČTRNÁCTÝ.

„Kdo jesti, jenž tam kol hory se točí,
dřív než smrt křídla dala mu v let smělý
jak chce zavírá neb otvírá oči?“

„Nevím, leč vím, že není osamělý,
ty oslov jej, neb stojíš blíže jemu,
mluv, by rty jeho rády v odvet zněly! —“

Dva duchové tak jeden ke druhému
se klonice to děli z pravé strany
a pozvedli tvář k obličeji mému[1]).

A jeden pravil: „Duchu upoutaný
v jhu těla ještě, které v nebe spěje,
slyš prosby naše, mluv soucitem hnaný.

Kdo jsi a odkud? Milost, v níž se skvěje
tvá cnost, nás vrhá v také podivení
jak při věci, jež poprvé se děje.“

Já na to děl: „Toskany středem pění
se říčka, zřídlo má u Falterone,
běh sta mil ten jí dostatečný není[2]).

Své tělo přináším od řeky oné;
kdo jsem, ti říci, řeč byla by marná,
mé jmeno ještě v hluku jiných tone."

„Tvou výpověď když vůle moje žárná,
se snaží proniknout, mně první pravil,
tu zdá se mi o březích mluvíš Arna."

A druhý děl: „Já jsem se pozastavil,
proč jmeno oné řeky tak on tají,
jak hrozné věci kdo by rád se zbavil?"

A tázaný děl: „I mně to jest bájí,
však vím, že dávno mělo zahynouti
to jmeno, jež se dává tomu kraji.

Neb alpskými ty hory mohou slouti,
jichž Peloros [3]) jest utrženou částí,
že vody mají víc než jiné, v pouti

Té řeky, od vzniku až ku oblasti,
kde moři co mu nebe vzalo dává,
kteréž jest řek a proudů pravou vlastí [4]),

Cnost všem sokyní býti nepřestává,
ji všady zahánějí jako zmiji,
ať zlý v tom zvyk neb místa hvězda tmavá.

Tak v povaze se mění, a tak tyjí
jak u Circe by kdys bývali v stravě [5]),
jenž na břehu té kleté řeky žijí.

Ta prodírá se nejdřív namahavě
nečistých prasat stádem, jídlo lidí
jimž nepatří, leč žaludy po právě [6]).

Dál na své pouti štěkavce jen vidí,
jenž kousavější jsou než v moci jejich,
však těmi zhrdá, čumák jinam řídí[7]).

A burácejíc v bujnějších vln rejích
ten kletý příkop zří, jak mění stále
psy v lačné vlky[8]); větších ve peřejích

Pak skal stržemi ve tmách běží dále,
kde najde lišky lstivé, potměšilé,
před nimiž každý v lsti jest děcko malé[9]).

Že ten[10]) mne slyší? Právě, to má píle,
snad bude dobře, vzpomene-li sobě,
co pravý duch mi odhalil té chvíle[11]).

Zřím tvého vnuka[12]), který v příští době
v tom kraji lovcem vlků těch se stane
u řeky zlé, a prchnou před ním v mdlobě.

Za živa prodá maso jich, a štvané
jak stará šelma potom všecky zdáví,
čím život mnohých i čest jeho splane[13]);

Pak pokrvácen smutný ten les tmavý[14])
on opustí, jenž tak zpustošen bude,
že tisíc let tu škodu nenapraví."

Jak při proroctví neštěstí, jež bude,
tvář toho, který slyší je, se ztmívá,
že, odkud zhouba jde, naslouchá všude:

Tak zřel jsem duši, poslouchání chtivá
jež stála tu, kterak se smutkem kryla,
když slyšela tu píseň, jíž on zpívá.

Tvář onoho, řeč toho zasmušilá
po jejich jmenech zvědavost mou nítí,
s mou otázkou tož prosba v spolku byla.

„Ty žádáš a já ochoten mám býti,
děl duch, jenž nejdřív se mnou mluvil, znovu,
co skrýváš tak sám[15]), tobě odhaliti?

Leč pro milost, jíž pláš, chci tvému slovu
být povolným a nelakomit řečí,
věz tedy: Guido del Duca se zovu.

Tak zavistí jsem zahořel, že něčí
když zrak jsem viděl zanícený plesem,
mé zblednutí hned pojem každý předčí.

Ze setby své tu slámu teď žnu s děsem.
Ó lidstvo, rci, proč s takou horlivostí,
kde zákaz nutný, soucit srdce nesem?![16])

Ten Rinier jest[17]), k slávě, věhlasnosti
dům da Calboli přived, jeho jmenu
víc žádný dědic nebyl roven cností.

Od hor až k Po, a od moře až k Rénu
ty statky, pravdě jenž i slasti slouží,
ty všecky byly vzaty jeho kmenu.

Neb kam jen tyto hranice se dlouží,
vše divě bují jedovatým bylím,
že vymýtit je, pozdě mysl touží.

Kde Mainardi je teď s Liciem milým,
kde Guido z Carpigna je s Traversarem[18]),
ó lide bastardů, jak tebe kvílím!

Kdy v Bologni vzplá Fabbro[19]) v lesku starém,
ve Faenze di Fosco Bernardino [20]),
na slabém stonku prut nestížen zmarem?

Když lkám, Toskánský, buď mi odpuštíno,
v mé mysli ožil zas Guido da Prata,
i, jenž s námi žil, d'Azzo Ugolino.

Tignosem s druhy mysl má jest jata;
dům Anastagi a dům Traversara [21]),
je stihla všecky ctných dědiců ztráta.

Ó rytíři, ó paní v květu jara,
ó dvornosti a lásky plesy, žaly!
teď všady v srdcích pouze zloba hárá.

Ó Bretinoro, proč neprcháš v dáli,
když kmen tvůj prch a lidé na útěku
jsou v strachu, zlými že by též se stali!

Vymírá Bagnacaval k svému vděku,
a Castrocaro s Coniem [22]) k své zkáze
zas rodí syny k hanbě svého věku.

Paganů [23]) ďas-li pojde, bude blaze,
však nikdy tak, by lidské pomlouvání
s ctným jmenem jejich bylo v rovnováze.

Nic, Ugulino z Fantoli [24]), nebrání
tvé slávě, nebo že by tvoje jmeno
kdos zatemniti mohl, není zdání.

Však dál jdi, Toskánský, neb moje věno
teď spíše pláč jest nežli hovořgní,
tak srdce mé tou řečí zasmušeno."

My věděli, že naše odcházení
ty drahé duše slyšeli a pravou
že cestou šli jsme, dleli ve mlčení.

Dál sami drahou šli jsme namahavou,
když zazněl hlas, jenž v sluch mi šleh jak v zraku
blesk šlehá vzduch dělící rýhou žhavou.

„Kdo uzří, zabije mne bez rozpaku[25])!“
a znik jak hrom, jenž dozní rychlým zvukem
a rychle prchá jak byl vytrysk z mraků.

S tím sotva sluch když spřátelil se hlukem,
zas jiný hlas tak zaburácel v hřmění
jak hrom, jenž zní ráz na ráz divým hukem.

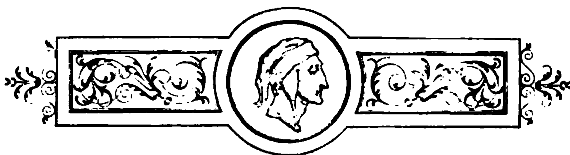
„Jsem Aglauros[26]) změněná na kamení! —“
Bych blíže k básníku se stulil zpátky,
ne k předu, zpět jsem učinil krok v chvění.

Vln vzdušných povrch byl již kolem hladký,
on ke mně děl: „Toť tuhá uzda jesti,
jež měla by váš rozum krotit vratký.

Však po vnadidle lapáte a v pěsti
vrah starý udicí vás chytí slepě,
zdar uzda s výstrahou vám nemůž nésti.

Vás nebe volá, krásy velkolepé
vám, jak se točí, stále ukazuje,
však zrak váš hledá zem a proto tepe

Vás ten, jenž líší vše a pozoruje.“

ZPĚV PATNÁCTÝ.

Jak mnoho ke konci hodiny třetí
od počátku dne sfera cesty dělá,
jež jako dítě žertujíc v kruh letí:

Tak mnoho koule slunce ujít měla
z denního běhu svého podvečerem.
Tam nešpor čas byl a zde půlnoc ztmělá [1]).

Zář na nos padá nám, jak dál se berem,
neb tak jsme obešli tu horu celou,
že západním teď kráčeli jsme směrem.

Když ucítil jsem, kterak září skvělou
víc stížena má byla skráň než dříve,
co přijde, ždál jsem s myslí rozechvělou.

Ku výši obočí hned ruce chtivé
jsem zved a stínidlo si dělal dlaní,
před světlem bych skryl oko nedůtklivé.

Jak od zrcadla neb od vodních plání
se paprsk nazpět v stejnou výši zvedá,
jak odražen byl ve svém dopadání,

A protivný cíl dráze svojí hledá
od kolmice v témž směru dál se chýle,
jak zkušenost nás učí nebo věda:

Tak světlem že jsem raněn této chvíle,
jež ode mne se odrazilo, hádám,
jen v útěk proto zrakem svojím píle.

„Můj sladký otče, co to jest? hned bádám,
že před tím nemohu svých očí skrýti,
a kam se hnu, jen v toho záři padám?“

„Ó nediv se, že tebe oslniti
můž' ještě sluha nebes; posel to je,
on děl, jenž zve nás výše vystoupiti.

Již brzy nazírání v jejich roje
ti těžkým nebude, spíš takou slastí,
jak snésti dovedou jen city tvoje!“

Již dostihli jsme sluhu rajských vlastí:
— „Sem vstupte!“ — veselém děl ve hovoru,
„sem' líp lze nohu nežli jinam klásti.“

My vystoupili, a za námi v sboru
„Beati sunt Misericordes“ pěli,
a jiní: „Plesej z vítězství!“ [2]) Tu horu

Jsme já a mistr slézali a bdělý
já myslil cestou něco získat tady
teď z jeho hovoru, a proto smělý

Jsem k němu obrátil se: „Dej mi rady,
ten z Romagny stín, co chtěl asi říci
o spolku, o zákazu?“ [3]) „Svojí vady

Zná nejlépe on škodu trestající,
i není divu, když ji nyní kárá,
by aspoň jiným hlas byl varující.

Když mysl vaše o věci se stará,
jež spolčením se rozpadají v díly,
v měch vzdechů více fouká závist stará.

Leč vaše tužby kdyby obrátily
se láskou hnány k nejvyššímu kruhu,
víc bázně v ňadrech byste necítili.

Čím víc, jenž „naše“ dí, je tamo druhů,
tím dobra víc má každý jednotlivý
a tím víc lásky plane v onom luhu.“

„Svých tužeb skojení jsem více chtivý,
já pravil, než kdybych byl mlčel zcela
a větší pochybnost má duše živí.

Jak možná, aby statkem zbohatěla,
jenž rozdělen, část majetníků větší,
než kdyby menší v držení jej měla?“

On: „Zemské věci že jen stíháš řečí,
tvé myšlenky jen za nimi se honí,
tmou pouhou jen se tobě světlo vděčí.

To nekonečné dobro, jež taj cloní
tam nahoře, vždy lásce v náruč spěje,
jak paprsk k světlému se tělu kloní [4]),

Co záře najde v něm, to zas tam leje:
tak láska jak se šíří, v stejné chvíli
též věčné síle její tak se děje.

A čím víc srdcí tam si v náruč pílí,
tím víc tam lásky, tím víc milování,
jak zrcadla druh s druhem lásku sdílí.

Však nemohu-li stišiti tvé plání,
na Beatrici počkej, která zkojí
ti nejen toto, nýbrž každé přání.

Jen hleď, by záhy tam na skráni tvojí,
jak dvě jsou [5]), pět ran bylo odklizeno,
jež pouze bolestí se tobě zhojí."

Chtěl říci jsem: „Mně zadost učiněno!"
v tom octnul jsem se zase v kruhu jiném,
by dívalo se, oku poručeno.

Jak vytržený bych byl jedním kynem,
já vidění [6]) měl náhle, zjev to blahý,
já mnoho lidí viděl v chrámu stinném,

A žena vešla, měla sladké tahy [7])
a děla hlasem matky v roztoužení:
„Proč učinil jsi to nám, synu drahý?

Hle, já s tvým otcem žalném ve úpění
jsme hledali tě" — jak se zamlčela,
vše, co jsem zřel, se v jiný obraz mění.

Zřím jinou ženu [8]), v obličeji měla
slz krůpěje, jež bolest z očí dere,
když zášť na jiné dlouho v srdci vřela.

A děla: „Jsi-li vládcem města, které
kdys bohům bylo sporem svojím jmenem [9]),
zkad všechněch věd se řinou zdroje steré,

Tož pomsti jej, objetí ve plamenném
jenž dceru zničil nám, ó Pisistrate!“
A pán v svých tahů klidu nepromĕnném

Jí klidně pravil: „V zatracení klaté
mám toho vrhnout, jenž nás v lásce chová?
co s tím, jenž klne nám, pak dělat máte?“

Pak vztekem vzňatý dav jsem viděl znova,
jak jinocha kamenovali divě,
a „mučte! mučte!“ zněla jejich slova.

On[10]) před smrtí, která již valem, chtivě
se blížila, se kloniti zdál k zemi,
leč k nebi obracel své oči snivě.

Ku Pánu prosbami on úpěl všemi
v tom boji, by dal vrahům odpuštění,
tož zrakem, před nímž soucit neoněmí.

Když vrátil se můj duch po tomto snění
ke skutečnosti a já chápal zase,
své pravdivé jsem poznal pobloudění[11]).

A vůdce můj, kterému to vše zdá se,
jak ze sna náhle bych se zbudil: „Synu,
co děláš a proč vrávoráš?“ děl v žase.

„Mně zdá se, že tak jdeš již přes hodinu,
zrak zastřený a s nohou, jež se mýlí,
jak opilý, neb kdo jde v spánku stínu.“

„Poslouchat chceš-li, rád ti, otče milý,
vše sdělím, co se zjevilo mi právě
v tom, nohy mé co tak bezuzdné byly.“

A on: „Byť sto škrabošek svojí hlavě
jsi přičinil, přec tvoje nejtajnější
by myšlenky, věř, neušly mé správě.

Co viděl jsi, tvé srdce ukojnejši,
by těm se míru vodám otevřelo,
jež z věčných zdrojů tekou. Ne, jak zdejší

Se ptají lidé, já se ptal, když zřelo
jich oko, jež jest slepé, v světě všemu
když tělo jejich žití odumřelo.

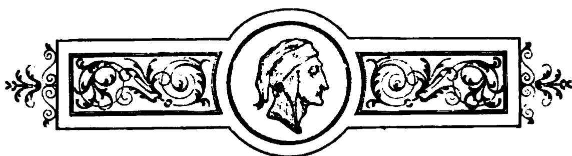
Jen sílu bych vlil dále kroku tvému,
já ptal se, dlužno tak pobádat líné,
by spomohla jich bdělost kroku mdlému."

A drahou naše chůze dál se šine,
a kam jen mohly oči dosáhnouti,
zář západu a jasná vstříc nám kyne.

V tom hustý kouř[12]) nás na další stih pouti,
a tmavý byl jak noc, kam noha vkročí,
tam nemožno mu nikde uniknouti,

Ten zakalil nám čistý vzduch i oči.

ZPĚV ŠESTNÁCTÝ.

Tma pekel a noc světla oloupená,
kdy nebem hvězdná záře nezaplála,
a obloha kdy nejvíc zatažena,

V tak hustý závoj zrak můj sotva jala,
a nepříjemná byla mému citu,
jak tma, v níž krajina zde celá stála.

Zrak otevřít jsem nemoh světla svitu;
tož průvodce můj věrný, cesty znalý,
blíž kroče, rámě dal mi ve soucitu.

Jak slepec za svým vůdcem kráčí v dáli,
by nezabloudil, nenarazil čelem
na věci, jež by snadno smrt mu daly:

Tak já jsem kráčel v hustém vzduchu ztmělém
za vůdcem, jenž děl: „Měj se na pozoru,
bys nevzdálil se příliš v kroku smělém.“

Já slyšel hlasy zníti; lkaly v sboru
ku Beránku, jenž všecky viny snímá,
o soucit, mír a zkojení všech sporů.

„Ó sílo má, jak síla tvá mne mámí,“
já k sobě děl, ucítiv dál se brodě,
že slábne krok můj těmi končinami.

My na nejvyšším stáli jsme již schodě,
že na konci náš další krok se stavil,
jak na pobřeží když přistanou lodě.

Já chvíli sebe nasloucháním bavil,
zda neuslyším cos z nového kruhu [7]),
pak obrácený ku mistru jsem pravil:

„Ó sladký otče, jaký trest v tom luhu,
kde stojíme, rci, vinníky teď hostí,
když noha dlí, řeč dál zni k tvému druhu!“

Pud dobra loudavý, jenž k povinnosti
se kárá zde, a zde se zdvihá veslo,
jímž vládlo se kdys špatně v lhostejnosti.

Leč pozornější v řeč mou by se neslo
tvé naslouchání, obrať ducha ke mně,
by dobré símě v tvoji duši kleslo.

Ni tvůrce ani tvor, on začal jemně,
bez lásky nebyl, víš to, synu milý,
ať duševní, ať té, již rodí země.

Ta přirozená láska se nezmýlí [8]),
ta druhá snadno, špatný-li cíl její,
když příliš mnoho má neb málo síly.

Po cnostech dokud její snahy spějí,
po světských statcích, míru má-li pravou,
zlé chtíče v nás se nikdy nevzbouzejí.

Leč převrácena, nebo nalehavou,
neb liknavou-li ku dobru se stává,
tvor proti tvůrci v půtku vchází dravou.

Tož chápeš teď, že láska nepřestává
být ve vás zdrojem cnosti a všech činů,
jichž úmysl hned zlý trest vyhledává.

Leč od předmětu lásky své že, synu,
odvrátit nemůž' láska svoji vlohu,
je každý jist, že nejde v záště stínu.

Však bytost sotva představit si mohu,
jež bez tvůrce by v sobě pouze dlela,
tím nemožna je též zášť proti bohu!

Tak v dobrý soud-li moje mysl spěla,
vám bližního zlo milovat lze, trojí
pak v bahnu vašem ona cestu měla.

Když soused klesne, ten se těchou kojí,
že přijde k slávě a tak proto přeje
si jeho pád a proti bratru brojí [9]).

O přízeň, čest, moc, slávu ten se chvěje,
když bližní jeho stoupá, že je ztratí,
i bojí se a zdaru jeho kleje [10]).

A jiný mní, že musí pomstou vzpláti
za příkoří, jež musil vytrpěti
a nezdar bližního si proto přáti [11]).

Ta trojí klamná láska ve podsvětí
tam trestá se [12]), buď nyní poučený
o té, jež převrácena k dobru letí.

Po Nejvyšším [13]) jest každý roztoužený,
byť nejasně Ho tušil, mír v něm hledá,
Jej dostihnout je každý rozhorlený.

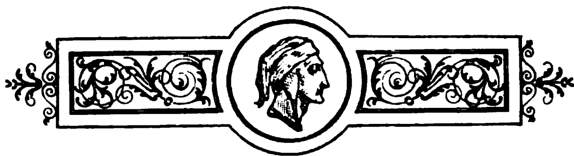
A vaše láska práci-li si nedá
Jej zřít a získat, potom ve litosti
trest slušný pro vás v kruhu tom se zvedá.

Jeť dobro a přec není k blaženosti
a není štěstím, není dobrem ani,
ni plod a kořen, který dobro hostí:

A láska, po něm když se příliš shání,
v třech kruzích příštích nad námi se pyká [14]),
leč trojí dělena jak ve pokání,

To zamlčím, ať samo v zrak tvůj vniká.“

ZPĚV OSMNÁCTÝ.

Když položil cíl svému rozhovoru,
můj mistr vznešený, tu v tklivé přízni
v tvář pohlednul mi, zda v ní není sporu.

Já novou trápen po vědění žízní,
na oko mlčel jsem a pravil v taji,
snad nový dotaz byl by jemu trýzní.

Leč pravý otec poznal, že, co ždají
mé myšlenky, to nedím řečí svojí,
mně k řeči chuť dal, jež mé choutky skájí.

Dím: „Zírání ve světla tvého zdroji
tak oživlo, že jasně beze stínu,
co líčils mi, přede mnou nyní stojí.

Tož, sladký otče, odpusť svému synu
a vysvětli mi ještě onu lásku,
jež zdrojem dobrých jest i špatných činů.“

„Zrak ducha zbystři! děl tu na otázku,
a pochopíš těch slepců poblouděnί [1]),
jenž dávají si pravých vůdců masku.

Duch stvořen k lásky svojí ukojení
se hnout dá tím, co líbí se mu právě,
jak přidruží se k skutku zalíbení[2]);

Váš rozum věcí skutečných pak v hlavě
si tvoří obrazy, jež rozvinuje,
a ducha k nim pak táhne namahavě.

A duch když s představami v souzvuk pluje,
to láska jest, a přírody to dílem,
že záliba vás cele opanuje.

Jak stoupat ku výši jest ohně cílem,
kde nejdél trvá látka jeho celá,
čímž libuje si ve stoupání čilém:

Tak chtěním duše lidská zahořela,
jež duševní jsouc hnutí, neustává,
až drahý předmět obejmout smí zcela[3]).

Tu poznat můžeš, kterak věru tmavá
těch cesta jest, kteří se domýšlejí,
že každá láska dobrá je i pravá.

Být dobrá může vždycky látka její,
však nemusí být každý otisk jasný
tím, vosk že dobrý" [4]). Díky v obličeji

Dím: „Pozornost má a tvůj výklad krásný
mi lásku odhalily, pochybností
však víc v mé duši spor se zvedá hlasný.

Když láska ze zevnějšku k nám se hostí
a v ní jen duše soustředí se cele,
kterou jde cestou, není její cností."

„Co rozum chápe, řeknu tobě směle,
on ke mně na to — druhé poví tobě
Beatrice, toť věc je víry vřelé.

A s látkou nebo bez ní sama v sobě
dlí v každé formě [5]) bytí zvláštní síla,
jen sobě vlastní a svá v každé době.

Ji poznáváme, jak se chopí díla,
že jest, nám praví její působení,
jak, strom že žije, svědčí zeleň milá.

Tak neví člověk, odkud pochopení
v něm prvních pojmů [6]), odkud ona touha
po prvních věcech, jež má od zrození.

Jak včela pud dělati med, tož pouhá
ta náklonnost, ta nezaslouží chvály,
a chybí též, kdo hanou se jí rouhá.

Byť síly druhé na souzvuk v ní hrály,
vám vrozena též cnost, která vám radí [7]),
na prahu svolení ten strážce stálý.

A ona láska k zlu když ve vás řádí
neb k dobru, toho původ je, ta ruku
vám podá a vás ku odměně svádí.

Kdo pronikli až tvorstva do souzvuku,
že volnost vrozena je, pochopili
a zanechali světu mravouku.

A dejme tomu, z nutnosti že síly
by každá láska žárem ve vás vzplála,
jest vaše věc, žár byste ukrotili.

A volnost vůle to jest, kterou zvala
ctnou silou Bice, pomni na to zase,
snad o tom kdyby do řeči se dala —“

V tom luna, která v půlnoc zpozdila se,
nám rozptýlivši hvězdy vzešla celá,
jak v ohni kotel plála v plné kráse.

A proti nebi onou drahou spěla,
kde kouli slunce viděl Říman pláti,
když mezi Sardy a Corsy v pád sjela [8]).

A ctný ten stín, jímž více vychloubati
se Pietola může nad Mantovu [9]),
mé břímě sňal, jak přestal vykládati.

Já, jenž jsem jeho zřetelnému slovu
sluch popřál ve všem nyní ukojený,
jak spitý snem jsem potácel se znovu.

Leč z mátoh těchto záhy vytržený
jsem lidmi byl, jenž za našimi zády
se hnali chvatem na ty skalní stěny [10]).

Jak Aesopa a Ismena [11]) když spády
na březích zřely davy v divém shonu,
když chtěly Theby smířit Baccha rády:

Tak tady kroky mnohých milionů
se pletly, jak jsem zřel, všech duší, vůlí
jenž dobrou a ctnou láskou byli v honu.

A mžikem již své kroky k našim hnuly,
neb rychlým během spěl ten zástup širý;
od prvních dvou jsme s pláčem vyslechnuli:

„Šla rychle Marje do hor plna víry,
by dobyl Ilerdy, přes Marsilii
let Caesar do Španěl“ [12]). — „Jenž nezná míry,

V chvat dejme se, ať láskou, která mijí,
čas neztratíme, křičeli tak davem,
ať snahou dobra milost se rozvijí!“

„Ó lide! v kterém v ruchu plápolavém
teď horlivost netečnost všecku stírá,
a liknavost, pro niž se káte právem,

Ten žijící zde — nelhu, buď mi víra! —
chce vzhůru jít až slunce znova svitne,
nuž rcete, kde se vchod zde otevírá.“

S rtů vůdce sotva toto slovo slítne,
dí jeden z duchů: „S námi bez ustání
když půjdete, vstříc otvor hned vám kmitne.

Tak v stálý pochod my jsme touhou hnáni,
že nelze prodlít, odpusť, nedej jmena
nezpůsobu našemu pospíchání.

Ve Veroně já u svatého Zena
byl opat, Rudovous byl dobrým králem,
nad jeho vládou posud Milán stená.

A jednou nohou v hrobě již je málem
ten, který pro ten klášter v pláči vřelém,
že vládnul tam, se bude trápit žalem [13]).

Neb syna svého, jenž jest bídák tělem
a horší duchem a narozen špatně,
tam opatem zval ve zbujnictví smělém.“

Zda mluvil dál, neb zmlk, já nevím; chvatně
se kolem hnal a cesty kus byl dále,
to utkvělo mi v hlavě. Ten, jenž statně

Po boku při všem byl mi neustále,
děl: „Obrať se a viz, jak lenivosti
dvou těchto lání ku špatné jest chvále“ [14]).

Za všemi křičeli tak v horlivosti:
„Lid vymřít musel, který přešel moře,
než Jordánu břeh jeho děti hostí.

A onen, který nechtěl snášet hoře
až do konce s Anchisa synem, zhynul,
sám beze slávy budoucnost si tvoře!“ —

Když jejich pochod v dálku se již šinul,
že nemoh jsem víc rozeznati stíny,
myšlénka ve mně vznikla, a z té vinul

Se různých příval, jiný a zas jiný,
až těkal duch můj sem tam ve bloudění,
a něhou víčka zavřel jsem a líný

Proud myšlení mně zvolna přešel v snění.

„Já Marco [2]) slul jsem z Lombardského rodu,
svět znal jsem a cnost pěstil nejvíc v žití,
po které mířit nese teď jen škodu.

Jdeš pravou cestou, chceš-li vystoupiti.“
Tak děl a připojil: „Já tebe žádám,
až dojdeš tam, se za mne přimluviti.“

A já: „Zde svoji přísahu ti skládám,
že učiním, co chceš, leč pochybností,
než rozluští se tady, v mdlobu padám.

Dřív prostá, nyní tvojí výmluvností
jen roste, neb mi zřejmý důkaz dává,
že, všady, co jsem slyšel, pravdu hostí.

Svět cnosti zbaven, jak zní tvoje zpráva,
jest na všech stranách, pouze zloba lítá,
kam pohledneš jen, bujet neustává.

Leč prosím, kéž z tvé řeči zkázy svítá
mně příčina, ať mohu jiným říci,
ten na vrub nebi [3]) ji, ten zemi čítá.“

Vzdech hlubý v hlasné „ach“ se stupňující
on vydal a pak na to pravil: „Druhu,
svět slepý jest, ty z něho putující;

Vy žijící pak všecku tíž svých dluhů
jen nebi za hřích kladete, jak spěti
by muselo vše podle jeho kruhu.

Byť bylo tak, svobodné vůle vznětí
je ztraceno; pak spravedlivo není,
že dobru ples, msta zlému ve zápětí.

ě,

ě.

sti,
"

ı,

á.

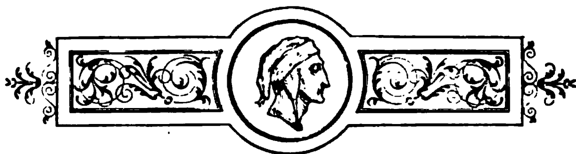
snění.

a
lem
ála!"

lem [5]).

té.

u se blíží
a sladkým,
níží.

ZPĚV DEVATENÁCTÝ.

V té hodině, kdy nemůže žár denní,
jsa zemí neb Saturnem schlazen, více
chlad luny zahřát[1]) a kdy v roztoužení

Ku vzchodu geomanti[2]) zírajíce
zří „velké štěstí“ před svítáním pláti,
na cestách od nichž noc odvrací líce:

Já v snění koktavou zřel ženu[3]) státi
a šilhavou, noh křivých, chromých hnátů,
ve tváři bledou, strach se podívati!

Já na ni zřel a jako v slunce zlatu
nám zimou stuhlým vrací se zdroj síly,
tak její jazyk mým pohledem v chvatu

Se rozvázal, i zvedla se za chvíli
a zbarvila tvář znetvořenou v svěží,
jak přát jen můž' si lásky pohled milý.

A volný jazyk její jak chce běží,
a zpívat začla dojemně a snivě,
že odvrátit sluch doved bych jen stěží.

— „Já sladká Sirena jsem, pěla tklivě,
jež plavce v širém moři k sobě láká,
a kdo mne slyší, poslouchá mne chtivě.

Mnou Odyssea cesta křivolaká
se pomátla, blah na vždy se mnou jesti,
kdo upoutat se dá mou písní ptáka.“

A neumlkla již, tu k mému štěstí
se rychle panna objevila svatá [4]),
jež onu chtěla zahanbit a splésti.

„Ó Virgile! tak lkala hněvem vzňata,
kdo je ta žena?“ a on bez prodlení
zrak na tu svatou upřený blíž chvátá.

A tato druhou chytla, v okamžení,
šat strhnouc její břich mi ukázala,
ten smrděl tak, že puch mé přerval snění.

Zrak odvrátil jsem. „Třikrát zavolala
tě ústa má, vstaň! Virgil pravil, kolem
hleď, kdeby brána před námi již stála!“

Já zvedl se, den rozléval se dolem
a všemi kruhy této hory svaté;
za sebou slunce, šli jsme dál tím polem [5]).

Já kráčel za ním dumou čelo jaté,
jak myšlénky kdo nésti musí tíži,
své tělo v půl oblouku mostu vzpjaté.

V tom slyšel jsem: „Zde ku vchodu se blíží
vám kroky!“ hlasem jemným tak a sladkým,
jenž zřídka v žití ve sluch se nám níží.

A křídlem jako labuť bílým, hladkým,
ten, který mluvil, označoval dráhu
skal tvrdých průsmykem, pak letem krátkým

Vzpjav křídla ovíval nás na tom prahu:
„Jak šťastni jsou, děl, kteří v smutku lkají,
ten smutek bude jejich duším k blahu!“ [6])

„Proč zraky tvé se k zemi upírají,
co máš?“ můj vůdce s vážnou začal lící,
jak od anděla výš jdem po skal kraji.

„Že nohou kráčím tak se zdrahající,
jest novým viděním, jež ve mně vstává,
že nelze mi se myšlénky naň zříci.“

„Zřels onu babu, pravila má hlava,
pro kterou nad námi se slzy roní [7]),
zřels od ní jak se člověk odpoutává.

Měj dosti! Ať tvá pata v půdu zvoní
a oči tvé se pouze ku vnadidlu [8]),
jež vodí věčný král v sfér kruhu, kloní!“

Jak sokol, nejdřív na své spáry k bidlu
jenž dívá se, pak na hlas sokolníka
se vzpne, že tamo láká jej pud k jídlu:

Já učinil a noha má se smýká,
kde rozpoltěná skála průchod přeje,
tak daleko, až nový kruh kde vzniká.

Nad pátým kruhem co se krok můj chvěje,
lid na zemi zřím, kterak v pláči leží
a řadou tváře své do země reje.

„Lne k prachu duše má“ [9]), vzdech z úst jim běží,
leč hluboký tak, temný, utajený,
že zachytiti sluch jej mohl stěží.

„Ó národe ty boha vyvolený,
kterému naděj, spravedlnost krátí
muk tíže, kady skrze skal těch stěny

Výš máme jít?“ — „Když ležením se káti
zde nemusíte a jen chcete k cíli,
tož hleďte vždycky na pravo se bráti.“

Na básníka otázku v krátké chvíli
ta zněla odpověď, já právem hádal,
že jiný smysl řeči jeho kryly.

A zrakem pána svého, než se nadál,
jsem prosil už; hned vlídně on mi kynul
a svolil k tomu, oč jsem vroucně žádal.

Jsa pánem vůle své krok blíž jsem šinul
a nad tím stanul, který rozmlouvaje
svou řečí k sobě pozornost mou vinul.

„Ó duchu, děl jsem, v němž to [10]) v slzách zraje,
bez čehož k bohu návrat možný není,
mně k vůli touhu stiš, jež mocně plaje.

Kdo byl jsi, rci, pak dej mi vysvětlení,
proč zády vzhůru ležíte, snad přání
tam, odkud jdu, tí podám vyplnění.“

On: „Patřit vzhůru proč nám nebe brání,
ti řeknu, věz však, než tvé skojím žáry,
k nástupci Petra tvoje řeč se sklání [11]).

Jeť mezi Siestri a Chiavari
dol pěkný, jímž se řeka k moři vine,
z kterého titul svůj má rod náš starý[12]).

Já cítil dřív než jeden měsíc mine[13]),
jak velký plášť je těžký, čistý je-li,
že pískem proti němu břímě jiné.

Ku Pánu pozdě oči moje zřely,
až pastýřem pak když jsem stal se v Římě,
já poznal, kterak lží jest život celý,

Jak tíží srdce světských věcí břímě;
tu láskou k těmto teprve jsem vzplanul,
když oněch světských dostih' jsem již týmě.

Až dotud v hříchu před bohem jsem stanul,
a lakotě propadla duše ledná,
jak zříš, trest těžký proto na mne skanul.

Ten trest o lakotě zde nejlíp jedná,
viz duše, jak se tady v bolu chvějí,
věř, muka žádná zde tak není bědná.

Když oči naše výš se nevznášejí,
ku světským jsouce statkům obráceny,
zde spravedností v zem se uklánějí.

A lakotou že v nás jsou udušeny
vše pudy k dobru a tím dobré činy,
zde spravedlnost nás drží ujařmeny.

Na rukou, nohou spjati, bědné stíny,
dle vůle Pána, jak se zlíbí jemu,
bez hnutí ležíme zde za své viny.“

Já poklekl a mluviti chtěl k němu,
leč jak jsem začal, sluchem pozoroval,
jak uctívám jej, a hned pravil: „K čemu

Bys přede mnou se takto pokořoval?“
Já: „Otče, káže tak důstojnost tvoje,
že nečiním tak, já si předhazoval.“

„Vstaň, bratře můj, a se mnou mluv jen stoje,
on odvětil, jsem jak ty sluha Pána [14]),
ó neklam se, jak jiných jest moc moje.

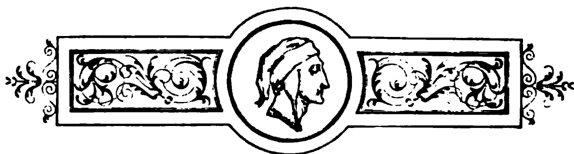
Zvěst evangelia zda pojímána,
kde „neque nubent“ [15]) čte se, tebou byla,
pak pochopíš mou řeč. Však užij rána,

A dále jdi, by dél se prodloužila
tvá přítomnost, já nechci; kazít ona,
by pláčem spása má se urychlila.

Neť Alagii mám, ta bezúhonná
a dobrá byla, v zmar-li od té doby
ji nestrh dům náš, který zlem tak stoná.

Tu pouze nechal jsem tam v světě zloby“ [16]).

ZPĚV DVACÁTÝ.

Zle proti lepší vůli válčí vůle,
  tož k vůli němu ale proti sobě
jsem z vody vytáh houbu sytou z půle.

Já hnul se, vůdce za mnou nohy obě
klad v dráhu volnou podél skal, jak valy
se kráčí podél cimbuří. Ten v mdlobě

Lid, jemuž po kapkách jdou z očí žaly
pro zlo, jež nyní schvátilo svět celý,
se z oné příliš blíží kraji skály.

Ty stará vlčice[1])! kéž kletby smělý
tě stihne hlas, nad všecku zvěř ty chtivá,
bezdný tvůj hlad jest, nestišený, vřelý!

Ó nebe, jehož kruhům mysl snivá
vždy změnu světských věcí připisuje,
kdy přijde ten[2]), před nímž ta prchne lživá!

Náš sporý krok se zvolna pohybuje,
já na stíny zřím tomto na obvodu,
jich pláč a kvil v mé ucho zaletuje.

Tu „Sladká Marie“ na skalném schodu
před námi ženský hlas vzdych usedavě,
jak ženy kvílívají při porodu.

„A chudá byla's,“ hlas dál mluvil lkavě,
„jak vidět na chlívě, kde břímě svaté
jsi složila dřív zvyklé nebes slávě“ [3]).

„Ctný Fabricie [4])!“ zase v to se mate,
„cnost s chudobou ti vítanější byla
než s hříchem jmění velké, přebohaté.“

Mně slova tato tak se zalíbila,
že tiše dál jsem šel, bych o tom duchu
víc dozvěděl se, z jehož úst se lila.

O štědrosti zvěst zněla mému sluchu,
jíž Mikoláš ved dívky v cestu cnosti,
když bída jejich došla k jeho uchu [5]).

„Ó duše, která s takou výmluvností
zde hlásáš dobro, kdo jsi, a proč chválu
ctnou obnovuješ s takou horlivostí?

Tvé vyznání, věř, nebude ti k žalu,
až vrátím se, bych krátkou cestu žití
tam dokonal, jež chvátá k cíli v cvalu.“

„Ne pro pomoc chci tobě povědíti,
již čekám, ale před smrtí že tvojí
tak velká milost boží v tobě svítí!

Jsem zlého stromu kořen, v stínu stojí
vše křesťanství mnou a jen zřídka bráti
se zdravé ovoce můž' s větve mojí.

Byť mohly Douai, Gent, Lille, Brügge vstáti,
což strestaly by ten strom zažehnaný!
Jenž soudíš vše, ó rač to udělati!

Na zemi Hugo Capet nazývaný,
jsem otec Filipa a Ludvíka, jímž zase
v moc vlády otěže do rukou dány.

Řezníka Pařížského syn v tom čase,
když vymřel králů rod [6]), slyš tyto zvěsti,
z nichž poslední vzal šedivý šat na se,

Já vlády otěž tak jsem cítil v pěsti
a výboji jsem nabyl tolik slávy,
a mnoho přátel bylo k mému štěstí,

Že brzy dotkla syna mého [7]) hlavy
se ovdovělá koruna, s ním králů
pak oněch pomazaných začly davy.

Než velké věno z kraje Provençalů [8])
stud všecken mojí čisté krvi vzalo,
zla prost, jen sporou zasloužil jsem chválu.

Však lží a násilím teď započalo
se loupit; Normandii za pokání
a Ponthier a Gascogne k tomu bralo.

I přišel Karel do Vlach za pokání,
tu zabil Konradina, Aquinského
pak poslal do nebe — též za pokání [9]).

Čas krátký, vidím, Karla Francouzského [10])
jiného přivede, abyste zřeli
a lépe jej poznali i lid jeho.

Bez zbraně přijde divoký a smělý,
jen Jidáše hrot [11]) v pěsti, jímž tak vládne,
že Florencii protkne jím břich celý.

Jen hřích a hanba, ale země žádné,
to jeho věno! čím je méně cení,
tím těžší pro něho a více pádné.

Jak z lodě stoupá třetí, vidím v snění,
svou dceru prodává, ó smlouva podlá!
jak lupiči když otrokyně mění [12]).

Ó lakoto! co mohla víc tvá modla
nám učinit? že tak jsi můj rod jala,
že sotva o sebe se starat hodlá?

By vina minulá i příští zdála
se menší, lilji v Alagnu zřím táhnout [13]),
by Krista v jeho nástupci tam jala.

Zřím podruhé jej v smíchu žízní práhnout,
zřím žluč a ocet, zřím, jak lotři živí
se strojí zas na život jeho sáhnout.

Nového Piláta [14]) zřím, krvechtivý
jenž nenasytný svojí vjíždí lodí
bez dekretu v chrám [15]), jako lupič divý.

Ó Pane můj! kdy chvíle ta se zrodí,
bych pomstou osvěžil se, která skryta
tvůj zjemní hněv a církev osvobodí!

O Ducha nevěstě [16]) řeč, která kmitá
tvým lkáním, jímž jsi obrátil se ke mně
o vysvětlení mnohé? věř, že skýtá

To jméno, jediný náš pláč, vždy jemně
nám útěchu, den dokud trvá, v notu
pak přejdem jinou[17]), noc když vstane temně.

Nám Pygmalion[18]), který pro lakotu
se lupičem stal, zrádcem a v tom hříchu
pro zlato přátel svých sáh po životu,

Nám v mysli tane Midas v nočním tichu;
my přemítáme jeho žravé přání,
jak v strast jej vrhlo a všem věkům k smíchu.

Ku Achamu[19]) jde naše vzpomínání,
jenž ukrad kořist, začež trestá v bolu
jej Josue i tady v hněvu vzplání.

Safiru[20]) s chotěm káráme pak spolu,
a chválíme rány Heliodora[21]),
co v hanbě krouží stále po vrcholu.

Polymnestor, jenž zabil Polydora[22]),
a naposledy křičíme též: Crasse[23]),
jak chutná tobě zlatá krmě sporá?

Tak v hlučném a zas tichém díme hlase,
dle citu svého, jímž hlas náš se mění,
teď větším krokem a teď menším zase.

Tož naše heslo, povzdechnutí denní,
z mých pouze nešlo úst, jak se ti zdálo,
ač nikoho, kdo mluvil by, zde není.“

Již naše putování dál se bralo,
co nejvíc užít volné cesty v snaze,
co síle naší ujíti se dalo.

Když cítil jsem, jak prudkém ve náraze
se chvěla hora [24]), mráz na mne se řítil,
jak šel bych na popravu; věru, snáze

Kdys Delos [25]) těžké otřesení cítil,
než hnízdo Latona v něm sobě zděla,
když porod očí nebeských ji chytil.

Pak voláním z všech stran se hora chvěla,
že mistr přistoup řka mi s klidnou lící:
„Nač strach? vždyť vede tě má ruka bdělá.“

„Gloria in excelsis Deo“ všicci
tu zpívali, jak mohlo ucho moje
od bližších zlovit křik ten jásající.

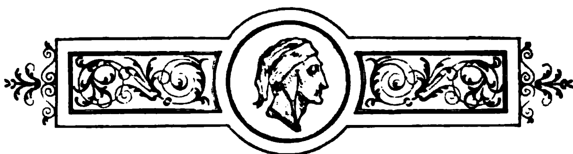
My v pochybnosti naslouchali v stoje
jak pastýři [26]), jenž první uslyšeli
ten zpěv, než přestal s chvěním; nohy svoje

Ku pouti svaté dál jsme obraceli,
a na stíny, jenž začli pláč svůj starý,
po zemi kolem jsme se rozhlíželi.

Tak touhy po vědění silné žáry
s mou nevědomostí boj nezačaly,
— můj duch vzpomínkou je-li posud jarý, —

Jak tenkrát v mojí mysli plápolaly;
já váhal ptáti se pro samé spěchy
a světlem nemoh být mně rozum malý.

I šel jsem plachý, snivý, bez útěchy.

ZPĚV DVACÁTÝ PRVNÍ.

Tak žízeň vrozená mne uchvátila,
jež neskojí se leda onou vodou,
již Samaritánka si vyprosila [1]).

Leč k spěchu pobádaný u těch schodou,
jich lituje za vůdcem šel jsem plaše,
ač trest s jich vinou zdál se mi být shodou.

Tu zrovna jak jest psáno u Lukáše [2]),
když Kristus dvoum se zjevil cestujícím
po z mrtvých vstání, tak hle kroky naše

Stín jakýs stíhal, který ku ležícím
zde obracel se, nebyl zřen však námi
než promluvil, až když pak volajícím

Děl hlasem: „Bratři, pokoj boha s vámi!“
Hned obrátili jsme se; v pozdrav jemu
též odpověděl Virgil úklonami.

A začal řeč: „Ku blaženému sněmu
ať provodí tě soudný výrok boha,
jenž k vyhnanství mne určil pověčnému.“

„Jak, odvětil, co rychle naše noha
vpřed spěla, jste-li stíny zavržené,
čí až k těm schodům dovedla vás vloha?“

A učitel můj: „Viz, jak označené
zde toho čelo, Anděl na něm píše,
on přijíti má mezi oblažené.

Leč ta, jež v noci, ve dne přede tiše [3]),
mu života nit ještě nevypředla,
již navinuje Klotho, dokud dýše.

Tu jeho duši neschopné, by zvedla
— ač tvá jak má je sestra — křídla k letu,
jíž nemožno jak nám, by vše tu zhledla.

Já z šíré sluje pekla vrácen světu,
mám vůdcem být, a tím též budu dále,
jak vědomost má [4]) stačí; za odvetu

Rci, proč se hora chvěla nenadále,
proč až ku vlhké [5]) její patě vběhly
ty nářky, volání to neustálé?!“

Ta otázka hned jak nit v ucho jehly
v mé přání vběhla, naděj kmitla spoře,
jí moje žáry menší silou šlehly.

On započal: „Zde celém na obzoře
nic bez pořádku nemůže se díti
a proti zvykům, jež jsou na té hoře,

Nic nemůž’ se v těch místech proměniti,
a co jen z nebe tam se vrací zpátky,
nic jiného zde nemůž’ působiti.

Ni sníh, ni kroupy, ani deště zmatky,
ni mráz, ni rosa víc zde nepadají,
kde trojích schodů [6]) zřel jsi stupeň krátký.

Ni husté, ani řídké nezvedají
se mraky, dítě deště tady není
to těkavé [7]), ni blesk není v tom kraji.

Kde Petra nástupce má na kameni
své nohy [8]), suchý kouř se nepovznese
nad stupně tři, o nichž mé znělo pění.

Tam dole víc neb míň se země třese,
leč tím, že vítr, nevím jak, skryt v zemi,
zde půda tato nikdy nepohne se.

Jen očištěna je-li duše, lemy
skal chvějí se, když k nebi výše spěje,
jsouc provázena s plesem hlasy těmi.

Jen vůlí svou se duše čistá skvěje,
ta duši svobodnou tak zcela schvátí,
že radostně svůj stav si změnit přeje.

Prv chce tak duše, touhu však jí krátí
z muk radost, jež jest bohem stanovena,
jak dříve z hříchu, proč se musí káti.

Má duše více v mukách ujařmena
než pět set roků [9]), teprv nyní vůlí
po lepším bytu byla uchvácena.

Též cítil jsi, jak skály se tu hnuly
a chvalozpěvy kolem zbožných duchů,
jak výš ji Pán zved, zde se rozlehnuly.“

Tak děl; čím víc rty plály v žízni, v suchu,
tím líp nám chutná plný doušek píti,
říc nelze mi, jak vyplnil mou tuchu.

A moudrý vůdce: „Zřím teď, v jaké síti
se chvíte, jak lze z ní se vytáhnouti,
proč chvění to, proč duch váš radost cítí.

Leč v taj, kdo ty jsi, přej mi nahlednouti
a proč zde ležels dlouho věky celé,
z tvých slov kéž možno mi to uhodnouti!“

„V ten čas, kdy dobrý Titus [10]) pomstil směle
s pomocí boha ony těžké rány,
z nichž krev, již zradil Jidáš, tekla vřele,

Já žil,“ stín odpověděl otázaný,
„tím jmenem sahajícím v šero času,
ne vírou otevřel jsem slávy brány.

Tak velká byla sladkost mého hlasu,
že z Tolosy [11]) Řím přivábil mne k sobě
a třikrát myrtou ctil mých písní krásu.

Mne Statiem zvou dosud v každé době,
já Theby pěl i Achilla [12]), leč zmarem
jsem s druhou tíží klesl v smrti mdlobě.

Můj duch v žár zanícen byl božským žárem
těch jisker svatých, jež mne zahřívaly,
zkad pěvců sta již vzplálo věčným jarem.

Já myslím Aeneidu, z které ssály
mé verše sílu, tuto kojnou moji,
bez které nevážil bych kvintlík malý.

A moci za Virgila žíti, svoji
zde muku prodloužil bych o rok celý,
přes vyšší soud, jenž vyhnanství mé strojí.

V tom oči Virgilovy na mně tkvěly,
a mlčky mým rtům „Mlčet“ poručily,
leč všecko nemůž’ vůle pokyn smělý.

Neb smích i pláč vždy za dojmy hned pílí,
z nichž povstaly buď rychlej aneb méně,
kdo upřímný, spíš za nimi se chýlí.

Jak ten, kdo mrká, já se utajeně
naň usmál, umlk stín, a v oko, duše,
kde nejvíc trůní, zřel mi neprodleně.

„Když cíle dostihnout chceš, k němuž v tuše
krok obracíš, tož rci mi, přes tvé líce
proč přeletěl blesk smíchu tvou řeč ruše?“

Jat z dvou stran pochyb pad jsem do směsice,
ten kázal mlčet, a ten k řeči zase
mne zapřísahal. Vzdych jsem. „Mluvit více

Se neboj,“ děl on krátkém po zápase,
„tož mluv a zjev mu všecko bez váhání,
vše, po čem horlivě on vyptává se.“

„Ó starý duchu! k němuž se již sklání
má řeč, ty divíš se, však věř, div větší
tě schvátí, než mé bylo usmívání.

Jenž výš mne vede, pochyby mé léčí,
jest onen Virgil, z něhož tvoje síla,
pět o lidech i bozích sladkou řečí.

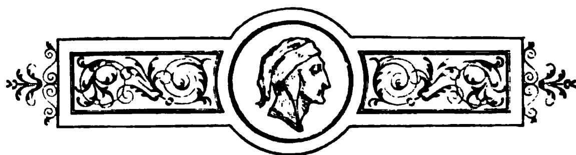
Však mníš-li, jiná příčina že byla,
když usmál jsem se, zbav se bludu zlého,
jen slova tvoje, věř, to zavinila.“

Již sklonil se a nohy vůdce mého
chtěl obejmout: „Nech, bratře, v stínů roji
stín sám, stín vidíš!“ Z pokoření svého

On zvedaje se: „Míru lásky mojí
zříš takto aspoň, jíž plám v ohni vřelém,
že nicotu tvou zapomněv i svoji

Se stíny zacházím jak s pevným tělem.“

ZPĚV DVACÁTÝ DRUHÝ.

Za námi Anděl zůstal, ve průvodu
jenž v šestý kruh nás vedl na tu horu,
a jedno P mi smyl u jeho schodů.

A Spravednosti lační v jednom sboru
„Beati“ pěli a jich hlasy zněly
až k „žíznům“, kde pak zmlkly. Beze sporů

Já lehčí zde se cítil, rychlej spěly
mé kroky tak, že snadno, bez těžkosti
s rychlými duchy krok týž udržely.

Děl Virgil: „Láska zanícená cností
zas jinou lásku ušlechtilou vznítí,
jak její žár je zjevný, tak co hostí

Tam předpeklí (kde souzeno mi dlíti)
Juvenala, z úst jeho známo je mi,
ctná přízeň jaká ke mně v tobě svítí [1]).

A cítím lásku k tobě mezi všemi,
co znal jsem jich, tu největší, že krátká
mi nyní bude cesta schody těmi.

Však zjev mi, buďtež slova tvoje sladká
ku příteli, když uzdu pustím příliš
své odvaze, mluv jako k druhu zkrátka,

Jak lakota, pro kterou tady kvílíš,
při moudrosti tvé mohla najít dráhy
v tvé srdce, teď že tresty její sdílíš?"

Nad tím se usmál Statius, však záhy
dal za odpověď: „Velké lásky tvojí
mně každé tvoje slovo důkaz blahý.

Jsou v skutku mnohé věci, jež jsou zdroji
sta pochybností klamných, nebo skryté
jsou pravé příčiny. Tak v mysli svojí

Tys hádal, mním dle otázky tvé hbité,
že v tomto nyní když prodlévám kruhu,
mé srdce lakotou kdys bylo spité.

Nuž tedy věz, až příliš, milý druhu,
já lakoty byl vzdálen [2]), proto strávil
jsem tisíc měsíců již v tomto luhu.

A snahu svou kdybych byl nenapravil,
na místě, kde jsi, duše hněvem jata,
ku lidstvu tuto svoji kletbu pravil:

Kam nenasytná, kletá touha zlata,
kam strhnout může všecky lidské snahy! [3]),
tož skály válela by hruď má vzňata.

Že příliš rozpínati křídla záhy,
já poznal, může ruka k rozdávání,
čím vznikl ve mně litosti cit blahý.

Jak mnozí stenají tam ostříháni,
že litost nevzbudili pro tu vinu
ni v životě ni při svém umírání.

Věz tedy: Každá vina lidských synů,
jež protivou jest hříchu nějakého,
zde žalné dřevo své s ním chystá k zhynu.

Tož jestli v davu lidu lakotného
jsem lkal, bych očistil se z hříchů lidských,
jen z protivy to bylo hříchu mého."

„Když pěl jsi boje zbraní gigantických
a Jokasty když pěl jsi smutek dvojí" [4])
— děl k němu básník písní bukolických [5]) —

„Jak s tebou Klio [5]) bila v strunu tvoji,
mně zdá se k víře neobrátils tváře,
bez níž i dobrý v soudu neobstojí?

Rci, jaké svíčky, jakých slunci záře
ti zaplašila tmy, že plachty svoje
obrátils ihned člunem za rybáře?" [6])

On odvětil: „Ty první dals ze zdroje
mně Parnassu pít, ved's mne v jeho sluje,
a k bohu blíž mne vedly kroky tvoje.

Tys činil, jak kdo nazad naklońuje
svou lampu, z které sám on nemá zisku,
leč cestu jdoucím za ním osvěcuje.

Tak kde jsi děl: Věk obnoví se, v trysku
se vrátí Spravedlnost a věk zlatý,
rod nový s nebe na zem sejde v blízku! [7])

Tak ve mně tebou křesťan-básník vzňatý,
leč lépe, co ti kreslím, aby zřely
tvé oči, vztáhnu ruku k malbě. — Jatý

A těhotný byl pravdou již svět celý,
a pravou víru, která s nebe plála,
již apoštolé věčné říše seli.

Tu slova básně tvé tak v souzvuk hrála
se svatou řečí nových kazatelů,
že návštěva jich zvykem se mi stala.

Ctný život těchto svatých učitelů
tak dojal mne, že císař [8]) když je stíhal,
jsem slzy svoje přidal jejich želu.

Jak prospět jim já ustavičně číhal,
tam přivedli to mravové jich přísní,
nad každou sektu že jsem mysl zdvihal.

K Theb řekám než jsem Řeky doved s písní [9]),
já svatou vodu vlít dal na svou hlavu,
leč křesťan žil jsem skryt a v strachu tísni.

Co pohan já se dlouho jevil davu,
ta vlažnost má se v čtvrtém kruhu pyká,
víc nežli čtyři věky v líných bravu.

Leč co jsi ty mně nazvedl tíž víka,
jež tolik blaha krylo v tomto luhu,
dej cestou zprávu, zač ti buď má díka!

Co o Terenci víš snad, starém druhu,
kde Plautus, Caecilius[10]) bydlí s Varrem,
jsou zatraceni? V jakém pekel kruhu?"

„Já s Persiem a s mnohých ještě párem,
on odvětil, u kmeta Řeků[11]) dlíme,
jejž Musy nad jiné svým nadchly žárem.

V tmě kruhu prvního tam všichni sníme
o hoře[12]), na níž naše kojné bydlí,
jak přátelé tam vespol hovoříme.

Tam Simonides s Euripidem sídlí,
pak Antifon i Agathon a síla
těch Řeků, laur jenž na svém čele shlídli[13]).

Z tvých Antigone a s ní Deifila
dlí pohromadě, s nimi pak Argia,
pak Ismena tak smutná jak vždy byla [14]).

Jež ukázala kdysi zdroj Langia[15]),
tam Thetis bydlí s Teiresia dcerou,
tam se sestrami svými Deidamia" [16]).

Již zmlkli básníci a dálkou šerou
se rozhlíželi pozorně v té chvíli.
Teď plání bez schodů a skal se berou.

Dne čtyry služky zpět již ustoupily
a pátá stojí u souhvězdí voje,
a její žhavý hrot již k výši chýlí[17]).

„My musíme, děl vůdce, kroky svoje
i pravé rámě obrátit víc k lemu,
jak děláme, kol hory." Rady zdroje

Zde tryskly ze zvyku nám, tedy k němu
jsme statečně se hnuli, zvlášť co ona
ctná duše nám v tom přisvědčila všemu.

Šli napřed, za nimi já v dumách tona,
jich slyše řeč, kterou z umění mého
tak mnohá spadla tajuplná clona.

Však cílem rozhovoru kouzelného
byl náhle strom, stál v středu cesty naší
pln ovoce, svou vůní líbezného.

Jak sosna výše úžeji se vznáší
od větve k větvi, opáčně zde bylo,
což od slezení jeho lidi plaší.

Kde cesty konec byl, tam skálu rylo
vln čistých zřídlo v sladkém zašumění,
a dolů přes listí se valem lilo.

Jak pěvci k stromu přišli, v okamžení
hlas zazněl z jeho listů husté směsi:
„Plod tento jíst vám dovoleno není!“ —

„Víc Marje myslila na svatby plesy
a hostitele čest než žízeň svoji,
a ústa za vás prosící. Nad tesy

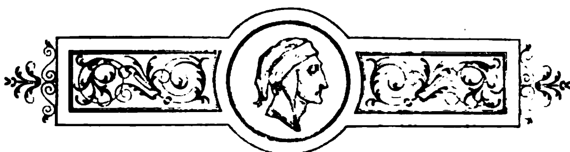
Římankám byla voda ku nápoji,
a Daniel že krmí pohrdával,
ten ku moudrosti pravé pronik zdroji.

Věk první, ze zlata jenž jméno brával,
i duběnky činíval chutny hladem
a v nektar každý pramen předělával,

A Janu, jenž na poušti let žil řadem,
med s kobylkami stačil, jeho sláva
tím vynikla nad ostatních všech stádem,

Jak toho zvěst vám nový zákon dává“ [18]).

ZPĚV DVACÁTÝ TŘETÍ.

Co svěží listí zrak můj pronikavý
tak pronikal, jak dělati má v zvyku,
kdo s ptáků chytáním svůj život tráví,

Jenž víc než otec byl mi, pravil v mžiku:
„Pojď synu! čas, jenž uložený k pouti,
nám dlužno strávit v lepších cností cviku.“

Já spěchal zrak i krok svůj pozvednouti
za mudrci, jenž spolu hovořili,
můj krok moh lehce za nimi se hnouti.

V tom hlas, slyš, v jednom zpívá a zas kvílí,
„Mé rty ó Pane“ [1]) tak tklivými zvuky,
že ples i bolest srdce mé s ním sdílí.

„Ó sladký otče, jakých duchů pluky
to lkají?“ děl jsem. Pravil: „To jsou stíny,
jdou rozvázat své uzly a své muky.“

A jako cestou poutníci když jiný
tlum putujících najdou, na ně plaší
se ohlednou, však dál krok nutí líný:

Tak rychlým během stíhal zde pouť naši
dav zbožných duší, v chvatu mih se kolem,
zřel mlčky na nás, v očích jejich straší

Tma z hlubých děr, a tvář rozryta bolem
tak bledá a tak zhublá, že jich kosti
trčely kůží v obličeji holém.

Tak nezmořen byl hladu ukrutností
na kostru Erisichthon[2]) v oné době,
kdy nejvíc bál se jeho divokosti.

A v myšlenkách já toto pravil k sobě:
Tak Jerusalemští as vyhlíželi
když Marje syna snědla v hladu mdlobě.

Jak bez kamenů prsteny tak zely
jim důlky oční, a kdo v lidské tváři
čtou „omo", zde by M až příliš zřeli[3]).

Kdo uvěřit by moh, že touhou daří
tak nesmírnou je vůně této vody
a vůně jablek? V duši mé se sváří

Mé myšlenky, nemohou dojít shody,
proč zhublé tak jsou s šupinatou kůží
ty ubožáků odsouzené rody?

Tu náhle vstane jeden stín, se vzmuží,
z děr hlavy upře na mne zrak a křičí:
„Ach jaká milost ke mně se to druží!"

Já nepoznal bych jeho tahy, líčí
však jeho hlas, co v jeho obličeji
trest těžký jemu pustoší a ničí.

Tou jiskrou opět vzplály zřetelněji
mé vzpomínky na znetvořené tahy,
zřím oči Foresa [4]) jak na mně tkvějí.

„Kéž hnusný svrab můj nezleká tě záhy,
jenž moji kůži suchým strupem bělí,
ni bez masa že kostroun jsem tu nahý,

By tvoje rety pravdy zvěst mi děly,
kdo tys a duše, s nimiž krok tvůj kráčí,
kéž hovor tvůj to všecko se mnou sdělí!“

„Tvou tvář pro mrtvou truchlil jsem již v pláči,
já odvětil, když zřím tak zohavenou,
to neméně mi k naříkání stačí.

Mou k řeči nenuť duši udivenou,
mluv ty, kdo svlíká vás jak stromy zima,
jak mluvit, když mám mysl přeplněnou?“

I pravil: „Poslyš, radou věčnou dřímá
za námi v stromu, v zřídlu síla divá,
jež týrá mne a divuplně jímá.

A celý zástup, jenž tu v pláči zpívá,
ten v hladu, v žízni hledá posvěcení,
neb hltavost dřív týrala jej chtivá.

Jde z jablek, z vody, jež se tamo pění
a listy kropí, vůně lahodící,
jež v nás vše v jídla a chuť pití mění [5]).

Ten trest se obnovuje těkající,
jak noha znova obvodem tím chodí,
já pravím trest a měl bych rozkoš říci.

Neb ku stromu nás vůle stejná vodí,
jíž Kristus s plesem zvolal k otci Eli,
když krví svou nám stal se spásy lodí."

„Ó Forese! mé rty se řečí chvěly,
cos vyměnil si svět za lepší žití,
rok pátý ještě neuplynul celý;

Když zhasla v tobě síla hříšně žíti,
než litosti čas dostavil se sladký,
jenž s bohem zase může nás zasnoubiti,

Jak přišel jsi až sem za čas tak krátký?
Já doufal najít tebe trochu níže [6]),
kde časem stejným splácí se čas zpátky."

On: „Nella [7]) hořkým pláčem snula blíže
k sladkému pelyňku muk rety moje
a zbavila mne touhy trapné tíže.

Se srázu, kde se čeká bez úkoje,
mne modlitbou povznesla i svým lkáním
i druhých kruhů sprostila mne boje.

Tak vdova má, již všeho srdce pláním
jsem miloval, je stále bohu dražší,
čím samotnější v dobru spěje za ním.

Barbagia, jež se v Sardinii vznáší [8]),
u žen svých, věř mi, cudnost více pěstí
než Barbagia, jež v krajině jest naší [9]).

Ó sladký bratře, jakých ještě zvěstí
mám tobě dát? zřím v duchu, doba hříchu
již brzy na vás chystá se již snésti:

Kdy Floreñtankám bezstoudným a v pychu
ve chrámích zakáže se ukazovat[10])
své prsy s bradavkami bez ostychu.

Na barbary a Turky pamatovat
hleď, zdali kázeň učiti je musí,
že mají ňadra cudně zahalovat?

Však nestoudné byť věděly, co zkusí,
co nebes běh jim chystá, jistě k řvaní
by otvíraly teď již ústa; kusý

Sen není-li můj, pravé-li mé zdání,
dřív začnou lkát než zvousatí těch líce,
jež chůvy s „hajej“ konejší teď v spaní.

Teď ale, bratře, netaj se mi více,
ty zříš, ne pouze já, leč všecky tyto
zří k tobě na tvůj stín zrak zvedajíce.“

Já k němu: „Odhalíš-li, co teď skryto,
jak s tebou já a se mnou ty jsme žili,
víc při vzpomínce bude ti to líto.

Od toho žití teprv vůdce milý
mne odvrátil, dnů málo tomu, v svitu
kdy plném zaplál toho bratr bílý[11]).

(Já slunce ukázal.) On ve soucitu
mne vedl nocí, pravých mrtvol říší,
a já šel v tomto těle k hory štítu.

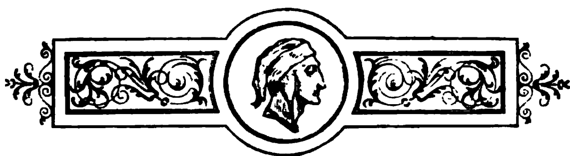
Pak jeho přímluvou jsem kroužil k výši,
jež na vás ochotně zde narovnává,
co zkřivil svět, a vaše touhy tiší[12]).

Tak dlouho bude moje ruka pravá,
až, kde je Beatrice, v nebes luhy,
tam průvodu se mého navždy vzdává.

Ten (prstem ukázal jsem) Virgil; druhý,
jenž kráčí se mnou a jak stín se bělá,
tím zachvěla se veškerými kruhy

Říš vaše, když jej propustiti měla.“

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ.

Řeč poutí a pouť řečí přetrhána
zde nebyla, my statečně dál spěli,
jak rychlá loďka dobrým větrem hnána.

A stíny bledé, jakby znova mřely [1]),
skrz očí důlky kolem podiv sály,
jakmile, že jsem živ a dýchám, zřely.

Já dále stopuje svůj hovor stálý
děl: „Ovšem jdou ku výši pomaleji
a důvod toho věru není malý.

Leč Piccarda [2]) kde jest a v tomto reji,
— zda víš, mně pověz — kdo tu za řeč stojí
z všech, upřeně co na mne pohlížejí?“

„Má sestra koruně se těší svojí
již v Olympu, tak dobrá, krásná byla,
v čem větší, říci věru ret se bojí.

Dál jmenovat je — věc-li tobě milá,
zde všecky lze, neb postem naším zcela
se tvářnost všechněch tady proměnila.

Ten tady — jak to ústa jeho děla,
zved ruku svou — jest Buonagiunta z Lukky [3]),
a onen, tvář nad jiné zhladovělá,

Kdys církev svatou nepouštěl z své ruky [4]),
byl z Toursu, ryby z Bolseny a vína,
teď splácejí mu hladu těžké muky."

A jiná jména jmenoval a jiná
a všickni s tím kol spokojeni byli,
a nebyla tvář žádná proto stinná.

Já Bonifáce [5]) zřel, jak hlady kvílí
a zuby tře, pod jehož berlou býval
kdys mnohý dav, i Ubaldina z Pily [6])

Zřel pana markýse [7]), jenž kdysi píval
ve Forli s hrdlem ovšem méně suššim
a přece vždycky velkou žízeň míval.

Jak ten, jenž mnoho vidí a pak v užším
si volí kruhu, já jsem toho chytil
jenž z Lukky byl, víť nejvíc o mně, tuším.

On bručel pro sebe a tam, kde cítil
tu ránu spravednosti, jež ho šlehla,
vzdech „Gentucca" [8]) se z útrob jemu řítil.

„Ó duše, dím, již touha mocná zžehla
po řeči se mnou, vyslov se, by přání
tvá jako moje v šťastný přístav vběhla."

„Již paní žije, vínek kolem skrání
však nemá ještě [9]), začal, jíž ti drahá
má obec bude, nechť ji nyní haní.

Ta tucha s tebou dále půjde blahá
mou řečí, bludem měl-lis srdce jaté,
přec pravda z ní ti objeví se nahá.

Však rci mi, jsi-li ten, rty jehož zlaté
neznámé dosud světu rýmy dýší:
„Ó paní, které plamen lásky znáte!“ [10])

Já odpověděl: „Ten jsem, který slyší,
když Lásky dech jej ovane, co praví
mně v hloubi duše, ihned po něm píši.“

„Ó bratře, pravil, teď zřím uzel pravý,
jenž Notáře [11]), mne a Guittona vázal —
že nestihli jsme sloh tvůj sladkohravý.

Teď zřím, že píšete, co Amor kázal,
že vaše pera jdou jen za ním s péčí,
ten nedostatek naši snahu smazal.

Kdo nad to vzlétá, touhou je-li věčí,
ten rozdíl slohu nechápe již více“ [12]).
Jak upokojen ztichl touto řečí.

Jak ptáci na Nilu jenž zimujíce
hned ve vzduchu se v husté tlumy řadí,
hned čárou letí k předu chvátajíce:

Tak všecken lid, který byl tady, pádí,
krok urychluje, od nás chvátá břehem,
jak vyzáblost mu s dobrou vůlí radí.

A jako ten, kdo unavený během
své druhy nechá, volným kráčí krokem,
až ňader bouř utiší s lící žehem:

Tak Forese, který mi kráčel bokem,
ten svatý zástup nechal dále jíti
řka: „Kdy tě zase postihnu svým okem?“

Dím: „Nevím, kterak dlouho budu žíti,
však příliš záhy nevrátím se zpátky,
ač touha moje břeh váš dříve chytí.

Neb kraj[13]), kde musím trávit život sladký,
se denně víc a více cnosti vzdává
a klesá v smutný pád a těžké zmatky.

Jdi, pravil, toho[14]), jenž té bědy hlava,
zřím, jak již vleče zvíře na ocasu
v dol hříchů, v kterém nářek neustává.

Vždy prudším skokem prudším ve zápasu
jej smýká zvíře, až rozbité tělo
kdes nechá ležet ptákům ku pospasu.

Sfér kolo by se dále otáčelo,
má času málo (upjal zraky k výši),
než poznáš, co mé tmavé slovo dělo.

Nuž zůstaň, čas je drahý v této říši,
a příliš mnoho ztratil bych, byť dále
šel krok můj za tvým a byl tobě bližší.“

Jak z tlupy jezdců jeden nenadále
sám vyskočí a rychle k předu cválá,
by první útok pomohl mu k chvále:

Většími skoky zmizel, chvilka malá,
a sám jsem kráčel dále s dvěma těmi,
jenž světu stráž kdys byli okázalá.

A sotva zmizel mezi stíny všemi,
že nemohlo jej oko sledovati,
jak dřív řeč jeho sluch můj, s haluzemi

Plnými plodů silný strom zřím státi;
a věru blízko stál, to tím, že malý
čas teprv jemu moh jsem věnovati.

Lid pod ním stál a ruce pozvedali
a křičeli, co nevím, na lupení,
jak děti chtivé, jež se rozplakaly,

Když ten, jejž prosí, trvá ve mlčení,
a touhu jejich by podráždil, zvedá
a neskrývá, po čem jich slídí chtění.

Jak sklamaná šla pryč ta tlupa šedá,
my ale přišli k stromu velikému,
jenž moři slz i proseb sluchu nedá.

„Dál jděte, ani nebližte se jemu,
roub jeho vzat je stromu, z něhož jedla
kdys Eva, dále přijdete též k němu“ [15]).

Tak nevím, čí se s haluzí řeč předla,
tož Statius, já, Virgil blíže k sobě
jsme stranou šli, která se k výši zvedla.

„Těch kletých vzpomeňte, jenž v dávné době
se v mraku zrodili [16]) a zpiti vínem
dvouhrudí na Thesea vyšli v zlobě!

I židů těch[17]), jenž v zmalátnění líném
po víně nemohli jít s Gideonem,
když proti Madianu spěl hor klínem."

Tak jdouce těsně nade srázu sklonem
hřích obžerství, následky jeho bědné
jsme bičovati slyšeli tím stonem.

Pak cestu širší před sebou zrak shledne,
tou víc než tisíc kroků šli jsme dále
v svých myšlenkách. V tom vzadu hlas[18]) se zvedne:

„Vy tři, proč zamyšleni jdete stále?"
tak náhle děl to, že jsem chvěl se strachem
jak zvíře, jež se splaší nenadále.

Já k řečníkovi skráň obrátil vzmachem,
a věru sklo ni kov jsem nezřel v peci
tak rudé, žížnivé, tak pláti nachem,

Jak ten byl, jejž jsem viděl. „Jestli přeci
výš chcete jíti, sem ať noha vkročí,
mír chcete-li, tu stráň musíte ztéci."

A pohled na něho mne zbavil očí,
tož jako ten, jenž uchem dá se vésti,
za vůdci svými noha má se točí.

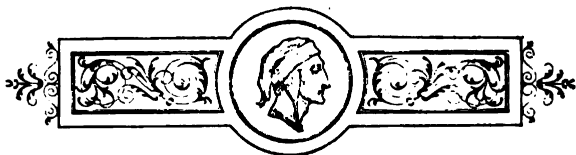
Jak vánek máje, jenž jest Zory zvěstí
se hne a voní travou, květy cele
jsa prodchnutý a sladce zašelestí:

Dech tak jsem cítil na svém váti čele
a slyšel křídel tepot konejšivý [19]),
zkad ambrosie vlála, a pak ztměle

Hlas ozval se: „Ó blazi ti, kdo živi
jsou milostí, že ňadra jim netrýzní
obžerství rozkoš, kteří spravedlivi,

Po spravedlnosti neustále žízní!“ [20])

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ.

Čas nedovolil více otálení;
neb poledník nechával slunce býku
a štíru noc[1]). Jak nezná zastavení,

A vytrvá muž statný při podniku,
svou cestou jda i všecky přes nehody,
neb osten nutnosti jej žene, v mžiku

Druh za druhem v sluj vešli jsme a schody
tak úzkými jsme výše stupovali,
že každý sám šel skalnatými brody.

Jak, letět když chce, dělává čáp malý,
nazvedne křídlo, zas je spustí dolů,
zda z hnízda jít má, spor v něm neustálý:

Tak mluvit vřel jsem přání ve plápolu,
jenž opět zhasínal, že rety moje
jak mluvit chtícího se chvěly spolu.

Můj sladký otec hned pln nepokoje,
ač spěchal, zřel to: „Čas by šípu zbavil
se slova luk, jenž napjat příliš!“ Svoje

Jsem s jistotou otevřel ústa, pravil:
„Jak možno, stravy kde potřeba není,
by někoho hlad až k zhubnutí strávil?“

„Na Meleagra [2]) upři pomyšlení,
jenž s dohořením polena též zhynul,
pak nebude to těžké k pochopení.

A na zrcadlo, z kterého ti kynul
týž posuněk a pohyb, jejž kdo dělá,
spor tvrdý dřív teď měkce by ti plynul.

Leč aby duše tvá v tom zdomácněla,
zde Statius, já prosím svými slovy,
ať zahojí ti rány pochyb zcela.“

„Když otevru mu zrak v svět věčný, nový
před tebou, Statius děl, tím se děje,
že každé přání tvé mé ucho loví.“

Pak začal [3]): „Jestli ochotný sluch přeje
mým slovům, by je zachoval duch čilý,
pak poznáš smysl, který v tom se kreje.

Krev dokonalá, již nestráví žíly,
jež žíznivé jsou, zpět zůstane v těle,
jak z hodu částky pokrmu, jež zbyly.

Ta tvůrčí sílu svou pro tělo celé
ze srdce čerpá, oné rovna, údů
jež dělá tvar a žilami jde směle.

Pak změněna v úd klesne, o němž v studu
líp mlčet jest a odkud v kapkách splývá
na cizí krev v klín matky silou pudu.

Tam obě spojí se: ta činů chtivá,
ta trpící; neb tak je dokonalá,
ta odkud obě přišly, řeka živá.

Jak dospěly tam, činnost krve vzplála,
teď houstnutím teď oživením zase
té látky, která jí se pevnou stala.

Teď síla činná duši podobá se,
již rostlina má, rozdíl to jen tvoří,
že tato cíl má, po němž ona ptá se.

Má cit a pohyb jako houba v moři,
pak síle, jež z ní zatím vypučela,
jme ústrojí se dělat a tu noří

A rozvijí se síla, která dlela
ve srdci roditele, v kterém tají
všech údů stavbu přírody moc bdělá.

Jak zárodky se v děcka předělají,
to nezříš, ještě otázka ta byla
i moudřejšímu než ty [4]) lživou bájí,

Tím, nauka že jeho oddělila
od duše rozum schopný, pro nějž žádný
si organ vynajíti nestačila.

Hruď otevř pravdě! jejíž soujem ladný
ti dávám, věř a lichá zapuď zdání:
Jak v zárodku je hotov mozek řádný,

Bůh, všeho prapůvod, se vesel sklání
ku dílu přírody tak velkému a jemu
hned vdechne ducha, v němž je síly vlání.

Ten, činného co nalezne, hned k svému
přitáhne jádru, v jednu duši spojí [5]),
ta žije, cítí, vchází v sebe; mému

Bys více věřil slovu, obrať svoji
pozornost k ohni slunce, jež když padlo
do šťávy hroznů ihned víno strojí.

Když sudičce ku přízi chybí přádlo [6]),
tu božské, zemské síly, jež tam klíčí,
si vezme z masa prchajíc, jež svadlo.

A síly ostatní když klid pak zničí,
přec pamět, rozum, vůle zůstávají,
ba mnohem bystřejší se nejdřív vztýčí.

Pak duše padne k některému kraji [7])
bez prodlení, tak rychle jako divem,
kam jíti pak má, tam jí zprávu dají.

Když jisté místo najde vlastním vlivem,
zas její tvůrčí síla kolem plane,
jak dělávala druhdy v těle živém.

A jako vzduch, zkad síla deště skane
cizími paprsky, jež nazpět hází,
že nebe kol je pestře malované:

Tak okolní vzduch v pevný tvar se sází,
jejž duše, která dlí tam, jemu vtiská
svou silou vnitřní, s kterou v tvar ten vchází.

A jako plamének, jenž tam se blýská,
kde oheň je, ať kamkoliv jen hne se,
tak duchu nová forma vždy je blízká.

V té pouze že pak očím zjevuje se,
tož stínem sluje, vládne smysly všemi,
jež oko stihne tady v stínů lese.

Nám dána řeč a smích a ručejemi
slz proudění a vzdechy žalující,
jež moh jsi slyšet hor těch stupnicemi.

Jak přání nebo dojem vítězící
se dotkne nás, to jeví naše stíny,
a v to jsi patřil s udivenou lící.“ —

Ku poslední již muce hrozné viny[8])
jsme došli; cesta šla ku straně pravé,
a pozornost hrot péčí schvátil jiný.

Zde skála metá kol plameny žhavé
a vzhůru z římsy větrů vání sálá,
jež zdržuje a vrací nedočkavé.

Tak druh za druhem, tady stezka malá
nám strmém, úzkém na pokraji zbyla,
tu ohně, tam se hloubky duše bála.

Děl vůdce můj: „Zde třeba vůdce, čilá
by zřítelnice nohu zadržela,
by jediným jen krokem nezbloudila.“

„Sumae deus clementiae[9])“ tak zněla
skrz žhavý požár píseň v žalných stenech,
že maně tam se tvář má obracela.

Tam duše zřel jsem kráčet ve plamenech,
čímž zraky své jsem musel rozdělovat,
hned těkat za nimi, hned po kamenech.

Když přestali tu píseň prozpěvovat,
tu „virum non cognosco“ hlasně děli[10])
a tiše hymnus začli opakovat.

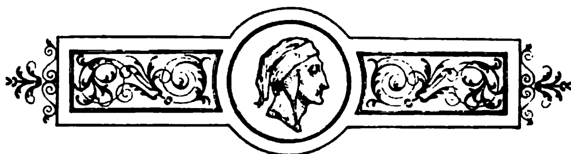
A volali, když dopěli jej celý,
„Heliku z lesa vyhnala Diana,
že Venušin jed zakusila vřelý“[11]).

Pak pěli zas a jimi jmenována
je dlouhá řada mužů a paní těch,
jež nestihnula cizoložství rána.

A myslím stálém tomto ve střídání
že trvají, dokud je oheň svírá,
tím lékem a tou péčí bez ustání

Se rána poslední jim uzavírá[12]).

ZPĚV DVACÁTÝ ŠESTÝ.

Druh za druhem když touto šli jsme strání
po kraji, kde mi vůdce častěj říkal:
„Jdi za mnou, z mého kořisť varování!“

Na pravé rámě slunce svit mi vnikal,
a září západního nebe celý
kraj v plamen měnil, z něho modro svlíkal.

Svit žhavější byl, kam stín můj pad ztmělý,
což podivením duše naplnilo,
jež tady šly a na mé kroky zřely.

Jich divení se v hovor rozvlnilo,
a druhu druh začínal šepotati:
„Nezdá se, by to stinné tělo bylo.“

Pak blíže, jak to mohli udělati,
šli ke mně jedni, stále pozorliví,
by nevkročili, kde přestal žár pláti.

„Ty, který ne snad z lenosti jdeš snivý,
leč z úcty za druhými¹) dále vzadu,
mluv, žízeň pálí mne a plamen divý.

Po slovu tvém sám nejsem plný hladu,
my všichni po něm pachtíme se více
než Ind a Mouřenín po vody chladu.

Rci, proč jsi stěnou, na niž padajíce
paprsky slunce lámou se, jak v sítě
bys nepad smrti? nezřels v její líce?“

Tak jeden mluvil a já chtěl mu hbitě
vše vyjevit; — novinka jiná věru
mé všecky smysly jala okamžitě.

Tlum stínů zřel jsem, v opáčném jenž směru
než tito šel jim naproti, šel žárem,
ký div, že k nim se s podivem svým beru!

A v chvatu jak se potkali pár s párem
tu líbali se — krátké políbení
a dále zmizeli ve chvatu starém.

Tak v mraveništi hnědém u hemžení
druh k druhu strčí hubu a v tom ptá se,
kam jde a jak se má. Po pozdravení

Tom vlídném každá tlupa v krátkém čase
po prvním kroku začla volat silně
až do umdlení znova, zas a zase.

Ti „Sodoma s Gomorrhou“ lkali pilně
a druzí: „Vlezla Pasife do krávy,
by s býkem mohla souložiti vilně“ [2]).

A jeřábů jak různé letí davy
ty k poušti, k Rifejským [3]) ty horám pílí,
těm zima překáží, těm úpal žhavý:

Tak zástupy týž úděl tady sdílí,
ti jdou, ti mizí stálém ve volání,
jež sluší jim, v té notě stále kvílí.

Ti, kteří měli dříve ke mně přání,
teď přišli zas a pozorností vzňaté
na řeč mou oči měli bez ustání.

Já touhu jejich zřel již po dvakráte
a začal: „Duše, které poklid svatý,
ať kdekoliv, již pojištěný máte,

Ne zralé, ni nezralé těla šaty
jsem nechal tam, se vlastním já tu stojím,
mám krev a údy mé jsou svaly spjaty.

Že výše jdu, k vašemu krok svůj pojím,
bych nebyl v tmách, je zásluha tam ženy,
že vaším světem kráčím s tělem svojím.

Leč touhy žár když má být zkonejšený
a nebes kruh být vaším, veletoky
jenž lásky proudí nejdál rozpřažený [4]),

Mně rcete, bych tím naplnil své sloky,
kdo vy jste a též kdo je tlupa ona,
jež za vašimi odchází tam boky?“

Nejinak horal ve úžasu tona
se diví, kol se plaše rozhlížeje,
když poprv cestu městem velkým koná:

Tak dělal ten stín na mne obličeje;
leč jakmile se pozbavili bázně,
jež v srdcích ctných dřív ztiší se a skreje,

Ten začal, jenž mne prosil: „Z naší kázně,
ty blahý, který ku lepšímu žití
vzor bereš sobě na těch březích strázně,

Lid, který viděls dále od nás jíti,
se prohřešil tím, proč v průvodu slávy
křik „královna“ kdys Caesar slyšel zníti [5]).

Křičíce „Sodoma“ dál pílí davy
předhůzky dělajíce sobě samy
a studem žár svůj zvětšují zde žhavý.

Hřích hermafroditů byl mezi námi,
že lidském nežili jsme po zákonu
jak zvěř zkájíce vášně svojí plamy [6]).

Nám k hanbě, když tu odcházíme v shonu,
zní jmeno té, jež zvířetem se stala
v dřevěné krávě lásky při výkonu [7]).

Znáš nyní, jaká vina sem nás hnala,
či chceš snad ještě naše jmena znáti,
jich neznám, nad to chvíle k tomu malá.

Co na mně, chci tvé prosbě průchod dáti,
jsem Guido Guinicelli [8]) a již nyní
se čistím, v smrti začal jsem se káti.“

Jak při Lykurga smutku druhdy syni [9])
se těšili, když matku zřeli znova,
tak duše má, až na objetí činí,

Když slyšel jsem z úst jeho tato slova,
z úst svého otce i všech, kteří pěli
zpěv lásky, jež tak velké kouzlo chová.

A neslyše bez slova zmámen celý
jsem chvíli šel a na něho se díval
blíž nemoha, neb kol se žáry rděly.

Když nasycen můj pohled odpočíval,
tu k službě jeho nabíd jsem se cele
svou přísahou, jíž víru vždy jsem vlíval.

On pravil: „Také stopy ve mně skvělé
ty necháváš vším co z tvých retů kane,
že nezhltí to Lethy vlny ztmělé.

Však pravdou-li, co s retů tobě vane,
tož pověz, proč tak v pohledu a řeči
tvé srdce příznî velkou ke mně plane?“

Já odvětil: „Tvé sladké písně věčí
a nový nezastará způsob psaní,
nám všem se něhou a svým kouzlem vděčí.“

„Ó bratře, děl a jeho prst se sklání
k jednomu druhu, jenž před námi spěje:
Byl věčí v rodné mluvy ovládání.

On písněmi i románý se skvěje[10])
nad ostatními a nech hlupce býti,
jenž tomu z Lemosi[11]) snad více přeje.

Nad pravdu výše pověst oceniti
jich bývá zvyk a úsudek svůj staví
bez pojmu o kráse a jejím bytí.

Tak Guittone[12]) byl dávno mužem slávy,
jej každý chválil od jiných to slyše,
až nyní o něm soud zvítězil pravý.

Když ale přijíti smíš v nebes výše,
v ten konvent, jehož Kristus svrchovaný
je opatem[13]), tu pomodli se tiše

Ty za mne „otčenáš“ u nebes brány,
ó modli se, jak toho třeba tady[14]),
kde více není duch náš hříchem štvaný.“

Pak, druhému by popřál místa z řady
mu nejbližší, hned zmizel ve plamenu,
jak ryba na dno rychlými vln spády.

Já trochu blíže k tomuto se ženu
a pravím, kterak pěkné přivítání
si přání, znát ho, chystá jeho jmenu.

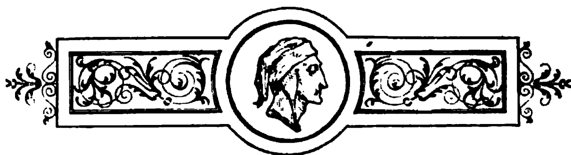
On ochotně v to dal se rozmlouvání[15]):
„Tan m' abelis vostre cortes deman
qu' ieu no-m puesc, ni-m vueil a vos cobrire.

Je sui Arnaut, que plor, e vai cantan;
consiros vei la passada folor,
e vei iauzen la ioi qu' esper denan.

Ara vos prec per aquella valor,
que vos quida al som de l'escalina
sovenha vos a temps de ma dolor.“

By očistil se, skryl se v ohně plání.

ZPĚV DVACÁTÝ SEDMÝ.

Jak první paprsky když slunce hází,
tam jeho tvůrce kde prolil krev svoji,
když nad Iberem velká Váha vzchází,

Co nad Gangem již polední žár stojí:
tak slunce bylo, den se k pádu klonil;
v tom Anděl zjevil se nám v světla roji.

Na břehu stál před plamenem, jejž clonil,
a „blaženi, jenž čisté srdce mají“ [1]),
nad lidský živější zpěv z úst svých ronil.

Pak: „Duše svaté, dokud nešlehají
vás plameny, vám průchod volný není,“
děl, když jsme ohně stáli na pokraji.

„Nuž nebuďte dél k zpěvu zatvrzeni
a vstupte v žár!“ Mne při tom strachy jaly,
jak ty, kteří jsou v jámu pohrouženi [2]).

Mé ruce skřížené se k předu vzpjaly,
v žár patřil jsem, na lidská myslil těla
těch, přede mnou jenž ohněm tímto pláli.

Tu sklonila se ke mně stráž má bdělá:
„Můj synu, muka jen, ne smrt jsou tady,“
to v těchu ústa Virgilova děla.

„Ó vzpomeň, vzpomeň, Geryona zády [3])
jsem zdravého tě přenes, blíže Boha
když nyní jsem, ty obáváš se zrady?

Ó věř, kdybysi tisíciletí mnohá
ve klínu žárů těchto musil dlíti,
ni vlas ti spálit není jejich vloha.

A mníš-li, že tě lapám v klamu síti,
jdi ku ohni a získej důkaz sobě,
lem šatu tvého ať si ruka chytí.

Strach odlož, který bere sílu tobě,
sem obrať se a projdi jistý, smělý!“
Já proti vůli přece stál jak v mdlobě.

Když zřel, že váhaje jsem zatvrzelý,
děl trochu pohněván: „Hleď, milý synu,
od Beatrice ta zeď jen tě dělí!“

Při jmeně Thisby Pyramus jak v zhynu
zrak otevřel a na ni jej obrátil,
co moruš vzplála barvou od rubínu:

Hned tvrdošijnost svou jsem rázem ztratil,
ku vůdci otočil se, jmeno slyše,
zvuk jehož srdce mé vždy divně zchvátil.

On zatřás hlavou a se usmál tiše:
„Jak, zůstat ještě tady je tvou vůlí?“
Jak děcku děl, jež láká jabko s výše.

A vstoupil v žáry, jež se rozklenuly,
řka, kroky Statia, jenž cestou dlouhou
nás oddělil, by za mými se snuly.

Ve žhavé sklo se vrhnout vřel jsem touhou,
bych ochladil se žhoucí ve peřeji,
žár taký sálal tou zdí ohně pouhou.

Můj sladký otec nové ku naději
mne pobádal o Beatrici řečí
řka: „Vidím, jak se stkvějí oči její!"

Hlas vedl nás a za ním celou péčí
když krok jsme obrátili ku stoupání,
již k novému nám vrch tu kynul věčí.

„Ó pojďte otcem mojím požehnáni!" [4])
ze záře jasné čarovně to znělo,
že přemožen, jsem patřit nemoh na ni.

„Již slunce v sklonu, večer," dál to dělo,
„ó urychlete krok svůj bez prodlení,
na západě dokud se nesetmělo!"

Výš přímo cesta vedla přes kamení
tím směrem, že jsem skrýval svojím tělem
svit slunce, které haslo v unavení [5]).

Pár schodů mohli jsme ve chvatu smělém
jen urazit, neb z honu černých stínů
jsme soudili, že slunce v sklonu ztmělém.

A dříve nežli v nebes valném klínu
tón jedné barvy celý obzor polil,
než strhla noc svět v svoji prohlubinu,

Za lože každý jeden schod si zvolil,
neb hory příkrost ta nám sílu vzala,
ač každý rád by další cestu volil.

A jako kozy, dokud slunce sálá,
(než nažraly se do sytosti píce
jak divě křepčí kde je sráz i skála,)

Se mlčky schoulí v stín dál žvýkajíce
co pastýř stojí opřen o své holi,
je hlídá, bdí; neb jako do měsíce

Se dívá ovčák, když nocuje v poli
a klidně leží blíže svého stáda,
by nerozhnala zvěř je v stráň a doly:

Tak ulehnula tady nás tří řada,
já koza byl a oni pastýřové,
a z obou stran kolem nás skalná lada.

Jen málo z venku zřel jsem [6]), zástupové
hvězd ale v tomto sporém málu plály
než obyčejně větší, v záři nové.

Tak přemítaje a k nim patře v dáli
jsem usnul snem, jenž často zvěsti dává
o věcech mnohem dříve, než se staly.

V té chvíli (snil jsem) na vrch záře žhavá
kdy padá s hvězdy Venuše, jež pláti
ve ohni lásky nikdy neustává:

Jsem krásnou mladou paní viděl státi
na louce, byla trhala si kvítí
a zpívajíc to děla: „Kdo chce znáti,

Jak jmenuji se, hleď to zachytiti;
jsem Lea [7]) a mé krásné ruce čilé
jsou nyní v práci věnec pro mne víti,

Bych krásná zřela ve zrcadlo milé.
Však sestra Rachel stále před svým sedí
den celý nevstane ni jedné chvíle.

Tak ráda v svoje krásné oči hledí,
jak ráda já se krášlím, prací svojí
se těším, ona díváním.“ Již bledí

Dva paprskové do kola se rojí,
jenž poutníkovi mnohem sladčej září,
čím otčině blíž k návratu se strojí.

Tmy plaší na vše strany a též maří
můj spánek, vstal jsem a zřel mistry drahé,
jak vzhůru byli s jasnou vesměs tváří.

„To sladké ovoce tak těchou vlahé,
jež člověk na tolika snětích hledá,
dnes hladu tvému skojení dá blahé.“

Tak Virgilova řeč se ke mně zvedá.
Většího věru nedostal jsem daru,
a nikdo víc mi také těchy nedá.

A také touhy podlehl jsem žáru
ku výši spět, že za každičkým krokem
jsem cítil, že mám křídla cesty k zdaru [8]).

Když celé schody prolétli jsme skokem
a na nejvyšším stupni když jsme byli,
tu Virgil pozorným mne změřil okem

A děl: „Žár věčný s časným, synu milý,
jsi viděl již a dostoup v ony kraje,
kam sáhnout silou zrak můj nemá síly [9]).

Já uměním a vědou pomáhaje
jsem vedl tě, kéž vůle tebe vodí [10]),
sráz ani soutěsk neskrývá ti taje!

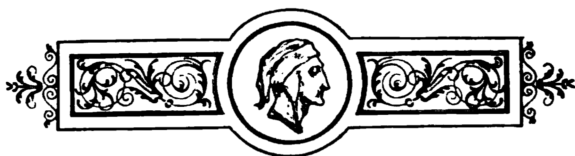
Viz, světlem slunce tvoje skráň se brodí,
viz keře, stromy, trávu, květy kolem,
jež sama ze sebe zem tato rodí [11]).

Než přijdou oči veselé, jež bolem
kdys lkajíce mne na pomoc ti slaly,
zde odpočívej nebo tím choď dolem [12]).

Na slovo nečekej ni pokyn malý,
tvůj soud je volný, zdravý v každé době,
a hřeší, kdo jej náhledem svým kalí.

Tož korunu i mitru dávám tobě!“ [13])

ZPĚV DVACÁTÝ OSMÝ.

Jak na vše strany zraky svoje točím,
bych prohled boží les ten hustý, živý,
jenž nového dne záři tlumil očím,

Bez váhání břeh minul jsem[1]) a snivý
šel krajinou pozvolna, kolem země
vstříc zevšad voněla mi, konejšivý

A sladký vzduch, jenž nemění se, ke mně
vál blíž a blíž na skráň mou dech svůj skládal
ne silnější než vítr, když vlá jemně.

A tichou hudbou do listů se vpřádal,
jež s chvěním se všech stran se ukláněly
tam, svaté hory kam první stín padal[2]).

Však přílišně se přec tak nezachvěly,
že v jejich vršcích ptáci spiti jasem
by na chvíli se v písni zamlčeli;

Leč v plné veselosti zvučným hlasem
čas ranní opěvali v listů skrýši,
jež sladkým jejim rýmům byly basem.

Od větve k větvi jako v lesní tiši
to šumí jak na břehu u Chiassi [3])
Eola ústa Sciroccem když dýší.

Již v starý les ten, v různé tyto hlasy,
krok volný zanes mne, že z dáli stěží
jsem rozeznat moh, kam jsem vstoupil asi.

V tom před nohami, hle, mi potok běží,
jenž k levé straně vlnkami hrál v býlí
tam skláněje, co rostlo na pobřeží.

Nejčistší vody kalnými by byly
s tou srovnány, jež byla bez přísady,
a vždy by v sobě různé látky kryly.

Ač celá tmavá zvolna teče tady
ve stínech, které nemůž proniknouti
ni luna, slunce světla vodopády.

Ač nohy moje ustály zde v pouti,
zrak pátral dále za tu řeku v snění,
ty svěží nivy touže postihnouti.

Tam zjevila se, (jako překvapení
když stihne nás, že podivením zcela
v nás každé jiné zhasne pomyšlení),

Mně paní krásná [4]), sama šla a pěla,
květ za květem trhala bez přestání,
kterými kryta její cesta celá.

„Na lásky paprscích, ó krásná paní,
jež hřeješ se, mám věřit obličeji,
jenž svědkem srdce bývá? Ó kéž sklání

Se cesta tvoje ke mně, nad peřeji
té vody (děl jsem) bych moh rozuměti,
co čarovně tak tvoje ústa pějí.

Mně Proserpinu voláš do paměti,
kde byla, jak jí bylo, když ji matce
a jí máj vzali osudové kletí“ [5]).

Jak v tanci dívka otáčí se hladce,
že zdá se skoro ve některé době,
že země nedotýká se, tak sladce

Na červených a žlutých kvítků zdobě
se otočila ke mně jako panna,
jež v studu sklání cudné oči obě.

Mé tužbě ihned otevřena brána;
tak přišla blíž, až sladkých tonů vnada
i se smyslem mnou byla pojímána.

Když byla tam, kde vlhkých travin řada
ve krásných vlnek chladné lázni stála,
zrak pozvedla, zkad blaho na mne padá.

Tím žárem, tuším, druhdy sotva vzplála
Venuše brva, když raněna synem
přes obyčej svůj lásky milost ždála.

Na pravém břehu druhém smavým kynem
víc květin trhala, jež tato země
bez setby rodí na tom břehu stinném.

Tři kroky přes řeku jen měla ke mně.
Proud Hellespontu, jímž se Xerxes brodil,
(ta uzda každé pýchy, řvoucí temně)

Tak nenáviděl Leander, když vodil
jej od Sestu vír bouřný ku Abydu,
jak já tu řeku, po níž bych rád chodil.

„Jste nováčkové tady a že v klidu
se usmívám (tak začla) na tom místě,
jež za hnízdo bůh určil všemu lidu,

Vy divíte se překvapeni jistě,
však žalmem „Delectasti“, který pěji [6]),
vám z mraků ducha světlo vzejde čistě.

Ty, jenžs mne přední prosil, nejraději
co slyšel bysi zeptej se, na tvoje
otázky dáti odpověď sem spěji.“

„Šum lesa tady, čisté vody zdroje
mne matou, v boj se proti tomu řítí,
co posud byla stará víra moje“ [7]).

A ona: „To, co podiv v tobě nítí,
čím jest a proč, chci pověděti tobě,
a mlhy, jež tě tlačí, rozptýliti.

Nejvyšší Dobro, které stačí sobě [8]),
to lidi dobré stvořilo k jich blahu,
v mír věčný dalo jim to místo v zdobě.

Pro hřích svůj málo dleli na tom svahu,
pro hřích svůj sladkou hru a úsměv jarý
za bolnou v slzách vyměnili dráhu.

By spory, které mají vodní páry
s parami země spolu, jež jak mohou
se táhnou tam, kam lákají je žáry,

Zde lidem půtku nestrojily mnohou,
je volný vrch, kde hrot jeho zrak zočí,
a trčí směle nebes pod oblohou.

Že veškerý vzduch do kruhu se točí
jda za první nebeské klenby poutí,
když překážka mu cestu nezakročí,

Ten pohyb musí vrchu zde se tknouti,
neb směleční do vzduchu, vlna živá
i hustý háj se musí zvučně hnouti [9]).

A tknutá bylina se rozekývá,
vzduch sama oplodní svou silou, luhu
pak sílu tuto plodící vzduch vlívá.

A vaše země svoji pro zásluhu,
neb svého nebe bývá oplodněna
a rodí stromy všelikého druhu.

Tož vaše mysl nebuď udivena,
když časem tady klíčí nové květy
a zapustí svůj kořen bez semena.

A vědět máš, že tyto pláně sety
jsou všemi druhy semen, v nichž i plody,
k nimž neuklánějí se lidské rety.

A z žádných žil zde netryskají vody,
z žil párou doplněných, jako řeka,
jež získá, ztrácí dech dle nepohody.

Ze zřídla bezpečného tato stéká,
jež tolik vody z vůle boha bere,
co na dvě strany lije od pravěka [10]).

Na straně té se s onou silou dere,
jež k vyhlazení hříchu z mysli nutná,
tam křísí v mysli dobré skutky steré.

Zde jmenuje se Lethe řeka rmutná,
tam Eunoe nepůsobíc dříve,
když zde i tamo ret jí neochutná.

Ta nad všecky je chuti působivé,
ač zkojena můž žízeň tvá být dosti,
bych neřekla víc, z přízně dobrotivé,

Chci přídavek dát tvojí zvědavosti,
jenž, myslím, nebude ti méně milý,
že předstihuje slib můj výmluvností.

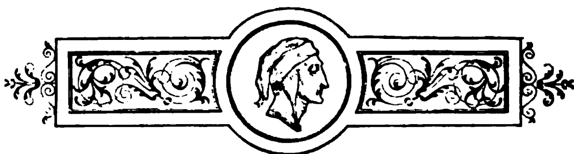
Ti v dávných časech, kteří velebili
v svých básních zlatý věk a jeho štěstí,
na Parnassu snad o místě tom snili.

Zde lidstva kořen nemusil hřích nésti,
zde každý plod je, zde jest vesna skvělá,
toť nektar, o němž všecky bájí zvěsti.“

K svým básníkům já obrátil se zcela
a viděl jsem, že v tichém usmívání
ta poslední řeč v jejich ucho zněla.

Pak obrátil jsem tvář ku krásné Paní.

ZPĚV DVACÁTÝ DEVÁTÝ.

Ta zpívajíc jak žena láskou jata
řeč svoji zakončila slovy těmi:
„Beati quorum tecta sunt peccata“ [1]).

Jak nymfy, které stromů haluzemi
se v lesích míhají, ta slunce hledá,
a jiná opět stín, kde padá k zemi:

Tak vznášela se; hle, kterak krok zvedá
po břehu proti řece, šel jsem za ní,
krok malý s jejím malým v souzvuk veda.

Sto kroků tak jsme nešli spolu ani,
když stejně v tom se břehy obracely,
čímž ku východu moje pouť se sklání.

Ni pochod náš tak dlouhý nebyl celý,
když paní ke mně tvář svou obrátila
řkouc: „Bratře, viz a napni sluch svůj bdělý!“

Hle, mocná záře v tom se náhle lila
skrz velký les a na všech stranách plála
tak, že se blýská, duše moje mnila.

Leč blyskavice přejde, není stálá,
a tato záře rostla víc a dále.
Co asi je to? duše má se ptala.

A sladká melodie zněla stále
tím zářným vzduchem, Evy vzdor z vší síly
jsem kárati zde musil v těžkém žale,

Jež sama, žena, stvořena před chvílí
pod závojem být nesnesla, kdy vřele
i země s nebem v poslušenství žily.

Byť pokorna jej snesla, tyto skvělé
a nevýslovné slasti rajských prahů
dřív moh jsem míti a je cítit déle.

Co tak jsem kráčel na svém retu vláhu,
těch prvotin nebeských plesů nesa
a roztoužený po větším jsa blahu:

Hle vzduch jak oheň vznícen v stínech lesa
plál skrz zelených ratolestí řady,
ó slyš, zvuk sladký kterak v písni plesá!

Ó svaté Musy, jestli kdy jsem hlady
a zimou, bděním pro vás strádal v žití,
teď odměnu chci, nyní čas je tady!

By Helikon mi chtěl zdroj otevříti,
mně pomoci svým sborem Uranie,
do veršů dát, co těžko duši sníti.

Dál vzdálenost, jež zraku věci kryje,
mne zjevem sedmi zlatých stromů víže,
jichž lesk, ač vzdálený byl, v zrak mi bije.

Leč chůzí svou když stanul jsem jim blíže,
tu předmět společný, jenž smysly šálí,
jsem rozeznati mohl bez obtíže.

Tu síla, kterou soudí rozum, v dáli
tam sedm zlatých svícnů rozeznává
a v hlasech zpěvu Hossana zpěv stálý.

Hle, s výše plála svítilna ta žhavá
jsouc jasnější než měsíc, svojí září
když v úplňku noc jasnou obetkává.

Já ku Virgilu s udivenou tváří
se obrátil, však rovněž ve úžase
na líci jeho týž se podiv sváří.

Ku divům těm jsem obrátil zrak zase,
jež volněji a slavněji k nám spěly,
než mladé nevěsty jdou v plné kráse.

A žena děla: „Proč tak splanuls celý
při pohledu na tato světla živá?
Zříš, za nimi co zjasňuje les ztmělý?“

Lid zřel jsem, jaká řada vážná, snivá,
šli za vůdcem svým oděni v šat bílý,
zář neobvyklá na světě z nich splývá!

Na levo vlny v stříbrolesku byly,
jak v zrcadle mou levou tmavou stranu
obrážely, jak pouť má k nim se chýlí.

Na břehu ve své dráze tamo stanu,
že pouze překážkou mi řeka byla,
tož, bych líp viděl, zastavit krok plann.

A plaménky zřím, kterak poskočila
vpřed hra jich pestrá na vzduch malovaný,
jak štětcem pruhy táhlé vykouzlila,

Že sedmi fábory byl vykládaný
v těch barvách, z kterých slunce má luk zlatý
a Delia [3]) svůj zářící pás stkaný.

Ty fábory víc v dálku byly vzňaty,
než postih zrak můj, a dle mého zdání
na deset kroků krajní stály vzpjaty [2]).

A v tomto rajském jak je líčím plání
šlo dvacet čtyři kmetů po dvou v řadě,
květ lilií se točil jim kol skrání.

„Buď žehnána!" [4]) ti pěli pohromadě,
„z dcer Adama, žehnána vínkem slávy
v svých nekonečných cností luzné vnadě!"

Když květiny a jiné svěží trávy
na břehu řeky proti mně již déle
ty vyvolené nehostily davy,

Jak šerem zvolna na obloze ztmělé
za hvězdou hvězda plá, tak zřel jsem čtyry
jít zvířata, ta měla na svém čele

Kol svěží lupení, a kol nich víří
šest křídel očí plných, takovými
byť Argus žil tak zřel by. Málo hýří

Při popisu těch potvor zpěv můj rýmy,
ó čtenáři, neb jiný výdaj nový
mne nutí tady, abych spořil jimi.

Čti, bližší zvědět chceš-li, v prorokovi,
jak přihnaly se z severního kraje
ve mraku, větru, ohni; svými slovy

Jak popsal on je, přišly v tyto háje,
s tím rozdílem, kde o křídlech řeč je mi [5]
ne s ním leč s Janem souhlasí má báje.

A prostor, jenž byl mezi čtyřmi těmi,
vůz dvoukolý, vítězný vyplňoval,
jejž hrdlem táhnul noh a třemi

A třemi pruhy křídla prostrkoval
a prostředkem ta barvami se vila,
že žádný pruh svým peřím nestajoval.

Ta v nedohledno roztažena byla.
Co ptačí na něm, zlaté byly údy,
na druhých s nachem plála barva bílá.

S tak skvostným vozem Afrikana trudy
Řím neodměnil, August neměl taký,
ba proti němu Slunce vůz je chudý,

Jenž sjeda s dráhy spálen mezi mraky,
když na pokorné země žalné lkání
byl tajně spravedliv Zev nad oblaky.

U kola pravého tři vidím Paní
a tančily, z nich první žárem žhoucí,
že skoro celá splývala v to plání.

A druhá, jež v té záři stála vroucí,
jak ze smaragdu plášť i kosti měla,
sníh padlý byla třetí, běloskvoucí.

Teď, zdálo se, je vedla stříbroskvělá,
teď ohnivá a zpěvem této právě,
buď rychleji buď volněj pouť jich spěla.

U levého pak čtyry panny hravě
rej vedly v rudém hávu podle písně
té, která z nich tři oči měla v hlavě.

A trochu blíže popsané té tísně
dva kmety zřel jsem různém ve obleku
v témž posuňku; jenž kyne vážně, přísně,

Ten z Hippokrata zdál se býti věku,
jejž příroda té zvěři darovala,
jíž nejvíc dobra přála ze svých vděků.

Tvář druhého zas opak zvěstovala,
meč zářící a ostrý v ruce třímal,
až hrůza mne na břehu druhém jala.

Čtyř kmetů pokorných zjev můj zrak jímal,
sám s moudrou tváří stařec šel za všemi
a kráčel zvolna a v své chůzi dřímal.

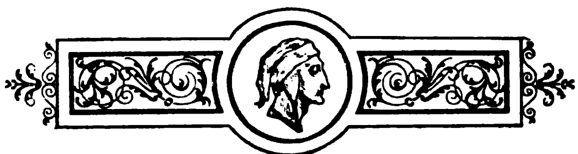
A sedm starců těchto šaty těmi
jak první tlum oděno bylo, sami
jen skráň neměli tkanou liliemi,

Leč růžemi a z nachu květinami,
a přísahal bys, z dálky že jim svítí
a divně hoří cosi nad brvami.

A vůz ten proti mně když stál již, zníti
hrom slyšel jsem; jakmile zvuk ten skanul,
ctný sbor, jak zákaz měl by dále jíti,

s prvními prapory tam rázem stanul.

ZPĚV TŘICÁTÝ.

Jak sedmihvězdí[1]) prvotního nebe,
bez východu jež svítí bez západu
a vyjma vinou, mhou neskrývá sebe,

A každému zde věrnou dává radu,
by povinnosti dbal a v žití víru
tam řídí zase u kormidla vládu,

Se zastavilo; dav ten, v srdci víru
jenž kráčel mezi ním a nohem spolu,
se k vozu obrátil co k svému míru.

A jeden z nich jak s nebe poslán dolů,
„Veni sponsa de Libano“ [2]) tak v pění
po třikrát zvolal, za ním všickni v kolu.

Jak svatí při andělské trouby znění
se náhle vztyčí každý ve své skrýši,
jich nový hlas se v alelujah změní,

Na božském voze pozvedlo se k výši
sto kmetů hned ad vocem tanti senis
a sluhů, poslů z ráje věčných říší.

I zpívali: „Benedictus qui venis“ [3]),
a do kola kol házejíce kvítí
„Manibus o date lilia plenis“ [4]).

Já viděl již, kdy mladý den se nítí,
jak strana východní plá v růží roji
a nebe jasnou veselostí svítí.

A slunce tvář se zvedá ve závoji,
že moh jsem dlouho v páry jemné řase
naň upírati zřítelnici svoji.

Pod mrakem květin, jichž dešť rozlétá se
z andělských rukou stále svěží, nový
výš stoupá, klesá dolů v nové kráse,

V závoji bílém věnec olivový
na skráni, v plášti zeleném zřím paní,
jak oheň háv ji šatil purpurový.

Můj duch, jenž v teskném žití putování
tak dlouhý čas se bez ní v temno řítil
a nezachvěl se v sladkém omdlévání,

Ač její tvář svým okem nezachytil,
přec tajnou silou, která z ní se lila,
zas nesmírnou moc staré lásky cítil.

Jak oči moje tato jala síla
tak mohútná, jež, sotva z dětství šatů
jsem vykročil, mé srdce poranila,

Já s úctou v levo obrátil se v chvatu,
s tou úctou, s kterou k matce běží dítě,
když bojí se, neb žal má nebo ztrátu,

Bych Virgilu řek: „Drachmu krve stěží
bys našel ve mně, jež by se nechvěla,
tak staré lásky žár zas cítím svěží.“

Však darmo kolem zřítelnice zřela,
mne Virgil opustil, nejsladší, drahý,
ten, jemuž vzdala se má duše celá.

Vše, pramáti co ztratila tak záhy,
nic nezmohlo, zas v slzách moje líce,
již dříve pozbavené slzí vláhy.

„Ó Dante! Virgila že nemáš více,
to neplač, pro meč jiný nechť se rodí
slz proudy a tvé rosí zřítelnice!“

Jak admirála, jenž na přídě lodi
a hned na zadku pozorně se dívá
a ku práci lid povzbuzuje chodí,

Na levém kraji vozu jak zaznívá
zvuk jmena mého (nutností jen hnaný
jsem psal je, čtenáři!), kde květů splývá

Dešť, ženu vidím státi, nad ní stkaný
ten oblak z andělů, ta svoje oči
mně obrací vstříc z druhé břehu strany,

Leč tak, pro závoj, který se jí točí
se skrání, Minervy spjat listím celý,
že moje oko nezcela ji zočí.

Cos pyšně královského v sobě měly
posuňky její, jak ten, který líčí
jen chladností své řeči příval vřelý.

„Jen na mne hleď, zříš ovšem Beatrici,
jaks odvážil se tuto horu slézti,
či nevíš, zde že lidské štěstí klíčí?"

V zdroj čistý musil oči své jsem vésti,
leč spatřiv sebe, upřel jsem je v trávu,
tak velký stud má skráň musila nésti.

Jak tvrdě skláněla zde moji hlavu!
tak synovi být hrdou matka zdá se,
neb hořká láska hořkou mívá šťávu.

I mlčela, zpěv andělský v sluch zase
mi zazněl: „In te Domine speravi,"
leč u slov „pedes meos" zamlká se [5]).

Jak sníh zamrzá mezi kmenů davy
na horách Italských, kdy ostře zavyl
vír větrů Slovanských a pak se taví

A zvolna ztrácí, by sám sebe ztrávil,
když země, jež stín ztrácí, teplem dýchá,
že zdá se, jakby oheň svíčku tavil:

Tak bez vzdechů a slzí byl jsem z ticha
při zpěvu těch, kteří dle věčných kruhů
svůj řídí zpěv, zdroj jehož nevysýchá;

Leč když jsem cítil, v písni rajských sluhů
že soucit zní a větší, než by řekli:
„Proč, ženo, tak jej trápíš v rajském luhu?"

Tu v úzkosti se moje smysly lekly,
led kol mé hrudi na vzduch, vodu splynul,
a ústy, zraky proudy její tekly.

Zjev její pevně z levé vozu kynul
a k zbožným duchům na to zazněl blaze
a řečí tou se její hovor vinul:

„V dnu věčném bdíte v neunavné snaze,
že sen ni noc vám neuloupí kroků,
jež učinit svět musí na své dráze.

Tož onomu, jenž slzy tají v oku,
víc odpověď má, by mne chápal, svědčí,
by s vinou bolest v jednom spěla toku.

Ne působením velkých sfer a péčí,
jež každé símě vůbec k cíli vedou
dle oběhu hvězd, leč milostí věčí

A zvláštní, před níž každá milost bledou,
z těch, k deštům svým jež také mají páry,
že postihnout jich oči nedovedou,

Ten zahrnutý takými byl dary
v svém žití novém, každá schopnost pravá
že mohla vždy cíl dobrý mít a jarý.

Leč semenem zlým půda zemská stává
se horší, nevzdělaná, zdivočelá,
čím vnitřní síla bujnosti jí dává.

Čas nějaký já jsem ho povznášela
svým pohledem, co zornice má plála,
jsem po dobré jej cestě provázela.

Leč na prahu když druhé již jsem stála
své mladosti a život proměnila,
tu jeho duše jiným hned se vzdala.

Když z těla k duchům pak jsem vystoupila
a krása více ve mně vzrostla cností,
míň příjemnou a drahou mu jsem byla;

On obrátil své kroky k nepravosti,
za dobra klamným zdáním šlo jen tělo,
jež nedalo, co slibovalo dosti.

A nespomohlo, že jej probouzelo
v snech k dobru mého ducha působení,
tak málo jemu na tom záleželo!

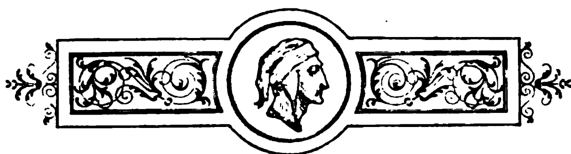
Již klesl tak, že k jeho napravení
vše marné bylo, leda ukázati
mu zatracenců těžká utrpení.

Na bránu mrtvých šla jsem zaklepati
u toho, který sem jej vedl, smělá
jsem začla v slzách naříkat a lkáti.

A zrušen byl by zákon Boha zcela,
byť Lethe přešla se a krmě taká
se bez pokuty okusiti měla

Té litosti, jež hořké slzy láká."

ZPĚV TŘICÁTÝ PRVNÍ.

Ty, jenž dlíš tam na svaté řeky břehu,“
hrot obracejíc ke mně svojí řeči,
jež ostřím kruta byla ve svém šlehu,

Tak začala zas bez přestávky věčí:
„Mluv, pravdou to? Ó, že tvá zpověď pojí
se s obžalobou takou!“ Věru v křeči

Se pletla síla má, řeč zvedám svoji,
leč hlas můj sotva zvednut hasne dříve
než jeho moh jsem pohybovat stroji.

Jen trochu prodlévala. „Proč tak snivé
jsi mysli? Mluv, neb upomínka smutná
ti není smyta vlnou vody živé!“

Strach s popletením, směs to věru rmutná,
mi „ano“ takové z úst vytlačily,
že pochopiti je, tvář byla nutná.

Jak u luku, jenž příliš napjat v chvíli,
kdy spustí struna, hned se oblouk láme
a šipka s menší silou letí k cíli:

Tak zdrcen byl jsem tíhou viny samé,
a slzy moje tekly s vzdechy mými
a na své dráze mne i hlas můj klame.

Pak zase ona: „S city plamennými,
jež učily tě dobro milovati,
jež silami jen hledat máme svými,

Jakými příkopy ses musel hnáti,
a řetězy, že v dobru dále spěti
jsi každé naděje se musel vzdáti?

A jaké výhody jsi mohl seti
a jaké vnady z jiných statků čela,
že za nimi jen vždy tvá choutka letí?"

Tu hořkým vzdechem ňadra má se chvěla
a sotva mluvit nadešla mi síla
a sotva ústa mluvení tvar měla.

A s pláčem děl jsem: „Mne tak okouzlila
a jala světa krása lichým zdáním,
jak zmizela mi vaše tváře milá!"

„Byť mlčel bys anebo zapíráním
chtěl očistit se, soudce zná tvou vinu,
to marným jen by bylo namaháním.

Leč vyznání když samo z ňader klínu
se nese k nebi, proti ostří záhy
ve našem soudu kola oběh šinu.

Leč víc bys rděl se z bludné svojí dráhy
a podruhé by Siren lákající
zpěv silnějšímu již byl méně drahý:

Slož símě pláče nyní se svých lící
a uslyšíš, jak ku opaku mělo
tě pobádat mé tělo v hrobě tlící.

Ó ničím umění tě nerozchvělo,
ni příroda, jak slíčné údy moje,
v nichž žila jsem, teď prach jest moje tělo.

A smrtí mou nejvyšší slasti zdroje
když tobě ucpány, ký předmět země
moh přilákati tebe v sítě svoje?

Ty ovšem měls se obrátiti ke mně
při prvním šípu světských pokušení,
neb hostilo mne nebešťanů plémě,

Ne dát si ohnout křídla k obdržení
ran nových k vůli dívek plaché kráse,
neb jiných marností, jimž stání není!

Na výstřely dva neb tři ve úžase
snad čeká ptáček, před starými ptáky
však nadarmo síť s lukem napíná se!“ [1])

Jak děti studem němé sklopí zraky
a v litosti svou vinu uznávají
a mlčky poslouchají, stál jsem taky.

A ona děla: „Jestli umdlévají
tvé smysly bolem od slyšení, výše
vous zvedni [2]), ať se patřením víc kají!“

S překážkou menší, než když vítr dýše,
dub ohromný se na skalisku kácí,
neb vítr zaduje-li z Jarba říše [3]),

Hned brada moje k ní se výše vrací,
a vousem obličej když zříti chtěla,
jed řeči poznat malou měl jsem práci.

A moje tvář jak se k ní obracela,
že prabytosti od házení květů
ustály, nyní v chvíli této zřela.

A plachý zrak můj viděl jako v letu,
jak Beatrice k Nohu obrácena,
jenž jedna bytost jesti dvojích světů,

Za řekou tam ve závoj zahalena,
jak sebe předčí krásou svou, se zdálo,
jak nad každou dřív byla povýšena.

Sta kopřiv litosti mi srdce žhalo,
že z všeho, co jsem nejvíc milovával,
mi jed a hnus jen v hloubi srdce slalo.

Mých vin poznání taký bolu nával
mi vzkřísilo, že zničen jsem se zřítil,
jak bylo mi, ví, kdo mi bol ten dával.

Když, smysly že se vrátily, jsem cítil,
zřím samotnou nad sebou státi paní [4])
a děla: „Pozor, bys mne dobře chytil!“

Až po hrdlo mne v řeku [5]) strhla dlaní,
a za sebou mne táhnouc lehce, hravě
jak člunek tkalce vodní spěla plání.

Ku břehu blaženému blíž se plavě,
já „Adsperges“ [6]) tak sladce slyšel pěti,
že myslit to ni popsat nelze právě.

I otevřela náruč, ve objetí
mou chytla hlavu a mne ponořila,
že vodu polykal jsem, ve zápětí

Pak očištěného mne postavila
do oněch krásných čtyr [7]) luzného kruhu,
z nichž každá svojím ramenem mne kryla.

„Zde nymfy jsme a hvězdy v nebes luhu,
než Beatrice sestoupila v žití,
my určeny již její na obsluhu.

Před její zrak tě uvedem, tam zříti
ve sladké světlo by tvé mohly oči,
tři [8]), hloub jenž zří, ti musí přiostřiti.“

Tak zpívajíce začly a již kročí
ku hrudi Noha, s nimi krok můj smělý,
zkad Beatrice na nás zrak svůj točí.

A řekly: „Hleď, by dle libosti zřely
tvé oči, před smaragdy stojíš právě,
z nichž Amora tě ranily kdys střely.

A přání tisíc nad plameny žhavě
mé oči táhlo k oněm očím v lesku,
jež na Nohu vždy tkvěly. V plné slávě

Jak ve zrcadle slunce v čaroblesku
se zhlíží, tak v nich moh se zhlížet svatý
Noh dvojí bytostí svou. V jakém stesku

Ó čtenáři, jsem podivem byl jatý,
když předmět ten jsem viděl klidný v sobě,
a v obrazu svém novou změnou vzňatý!

Co udivena v plesu duše v mdlobě
té nadpozemské okoušela stravy,
jež zbouzí hlad v též co nasytí době [9]),

Rod vyšší zjevujíce v tanec hravý
tři ony pustily se, k nebeskému
pak tanci jejich zpěv se pojil smavý.

„Zrak svatý, Beatrice, obrať k němu,
hle, miláček tvůj věrný tady stojí,
co kroků udělal on k cíli svému!

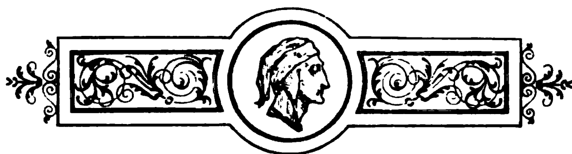
Ty z milosti nám prokaž milost svoji
a odhal tvář, by druhou spatřil krásu,
již tajíš před ním stále ve závoji.“

Ó záře věčného, živého jasu,
kdo v zřídle Mus moh plným douškem píti,
kdo šedivěti tak moh na Parnassu,

By ducha spjatého se nezdál míti,
tě popsat chtěje, jaks přede mnou byla,
co nepřestaly sféry v souzvuk zníti,

Kdyžs vzduchu volně tvář svou odhalila!“

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ.

Tak pevně upřené mé byly zraky,
svou žízeň desíti let ukojiti [1]),
že ostatní mé smysly jaly mraky.

Na stranách všech dokola zřím se tmíti
zeď nevidění, její úsměv svatý
tak chytil mne zas starou svojí sítí.

Tu náhle: „Příliš mnoho jesti jatý
tvůj zrak“ [2]), hlas tří zněl. Ku levému boku
jsem násilím svůj obrátil zrak vzňatý.

A onen stav, jenž nastává vždy v oku,
když příliš slunce záře v hloubku vnikla,
tmu na chvíli stlal v ústret mému kroku.

A zřítelnice na málo když zvykla,
— dím na málo s tím mnohým v porovnání
zkad násilím se odtrhla — již znikla

Ta řada svatá mně po pravé skráni
jdouc průvodem a majíc v čele svity
těch sedmi světel, vzadu slunce plání.

Jak otáčí se voj pod svými štíty,
když s praporem se zachrániti práhne,
než změní cesty směr mu vůdce hbitý:

Tak přední tlum svatého sboru táhne,
a přešel kolem nás dřív mnohem, vojí
než svatý vůz se k další cestě nahne.

Zas paní u kol našly službu svoji,
Noh táh své svaté břímě svatým luhem,
ni perem nezachvěl; jež v Lethy zdroji

Mne koupala, šla se Statiem, druhem,
a se mnou v stopách toho kola, které
blíž osy menším vždy se točí kruhem.

Tím valným hájem naše pouť se bere,
jenž zpust, že Eva hadu uvěřila,
v krok andělské nám zněly písně steré.

Na trojí dostřel šípu postoupila
již cesta naše vozu ve průvodu,
když Beatrice s něho sestoupila.

V tom „Adam“ zněl hlas šírém po obvodu,
a všecko hrnulo se k stromu v sboru,
jenž na snětích byl bez listů i plodů [3]),

A vrchol jeho, který ve prostoru
víc místa zabírá čím výše pne se,
by sotva rovna našel v Indském boru.

„Zdar Nohu tobě, jenž už v tomto lese
neurveš z dřeva, jež sladkou chuť dává
a svíjení se v prachu břichu nese!“ [4])

Tak stromu kolem dav ten provolává
se kolem stavě a Noh tváří dvojí:
„Jen poslušnost je základ všeho práva!“

A ku stromu pak obrátil se; vojí [5])
jej uvázal k ovdovělému kmeni
mu vraceje, nač dal on látku svoji.

Jak rostliny, když slunce v roztoužení
své velké světlo s oním světlem mísí,
jež padá s hvězd za lososem [6]), se změní,

A vypučí zas, v barvě své se vzkřísí,
než slunce opět ve souhvězdí jiném
své oře zapřáhne, strom holý kdysi

Teď omládna se zaskvěl v listí stinném,
ne růžemi leč fialkami spíše [7])
plál dříve pustý, sírý, jedním kynem.

V tom sladký hymnus celý háj kol dýše,
jejž neslyšel jsem nikdy v tomto žití,
a nežli dozněl, dřív jsem usnul tiše.

Bych popsat moh, jak v spánek skonejšiti
se daly oči při Syringy lkání,
jež musely to draze zaplatiti [8]),

Jak malíř vzor má při svém malování,
já maloval bych, jak mne zmohlo snění,
leč jinému to nechám namahání.

Můj zpěv nechť líčí moje probuzení,
dím: Tmavý závoj snů mi strhla záře,
a hlas: „Co děláš? Vstaň!“ V tom okamžení

Jak (uviděti strom ten květy smavý,
rty andělů po jehož práhnou maně
a který v nebi věčný sňatek slaví)

Jan, Petr, Jakub přišli slovem Páně,
jímž spánek větší často byl již zvrácen,
se opět zbudili, na každé straně

Pak viděli, že spolek jejich zkrácen
o Mojžíše a Eliáše, Krista
šat spatřili jak proměněním zlacen [9]),

Já zbudil se a nade mnou ta čistá
a zbožná stála, která kroky moje
u řeky vedla jako hvězda jistá.

„Kde Beatrice prosím“ děl jsem, boje
zas cítě žalu. „Tam u stromu paty
viz v svěžím listí sedí, kol ní roje

Jsou družek jejích,“ a ten zástup svatý
dál za Nohem se beře k nebi v směru,
zpěv jeho hlubší, slabší notou vzňatý.

Co ještě dále řekla, nevím věru,
neb pouze k té jsem vzpínal oči snivé,
jíž ostatní vše splývalo mi v šeru.

Na holé zemi dlela [10]) v kráse tklivé
jsouc tomu vozu svatou tady stráží,
jejž ku stromu zde Noh přivázal dříve.

Kol sedělo nymf sedm, zrak můj blaží,
v jich rukou lampy, na jichž stálé plání
se žádný světa vítr neodváží.

„Zde, cizinče, víc nebude ti stání,
ty občanem se staneš toho Říma[11]),
kde Říman Kristus má své panování.

Ku blahu světa, jejž zlo ve jho třímá,
teď na vůz hleď a napiš všecko v písni,
co viděl tady očima jsi svýma."

Tak Beatrice. Já, kterého tísní
jen touha klesnout k nohoum jí, se díval,
a smyslové mí v zření byli přísní.

Hle, rychlým spádem nikdy tak nesplýval
v důl s mraků oheň, když z onoho kraje,
jenž nejzazší k nám, padá deště příval,

Jak ptáka Zeva vidím[12]), přiletaje
již k stromu letí a rve kůru z něho,
ne nový list a květ jen strhávaje,

Leč do vozu se pouští posvátného,
jej raní, že se zlomil, jak loď padá
hned sem hned tam po vání větru zlého.

Pak zřel jsem v lůno vozu, kterak vkrádá
se slídná liška[13]), která ve svém žití
nezvěděla, co dobré pastvy vnada.

Leč zlo jí vytýkajíc postrach nítí
v ní moje paní, že jak dovolily
bez masa kosti, hned se v útěk řítí.

Pak orla zřel jsem, jak se k vozu chýlí,
zkad hrozil mu, sed v lůno jeho, peří
pak odletaje střás tam ze vší síly[14]).

Jak z ňader, v nichž trud s bolestí se měří,
tak s nebe zazněl hlas: „Má lodi malá,
jak obtížená jsi a jakou sběří!“ [13])

Pod koly potom zem se pukat zdála,
drak vyšel z hloubi[14]), ocas hodil na zem
a protkl vůz, až duše má se bála.

Jak vosa žihadlo své vtáhne rázem,
on stočil ohon, v útok dal se divý
dva kusy odnášeje; za tím plazem

Jak čerstvou zem luk čaloun kryje snivý,
tak peří kolem hned se rozházelo,
jež úmysl snad poskyt dobrotivý,

Na voj a kola v takém letu spělo
kol peří v čase kratším, nežli dvojí
se retů pouto k vzdechu otevřelo.

Tu zdálo se, že v svatém vozu rojí
cos divného se[15]), ejhle čtyry hlavy
z všech koutů trčí, tři pak ještě k voji.

Jak volské rohy první čněly dravy,
a druhé roh jen prostřed čela měly,
ba nebyl viděn taký netvor žravý.

A pevně na skále jak hradční ztmělý,
tak na něm nevěstku[16]) jsem viděl, stále
kol nestydaté oči její spěly.

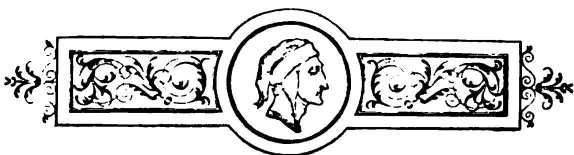
By nikdo nevzal mu ji nenadále,
zrak obra[17]) po pravici státi zočí,
s nímž líbala se často; že pak v mále

Své chlípné zraky taky na mne[18]) točí,
ten divý milenec ji tak sbil celou,
že všady rány zřely na ní oči.

Pak duši maje vztekem rozkypělou,
odvázal potvoru a v honu hbitém
ji ihned hnal pod lesa klenbu ztmělou[19]),

jenž před oběma stal se mi tak štítem.

ZPĚV TŘICÁTÝ TŘETÍ.

„Deus venerunt gentes“ [1]) střídajíce
v troj- nebo v čtyřzvuku, tak začly paní
žalm sladký pěti v slzách svoje líce.

A Beatrice zbožně v povzdychání
jim naslouchala, takže Panna svatá
pod křížem nestála kdys v takém lkání.

Když mlčením však druhých panen jata
též měla pět, vztýčila skráně své
a plála celá jako ohněm vzňata.

„Modicum et non videbitis me
et iterum“ ó drahé sestry milé,
Modicum et vos videbitis me!“ [2])

Pak sedmi napřed kázala jít číle
a sebou ráčila jen ruky vzmachem
vzít Mathildu, mne, Statia. Té chvíle

Tak spěla; sotva desátý krok strachem
jsem učinil s ní, když tu zraky její
se s mými střetly v pohlednutí plachém.

Pojď rychle, řekla, mír v svém obličeji,
tak s tebou mluvit budu-li, ať snáze
ty slyšet můžeš, rty mé čím se chvějí.

Když stanul jsem, jak měl jsem v její dráze,
tu děla: „Bratře, proč tak se mnou spěje
otázkou nestrháš své tužby hráze?“

Jak příliš uctivým se často děje
se svými přednosty když mluvit mají,
že chvějný hlas jim za zuby se kreje,

Mně stalo se a šeptem rty mé lkají:
„Ó paní má, znáš všecky touhy moje
a sama nejlépe víš, co je zkájí!“

A ona: „Chci, bys bázně nepokoje
a studu tíseň odložil teď zcela
a nemluvil jak v snění. Tužby tvoje

Chci zkojit, vůz jejž roztrhla saň smělá,
byl jednou, není však [3]); kdo cítí vinu,
věz, máčení msta Boha nezná bdělá [4]).

Pták, peří který nechal vozu v klínu,
ten bez dědiců dlouho nezůstane,
čímž netvor byl a kořist hodna zhynu.

To jistě vím, tož jistě řeč má kane,
jsou bližší hvězdy, z nichž čas budoucnosti
bez překážky a vzdoru záhy stane,

Kdy pět set pět a deset [5]) v zuřivosti
od boha seslaných tu děvku zničí
i obra, jenž stál u ní v nestoudnosti.

Snad příliš nejasně to řeč má líčí,
jak Sfingy neb Themidy vážné rady,
jež tají v šer se, v kterém pravda klíčí.

Však události změní se v Najady [6])
a rozluští pak těžké spory v tobě,
ač ujdeš zhoubě obilím i stády [7]).

Co pravila jsem, to pamatuj sobě,
a s jinými sděl, jejichž život celý
jest pouhé pospíchání k smrti v mdlobě.

A toho budiž, až psát budeš, bdělý,
bys nestajil, jak viděls na své pouti
strom bez listí stát dvakrát [8]) osiřelý.

Kdo loupí jej a trhá, boha rmoutí
a rouháním jej uráží; neb pouze
k své svaté službě stvořil jeho proutí.

Ta první duše, že z něj brala v touze,
pět tisíc roků po Tom naříkala,
kterého trestem sňata naše nouze [9]).

Snu závrať, tuším, ducha tvého jala,
když nechápeš, že příčinu má svoji,
proč zvráceně peň jeho výš se hnala.

Byť myšlenky jak vlny v Elsy [10]) zdroji
ti ducha nejaly, jichž rozkoš stálá
jak Pyrama krev moruše [11]) tě kojí,

Z tak mnohých příčin proč to zakázala
zde na tom stromě spravedlnost boha,
by mravní nutnost se ti ukázala.

Leč zkameněla duše tvojí vloha,
a tvoje oko vinou zakaleno,
že oslepí tě slov mých záře mnohá.

Když psáno ne, tož aspoň nakresleno
to v sobě měj, jak palmami hůl spjatou
z cest nositi zpět poutníka jest věno."

„Jak pečetí vosk," děl jsem myslí vzňatou,
„jež vytlačený tvar víc nepromění,
mám paní má tvou řečí mysl jatou.

Proč výše ale nad mé pochopení
tvé slovo vzletá, tím se mi víc ztrácí,
čím větší moje po něm roztoužení?"

„Bys školu poznal[12]), v které se potácí
tvůj duch, bys zřel, má slova sledovati
jak její nauka má těžkou práci.

Bys viděl, vaše cesta jak se hatí,
od božské cesty jak se stále dálí,
jak od nejvyšších sfer zříš zemi státi."

„Že vzdálil bych se pouze na krok malý,
má paní, tebe, nevím," ret můj praví,
„ni v svědomí necítím toho žaly."

„Když obraz toho v tobě teď je tmavý,
tož vzpomeň sobě, pils, kde Lethe proudí,"
tak odpověděl její ret mi smavý.

„A jako z kouře na oheň se soudí,
tak zapomnění z viny tebe kárá,
jež byla ve tvé vůli, která bloudí.

Od chvíle té nechť nahá v zrak ti hárá
má každá řeč, jak slušno tvému oku,
jež drsné o lesk světský jen se stará."

A zářivější v pomalejším skoku
již slunce stálo ve poledním kruhu,
jenž menší se dle stanoviska[13]), v kroku

Když stanuly, jak obrátí se k druhu,
kdo celý vede dav dle svého kynu,
když nového cos najde na svém luhu,

Ty paní na konci tmavého stínu,
jenž taký byl, ký zpod ztemnělých snětí
a listů alpský kraj má v svých vod klínu.

Eufrat s Tigridem[14]) tu ve objetí
z jednoho zdroje čerpají svou vodu
a ztěžka loučí se v dál každý spěti.

„Ó světlo, slávo ty lidského rodu,
jaká to voda, z jednoho jež zdroje
se roní a pak v různém plyne svodu?"

Na prosbu tu: „Ať skojí přání tvoje
zde Matilda," mi řekla. Ve zdrahání
jak výčitek by tížily ji boje,

Mi odvětila tato krásná paní:
„To vše jsem řekla mu a věci jiné,
jež nevzalo mu v Lethe vykoupání."

A Beatrice: „Často paměť zhyne
nám větší starostí a tou snad péčí
má oko duše zachmuřené, stinné.

Tam Eunoe vidíš, sladkou řečí
dál děla, veď jej tam dle svého zvyku,
mu osvěž sílu mdlou ať vzplane věčí.“

Jak bez odmluvy duše šlechetníků
za svoji ráda bere cizí vůli,
jak znamením jen zjeví se jí, v mžiku

Mne uchvátila, dále co se hnuly
mé paní kroky a pak Statiovi
„Pojď též“ rty její vlídně zašeptnuly.

Bych místa víc měl čtenáři, pak nový
zpěv začal bych o nápoji tom, píti
zkad věčně chci, jejž popsat nelze slovy.

Leč listy všecky, které měly zníti
ve druhé písni[15]), jsou již naplněny,
dál uzda umění mi nedá jíti.

Já vrátil se z vln nejsvětějších pěny
tak znova stvořen jak rostliny vezdy
ve novém listí když jsou obnoveny,

Čist, připraven se vznésti mezi hvězdy.

POZNÁMKY.

Zpěv první.

[1]) Viz Ovida Metam. V. 294.

[2]) Venuše, srovnej VIII. 91.

[3]) Hvězdy ty mají prý význam allegorický znamenajíce čtyři základní cnosti křesťanské: Moudrost, Spravedlnost, Stálost a Střídmost. — Adam a Eva viděli toto souhvězdí, nebo ráj byl na jižní polokouli.

[4]) Souhvězdí Vozu (medvěda) zmizí, jakmile se přejde rovník.

[5]) Manželka Catona, již tento odstoupil svému příteli Hortensiovi a po jehož smrti ji opět k sobě vzal. Viz Lukán II. 327.

[6]) Acheron; zákon ten, který různí navždy zatracence od nebešťanů.

[7]) Anděl u brány ráje. Očistec IX.

Zpěv druhý.

[1]) Jerusalem a vrchol hory očistcové jsou body antipodické, mají tudy týž obzor, jen že Jerusalem západ a hora očistce východ.

[2]) Slunce stojí nyní v znamení berana, jemuž naproti jest znamení váhy, souhvězdí noci.

[3]) Červánek ustoupil bledším t. j. žlutým paprskům slunečním.

[4]) Totiž: až po smrti přijdu podruhé do očistce.

[5]) bílá křídla.

[6]) bílá říza andělova.

[7]) Nebeský tento kormidelník, jakožto protiva pekelného Charona.

[8]) Symbolický žalm ten naznačuje vymanění duše z jha hříchu, žalm 114.

[9]) Znamení kozorožce stojí v úhlu 90 stupňů k beranu, ve kterém slunce vyšlo; jelikož slunce stoupá, musí kozorožec klesati.

[10]) Posel míru neb jeho vyjednavač nosíval vždy větev olivy.

[11]) Casella, přítel Danteův, slavný pěvec a hudební skladatel.

[12]) Dante diví se, že Casella, který již dávno zemřel, teprvé nyní dospěl v tento kruh očistce.

[13]) Naráží na jubilejní rok 1300, v němž všickni putující do Říma odpustků dosáhli; anděl tedy bez překážky jejich duše bráti mohl. Rok jubilejní začal již o vánocích 1299, nyní jsme na jaře r. 1300, tedy „tři měsíce“.

[14]) Všecky duše určené k očištění a tudíž ku spáse, vstupují v člun anděla v ústí Tibery, narážka na to, že toliko ve spojení se středem církve, s Římem, lze dojíti ku pravé spáse.

[15]) Začátek jedné z nejkrásnějších kanzon Danteových z jeho „Convito“, kterou bezpochyby Casella komponoval.

[16]) Laje na duše, že raději naslouchají světské písni, než pomýšlejí na své očištění.

Zpěv třetí.

[1]) Básníci jdou směrem k západu, slunce je na východě.

[2]) Že Virgil nemá stínu, nemohl Dante v pekle pozorovat, proto nyní jeho podiv.

[3]) Virgil zemřel v Brundusium a pochován v Neapoli.

[4]) Patrně patřil sám mezi ně.

[5]) Zámek Turbie u Monaca jest na konci západním, Lerici na východním pobřeží Janovského zálivu.

[6]) Pokání jejich dlouho trvá, jelikož zemřeli v kletbě církevní.

[7]) Manželky Jindřicha VI.

[8]) Slula rovněž Konstantie a byla zasnoubena Petru III. Aragonskému.

[9]) Alfons † 1291; srovnej Očist. VII, 118; Ráj XIX, 130.

[10]) Že nejsem v pekle, jakby se mohlo soudit když jsem umřel v kletbě církevní.

[11]) U Beneventa 1266.

[12]) Byl epikurejčík a hověl kacířství.

[13]) Manfred pochován u mostu Beneventského; každý voják hodil naň kámen, a tak mohyla nasypána. Legat papežský, arcibiskup z Cosenzy, Bartolomeo Pignatelli, dal ale na rozkaz papeže Klementa IV. mrtvolu vyhrabat a zavléci do Abruzz.

[14]) Přítok Tronta na hranici Abruzz.

[15]) Jak bylo obyčejem při exkomunikovaných.

[16]) Dokud je trochu naděje na litost a polepšení hříšníka.

[17]) Ve své exkomunikaci.

[18]) Modlitbou lze ukrátiti pokání odsouzených.

Zpěv čtvrtý.

[1]) Místo toto čelí proti Platonikům, kteří trojí duši člověku a sice vegetativní, sensitivní a intellektuelní přičítali. Dante tím vyvrací náhled tento, že když člověk smyslnými dojmy příliš jest zabrán, necítí ani, jak rychle čas ubíhá.

[2]) Tři hodiny a 20 minut uplynulo od východu slunce.

[3]) V čas zrání hroznů zacpávají se cesty do vinice hložím.

[4]) San Leo, strmě ležící hrad blíž San Marina.

[5]) Město mezi Janovem a Nizzou.

[6]) Hora u Reggia.

[7]) Hora očistce vstoupala v úhlu 45°.

[8]) Básníci jsou na jižní polokouli, je tedy slunce, když Dante k Východu spěje, na levo.

[9]) Souhvězdí blíženců.

[10]) Pak by zde byla zima (o hoře očistce).

[11]) Zvěrokruh.

[12]) Rovník jest od místa tohoto tak daleko na sever, jako od Jerusalema jest na jih.

[13]) Rozdíl očistce a pekla, tam stěny kruhů byly vždy příkřejší, zde svah hory jest čím dále tím mírnější.

[14]) Belacqua, pověstný zhotovitel hudebních nástrojů, sám skladatel a hudebník, Danteovi spřízněn.

[15]) Viz Očistec IX, 78.

[16]) Je-li zde poledne, jest v Jerusalemě půlnoc, v Marokku tedy večer.

Zpěv pátý.

[1]) Dante stydí se, že líným tolik času věnoval a tím v pokroku na dráze cnosti se zdržel.

[2]) Žalm 51.

[3]) Jelikož by mohl u příbuzných jejich vymoci jim přímluvy.

[4]) Čištění hvězd a blýskání na časy.

[5]) Jacopo de Cassero z Fano r. 1296 podestà v Bologni, zavražděn na rozkaz Azza III. z Este na cestě do Milána blíž Oriaca.

[6]) Mira, město mezi Benátkami a Padovou, kde by byl našel asylu.

[7]) V poříčí Brenty.

[8]) Syn Quida z Montefeltro, byl Gibellin a padl v bitvě u Campaldina 11. června.

[9]) Jeho manželka.

[10]) Břeh hořejšího Arna.

[11]) První klášter řádu Camaldulského.

[12]) Kde ústí do Arna.

[13]) Srovnej Pekla zpěv XXVII v. 112.

[14]) Ďábel vládne živly.

[15]) Až k Apeninám.

[16]) Arno.

[17]) Pia, z rodu Tolommei v Sienně, žena hraběte Nella della Pietra, svržena ze žárlivosti na rozkaz hraběte sluhou z okna zámku v Maremně r. 1295.

Zpěv šestý.

[1]) Benincasa d'Arezzo dal odpraviti, když byl náměstkem podesty v Sienně, bratra a synovce Ghina di Tacco pro loupežnictví. Když byl povolán před tribunal do Říma, vrazil Ghino v soudní síň a uříz hlavu Benincasovi a bez trestu odešel.

[2]) Tarlati z Arezza, jenž stíhán nepřátely v Arně se utopil.

[3]) Syn hraběte Quidy Novello, náměstka Manfreda ve Florencii r. 1292 od guelfa z Arezzo zabitý.

[4]) Farinata, syn Marzucca degli Scornigiani, byl zavražděn, otec jeho, jenž vstoupil do řádu Františkánů, podal při pohřbu vrahovi syna ruku na smířenou.

[5]) Z florentinské rodiny Albertů z Mangony (Peklo 32, 57), byl zabit od jednoho ze svých příbuzných.

[6]) Pierre de la Brosse, důvěrník Filipa III. francouzského, jenž r. 1276, když dauphin Ludvík náhle zemřel, obviněn, že jej otrávil, pověšen byl.

[7]) Marie, dcera Jindřicha VI. z Brabantu, druhá manželka Filipa III., na jejíž nalehání zvlášť byl Pierre odsouzen, zemřela r. 1321.

[8]) Aeneis 6, 376.

[9]) Když modlitby a láska žijících zkrátí mrtvým dobu pokání, není to žádným porušením úsudku a určení božského.

[10]) Před vykoupením lidstva Kristem, který celému lidstvu byl prostředníkem, jako jednotlivci jsou modlitbou svou prostředníky kajícníkům v očistci.

[11]) Poněvadž nebyli prosící v stavu milosti.

[12]) Horlivost v dobré snaze domýšlí se, že všecky obtíže hravě přemůže.

[13]) Sordello Mantuanský, provençalský básník XIII. století; jím začíná řada těch, kteří k vůli přísným studiím a záležitostem státním blaho své duše zanedbali.

[14]) Justinian obnovil právo (Ráj VI., 12) a tím dal pořádku uzdu, ale není jezdce, jenž by vše spravoval, t. j. císaře.

[15]) Matouš 22, 21.

[16]) Albrecht I., syn Rudolfa Habsburského, jenž omezil svou činnost na Německo a o Italii se nestaral.

[17]) Narážka na zavraždění jeho Janem Parricidou (1308).

[18]) Ghibellini ve Veroně.

[19]) Ghibellini v Orvietě.

[20]) Hrabata ze Santafiore v Sienské Maremně, Ghibellini, přišli již za dob Danteových na mizinu.

[21]) Marcus Claudius Marcellus, hlava strany Pompejovy. Každý sedlák, jenž se protiví císaři, stane se hlavou strany.

[22]) Ovšem že ironie.

[23]) Od r. 1218 do 1307 stalo se 17 převratů státních ve Florencii.

Zpěv sedmý.

[1]) Před smrtí Krista byla hora očistce pusta, jelikož všechny hříšné duše přišly do pekla.

[2]) Sordello není zde pro zlé skutky, nýbrž pouze proto, že nevyznával tré božských cností.

[3]) Až po smrti.

[4]) Bez osvěcujícího slunce milosti boží není možný pokrok na dráze dobra.

[5]) Že nezpívá spolu, jest znamení, že jest ještě litosti neschopen.

[6]) Jindřich VII.

[7]) Náš Přemysl Otakar II.

[8]) Patrně Václav II., syn Otakarův, a nikoli, jak se někteří domnívají, poslední Přemyslovec Václav III., který byl teprvé vnuk Otakara, a o němž by nemohl říci básník „s dlouhou bradou“. Ostatně srovnej úsudek Palackého.

[9]) Filip III. Smělý, syn Ludvíka svatého, † 1285 na útěku v boji proti Petru Arragonskému.

[10]) Jindřich Tlustý, král Navarrský, bratr krále Thibauta (Peklo XXII, 52); jeho dcera Johanna provdala se za syna Filipa Smělého, Filipa Krásného, v. verš 109.

[11]) Filip Krásný.

[12]) Petr III. Arragonský, zeť krále Manfreda.

[13]) Karel I. Anjou, král Neapolský a Sicilský.

[14]) Alfons, nejstarší syn Petra III., † 1291, šest let po otci svém, stár sotva 20 let.

[15]) Mladší synové Petra III.

[16]) Zdědili toliko země, nikoli cnosti otcovy.

[17]) I dědic Karla I., Karel II., nedosáh cností otce svého.

[18]) Konstancie muž byl Petr III. Karel byl nejprv zasnouben s Beatricí Provençskou, a po druhé s Marketou Neverskou.

[19]) Jindřich III. † 1273.

[20]) Markrabě Vilém z Montferratu a Canavese; zajat v boji s Amadeem V. Savojským r. 1290; zemřel v zajetí r. 1292.

Zpěv osmý.

[1]) Začátek hymny křesťanské.

[2]) Naznačujíce spravedlnost boží zjemněnou dobrotivostí.

[3]) Barva naděje, která duše všech v očistci naplňuje.

[4]) Ze 7. neb 8. kruhu nebes.

[5]) Člověk neví, odkud přijde pokušení, i utíká se pod ochranu důmyslu lidského.

[6]) Nino Visconti, soudce v Galluře, synovec Ugolina.

[7]) T. j. od ústí Tibery, odkud anděl duše do očistce vozí.

[8]) I Sordello považoval posud Danteho za pouhý stín.

[9]) Konrad Malaspina z Villafranky, srv. 109, 118.

[10]) Za mořem horu očistce obklopujícím.

[11]) Dcera Nina, provdaná za Richarda Cammina (Ráj 9, 50).

[12]) Beatrix z Este, manželka Nina, provdala se r. 1300 za Galeazza Visconti v Miláně; bílé stužky, t. j. závoj vdovy. Druhý tento sňatek její byl osudný, nebo r. 1302 byl Galeazzo vyhnán z Milána.

[13]) Visconti měli v znaku korunovaného hada, jenž chlapce požírá, kohout byl znakem Gallurských.

[14]) Na jižním pólu, kde hvězdy nejmenší kruh opisují.

[15]) Tři božské cnosti theologické, viz II. 23. Čtyři hvězdy (níže) znamenají čtyři cnosti základní I. 23.

[16]) Dante ani nemohl postihnouti rychlý let cherubínů.

[17]) Konrad Malaspina.

[18]) Viz Peklo (XXIV., 145).

[19]) Mluvící jest vnuk Konrada Malaspiny.

[20]) Statečnost i štědrost.

[21]) Papež Bonifác VIII.

[22]) Slunce se nevrátí sedmkráte do souhvězdí berana v jarním rovnodenní, a poznáš tyto cnosti Malaspinů sám. A vskutku byl Dante již r. 1306 u Marcella, syna Konradova, hostem.

Zpěv devátý.

[1]) Manželka Titona jest Jitřenka; Dante mu ještě přidává souložnici, jas předcházející východ měsíce.

[2]) Souhvězdí Štíra, v němž stojí teď měsíc.

[3]) Bylo půltřetí hodiny noční.

[4]) Totiž: Dante, Virgil, Sordello, Nino, Konrad Malaspina.

[5]) Báj o Prokne a Itysu.

[6]) Sny ranní mají ráz prorocký.

[7]) na Idě.

[8]) Mezi zemí a měsícem byla sfera ohně.

[9]) Jest 8 hodin ráno.

[10]) Posud bloudil básník jeho předsíněmi; jako do pekla se přes Acheron dostal bez vědomí svého (III., 135), tak i prošel bez vědomí bránu očistce.

[11]) Symbol posvěcující milosti, viz Peklo II., 97.

[14]) Toť brána Petra, viz Peklo I., 134; tou projde jen ten, kdo může spasen býti.

[15]) Symbol zpovědníka.

[16]) Znamení duchovní moci soudní.

[17]) Kdo bez přípravy pokání podniká, v záhubu se řítí.

[18]) První stupeň k pokání jest poznání sebe sama, vyznání hříchů, druhý litost, třetí zadostiučinění kajícnými skutky. Tím vykládá se symbolika tří stupňů; démantový práh znamená věčné vykupitelské dílo Kristovo.

[19]) Jako dělá hříšník po vykonané zpovědi.

[20]) Peccata (hříchy). Tyto písmeny mizí s čela básníkova, jakmile kruhy, které označují, má za sebou.

[21]) Barvy pokání.

[22]) Stříbrný klíč znamená moc rozeznávati hodné od nehodných, zlatý moc udíleti rozhřešení aneb je odpírati.

[23]) Rozuměj v srdci lidském.

[24]) Kněz má spíše štědrý býti v udílení rozhřešení než skoupý, ovšem vidí-li jen pravou litost hříšníka.

[25]) Lukáš 9. 62.

[26]) Tarpeja, pokladnice římská, skřípala prý, když ji Caesar chtěl oloupiti; Metellus tomu chtěl brániti, byl však odstraněn.

[27]) Skřípání ustoupilo brzy sladkému zpěvu; tak počáteční drsnost pokání brzy sladkému pocitu uspokojení ustupuje.

Zpěv desátý.

[1]) Teď jest 9 hodin ráno.

[2]) Obrazy zde umístěné představují vesměs výjevy líčící pokoru jakožto opak hříchů zde pykaných. — Polyklet, sochař, žil asi kolem 340 před Kr.

[3]) Levit Usa chtěl zachytit klesající archu úmluvy, ihned klesl mrtvý na zem, neb žádný levita nesměl se jí dotknouti.

[4]) Míň zdál se být králem, jelikož z pokory tancoval, víc, jelikož se to dělo z lásky k bohu.

[5]) Císař Trajan. Papež Řehoř byl tak dojat událostí touto ze života císařova, že neustále se modlil, až jej z pekla vysvobodil. Povídka o Trajanovi upomíná na báj o našem Spytihněvu.

[6]) Totiž: na zemi.

Zpěv jedenáctý.

[1]) Duše v očistci nemají více potřebí této prosby otčenáše, obětují ji tedy za ty, kteří dlí ještě v předsíni očistce.

[2]) Humbert, hrabě ze Santafiore (srov. 6, III.), byl tak pro svou pýchu nenáviděn, že byl r. 1259 v Campagnatico, hradě svém, zavražděn.

[3]) Země, z které jsme všickni povstali.

[4]) Oderisi z Gobbio, slavný malíř miniatur, současník Danteův.

[5]) Vlaši jmenovali umění to „miniare“ (minium zinober), Francouzi „illuminer“.

[6]) Franco rovněž slavný malíř z dob Bonifáce VIII. až do 1318.

[7]) Krátce trvá sláva nadání i při všech poměrech příznivých, kratčeji ovšem ještě, když na dobu rozkvětu přijde doba barbarství.

[8]) Cimabue Giovanni (1240—1300), zakladatel školy staroflorentské.

[9]) Giotto (1276—1336), přítel Danteův.

[10]) Guido Guinicelli z Bologni a Guido Cavalcanti z Florencie, přítel Danteův, oba výteční lyrikové starší periody.

[11]) Dante Alighieri.

[12]) Kruh stálic, jenž teprvé v stu letech o stupeň se pošine.

[13]) Salvani, vůdce Sienský v bitvě u Montaperti (1260), sťat r. 1269 upadna v ruce Giambertalda, vikáře Karla z Anjou.

[14]) Salvani neměl by po právu již zde prodlévati, ale šlechetný čin zvláštní pokory jej vykoupil. Přítel jeho totiž Vigna jat byl u Tagliacozza (1268) od Karla z Anjou, Salvani neměl tolik peněz, by jej vyplatil ze zajetí, i posadil se na náměstí Sienské a žebral na okolojdoucích dárky, až sehnal potřebnou sumu k vykoupení přítele.

[15]) Narážka na exil Danteův.

Zpěv dvanáctý.

[1]) Obrazy tyto jsou na podlaze tak, že se po nich šlape, symbol to zkrušení pýchy.

[2]) Lucifera; srov. Peklo 34, 34.

[3]) Srov. Peklo 31, 98.

[4]) Příjmí Apolla.

[5]) Věže babylonské; srov. Peklo 31, 77.

[6]) Nioba zde pyká na obraze, jelikož se chlubila dětmi svými.

[7]) Následkem kletby Davidovy.

[8]) Arachne z pýchy vyzvala Pallas Athenu v závod na tkaní, přemožená byla proměněna v pavouka.

[9]) Roboam, syn Šalamounův, byl tak pyšný, že deset kmenů od něho odpadlo, a on z bázně, by nebyl ukamenován, uprchnul.

[10]) Amfiaraus věštec předvídal svou smrt před Thebami; jeho choť Erifile podplacena od Polyneika nákrčníkem prozradila jeho úkryt, byla však od syna svého Alkmaiona ze msty zavražděna.

[11]) Trest tento stihl jej pro rouhání.

[12]) Troja rovněž pro pýchu trestána; srov. Peklo 30, 14.

[13]) Hodina polední.

[14]) Tímto ovíváním smaže Anděl básníkovi první P s čela.

[15]) Kamenný most přes Arno ve Florencii, 1236 vystavěn a po zakladateli svém jmenován, dnes sluje Ponte alle grazie. Co o obci Flor. zde řečeno, jest ovšem ironií.

[16]) Cesta ke kostelu San Miniato.

[17]) Básník naráží na dva případy podvodu spáchané krátce před r. 1300 ve Florencii.

[18]) Matouš 5, 3.

Zpěv třináctý.

[1]) Básníci jsou v druhém kruhu očistce mezi závistníky. Břeh pouti jejich častěji se zatáčí, jelikož čím dále k výši, tím jsou obvody vrchu menší.

[2]) Bez vůdce jdou nyní za sluncem; narážka na zásadu stoické filosofie: Naturae convenienter vivendum.

[3]) Slova Marie na svatbě v Kani Galilejské; závist nezná lásky, protivou tedy zvou symbolické stíny tyto k hodům jejím.

[4]) Pro obětovnou lásku k Pyladovi.

[5]) Matouš 5, 44.

[6]) Dílo očisty se dokonává pozorováním cnosti a zla neb hříchu jí právě protivného. Bič a uzda jsou symboly povzbuzení a odříkání se.

[7]) Zpívají litanie ke všem svatým.

[8]) Aby skrotili ostříže k lovu, protáhli spodní klapku očí jeho drátem na čas jej takto oslepivše. U člověka dlužno obě víčka propíchnouti. Závistníci vrhali zlé pohledy na bližní své, zde jsou tedy světla zbaveni; v žití soběcky jen pro sebe žili, zde podpírají se a kladou na sebe.

[9]) Že bych mohl orodovat za ni.

[10]) Hra v slovech Sapia a savia nedá se přeložiti.

[11]) Kos prý v prvních dnech jarních křičí: „Už se tě, bože, nebojím, zima přešla.“

[12]) Zbožný poustevník florentský žil blíže Sienny a Sapia jej prý častěji navštěvovala.

[13]) Dante nebojí se příliš trestu závisti jako trestu pýchy v kruhu předchozím.

[14]) Plány Siennských založiti si přístavem Talamonským moc válečnou a najíti pramen Dianu byly smutně ztroskotány. Mnozí, jenž se mnili již admiraly, zhynuli v nezdravé Maremně zimnicí.

Zpěv čtrnáctý.

[1]) Přirozený posuněk slepců, mluví-li.

[2]) Arno, dlouhý 120 miglií.

[3]) Předhoří na Sicilii, oddělené od Apennin nějakým převratem přirozeným.

[4]) Řeky vznikají z par, které vystupují z moře, vrací tudíž při ústí řeka moři právě to, co od něho obdržela.

[5]) Jakby ve zvířata z lidí se proměnili, narážkou na známé dobrodružství v Odysseji.

[6]) Okolí Casentina a zvlášť vesnice Porciano, kde mnoho prasat se pěstí.

[7]) Aretinští, náchylni k stálým hádkám; tam se Arno k západu obrací.

[8]) Florentinští, narážkou na jich guelfické smýšlení.

[9]) Pisanští.

[10]) Dante.

[11]) Mluvící jest Gui del' Duca šlechtic z Brettinoro u Forli.

[12]) Mluví s Rinierim z Forli, jehož vnuk Fulcieri da Calboli, r. 1302 podestà Florentský, proti ve Florencii zanechaným sirotkům mučidly a týráním zuřil, domnívaje se, že učinili tajné spiknutí.

[13]) Dal se podplatiti stranou Černých.

[14]) Obrazně Florencie co sídlo vlků.

[15]) Dante nejmenoval jmeno své.

[16]) Touha po světských statcích, srov. XV, 45.

[17]) Zavražděn r. 1295.

[18]) Licio z Valbony, měšťan ve Forli, znám a proslaven svou štědrostí. — Pier Traversaro guelf v Ravenně † 1225. — Arrigo Mainardi z Brettinoru, důvěrný přítel Gui del Duca. — Guido z Carpigna žil v době Fridricha II.

[19]) Byl z ghibellinského rodu Lambertazzi v Bologně.

[20]) Šlechetný muž tento pocházel ze sprostého rodu, bylť synem sedláka.

[21]) Prata, místo mezi Faënzí a Ravennou. — Ugolino d' Azzo z rodu Ubaldini žil ve Faënze. — Federigo Tignoso z Rimini. — Anastagi, rod Ghibellinský, byli s Traversaria a Polenty nejslavnější rody v Ravenně.

[22]) Tito byli Ghibellini.

[23]) Pagani, měšťané Imolští, ďas jejich jest Mainardo, jenž r. 1302 bez mužských potomků zemřel.

[24]) Z Faënzy, zemřel 1282 bez potomků.

[25]) Slova Kainova — zde začínají příklady závisti.

[26]) Aglauros, dcera Kekropsa, záviděla své sestře Herse, že Merkur do ní jest zamilován, i proměněna pro závist svou v kámen. Ovid. Met. II. 802.

Zpěv patnáctý.

[1]) Slunce urazí 15° za hodinu, zbývalo mu zde 45°, v očistci byly tedy 3 hod. odpoledne (jelikož báseň jedná v čase jarního novodenní) a v Italii, kde slunce o devět hodin později vychází, byla půlnoc. Smysl porovnání je ten: jako dítě neodpočine, tak i kol země se pohybující nebe (sfera) ni na mžik se nezastaví.

[2]) Matouš 5, 7 a 5, 12.

[3]) Srovn.: 14, 87.

[4]) Bůh.

[5]) Druhé P jest již smyto s čela Danteova.

[6]) V kruhu třetím ukazují se obrazy mírnosti jakožto protiva hněvu, který zde se tresce.

[7]) Marie u Lukáše 2, 42.

[8]) Žena Pisistrata, která chtěla, by Pisistratus potrestal mladíka, jenž jejich dceru na ulici políbil.

[9]) Minerva s Neptunem hádali se o jmeno Athen.

[10]) Štěpán.

[11]) Obrazy ty nebyly nic objektivného a přece ukazovaly pravdu, odtud praví Dante „pravdivé pobloudění!"

[12]) Kouř vzduch zatemňující jest symbol zlosti zatemňující názor a rozum.

Zpěv šestnáctý.

[1]) Jan 1, 29, Isaiaš 53, 7; beránek jest symbol mírnosti.

[2]) Marco Daca z Benátek, muž dvorný a štědrý, zkušený a světa znalý.

[3]) Soustava hvězd. Dante neupírá moc, kterou mají hvězdy na život a jednání lidské, přes to ale přece hájí svobodnou vůli člověka, kterouž pouze zodpovědnost je podmíněna.

[4]) Papež; nečistá zvířata: velbloud, králík, zajíc jsou jednokopytníci. Papež zná sice božské předpisy, ale nežije dle nich.

[5]) Císařství a papežství.

[6]) Vzhledem k výroku Bonifáce VIII. „Io son Cesare, io Imperadore!"

[7]) Fridrich III.

[8]) Konrad z Palazzo z Brescie pro svou počestnost v mnohých městech za podestu zvolen. Gherardo da Cammino, guelfský vůdce, vládl 22 roků v Trevisu, zemřel 1307; Guido da Castello, Guelf, žil ještě r. 1318.

[9]) Francouzi říkali všem Italianům Lombardové.

[10]) Synové z kmene Levi nesměli míti světských statků, Dante poznává teprvé teď moudrost tohoto zařízení.

[11]) Byla velice skromná.

Zpěv sedmnáctý.

[1]) Dante sdílel náhled své doby, že krtek je slepý.

[2]) Fantasie přináší obrazy bez dojmů smyslových, tyto obrazy buď pocházejí z hvězd anebo z vůle boha, přeludy neb zjevení a vidění.

³) Prokne. Ovid. Met. VI.
⁴) Haman, Esther 6, 8.
⁵) Lavinie, Virgil. Aeneid. XII.
⁶) Opět smývá se P Danteovi s čela; Mat. 5. 9.
⁷) Čtvrtý kruh lenivců.
⁸) Pud zvířat nezbloudí tak snadno jako duševnější láska člověka.
⁹) Pyšný.
¹⁰) Závistivý.
¹¹) Hněvný.
¹²) V těch dolejších kruzích, jež prošli.
¹³) Po Bohu.
¹⁴) V třech vyšších, nyní sledujících kruzích pyká se opět přílišná snaha po světských statcích, světské stravě a světské lásce.

Všecka provinění očistce jsou z nepochopení lásky a chtíče.

Láska jest

buď přirozená a ta nikdy nechybí	buď ze svobodné vůle a tato chybuje							
	v stupni				v předmětu když miluje zlo, když nenávidí			
	jest mdlá	jest přílišná			sebe a boha, což jest nemožnosti	bližního		
	při nejvyšším dobru	u vedlejších dober a světských statků				touží-li získat čest, slávu, statky	bojí-li se ztratit	přeje-li zlo bližnímu ze msty za urážky a příkoří
	Lenost	Lakota	Obžerství	Necudnost		Pýcha	závist	Hněv
	IV. kruh	V. kr.	VI. kr.	VII. kr.		I. kr.	II. kr.	III. kr.

Zpěv osmnáctý.

[1]) Epikurejčíků, kteří učili, že každý požitek jest dovolený.

[2]) Schopnost chtění sídlící v duši stává se teprvé zalíbením a přilnutím k předmětu vůlí.

[3]) Tři stupně lásky: záliba, touha a požitek.

[4]) Co do podstaty své jest každá láska dobrá, jelikož k nějakému dobru směřuje, není však dobrá v skutečnosti, jelikož to, co za dobré pokládá, vždy dobré není.

[5]) Formou sluje v scholastice to, co dělá předmět zvláštní individualitou; forma tato jest s prahátkou sloučena, ale není s ní identická, tvoří pak různé druhy (species).

[6]) Axiomata.

[7]) t. j. úsudek.

[8]) Běh luny jest dennímu (zdánlivému) oběhu slunce a hvězd opáčný; měsíc jest nyní (v březnu) v souhvězdí štíra, kde Římané vidí v říjnu zapadati slunce (v úžině sv. Bonifáce).

[9]) Pietola, nynější jmeno vesnice Andes, rodiště Virgilova.

[10]) Kajícníci tohoto kruhu právě že pykají se z lenosti, nemají ani v noci stání.

[11]) Reky v Boiotii, u nichž se slavívaly Bacchanalie.

[12]) Příklady horlivosti co protivy lenosti.

[13]) Alberto della Scala, pán Veronský, jmenoval svého levobočka opatem u sv. Zena 1292, ač byl chromý a spustlý. Byl opatem až do r. 1314.

[14]) Uvádějí příklady lenivosti, židy na poušti a průvodčí Aeneašovy, kteří zůstali na Sicilii.

Zpěv devatenáctý.

[1]) Poslední hodina noci jest studená, jednak přirozenou chladností země, a jednak vlivem Saturna, který nejdále od slunce vzdálen za studenou hvězdu se pokládá.

[2]) Další označení téže hodiny. Geomanti věštili z kombinace různých na zemi nakreslených bodů a figur. Jedna figura, naznačující směr hvězd, kde končí vodník a začínají ryby, slula „velké štěstí“. Tyto hvězdy zvěrokruhu přecházejí však, stojí-li slunce v beranu, východ, značí tudíž hodinu ranní.

Tvar figury té jest:

[3]) Žena tato spojuje tři hříchy trestané v následujících kruzích: lakotu, obžerství a chlípnost. Zprvu ohyzdný hřích zdá se sladkým a krásným, jakmile v něm duše najde zalíbení.

[4]) Rozum neb dle jiných Lucia, boží milost, ukazující zbloudilému hřích v pravém jeho světle.

[5]) Směrem jihozápadním.

[6]) Matouš 5, 4. Anděl smazal čtvrté P Danteovi.

[7]) V kruzích vyšších, kam putujeme.

[8]) Srov. 17, 97.

[9]) Žalm 118. vztahem na lakomce, jenž k světským statkům lne.

[10]) Čistota srdce.

[11]) Papež Hadrian V., kardinal Ottobuoni z rodu Fieschi.

[12]) Lavagna.

[13]) Byl papežem od 12. července do 18. srpna 1276 kdy zemřel.

[14]) Zjevení 22, 9.

[15]) Marek 12, 26. Sňatek papeže s církví zde se považuje za zrušený, srov. Peklo XIX, 56.

[16]) Alagia de' Fieschi, choť Morella Malaspiny, kde Dante r. 1307 prodléval (srov. Peklo 24, 145); ta jediná na něho ještě vzpomíná.

Zpěv dvacátý.

[1]) Ziskuchtivost, srov. Peklo I. 37.

[2]) Chrt v I. zpěvu Pekla v. 101.

[3]) Příklady ctné chudoby jakožto protiva lakoty.

[4]) Consul Fabricius, jenž nedal se podplatiti Pyrrhem.

[5]) Sv. Mikuláš obdařil věnem tajně tři děvčata, jichž cnost otec jejich z bídy chtěl zaprodati.

[6]) Ludvíkem V. 987. Dante plete zde Karolingy s Merovingy, jichž poslední, Childerich III. r. 752 do kláštera byl zamčen.

[7]) Hugona syn Robert.

[8]) Ludvík IX. oženil se r. 1234 za dceru hraběte Raimunda Berengara Provençského Markétu; bratr jeho Karel z Anjou vzal si r. 1246 mladší sestru Beatrici.

[9]) Ovšem ironicky. Tomáš Aquinský zemřel roku 1274 na cestě ke koncilu Lyonskému, Karel z Anjou dal prý jej otrávit.

[10]) Karla z Valois, bratra Filipa Krásného, jenž r. 1301 do Italie přišel a Florencie lstí se zmocnil.

[11]) Zrada.

[12]) Karel II. Neapolský, syn Karla z Anjou, zasnoubil z hrabivosti r. 1305 svou dceru Beatrici s Azzem z Este (srov. Peklo 12, 112, Očistec 5, 77).

[13]) Francouzi vtrhli do Anagni, kde trůnil Bonifác VIII., který na to r. 1303 hořem zemřel.

[14]) Filip Krásný.

[15]) Narážka na zrušení Templářů r. 1310.

[16]) O Marii.

[17]) Uvádějí pak opáčné příklady.

[18]) Viz I. zpěv Aeneidy.

[19]) Viz Josue VI.

[20]) Viz dějiny apošt. V. I.

[21]) Viz knihu Makab. II. 3. 7 v.

[22]) Viz Peklo 30, 18. Aeneida III, 56.

[23]) Crassovi nalili Parthové rozpuštěné zlato v ústa.

[24]) Rozkoší, že zase jedna duše jest vysvobozena.

[25]) Plující Delos zastavil se teprv, až Latona na něm Dianu a Apolla porodila.

[26]) Při narození Krista.

Zpěv dvacátý první.

[1]) Žízeň po pravdě, viz Jan IV. 14.

[2]) XXIV, 15.

[3]) Lachesis; on posud žije.

[4]) t. j. lidský rozum.

[5]) Až k moři u paty hory.

[6]) Ku vchodu do očistce.

[7]) Duha.

[8]) Srov. Očistec IX. 103.

[9]) Básník Statius, zemřel stár 96 roků. 500 let dlel v pátém kruhu, 400 ve čtvrtém (v. 22, 92.) kruhu, ostatní čas v předpeklí očistce.

[10]) Titus zbořil Jerusalem r. 70, to byl Statius asi 9 let stár.

[11]) Básníka Statia pletli s rhetorem stejného jmena. Básník byl z Neapole; zmatení to nespadá na vrub Danteův, jelikož básně Statiovy (silvae), kde o rodišti jeho zmínka se děje, teprv po smrti Danteho byly objeveny.

[12]) Statius byl třikrát myrtou ověnčen, druhé epos své Achilleis však nedokončil.

Zpěv dvacátý druhý.

[1]) Juvenal s chválou o Statiovi se zmiňuje.

[2]) Byl marnotratníkem.

[3]) Slova Virgilovy Aeneidy III, 56. a Peklo VII. zpěv 56.

[4]) Srov. Peklo 26, 54.

[5]) Virgil jakožto autor eklog.

[5]) Thebais Statiova I. 41.

[6]) Petr. Smysl: Jak jsi se stal křesťanem?

[7]) Virgilova IV. ekloga považována v středověku za proroctví messianské.

[8]) Domitian.

[9]) Před ukončením šesté knihy Thebaidy.

[10]) Básník komoedie, jehož díla se ztratila.

[11]) U Homera, viz Peklo 4, 88.

[12]) O Parnasse, sídle Mus.
[13]) Antifon a Agathon, tragikové.
[14]) Osoby z Thebaidy.
[15]) Hypsipyle.
[16]) Srov. Peklo 20, 55 a 24, 62.
[17]) Pět hodin ráno.
[18]) Příklady mírnosti v jídle a pití.

Zpěv dvacátý třetí.

[1]) Žalm 50, 15.

[2]) Erysichthon posekal posvátný háj Cerery; za trest byl stíhán hladem, až kosti své ohlodával.

[3]) Středověk viděl slovo omo v lidském obličeji ⌒⌒ ; brvy a nos tvořily písmenu M, dvě oči pak dvě o.

[4]) Forese Donati, bratr náčelníka strany Černých, Corsa Donati, příbuzný Gemmy Donati, již pojal za ženu Dante dvě leta po smrti Beatrice.

[5]) Stíny nepotřebují jídla ani pití; trest jejich záleží právě proto v nezkojené touze, která je činí hubenými.

[6]) Srov. IV, 130.

[7]) Manželka jeho.

[8]) Spisovatel jesuita Bresciani vypravuje, že dosud ženy z okolí Barbagie v Sicilii chodí s ňadry zcela odkrytými.

[9]) t. j. Florencie.

[10]) Zákaz ten dán ve Florencii r. 1350.

[11]) t. j. měsíc.

[12]) Hřích zkřivuje, pokání narovnává.

Zpěv dvacátý čtvrtý.

[1]) Hubeností svou zdají se znova umírati.

[2]) Sestra Donatiho; jest v ráji (zpěv III. 46 v.)

[3]) Notář Buonagiunta Urbicciano, básník současný Danteovi.

[7]) Pasifae.

[8]) Srov. Očistec II. 97.

[9]) Hypsipyla měla být zabita, poněvadž syn Lykurga její neopatrností zahynul, synové její však vysvobodili ji.

[10]) Troubadour Daniel Arnaut, žil na konci XII věku, vyznamenával se umělostí formy; z jeho romanů se nic nezachovalo; jest vynálezcem sestiny.

[11]) Guiraut de Borneil, jeho současník.

[12]) Srov. 24, 56.

[13]) Do ráje.

[14]) T. j. až k předposlední prosbě.

[15]) Neuznal jsem za dobré překládati toto místo snad starou češtinou, nechal jsem znění originalu. Dante chtěl naznačiti ostře rozdíl svého jazyka od před tím obvyklé mluvy provençalských básníků. Naznačení poměru toho překladem do starých forem (ať té neb oné řeči) zdá se mi nedostatečné ano i mluvnicky nesprávné. Vložil jsem tedy do českého textu znění provençalské a svázal střední verš terciny až s posledním, jímž končí celý zpěv. Pro neznalce připojuji doslovný překlad: Vaše dvorná prosba naplňuje mne radostí tak, že skrývati se ani nemohu a nechci. Jsem Arnaut, jenž s pláčem zpívaje kráčím. Jak velice zřím starý blud svůj, tak zřím i rozkoš, v kterou doufám. Při síle, která let váš ku vrcholu schodů vedla, prosím, byste v čas pamětlivi byli mého utrpení.

Zpěv dvacátý sedmý.

[1]) Matouš 5, 8.

[2]) Srov. Peklo 19, 49.

[3]) Srov. Peklo 17, 79.

[4]) Matouš 25, 34.

[5]) Posud šli směrem západním, nyní obracejí se k východu, obešlíť horu do polovice.

[6]) Jelikož dleli v hluboké, úzké úžlabině.

[7]) Lia a Ráchel, dcery Lábanovy, první jest symbol činného, druhá kontemplativného života, první

snaha jest po dobrých skutcích, druhé po poznání boha (zrcadlo).

[8]) Srov. Očistec 4, 88, pak XII, 124.

[9]) Kam lidský rozum (jehož representantem jest Virgil) nedosahuje.

[10]) Na ni se můžeš nyní spolehnout, nebo souhlasí teď docela s vůlí boží.

[11]) Srov. Očist. 28, 117.

[12]) Oddej se buď činnému, buď kontemplativnému životu, vše jedno.

[13]) Jsi biskup i král své vůle v ohledu světském i duchovním svůj, neodvislý.

Zpěv dvacátý osmý.

[1]) Básník, který dosud putoval po kraji hory, obrací se nyní k vrcholu jejímu.

[2]) K západu.

[3]) U Ravenny (staré Classis).

[4]) Mathilda, symbol lásky a oddanosti k církvi, nutná podmínka vedle kontemplativného (Ráchel) a činného (Lia) života, dojíti spasení. Jakožto gratia operans lze ve spojení přiváděti jmeno její s Mathildou, markhraběnkou Toskánskou, která církvi mnohé statky uštědřila.

[5]) Proserpina vzata únosem Plutona matce své, při tom vypadly jí květiny, které si trhala. Ovid. Met. V. 400.

[6]) Žalm XCI.

[7]) Výklad Statiův v XXI. zpěvu (verš 46) jest v zjevném odporu s tím, co tady se děje. Srov. dále Očistec XIV. 34.

[8]) Bůh.

[9]) Kolem země točí se nebesa, tímto pohybem povstává dech, vání, který ale v těchto končinách jest stejnoměrným větrem východním. Teprvé páry v hlubších končinách působí bouře a orkány. Pohyb tento, jelikož vrch strmý jest, tkne se lesa, který se rozezvučí a jehož rozkývané stromy a rostliny rozhazují do vzduchu na vše strany semeno.

[10]) Na jedné straně Lethe, řeka zapomnění, na druhé Eunoe, voda dobromyslnosti. Vody ty neztrácejí obsahu, symbol neměnitelnosti nebeských věcí proti světským.

Zpěv dvacátý devátý.

Výklad triumfalného průvodu tohoto: Sedm svícnů představuje sedm darů ducha sv. (bázeň, soucit, udatnost, vědění, radu, moudrost a opatrnost), sedm duhových fáborů pak sedm svátostí; 24 bíle oděných kmetů věnčených liliemi znamená 24 kněh starého zákona, čtyři šestikřídlá zvířata (býk, lev, orel, člověk) čtyři evangelisty, triumfalný vůz je církev, noh Kristus (v svém vtělení označen jakožto lev s orlími křídly), v nekonečno napjatá křídla jsou spravedlnost a milosrdenství; na pravo tančící paní zelená, červená a bílá jsou tři theologické cnosti (víra, naděje, láska), na levo čtyři červené paní jsou čtyři základní (kardinalní) cnosti (opatrnost, spravedlnost, mírnost a statečnost), paní s třema očima jest opatrnost dívající se v přítomnost, minulost a budoucnost; kmet oděný jako lékař jest sv. Lukáš jakožto spisovatel dějin apoštolských, kmet s mečem jest sv. Pavel, autor listů apošt., další čtyři kmeti představují spisovatele ostatních listů apoštolských; kmet se zavřenýma očima jest Jan Evangelista, autor apokalypsy (vidění). Kmeti představující nový zákon nejsou oděni liliemi (symboly čistoty), nýbrž rudými květinami, znakem mučenictví. Celý průvod představuje pak triumfující církev Kristovu.

[1]) Žalm XXI vztahem k vodě zapomnění.

[2]) Délka fáborů byla nedohledná; šířka čáry, v které stálo sedm svícnů, obnášela deset kroků, takž i výška křídel.

[3]) Delia = Měsíc.

[4]) Rozuměj Maria.

[5]) Jan ve vidění svém přisuzuje zvířatům křídel šest, Ezechiel čtyři.

Zpěv třicátý.

[1]) Velký medvěd, zde sedm hořících svícnů.

[2]) Slovo z „písně písní“ týkající se příchodu Beatrice, jakožto symbolu božské moudrosti.

[3]) Volání davu při slavném vjezdu Krista do Jerusalema.

[4]) Aeneida VI. 878.

[5]) Začátek žalmu XXXI; zde pěje se až k verši 10; ostatní obsah jesti bez vztahu k ráji.

Zpěv třicátý první.

[1]) Srov. Přísloví Šalamouna 1, 17.

[2]) Vous, znamení mužství — jemuž bláznovství mládeže nemohou více býti omluvou.

[3]) Jarba, král Numidie, tedy vítr jižní.

[4]) Mathildu.

[5]) V Lethe.

[6]) Žalm 51, 9.

[7]) Cnosti mravní dokonalosti, srov. 29, 131.

[8]) Cnosti theologické.

[9]) Poznání pravdy nítí vždy novou touhu po ní.

Zpěv třicátý druhý.

[1]) Srov. 30, 34.

[2]) Upřené a ustavičné zření Boha nestačí k blaženosti, třebať také blahočinného života.

[3]) Strom poznání dobra i zla.

[4]) Kristus (noh) nebere ničeho se stromu jsa poslušen zákazu Otce svého, kdežto Adam v ráji neposlušností se prohřešil.

[5]) Voj vozu jest kříž Kristův, který dle pověsti byl udělán ze dřeva stromu poznání.

[6]) Na jaře.

[7]) Barva mezi růžemi a fialkami jest krvavá, barva to mučenníkův.

[8]) Narážka na báj o Merkurovi a Argusovi.

[9]) Při proměnění Krista, srov. Matouš 17, 1.

[10]) Kristus se zástupci učení svého opustil svět, zůstala pouze theologie se sedmi cnostmi a sedmi dary Ducha sv. pod stromem poslušnosti. Dále líčí ve vidění osudy církve.

[11]) Jerusalema nebeského.

[12]) Orel, symbol římského císařství; vzhledem k pronásledování církve od císařů pohanských.

[13]) Učení kacířská; tato prchnou před pravou naukou Kristovou.

[14]) Císařství římské, dříve církvi nepřátelské, obohatilo ji pak statky.

[15]) Hlas s nebe neschvaluje světskou vládu papežovu.

[14]) Mohamed, jenž největší rozkol v křesťanství zavinil.

[15]) Zjev obludy, sedm hlav znamená sedm hříchů smrtelných.

[16]) Papežství ve své hamižnosti a prodajnosti v středověku.

[17]) Filip Krásný francouzský.

[18]) Dante sebe co zástupce strany ghibellinské uvádí.

[19]) Narážka na Avignonské zajetí papežů.

Zpěv třicátý třetí.

[1]) Žalm 79.

[2]) Evang. sv. Jana 16, 16. Čisté učení Krista bude na krátký čas zatemněno.

[3]) Dante nepovažoval Bonifáce a Klementa za pravé papeže, pro něho papežství neexistovalo.

[4]) Dle staré pověry florentské byl vrah před krevní mstou zabezpečen, když na hrobě zavražděného prvních devět dnů po vraždě jedl chleb do vína drobený.

[5]) DVX dá slovo dux = vévoda; patrně narážkou na Cangrande della Scala, příznivce Danteova a vůdce Ghibellinů, jako v prvním zpěvu Pekla.

[6]) Dante četl špatně v Ovid. Metamorfosách 7, 759 Naiades = Laiades.

[7]) Jak učinil vlk v Thebách Themidou poslaný.

[8]) Adamem a orlem.

[9]) Od pádu Adama do vstoupení Krista do pekel počítal Dante 5232 let.

[10]) Říčka v Toskaně, jejíž vlny kamení časem.

[11]) Viz zpěv 27, 39.

[12]) Učení filosofie světské.

[13]) Poledník náš ustavičně se mění.

[14]) Řeky světského ráje, viz Genesis 2, 10—14.

[15]) V Očistci, který dle plánů má tři a třicet zpěvů, a ty jsou opět slovem hvězdy ukončeny.

OBSAH.

Zpěv prvý.

Zpěv druhý.

Zpěv třetí.

Zpěv čtvrtý.

Zpěv pátý.

Zpěv šestý.

Zpěv sedmý.

Zpěv osmý.

Zpěv devátý.

Zpěv desátý.

Zpěv jedenáctý.

Zpěv dvanáctý.

Zpěv třináctý.

Zpěv čtrnáctý.

Zpěv patnáctý.

Zpěv šestnáctý.

Zpěv sedmnáctý.

Zpěv osmnáctý.

Zpěv devatenáctý.

[4]) Papež Martin IV. (1251—1285) jídal úhoře Bolsenské ve víně usmrcované.

[5]) Strýc Ugolina d'Azzo (Očist. 14, 105) Bonifacio de' Fieschi, arcibiskup Ravenský (1274—1295).

[6]) Otec arcibiskupa Ruggiera (Peklo 33, 14), bratr kardinála Oktaviana (Peklo 10, 120).

[7]) Z Ghibel. rodu Rigogliori ve Florencii.

[8]) Gentucca slula paní, které se Dante v Lucce kořil. Jiní překládají gentucca spřež, holota, což by vzhledem na Lukku též se dalo odůvodniti (srov. Peklo XXI, 38).

[9]) Právě míní se ona Gentucca, která tenkrát nebyla ještě provdána. O dívce té se celkem i nejstarší vykladači rozcházejí.

[10]) Začátek kanzony Danteovy ve Vita nuova.

[11]) Notář jest sicilský básník Jacopo da Lentina, žil v polovici XIII věku, Guittone byl z Arezza.

[12]) Rozdíl mezi poesií pravou ze srdce jdoucí a umělkovanou.

[13]) Florencie.

[14]) Corso Donati, nejzuřivější buřič a straník ve Florencii; padl v spiknutí 15. září 1307.

[15]) V pozemském ráji.

[16]) Kentauři při svatbě Pirithoa spili se a chtěli ukradnout jeho nevěstu Hippodamii (Peklo XII.) Kentauři byli synové Ixiona s mrakem.

[17]) Viz knihu soudců 7. 4—8.

[18]) Anděla, jenž střehl vchod k sedmému kruhu.

[19]) Opět ubylo jedno P s čela básníkova.

[20]) Srov. Matouš. 5. 6.

Zpěv dvacátý pátý.

[1]) Poledne, slunce vystupuje ze znamení berana do znamení býka, na opáčné polokouli byla noc v znamení štíra.

[2]) Známá báj o Meleageru a Atalantě.

[3]) V lůně matky k životu probuzený zárodek má jen život rostliny, živí se, roste, ale bez citu a

bez schopnosti samovolného pohybu. Od rostliny ale liší se tento život tím, že tato dále nepokračuje k vyššímu stupni života, kdežto u dítěte první tento stav jest jen stavem přechodním. Brzy přejde zárodek v život zvířecí tím, že začínají hvězdy míti naň vliv, může se pohybovat, cítí, jest sensitivní duší. Pak člověk dospívá a uzrává k přijetí duše rozumné a myslící, kterou dostane zvláštním bezprostředním stvořením Boha ještě v těle matky; tato duše jest individuelní, pro každý zárodek jiná a od druhých specificky rozdílná.

[4]) Averroës, velký komentator Aristotela, který učil, že jest jedna velká duše člověčenstva (universalní intellect); čímž ovšem rozcházel se s učením scholastiků.

[5]) Duše rationelní absorbuje úplně duši sensitivní i vegetativní. Nemá tedy člověk duše tři, nýbrž jednu.

[6]) Po smrti.

[7]) Buď na kraj Acherontu, přijde-li do pekla, neb na kraj Tibery, jde-li do očistce.

[8]) V kruh chlípníků; plamen je čistí jsa symbolem vášnivé lásky.

[9]) Ranní hymna sv. Ambrože.

[10]) Slova Marie k andělovi (Lukáš 1. 34).

[11]) Když ji svedl Jupiter.

[12]) Poslední P se maže s čela hříšníkův.

Zpěv dvacátý šestý.

[1]) Za Virgilem a Statiem.

[2]) Zástupy tyto jdou proti sobě a naznačují různé druhy smilství.

[3]) Hory skythické.

[4]) Empyreum, nejvyšší a nejrozsáhlejší nebe.

[5]) Caesar měl neslušný poměr s Nikomedem králem bythinským, pročež posměšně mu „královna" říkali. Symbol hříchu proti přírodě.

[6]) Nejvyšší stupeň vilnosti, však ne jako sodomitství hřích proti přírodě.

Omyly tisku.

Str.	Verš	místo	čti
65.	24.	tvému	svému
66.	7.	o	v
101.	18.	Pud dobra loudavý, jenž	,,Pud dobra, loudavý jenž
120.	15.	po vrcholu.	po vrcholu
121.	14.	[30])	[29])
153.	8.	pani těch	těch paní
212.	—	Za poznámkou 11 čti místo 14, 15, 16 atd. 12, 13, 14 atd.	

DANTE ALIGHIERI

BOŽSKÁ KOMEDIE.

ROZMĚREM ORIGINALU

PŘELOŽIL

JAROSLAV VRCHLICKÝ.

RÁJ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHTISKÁRNY ALOISE R. LAUERMANNA.

1882.

1875—1883.

RÁJ.

Předmluva.

Podávaje třetí část veliké básně obecenstvu, nemohu se ubrániti, bych nepronesl několik poznámek o celém díle i o svém stanovisku u překládání.

„Božská komedie“, kniha mnohotvárná a hluboká, zrcadlo celé civilisace středověké, nám dnes tak vzdálené a cizí, obdivována davy, čtena jen vyvolenci, od jedněch za politický pamflet, od jiných za jakousi summu bohomluvectví scholastického považována, byla v očích překladatele vždy a ve všem jen velkou, zářící poesií. Stránky náboženské a kulturní, ač důležitost jich překladatel zná i oceňuje, jevily se mu vždy teprvé v řadě druhé; hlavní pozornost jeho směřovala vždy k tomu, aby poetické skvosty díla tohoto co

možná stejným leskem svítily v mluvě domácí. Nebo čím by byla bez poesie celá báseň? Ničím jiným než bizarrní směsicí nechutné dnes učenosti a snůškou podivných dát a fakt, ne valně se lišící od „Pokladu“ mistra Danteova Brunetta Latiniho neb od pověstné Acerby, jeho prvního odpůrce Cecca d' Ascoli. Jen pravá, velká poesie zachránila bizarrní tuto koncepci velkého Florenťana, i přirozeno tedy, že překladatel, básník sám, zase nejvíce ku stránce poetické přihlížel, maje za to, že ona jest to věčné, co zůstane.

Však co je „to věčné“ v poesii vůbec a v Danteově zvláště?

Dlouholetým zabýváním se s básníkem a poesií, shledal jsem, že jen to, co lidské jest. Jen to, co rozechvěje struny srdce lidského i po staletích, jen co prošlo duší vřelou a srdcem hlubokým, co analogií vzbouzí v cizí mysli ohlas stejného utrpení, stejné lásky, stejné resignace, stejné touhy po klidu a pokoji. A že Dante byl ve chorovodu básníků středověkých první, jenž kovovou strunou svou dovedl dáti výraz celé této stupnici lidského života, jeho plesu a bolu, jeho

strádání i naději, jeho hledání pravdy, i jeho vítěznému jásotu, že uměl dáti tomu všemu výraz tak mocný, až vryla se slova jeho blesky v mysle potomstva: v tom vidím velkost jeho básně a význam jeho jména. V tom je on vskutku první moderní básník, nebo jeho poesie v základním jádru svém jest ryze lidská, a kdybychom vyloupli z obrovské stavby celku jednotlivá místa poetická, ať již vášnivé apostrofy neb elegické kontemplace, ať kouzelné popisy scenerií přírodních, ať symbolické rozhledy dějinami, teprvé by zjevno bylo, jaký eminentně moderní duch byl zde stísněn pod olověnou kápí středověké scholastiky a mythologického apparatu. A toto, co lidským nazývám, co jest vlastním jádrem každé pravé poesie, to jediné dodává té neúmorné svěžesti básni Danteově, že stejně čísti se dá v době Tomáše jako v době Darvinově, že suchopárem rozjímání scholastických čtenář neunaven spíše podrážděn spěchá k známým místům, zkad vytryskne náhle zdroj této lidské poesie nebeskou manou osvěžující a posilňující jej na další pouti. Tato „lidská“ struna to jest, co vzbouzí tu nesmírnou lásku k básníkovi

v čtenářích všech národů a vyznání náboženských, nebo člověk vždy a ve všem člověku opět jest nejbližší.

S tímto těsně souvisí druhá stránka básnické indiviuality Danteovy — ono opět ryze moderní akcentuování vlastního „já". Vidíme všady, že básníkovi velice záleželo na tom, by on, Dante Alighieri, pronikl v budoucnost na vlnách svého zpěvu. Není to marnivá slávychtivost, tu sám nejlépe charakterisuje básník v jedenáctém zpěvu „Očistce", je to jakýsi zápas o život po smrti, o který se jedná, příznak smýšlení ryze moderního. Nikdo před Dantem nevyslovil s takou jistotou svůj spravedlivý požadavek na list vavřínu, (Ráj XXV) nikdo s takým důrazem nehájil svou básnickou osobnost. Dante jest první, který uvádí ‚básníka' z tiché jeho pracovny v život veřejný a žádá pro něho stejná práva, ba žádá i více, žádá pro něho privileje v společnosti; Dante jest si vědom plně svého úkolu básnického, a tím již vyvrací se každá hypothesa chtějící snížiti jeho dílo na pamflet politický neb na traktát theologický — je to dílo umělecké, báseň ve všem, stavbou jen dítě doby své,

jádrem a obsahem však poklad a koruna poesie všech věkův a národů.

O umělecké stránce kouzelného tohoto výtvoru příliš šířiti se nehodlám. Jest v rukou obecenstva a jestli kde, pak zde platí ono biblické „Kdo máš uši k slyšení, slyš!“ Jen dovolím si poukázati k oné zajímavé a, tuším, Schlosserem poprvé objevené pravdě, jak posloupně a důmyslně celá báseň jest analogií veškerého umění lidského: v Pekle plastika, v Očistci malba a v Ráji hudba převládají. A rovněž v Pekle momenty dramatické, v Očistci epické a v Ráji lyrické více v popředí vystupují.

Jest tradicí literární kritiky, že nejvyšší cena vůbec připisuje se Peklu a obecenstvo širší skutečně tím zmateno spokojí své svědomí, když přečte dvě světoznámé episody Francescy z Rimini a Ugolina — ostatní odloží co balast, co zbytečnost a neví, o kolik lyrických skvostů se oloupí. O Danteovi platí totéž, co Viktor Hugo pravil vydavateli, jenž chtěl vytisknouti pouze výbor jeho spisů: „Pane, vy vezmete do hrstě trochu štěrku a řeknete obecenstvu, ejhle, to jest Montblanc.“

Geniové jako Dante nejsou pro anthologie, třeba bráti je celé, chceme-li je oceniti, celé i s pískem a štěrkem, který místy dle přirozených lidských zákonů vběhne v proud ryzího kovu. Očistec jako Ráj mají své délky, ale za to, co krásy, co kouzla, co lyriky zde všelidské a uchvacující! Očistec dýše elegickým kouzlem smíru a resignace, Ráj pak povznáší nás, i když nevěříme v jeho jsoucnost, nad všednost a obyčejnost tím oslněním, tím mořem jasu a tonů, jež tady proudí, tou velkolepou elevací, jakou dostihl jediný pó Danteovi ještě smrtelník — realistický Balzac v báječné své povídce Serafita. Říká se, že lidmi jsouce, nejvíce cítíme se zatracenci Pekla, jelikož poklesky, které pykají, nám nejbližší jsou — leč třeba opraviti tento starý blud, lidský duch vždy tíhne rád k nadsmyslnému a vyššímu, má tudíž Očistec i Ráj své stejné právo. A pak stopujme v básni i člověka. Vyobcovaný, v hloubi duše roztrpčený a hněvný básník psal mstící a trestající Peklo, časem se utišil hněv a ustoupil lítosti a touze — ejhle Očistec; vida však všecky své naděje jednu po druhé zmařené, uchýlil se v světy

jiné, touže jediné po klidu. „Gridando pace, pace,“ jak volal v stejném naladění Petrarca, a povstal — Ráj.

Ještě slovo. Dlouhým studiem dospěl jsem k přesvědčení, že Dante byl jedním z těch básníků, kteří dle slov Götheových „komandovali poesii“. Ne kdy inspirace se dostavila, ale kdy vůle původce se vzpřímila, tu tryskl zdroj poesie jeho. A v tom jest umění, býti básníkem vždy, kdy jest třeba, a ne toliko ve chvílích rozechvění. Mnohý verš se povede i laikovi v době takové, ale umění žádá více, žádá úplné ovládání všech prostředků, žádá násilné sebezapření, žádá obětování sebe pro krásu a pravdu. A takovýmto neústupným, železným umělcem jest Dante, sourodý geniem Michel-Angelovi a silou vůle své Balzacovi. V ohledu tom možno mnoho se učiti od něho. Forma terciny — kam by byla zavlékla jiného, méně concisního ducha než byl Dante! U něho právě forma tato prospěla celku. Nutila jej ovšem místy k obrazům násilným a k obratům bizarrním, ale právě v těch nejlépe vystoupil jeho silný, plastický duch. Místy jakoby zhrdal hranicemi rozumu

a smyslů, přesmýká v neurvalé genialnosti pojmy z jedné říše pomyslů do druhé, roven Aischylovi. U něho „světlo mlčí“ a hvězdy „mění své peří“. Tertium comparationis mizí místy úplně. Je to někdy orgie obrazů. Místy opět klesá k realismu, který suchostí svou dotýká se prosy, ale nicméně na místě, kde ho užito, působí nesmírně dojemně. Konče ohromnou báseň svou nemá chvátaje k cíli jiného přirovnání, než „s krejčím, který stříhá dle zásoby látku“. Jinde stín v Pekle dívá se mu upřeně v tvář „jak starý krejčí na ucho své jehly“. Pozorovalť zajisté bedlivě člověka v každém hnutí jeho, odkud ta realistická, častá porovnání, „jako ten, jenž náhle ze sna zburcován“ a podobná, pravdivostí a jednoduchostí až zarážející.

Ano, Dante zbouzí údiv, překvapení, úžas. Toť tajemství jeho umění, které jest vždy dynamickým.

Nemluvím o jeho spravedlnosti, míře a zkušenosti životní — té je plna celá kniha; ani o tom, jak vítězně vjela celá příroda v říš poesie v básni jeho. Co tu krásných přirovnání, která jen dlouhým a bedlivým pozo-

rováním života v přírodě mohla vzniknouti. Ovce, včely, mravenci, jinde květiny, vše žije v jeho básni tou pravdivostí, která jest život sama. A jak mile působí tyto reminiscence života zemského v říši stínů a čirého světla! Tu je Dante opět lidský. — Ejhle člověk!

Mohl bych napsati knihu o tom, co zde jen zběžně načrtávám. Umění básnické pokročilo Dantem obrovsky, od zjevu jeho knihy ukázala se potřeba nové poetiky, on zamíchal pojmy běžnými tak, že podnes mnohá esthetická hlava nad ním se kroutí, nevědouc, kudy a kam.

O svém překladě jen málo slov. Není-li ve všem takový, jak bych si přál, omluví snadno přísná forma, již zachovati úplně i s ženským rýmem jsem se vynasnažil. Práci lehčí měli ovšem ti, co překládali bez rýmu, (Longfellow, Philalethes, Witte, Eitner atd.) i ti, jenž si formu dle libosti změnili (Ratisbonne) neb ti, jenž docela v prose překládali: (Fiorentino, Rivarol, Enk). Dle mého přesvědčení jest forma vždy polovičkou výkonu uměleckého. Zachoval jsem ji tedy, ač jsem

se dopustiti musil místy násilných obratů a mnohé zdánlivé nejasnosti. Šlo mi především o to, by „poesie“ Danteova zaleskla se v rouše českém. Ostatně doufám pokračovati na díle tom jsa přesvědčen, že brzy v novém vydání zjemním mnohé hrany a vytříbím dikci k touženému stupni dokonalosti.

Jeť „božská komedie“ dílem celého života i zasluhuje tedy, by se jí věnoval život celý.

Na místě tomto dlužno se zmíniti o poznámkách. V bázni, by kniha nevzrostla přílišně a se nezdražila, omezil jsem se na to nejnutnější. Mnohý by si přál komentáře většího a sám dobře cítím, že by prospěl mnoho vážnému čtenáři, a v mnohém i překladu mému. Leč to třeba odložiti, jestli se dočkáme vydání nádhernějšího, kde by i kulturní a scholastická stránka Danteovy poesie mohla stejného dojít povšimnutí, jako zde stránka poetická.

Při hojném účastenství obecenstva dojde k tomu zajisté brzy.

Tak již skorem po osmileté práci, kterou nepovažuji za skončenou (překládaje další lyriku

Danteovu i jeho některé traktáty) kladu v ruce českého čtenářstva velkou tu epopej středověkou.

Těm, kteří přátelským pokynem a milou sdílností stopovali celé dílo, vyslovuji dík nejsrdečnější, připisuje překlad svůj všem „lidem dobré vůle“.

V Praze dne 30. října 1882.

J. Vrchlický.

ZPĚV PRVNÍ.

[illegible]nž všehomírem hýbe, toho sláva
[illegible]še proniká, víc tady září svojí
a [illegible] méně zjevnější se stává. [1])

Já v nebi, v němž se nejvíc světla rojí,
byl, vě[illegible] jsem, o nichž dáti zvěsti,
kdo od[illegible]d se vrací, neobstojí.

Neb u[illegible] své touhy, všeho štěstí,
duch člověka se v takou hloubku noří,
že vzpomínka zpět nemůže se vznésti.

Co z říše svaté v upomínek moři
jak poklad moje duše zachovala,
ať nyní látku mojí písně tvoří!

Ó dobrý Apolle! kéž by se stala
tvé síly vásou duše v slední dílo,
by stihla milý laur tvůj, po němž vzplála!

Jho jedno Parnassu mi dostačilo
až dosud, dvou [2]) teď třeba míti budu
na zápasišti, jež mi ještě zbylo.

V má ňadra sestup, dýchej zas v jich půdu,
jak učinils, Marsya [3]) ve zápasu
když vytáhl jsi z pochvy jeho údů.

Ó sílo božská, takli mému hlasu
zde přispěješ, že stín blažené říše,
jak v hlavě zbyl mi, zjevím všemu času,

K drahému stromu dej ať kročím tiše
a listím věnčím se, jak zasluhuje
má látka i tvůj dech, jenž ve mně dýše!

Tak zřídka, otče, dlaň svou natahuje
básník neb císař tomto po lupení,
(jen podlost lidských snah to osvědčuje)

Že Delfickému bohu k potěšení
by Penejské to listí [4]) mohlo býti,
jen v jednom srdci budíc roztoužení.

Žár veliký se z malé jiskry vznítí,
snad lepším zapěje kdos po mně hlasem,
by Cirrha [5]) jemu v odvet mohla zníti!

Ze různých ohnisk světa lampa jasem
se jeví smrtelníkům, z toho ale,
v tři kříže čtyři kruhy [6]) kde zřím s žasem

Se pojiti, tam vzchází v záři stálé
v hvězd lepších družině, dle svého zvyku
se v světa vosk vtiskujíc dokonale.

Ten slunce stav tam čelil k jitra vzniku
a tady v noc, tam koule v světle byla
a naše ve tmě. V tomto okamžiku

Se v levo Beatrice obrátila
a v slunce přímo zřítelnicí zřela.
Tak orlí sotva kdy se v jas ten vpila.

A z prvního jak paprsku se dělá
zas druhý vzcházeje a k výši spěje,
jak poutník, který po návratu želá:

Tak jejím činem též můj čin se děje,
neb zrakem v mysl přešlo to a déle
jsem v slunce patřil než dle obyčeje.

Na místě, které darem Stvořitele
jest člověku, spíš snesou smysly věci,
k nimž nelze tady obrátit se směle.

Ne dlouho tak jsem snes to, ale přeci
tak dlouho, až kol jiskrami vše hrálo
jak železo, když vyjde žhavé z peci.

Jak přibyl by den ke dni, mně se zdálo,
neb jakby toho, jenž to může, vůlí
na nebi slunce vedle slunce stálo.

Výš zraky Beatrice výš se pnuly
ku věčným kruhům a mé oči na ni
se odvrácené od nich pevně snuly.

Tím pohledem jsem cítil uvnitř plání,
jež Glaukos [7]) zažil, soudruh mořských bohů
když po traviny stal se ochutnání.

Vyjádřit vytržení nemá vlohu
zde lidské slovo, příklad těm ať stačí,
jimž milost schovává to ve zálohu.

Zda týž jsem byl [8]) já narozen kdys v pláči,
ty lásko víš, jež na nebi máš vládu,
a kterouž v světle noha moje kráčí!

Vír sfér, jejž touhou točíš bez úpadu, [9])
mne za sebou táh harmonií onou,
již rozděluješ, řídíš do souladu:

Tu celé nebe plálo ohně clonou,
tož ohněm slunce, [10]) tak že kraje celé
tak v povodni neb dešti sotva tonou.

Ten nový zvuk i toto světlo skvělé
žár ve mně vzňaly, původ jejich znáti,
jejž necítil jsem nikdy plát tak vřele.

Ta, jež mne znala jak já sebe, ptáti
než mohl jsem se, ústa otevřela,
by úkoj mému duchu mohla přáti.

„Sám v klamný blud se vplítáš,“ ona děla,
„a proto nezříš, co bys mohl zříti,
byť zahnat blud tvá duše sílu měla.

Ty nejsi na zemi, jak mníš to býti,
blesk nesjel tak se svojí mračné vlasti,
jak nahoru výš k ní tvůj let se řítí.“

Byť první pochybnost má přešla z části
tím krátkým slovem, jímž se na mne smála,
blud nový hůře začínal mne másti.

I děl jsem: „Odpočinout duše ždála
si od podivu, nový však mne mate,
jak lehká těla pouť má proletala?“

Tu ona s vzdechem zbožným oči svaté
jak matka přímo na mne obrátila,
jíž stůně děcko, jež zimnicí jaté.

„Slyš, všecky věci,“ — ihned hovořila —
„řád mají mezi sebou, forma to je,
jež vesmír bohu rovným učinila.

V tom tvory vznešené zří síly zdroje,
jež věčná jest a jediným jest cílem,
kam směřuje ten řád, všech tvorů roje

Se k tomu kloní ve snažení milém,
ať prapůvodu podle losu svého
jsou bližší, větším nebo menším dílem.

Tož plují v moři velkém bytí všeho,
po různých přístavech se shánějíce,
kam každého z nich pohání pud jeho.

Ten vzhůru oheň nosí do měsíce,
ten srdcem lidským hýbá a ten zemi
do sebe pojí, upevňuje více.

Ne na tvory, jenž k poznání jsou němí,
leč na rozumné, schopné lásky střílí
luk tento taky, věř mi, šípy všemi.

A prozřetelnost, jíž vše v řád se chýlí,
svým světlem nebe drží v klidu stále, [11])
kde točí to se, které nejvíc pílí. [12])

A k určenému cíli dál a dále
nás nese struny síla, jež, co střelí,
vždy k veselému konci vede v mále.

Jeť pravda, jako tvar se nepřivtělí
tak často umělcově snaze ryzí
neb v odvet látka hluchá je, tak dělí

Se často tvor od dráhy té, z ní mizí,
neb hnaný pudem, moc má přece dáti
se podle libosti své v dráhu cizí.

Jak s mraku vidíš oheň dopadati,
když klamným spádem prvním po náraze
jsa sveden ku zemi se musí hnáti:

Že stoupáš nyní, zralé po úvaze,
div není větší, než když voda v nivy
se vrhá s hory vysoké. Ba snáze

V tom větší mohl bysi vidět divy,
prost závad kdybys dole utkvěl zpátky,
jak na zemi lpí tichý oheň živý.“

Pak obrátila k nebi zrak svůj sladký!

ZPĚV DRUHÝ.

Vy, kteří sledujete v lodce malé
a s roztoužením pilně nasloucháte
mé lodi, která s pěním pluje dále,

K svým břehům rychle nazpět ať se dáte,
do moře nespouštějte se bez sledu,
s mou stopou snadno se víc neshledáte.

Tím proudem nikdo nejel, kterým jedu;
mne vede Apollo, Minerva [1] dýše,
a devět Mus mi kyne ku Medvědu. [2]

Vás, kterých málo, jenž jste záhy výše
po chlebu andělském svou vznesli hlavu,
jenž stravou jest, však nesytí, vám spíše

Lze pustiti svůj koráb v slanou vřavu,
když poplujete po mé brázdě smělí,
dřív než se vyrovná zas ve vln splavu.

Ti proslavení, v Kolchidu jenž jeli,
se nedivili, jak vy učiníte,
když Jasona tam orat uviděli. [3]

Ta žízeň vrozená a věčná v hbité
nás pouti k říši boží unášela
tak rychle, jako nebe kroužit zříte.

Já k Beatrici, ona výše zřela,
a řek bych jako šipka, v téže době
jež raní, letí, co ze vrubu sjela,

Jsem na místě byl a tu zázrak k sobě
táh oči mé, leč ona, péči moji
jež každou znala, v slíčné řeči zdobě

Tak veselá a krásná u mne stojí
a praví: „Mysl k Bohu povznes díkem,
že šťastně nás tak' s první hvězdou [4]) pojí."

Mně zdálo se tu, že nás pokryl víkem
mrak zářný, pevný, hustý, vybroušený
jak démant sluncem dotknutý a mžikem.

Nás věčná perla vzala v svoje stěny,
jak v sebe světla paprsk voda bere
a při tom zůstává přec bez proměny.

Když tělo byl jsem, pochyby když teré,
jak v rozměr jiný vejít lze, se nítí —
což nutno, když se hmota v hmotu dere:

Žár touhy naší měl by větším býti,
tu bytost poznat, ve které, jak splývá
Bůh s naší přírodou, lze zjevně zříti. [5])

Tam uzří, co zde věří mysl snivá
ne důkazem, poznáním prostým pouze
jak první pravdy, k nimž vždy člověk kývá. [6])

Já na to k ní: „Ó paní, v zbožné touze,
jak může, duše má mu díky vzdává,
že vyrval mne ze smrtelníků nouze.

Leč rcete, co jsou znamení ta tmavá
na tomto těle, Kaina o břemeni [7])
zvěst lidská že tam bájit neustává?"

I usmála se málo: „V pobloudění
když lidská mysl vratká tam se sklání,
kde nestačí klíč smyslů k otevření,

Šíp úžasu tě více neporaní,
neb zříš, kterak má rozum křídla krátká
i v družině všech smyslů. — Jaké zdání

Ty o tom máš, rci," řekla paní sladká.
Já: „Rozdílným co v měsíci být zdá se,
tím vinna hustá jest neb řídká látka." [8])

A ona: „Domněnky své v krátkém čase
ty poznáš blud, když budeš naslouchati
vět řadě, jimiž odpovím ti zase.

Ve osmé sféře hvězdy [9]) zříte pláti,
jichž tvar i velkost, kdo k nim zrak svůj chýlí,
že rozdílny jsou, musí znamenati.

Byť řídkost s houštkou toho důvod byly,
tu byla by v nich všech jen jedna síla
na větší, menší rozdělena díly.

Kde řada různých sil se objevila,
tam různé důvody jsou, [10]) všecky ale
až na jeden řeč tvoje umrtvila.

Byť řídkost vinou skvrn těch byla, dále
jak ptáš se, tu by věru měsíc celý
mít musil látky množství příliš malé;

Neb s hubeností jako tuk se dělí
na lidském těle, tak by v knize jeho
jak listy vrstvy ty se střídat měly. [11])

Byť pravdou byla ta část zdání tvého,
při slunce zatmění by slunce plálo
skrz měsíc jak skrz řídkost těla všeho. [12])

To neděje se, tož po druhé málo
se ohledněm, a zničím-li ji zcela,
pak mínění tvé celé v bludu stálo.

Když řídkost měsícem se nerozstřela,
mez musí býti, která světlu brání, [13])
zář jeho dále kdyby vnikat chtěla.

Tou cizí paprsk odražen se sklání
jak obraz odražený od skla stěny,
na zadu svém jež olovem se chrání.

Ty řekneš, když se jeví zatemněný
víc paprsk tam než jinde, tím se děje,
ze zadu více že byl odražený.

Té námitky se zbavit když si přeje
tvůj duch, hleď nyní sobě zkušenosti,
toť zdroj, zkad všecka věda vaše spěje.

Tři zrcadla vem, v stejné vzdálenosti
dvě postav, třetí potom mezi nimi,
u větší dáli nechť tvé oko hostí.

K nim obrácen za zády postav svými
si světlo, které v třech zrcadlech vzplane,
zpět letíc k tobě odraženo jimi.

Nechť v třetím obraz nejmenší se stane
co do rozsahu, uzříš co do síly,
že stejně silné světlo ze všech kane.

Jak teplé slunce dělá v jarní chvíli,
že pod sněhem co bylo, nahé leží,
a barva zimy s chladem dále pílí:

Chci nyní, když jsi bludu bez přítěži,
tak osvítiti živým světlem tebe,
by ucítil zrak jeho jas tvůj svěží.

Kde božského jest míru svaté nebe,
se točí těleso, [14]) zkad všecko žití
má vše, co ono uzavírá v sebe.

Nejbližší nebe, kde se hvězdy třpytí, [15])
to bytostem pak různým rozděluje,
ač obsaženým v něm to svoje bytí. [16])

Z těch druhých sfér zas každá obracuje
k svým účelům a svému ku semeni
tu zvláštní bytost, kterou obsahuje.

V organech světa jiných stupňů není,
co shora berou, v stálém chorovodu
zas dolů dávají. Tvé roztoužení

Po pravdě, hleď, jak stihnu z toho bodu,
jí kterak vstříc jdu, pozor dávej dále,
bys mohl sám pak najít cesty k brodu.

Těch svatých kruhů hyb a síla ale
jak umění kladiva od kováře
od svatých motorů [17]) jde neustále.

A nebe, v kterém svítí hvězdná záře,
tvar hlubokého ducha v sebe vnímá,
jenž hýbe jím, jsa otisk jeho tváře.

A jako duše v prachu těla dřímá
a různými se údy proplétává,
jenž k různým úkonům jsou, tak objímá

Vše onen důvtip [18]) a všem hvězdám dává
svou dobrotu, ji šíří, ač se točit
kol vlastní jednoty své neustává.

Zříš různou sílu k různým tělům vkročit,
by oživili je, a k nimž se pojí
jak život s vámi. Proto můžeš zočit,

Jak přírodou, z níž kolébku má svoji,
se v těle třpytí smíšená ta síla,
jak radost z živé zornice se rojí.

Tou světel rozdílnost [19]) se objevila,
ne houštkou aneb řídkostí, jeť ona
ten princip, jenž, vše pronikaje díla,

Dle dobroty [20]) buď jas, buď temno koná.

ZPĚV TŘETÍ.

To slunce, láskou jež mou hruď prv hřálo, [1])
to důkazem a bludu vyvrácením
tvář pravdy přesladkou mi ukázalo.

Bych vyznal, bludu prost že přesvědčením
jsem zaujat, já zvedám hlavu svoji
a myšlenky své na odpověď měním.

Leč vidění tu před mým zrakem stojí,
a zírat na sebe jen tak mne nutí,
že zahání v ráz celou zpověď moji.

Jak z vody hladké, jež je bez pohnutí,
ne hlubé tak, by dno nám ušlo zcela,
neb z průhledného skla jak v zamihnutí

Se tahy tváře jeví mdle, [2]) jak z čela
bílého bílá perla se odráží,
div zřitelnice že ji zadržela.

Zřím tváře v mraku, k hovoru se snaží;
mne opáčný blud, který lásku vznítil,
ku zdroji Narcissu, [3]) ve jho své sráží.

Já obrátil se, jak je zor můj chytil,
a myslil jsem, toť pouhé zrcadlení,
však původ jeho znát jsem touhu cítil.

Však nikde ničeho, tož bez prodlení
zrak obracím v tvář průvodkyně sladké,
jíž v svatých očích plálo roztoužení.

„Že usmívám se, nediv se, tak v krátké
mi děla chvíli, zřím tvé dětské spády;
jít v stopě pravdy, nohy tvé jsou vratké,

A práznem jen tě pohánějí všady.
Co vidíš tady, bytosti jsou živé,
na slibech svých se dopustivší zrady. [4])

Nuž s nimi mluv a slyš, a v mysli snivé
věř, světlo pravdy, jímž jsou všecky spjaté,
je druží tady k sobě v tísni tklivé.“

Já k stínu, který v míře vrchovaté
chtěl hovořiti, obrátil se s řečí
jak člověk, přílišná jejž touha mate.

„O šťastný duchu, jehož trudy léčí
zář žití věčná kojíc tebe slastí,
jež necítěná, cizí, všecko předčí;

Rač vlídně mez mé zvědavosti klásti,
rci jmeno své mi a váš osud blahý!“
Se smavým zrakem, vlídné ve účasti,

„Věř, naše láska,“ odvětil mi záhy,
jak ona, dvůr svůj dle sebe jež řídí, [5])
tě přenese hned přes tvých tužeb práhy.

Já jeptiškou kdys byla v středu lidí,
mne tobě vyšší krása nezatají,
když oko ducha tvého dobře vidí,

Že Piccarda [6]) jsem, poznáš, v tomto kraji
že sídlím blahá mezi blaženými
ve sféře nejlínější; [7]) že zde plají

Vše naše tužby žáry znícenými,
jen Duchu svatému se zalíbiti,
v řád jeho oddány, jak vládne jimi.

A tento los, jenž nízkým zdá se býti,
nám proto přidělen, že svoje sliby
jsme z části nesplnili ve svém žití."

„Váš pohled divuplný se mi líbí,
on něčím božským mně neznámým plane,
čímž poznat první vaši tvář zrak chybí.

Tož v poznání vás, duše milované,
jsem zpozdil se, teď pomaháš mi zvěstí,
že jasnější se mi tvůj obraz stane!

Nuž rci mi: Vy, jimž dostalo se štěstí,
zda toužíte po místě ještě vyšším,
kde druhů víc a vidění víc jesti?"

S druhými stíny s usmíváním tišším
se ke mně obrátila, s veselostí
jak v žáru první lásky ji pak slyším.

„Ó bratře, síla lásky do sytosti
nás ukájí, že chceme jen co máme,
po jiném netoužíce s dychtivostí.

Když vůli průchod výš se vznésti dáme,
tu bude v nesouzvuku naše chtění
s Tím, jehož vůlí zde se nalezáme.

Což v těchto kruzích ale možno není,
když zákonem tu v lásce přebývati,
a ty se chýlíš k její pochopení.

Ba, tady chceš-li blaženým se státi,
tu třeba v souzvuk jíti s vůlí Boha,
s ní nechat vůli naši v jednu táti

Od stupně k stupni tak nás řada mnohá
zde žije, vůle to jest celé říše
co král chce, za ním spěje naše vloha.

A jeho vůle mír náš jest, tou tiše
zde dlíme, ona moře, kam vše spěje,
co tvoří příroda — i čím On dýše.“ [8])

Že všady v nebi ráj, teď jasně skvěje
se přede mnou, nechť milosť boží všady
v ta místa nestejnou se září leje.

Jak jedna krmě často skájí hlady,
a po druhé přec choutka v hrdlu vzplála,
dík za onu a prosba za tu — tady

Se posuňky i slovy duše ptala,
bych zvěděl, jaké ono bylo tkaní,
jež člunkem až ke konci nedotkala.

„Teď zásluha a dokonalost paní [9])
na nebi blaží, dle jejíhož řádu
se závoj skládá kolem dívčích skrání,

By v bdění, v spaní lásky věčné vnadu
s tím zakoušely ženichem, jenž bere
rád sliby, v nichž své lásky jeví vládu.

Bych nepoznala strasti světa steré,
já děvče za ní prchla, žít jsem chtěla
dle její řehole ve říze šeré.

Zlu zvyklá spíš než dobru mužů smělá
pěsť urvala mne, vtrhliť v klášter milý — [10])
Bůh ví sám, jaké žití pak jsem měla!

Lesk druhý, po mé pravici jenž chýlí
se k tobě níže a který se nítí
vším světlem, v němž ta naše sféra pílí.

O sobě co já totéž praví, v žití
též byla jeptiška a též jí s hlavy
stín svatých stužek vzali muži lití.

Leč ve svět ač se navrátila lhavý,
přec věrna byla srdce svého šláři
i proti vůli své i přes zlé mravy.

Ve velké Konstancie patříš záři,
jež z druhého Šváb vichru porodila
ten třetí, [11]) s nímž se celá moc jich maří."

Pak začla pět, když toto promluvila,
a zmizela v „Ave Maria" pění,
jak těžkou věc by hloub vod pohltila.

Můj zrak, jenž patřil na ni v roztoužení
jak dlouho mohl, jakmile ji ztratil,
k vyššímu cíli obrátil své chtění,

Ku Beatrici své se opět vrátil;
leč tato bleskla tak svých očí pláním
v mé oči, až mne její pohled zchvátil,

Že na příště jsem počkal se svým ptaním.

ZPĚV ČTVRTÝ.

Dřív svobodný by člověk hladem zpráhnul
v dvou různých krmí stejné vzdálenosti,
než s jednou z nich by ruku k ústům vztáhnul.

Tak beránek by mezi hltavostí
dvou vlků stál ve rovné bázni v dáli,
pes mezi laněmi; já pochybností

Když dvojí stejně puzen, jež mne pálí,
jsem mlčel; z nutnosti jen že to bylo,
jsem hany nemoh dát si ani chvály.

Já mlčel, v tváři se mi zrcadlilo
vše plání touhy, které víc než slovy
a vřelej otázky mé vyjevilo.

Jak Daniel Nebukadnezarovi
vztek zkojil, jenž ho učil krutým býti,
mně Beatrice dělala řkouc: „Nový

A dvojí osten přání hruď tvá cítí
a poutá snadno vlastní péči tvoji,
že nemůžeš se volně vysloviti.

Když dobrá vůle, hádáš v mysli svojí,
vždy trvá, jak to možno síle jiné
mých zásluh míru stenčit? K pochyb roji

Ti ještě odtud jiná látka kyne,
že zdá se s Platonem to ve souzvuku,
že duší let se k hvězdám zpátky šine.

Toť otázky dvě, které v stejném shluku
tvou vůli tísní, tu proberu dříve,
jež z obou tobě větší strojí muku.

Ten seraf, který nejvíc v Bohu žive,
ni Mojžiš, Samuel a z obou Janů [1])
vem toho, jenž se zachce mysli chtivé,

Ni Marje, nejsou v jiné sféry stanu
než tyto duše, jichž jsi viděl líce,
ni víc neb míň let jedí nebes manu.

Kruh nebe první [2]) zdobí tam se skvíce
a různě sladké žití zakoušejí
jak věčný dech jich tkne se míň neb více.

V té sféře zjevily se, ne že její
jsou hosty snad, leč pouze na znamení
že k nejvyššímu míň se povznášejí. [3])

K vám jinak hovořiti možno není,
od smyslů duch váš pouze to si brává,
co za hodno se zdá mu k pochopení.

Tak písmo k vám se sklánět neustává,
ač jiný smysl v tom nad vlohy vaše,
když bohu nohy, ruce lidí dává.

A s tváří lidskou před zrak církev naše
vám Gabriela s Michaelem staví,
i toho, jenž uzdravil Tobiáše. [4])

O duších lidských Timaeus [5]) co praví,
s tím, co zříš tady, věru váhy ztrácí,
dle jeho domnění jsou jeho zprávy.

On dí, že duše k hvězdě své se vrací,
mníc, že z ní byla vzata, když tvar těla
jí dáti příroda si vzala práci.

Snad jeho věta jiný smysl měla
než doslovný, a tento výklad věci
by nemusil být ku výsměchu zcela.

Když mní, že v kruhy ty zpět musí téci
vliv hany nebo chvály z jejich žití,
luk jeho trefí trochu pravdy přeci. [6])

Ten princip nepochopen v bludu síti,
jal celý skoro svět, že Merkur jemu,
Mars s Jupiterem začli bohy býti. [7])

Ta druhá pochybnost, jež srdci tvému
se vtírá, míň má jedu, zloba její
tě nemůže víc urvat boku mému.

Že v smrtelníků zdá se obličeji
být naše [8]) spravedlnost nepravostí,
ne z kacířství, to z víry uvádějí.

Že může vaše schopnost vniknout dosti
až k jádru této pravdy, hodlám tedy
dle přání tvoje skojit pochybnosti.

To je-li násilí, kdo snáší bědy,
že nechce povoliti násilníku,
pak v duších těchto zbyly hříchů sledy.

Ta vůle, jež se nevzdá protivníku,
je nezlomná, jak oheň, neprodleně
jenž přes násilí všecko vzplane v mžiku.

A pakli podá se ať víc neb méně,
pak násilí se jako tyto [9] vzdává,
jimž volný návrat v klášter kynul; změně

Byť mohla odolat jich vůle pravá,
jíž Mucius byl na svou ruku katem,
jíž Vavřinec snes roště muka žhavá,

Tuť propuštěny zpět by prchly chvatem
tou cestou, kterou byly odvedeny;
však vzácná vůle v srdci takto vzňatém!

A těmi řečmi, pakli pochopeny
jak měly tebou býti, rozpadá se,
čím oči tvé být mohly zaslepeny.

Leč nový soutěsk zavírá ti zase
před zrakem cestu, že bys umdlel dříve,
než vyšel bysi z něho ve zápase.

Teď pravdu řekla jsem tvé mysli snivé,
že blažený duch není schopen lhaní,
jsa u pramene stále pravdy živé.

A Piccarda přec řekla, lásky plání
že Konstancii zbylo ku závoji,
tož padá na mne tím odporu zdání.

By člověk, bratře, unik protiv roji,
ač proti svojí vůli, věř, ku činu,
jenž zakázán jest, že se často strojí.

Tak Alkmaeon [10]) poslušen otce kynu,
svou vlastní matku zabil, ctným být chtěje,
na bedra svoje těžkou svalil vinu.

Zde pomýšlej, jak často vůle spěje
za násilím a jak působí spolu,
že nelze omluvit, co pak se děje.

Zlu sama vůle nevzdá se, leč v školu
zla proto zbloudí, že ji bázeň jíme,
svým odporem se v horším octnout bolu.

Když ona tak dí, o níž hovoříme,
tu myslí sobě absolutní vůli,
já onu druhou, obě pravdu díme."

Tak vlny svatého se proudu dmuly,
zkad pravda každá temení, [11]) a moje
též přání každé v míru přístav snuly.

„Ó pralásky ty nevěsto, jak tvoje
mne slova teplem pravdy oblévají,
tak hluboké já nemám citu zdroje,

Bych za všecko, čím milost tvá mne zkájí,
dík vyslovit moh; Ten, jenž zří a slyší,
ať všecko tobě splatí jednou v ráji.

Teď jasně zřím, duch náš, jenž k pravdy výši
se snaží, mimo tu, v níž všecko žije,
se jinou pravdou více neutiší.

V ní jako zvíře v sluji své se kryje,
když dojde k ní; jí musí dosáhnouti,
neb jinak srdce darmo touhou bije.

Na pravdy kořenech tak pochyb proutí
jak vlčky bují, dále ku vrcholi
nám dlužno pudem přírody se pnouti.

To dráždí mne, že duše moje volí
po jiné pravdě v úctě vyptávání,
že temná mi, mne v hloubi srdce bolí.

Zda jiných dobrých skutků řadou, paní,
jež nejsou lehkými na vaší [12]) váze,
lze nahraditi slibu oklamání?"

I shlédla na mne očima, v nichž blaze
mi jiskra lásky božským hrála jasem,
že klesla síla má v své smutné snaze.

I sklopil zrak jsem pomatený žasem.

ZPĚV PÁTÝ.

Když lásky žárem příliš planu tobě
víc, na zemi než obyčejem bývá,
že oči tvoje nesnesou to v mdlobě,

Tož nediv se, neb dokonale [1]) dívá
se duše má, a za poznáním blaha,
jak seznala je, chvátá noha chtivá.

Již vidím, jak v tvůj slabý rozum sahá
zář věčna světla, jíž, jak duch ji chytí,
se láska v duších víc a více vzmahá.

A jiné jestli lásky cit v nás nítí,
tuť vždycky stopa věčného to světla,
jež nepoznáno ve vás přece svítí. [2])

S tím přáním teď tvá duše ke mně letla:
Lze zmařený slib jinak vyrovnati,
by záslubou nám duše stejně zkvetla?"

Tak Beatrice začla rozmlouvati,
ve zpěvu tomto dál svatou při vedla
jak ten, kdo nechce řeči své mez dáti.

„Dar největší, s nímž v štědrosti své shledla
k nám boží láska, čin dobroty její,
jejž cení nejvíc, vůle jest, jež zvedla

Se svobodně [3]) v nás, a jíž skutky dějí
se tvorů rozumných, že tito pouze
tou hnáni, to dělají, co jen chtějí. [4])

Tuť netřeba ti přemýšleti dlouze
a zjeví se ti velká slibu cena,
v němž přichází bůh naproti tvé touze.

Neb smlouva s bohem, jak jest uzavřena,
tu oním pokladem, jejž nejvýš kladu,
jest skutkem bohu oběť učiněna. [5])

Co můžeš za to dáti ve náhradu?
Chceš dobře dělat s tím, co v oběť dáno,
nad cizím statkem osobíš si vládu. [6])

Teď v nejtěžším již svitlo tobě ráno;
však církev může dispens udíleti,
čímž zdá se bludem, mnou co vykládáno.

U stolu musíš ještě poseděti,
neb těžký pokrm, jejž jsi požil, žádá
ku jeho strávení též přihlížeti.

Nuž ducha otevř a hleď, moje rada
by zůstala v něm, neb věděním není,
když mysl pochopené pustí ráda.

K dvojímu obrať při oběti zření,
to první předmět slibu, co jej tvoří,
a druhé pak jest slibu uzavření.

To druhé ničím pak se neumoří
leč slibu splněním, a v tomto byla
má řeč již dříve tobě pravdy zoří.

Tož nutností se oběť objevila
u Hebreů, jak známo ti má býti,
ač v daru obětním se zaměnila.

To druhé, látkou slibu co lze křtíti,
můž' s jinou látkou býti zaměněno
a netřeba se tímto prohřešiti.

Leč nepřendávej druhé na rameno
si proto břímě, než by žlutým dříve
i bílým klíčem bylo otočeno. [7])

A každé zaměnění ti buď křivé,
když obsažen tak jako čtyři v šesti
slib starý není v novém. Proto lživé

A nemožno jest záměnu tam svésti,
kde stále dolů tahá misku váhy,
co vlastní cenou příliš těžké jesti.

Ó smrtelníci, budiž slib vám drahý!
jej držte, ne však jako Jefte činil,
jenž při oběti své byl bez rozvahy!

Líp slušelo, by sebe z hříchu vinil,
než držel slib a tím spáchal zlo větší;
jej Řeků vůdce hlupstvím nezastínil,

Když Ifigenii lkát nechal v křeči
pro její krásu moudré s blázny, v čase
kdy o takovém slibu znějí řeči.

Ó křesťané, víc rozvahy k své spáse,
jak peří nebuďte ve vichrů sváry,
což omyje vás každá voda zase? [8])

Vždyť máte zákon nový, též i starý
a církve pastýře, kteří vás řídí,
tím dosti mohou klíčit vaše zdary.

Zlá vášeň když vás svádí, buďte lidi,
ne hloupé ovce, jinak na vás čeká,
že pospolu vám vysmějí se židi.

Jak jehně nebuďte, jež nechá mléka
své matky, hloupé, vlastním po rozmaru
si pohrává a rozpustile těká." —

Tak Beatrice jak zde píši, v žáru
pak touhy k té se straně obrátila,
kde život v pestřejším se jeví tvaru. [9])

Že mlčela, tvář jasem proměnila,
to zastavilo otázky mé, k letu
jež chtivá mysl má si připravila.

A jako šíp, jenž dříve protkne metu,
než do klidu se struna luku vrátí,
tak letěli jsme ku druhému světu. [10])

Svou paní zřel jsem tak veselou státi,
že v hvězdy jak se potopila jasu,
tím hvězdu zřel jsem novým leskem pláti.

A hvězda když se smála, její krásu
jak hostila, což já pak, od přírody
jenž podléhám hned každé změně času!

Jak v rybníku, kde jasný povrch vody,
jdou ryby za tím, co k nim dolů kývá,
v tom domnění, že pastva to a hody:

Tak víc než tisíc světel zřím k nám splývá
a z každého zní hlas: „Hle vyvolený,
jímž rozmnoží se naše láska živá!“

A každý stín byl jasem ozářený,
jenž proudil z něho a pln veselosti
jak blížil se. Jak byl bys roztoužený,

Ó čtenáři, bych nyní řekl: „Dosti!“
ku písni začaté, pln nepokoje
víc zvědět jak bys žádal s toužebností!

Tož pochopíš, jaké jsem přestál boje,
jich žití zde a stav poznati chtěje,
když před mým zrakem stanuly jich roje.

„Ó přešťastný, kterému milost přeje,
než opustil šik válečníků, zříti
říš, která věčným triumfem se skvěje!

My světlem, které celým nebem svítí,
jsme zníceni, tož každou svoji tuchu
dle libosti zde můžeš skonejšiti.“

Tak pravil jeden ke mně ze ctných duchů,
a Beatrice: „Mluv, jen mluv, co žádáš,
jak bohům [11]) dopřej víry jim a sluchu!“

„Já zřím, že v své se vlastní světlo vpřádáš, [12])
je s očí vlastních sypeš, v usmívání
že vzplanou vždy, jak tahy tváře skládáš.

Však nevím kdo jsi, proč tvé přebývání
na stupni této sféry, duše svatá,
již spatřit lidem jiná záře brání.“ [13])

Tak děl jsem k světlu, jehož řečí jata
dřív byla duše má a jeho záře
víc nežli dříve před tím vzplála vzňata.

Jak slunce v lesk svůj vlastní halí tváře,
když svojím teplem zvolna pohltilo
vše, co je v husté ukrývalo páře:

Tak v světle vlastním se mi utajilo
to svaté zjevení v svém velkém plese,
a celé zahalené odvětilo

Tou řečí, již má příští píseň nese.

ZPĚV ŠESTÝ.

Co Konstantin let orla svého zvrátil,
že proti nebi spěl,[1]) za nímž on pílil,[2])
jda za dědem, jenž Lavinii schvátil:

Pták Zéva na kraj Evropy se schýlil
a vydržel tam dvě stě let[3]) a déle,
hor soused, z kterých nejprvé v svět cílil.

Pod stínem svatých křídel svojich bděle
svět řídil celý, z ruky v ruku vlády
až uzdu moje ruka chytla směle.

Jsem Justinian, císař byl jsem, rady
Prálásky pamětliv z našeho práva
jsem vyňal přílišnosti a vše vady.

Než na to dílo pomýšlela hlava,
já věřil v jednu přirozenost Krista[4])
a víra tato zdála se mi pravá.

Leč Agapetus, duše vírou čistá,
a vrchní pastýř ved mne k pravdě zase,
mne obrátila jeho slova jistá.

Já věřil mu, co znělo v jeho hlase,
teď jasně vidím, jak ty v každém sporu
i klam i pravdu rozeznáváš v jase.

Když kráčel jsem tak podle církve vzoru,
Bůh ráčil k velkému mne nadchnout dílu,
já celý vzdal se jemu beze vzdoru.

Já Belisaru svěřil vojska sílu,
a nebes ruka tak jej provázela,
že klidný být jsem nebyl na omylu.

Na otázku tvou odpověď má měla
zde připojit se, [5]) ale obsah její
mne nutí, aby dále řeč má zněla,

Bys věděl, jakým právem smělci chtějí
se protiviti znaku posvátnému, [6])
když zmocňují se ho, neb v boj s ním spějí. [7])

Svou ctností stal se vzácným světu všemu,
to zříš, od smrti Pallada [8]) ve mžiku,
kdy umíraje panství své dal jemu.

Pak v Albě víc než tři sta let měl v zvyku
se zahnízditi až k onomu času,
když proti třem vzplál boj tří zápasníků. [9])

Těm, Sabinek co uloupili krásu,
čím byl, ty víš, až k Lukrecie bolu
zmoh sedmi králi kol vše ve zápasu. [10])

Víš, jak se octnul mocí na vrcholu,
zbil Pyrrha s Brennem [11]) a skrz boje vřavy
i proti králům tuhou prošel školu.

Tu Quinctius, dle zanedbané hlavy
jenž zván, s Fabii Torquatus a smělí
též Deciové, jež ctím, došli slávy. [12])

Pak Arabů [13]) pych skrotil zdivočelý,
jenž přihrnuli se za Hanibalem
přes Alpy, Pád kde zdroj má rozkypělý.

S ním Pompejus ve vítězení stálém
i Scipio spěl mladý, až to horu, [14])
kdes narozen ty, naplnilo žalem.

V čas, v kterém nebe světa po obzoru
dle svého spůsobu slasť síti chtělo,
vzal z vůle Říma Cesar jej bez sporu. [15])

Od Vara k Rýnu co se pod ním dělo,
zřel Isar s Erou, zřely vlny Seiny
i každý dol, jímž vodstvo Rhóny spělo. [16])

Pak v divý let se pustil od Raveny,
přes Rubikon se takým letem řítil,
že řeč i péro jsou zde beze ceny.

Do Španělska se potom v běh rozlítil,
spěl k Durazzu, zvítězil u Farsalu,
až horký Nil sám nad tím bolest cítil.

Zřel Simois s Antandrem [17]) v poušti palu,
zkad vzlét, i místo, Hektor kde spočívá
a k Ptolomea škodě vzlét a žalu.

Ku Jubovi jej bleskem mysl chtivá
dál hnala, pak se vrhnul ku západu,
kde slyšel Pompea jak tuba zpívá.

Co činil ten, jenž převzal po něm vládu, [18])
Cassius s Brutem proto v pekle vyjí,
a Modena s Perugií vede vádu. [19])

A proto nářky Kleopatry nyjí,
jež před ním prchající na útěku
tak náhlou smrt si ustrojila zmijí.

K rudému moři hnal se v boje vzteku,
až světu mír dal taký, že chrám Jana
byl uzavřený přec po bouři věků.

Co znamení, jímž k řeči duše hnána,
pak později a dříve udělalo
v té říši zemské, jež v něm zřela pána,

To malé se a nepatrné zdálo,
když jasným okem zříš a jasným citem,
co rámě třetího [20]) je vládce jalo.

Neb spravedlnost, jejíž dýšu kmitem,
ta v ruce jeho dopřála mu slávu,
vše pomstít, co v ní vřelo v hněvu lítém.

Teď podiv se, mou poslouchaje zprávu!
Neb znamení to Tita ve průvodu [21])
šlo pomstit dávný hřích ve vojska davu.

A církev když pak svíjela se v hlodu,
jejž Longobardský zub jí krutě zadal, [22])
tu Karel Velký zahnal každou škodu.

Teď jesti čas, bys o těch soud svůj spřádal,
o jejichž hříchu před tím jsem se zmínil,
i o přívalu zla, jenž z něho padal.

Ten liliemi žlutými [23]) kříž stínil,
a tomu kříž má symbolem zas býti
jen strany jeho. — Kdo zlo větší činil?

Pro rejdy svoje hleďte vyvoliti
si Ghibellini jiný znak, jeť v zlobě
kdo od práva jej touží odděliti.

A nový Karel [24]) nedovolí sobě
jej skácet Guelfy, bát se bude drápů,
jenž větším lvům srst pocuchaly v mdlobě.

Pro otců hřích již často na útrapu
vydány děti; a Bůh za lilie
že změnil by svůj znak, věř, těžce chápu.

Na malé této hvězdě [25]) v jasu žije
tlum dobrých duchů, pro dobro co žili,
cti věnec se slávou i smrt jim vije.

Když v pobloudění jejich snaha chýlí
se jinam, poznáš, kterak mnohem méně
zář lásky pravé v srdce jejich cílí.

A zásluhu zde srovnat ku odměně,
to samo část radosti naší dělá, [26])
když zříme v pravé jak je známá ceně.

A spravedností živou naše smělá
je touha mírněna v té míře, v muky
že hříchu nemůž klesnout rozechvělá.

Zpěv sladce zvučí, když je mnohozvuký,
tak rovněž pojí žití stupně různé
se v těchto kruzích sladké na souzvuky.

Roméa [37]) světlo plá v té perli luzné,
kterého čin tak veliký a skvělý
na světě došel odměny tak hrůzné.

Však Provençalům, věř, se toho zželí,
těm sokům jeho; špatně jedná, který
čin dobrý jiných bere v škodu smělý.

Měl Raimund Berlinghier čtyry dcery,
a všecky královny, zač Roméovi
měl děkovat, jenž neznám, poutník šerý

To způsobil; on falešnými slovy
jat účty chtěl, a ctný moh ukázati
na deset, pět a sedm tyranovi.

A chudý v stáří dál se musil bráti.
Byť v srdce zřel mu svět, jež nevděk pálil,
když po kuse chleb musil vyžebrati,

Ač chválí jej, věř, více by jej chválil.

ZPĚV SEDMÝ.

„Osanna, sanctus Deus Sabaoth,
superillustrans tua claritate
felices ignes horum malahoth!“

Tak vracejíc se k písni svojí svaté
ta bytost [1]) dále započala pěti,
své skráně majíc dvojím světlem [2]) spjaté.

Já zřel, jak s druhými zas vírem letí,
jak nejrychlejší jiskry rázem zraku
se skryly, dálka šla jim ve zápětí.

Já k sobě: „Řekni, řekni,“ bez rozpaku
jen „Řekni,“ pravil, „sladké svojí paní,
ať rosou v žízni, sluncem je ti v mraku.“

Leč ona úcta, která vždy mne sklání,
když slyším pouze B znít nebo ICE, [3])
mne uchvátila jak člověka spaní.

Hned usmála se na mne Beatrice,
i v ohni pohled ten moh oblažiti!
jsouc ochotna mé vyplniti chtíče.

„Jak myslím teď, co nemůž' klamem býti,
jak spravedlivě pomsta spravedlivá
se trestá, [4]) v tobě plamen pochyb nítí.

Však osvobodím tobě ducha, živá
slyš slova moje, nebo jimi tobě
v dar velký nyní velká pravda splývá.

Své vůle uzdu, ač ku blahu sobě,
přec nechtěl člověk snésti nezrozený, [5])
tím sebe i svůj rod vzdal pekel zlobě.

Čímž řadou věků bludem poražený
rod lidský ležel chorý, božím Synem,
jenž sestoup na zemi, až odcizený

Pak Stvořiteli vesmír jedním kynem
byl spojen s onou prabytostí zase
jen jedním jeho věčné lásky činem. [6])

K mým slovům obrať zrak! Ve plné kráse
ta příroda, ve svazku s Bohem byla
tak dobrá, čistá, jak v stvoření čase.

Leč z ráje sama sebe vyhostila
od cesty pravdy a od žití svého
se sama příliš záhy odvrátila.

Trest měříme-li kříže posvátného
dle těla podstaty, [7]) pak podle práva
toť věru trest byl na očistu zlého.

Však žádná křivda nebyla tak žhavá,
na osobu, [8]) jež trest ten vytrpěla,
v níž taká bytost, když se pozor dává.

Tak jediná věc různý účin měla,
ta smrt se Židům líbila i Bohu,
a nebe roztrhlo se, zem se chvěla. [9])

Teď nesmí ti ve příkrém zdát se slohu
řeč, která dí, že spravedlivě mstěna
zde spravedlivá pomsta. Leč tvou vlohu

Zřím, kterak myšlenkami zapletena
jest v uzel, na kterého rozluštění
tvá mysl čeká snažně roztoužená.

Díš: „Co jsem slyšel, to je k pochopení,
proč ale Bůh ten způsob volil právě,
by vykoupil nás, to mi zřejmé není.“

To bratře očím všech vždy bude tmavě
se míhat v taji všem, jimž nedozrála
ve ohni lásky duše plápolavě.

Leč toto že jest cesta všechněch stálá
a řídka poznaná, chci tobě říci,
proč byla nejlepší. [10]) Věř, neskonalá

Dobrota boží, záště neznající,
plá bez ustání v jisker takých roji
nám věčné krásy jevíc čaroskvící.

Co bezprostředně dolů z ní se rojí,
jest bez konce, [11]) kde ona pečeť vtiská,
tam otisk věčně trvá v kráse svojí.

Co bezprostředně z ní jen dolů tryská,
je volné všecko, nemůž podlehati
všech věcí moci, kterým změna blízká.

Ji dražší, čím ji bližší vidíš státi,
neb svatý plamen, jejž věc každá hostí,
zříš v nejpodobnějších jí nejvíc platí.

Z všech těchto věcí bytost lidská dosti
si výhod [12]) bere, pakli jedna schází,
tu klesá s výše svojí důstojnosti.

Hřích pouze v pouta, v okovy ji hází,
ji nepodobnou tomu dobru čině,
neb z jeho světla málo do ní vchází.

A neoctne se dřív milosti v klíně,
když trestem nenahradí choutky smělé,
kterými padla v lup a kořist vině.

Když hřešili jste, základem svým [13]) cele
jste vzdálili se v lidstva celém rodu
své důstojnosti, ráje říše skvělé.

A dobře pozor dáš-li, najdeš shodu,
že návrat nebyl možný jinou drahou,
než projít jedním z těchto dvojích brodů.

Buď musil Bůh se spravedlnosti váhou
ustoupit z lásky, nebo ze své síly
tvor učinit mu zadost vlastní snahou

Ve propasť věčné rady kéž se schýlí
a upře oko tvé a v roztoužení
ať za mou řečí krok za krokem pílí!

Věz, člověk nikdy ve svém omezení,
by zadost učinit moh, neměl vlohu,
neb nemoh sestoupit v svém pokoření,

Jak povznesl se vzdorem proti Bohu.
Toť příčina, že víc pomoci sobě
on nemohl, jak vyložit ti mohu.

Tak zbyly Bohu nyní cesty obě,
by život vrátil vám, jenž nepřestává,
a tou či dvěma [14]) k první ved jej zdobě.

Leč dobrý skutek že se dražším stává,
čím o dobrotě srdce, jež ho koná,
zkad vychází, svědectví větší dává;

Tu všemu vtisknutá dobrota ona
všech užila cest, aby v první krásu
důstojnost lidská vešla bezúhonná.

K poslední noci od zlatého jasu,
jímž první den vzplál, z žádné nikdy strany
čin taký nestal se a v žádném času.

Sám dal se, štědřejší byl Svrchovaný
když sílu dal vám pozvednout se k zdaru,
než odpuštěním zhojit vaše rány.

Vše jiné cesty vedly pouze k zmaru
a nestačily, kdyby ve pokoře
Syn boží nesnížil se k těla tvaru.

Bych každé tvoje ukojila hoře,
teď vysvětlím, co nejasné ti bylo, [15])
bys jako já zřel všady pravdy zoře.

Díš: „Vzduch, zem, oheň, vidím vše, co slilo
se opět z nich a zřím, jak k zmaru v krátce
se chýlí, málo trvá toto dílo.

A věci ty jsou přece boží práce,
čímž je-li pravdou, co dřív ústa děla, [16])
tož neměly by zhynout.“ — Kde dlíš sladce,

Ta čistá říš [17]) i andělů druž skvělá
jsou stvořeny, o těchto právem platí
dle bytosti jich, jak se jeví celá.

Však živly, jež jsi začal jmenovati,
a ony věci, které z nich se tkají,
ty ze stvořených vidíš žitím pláti.

Jeť látka stvořená, již v sobě mají,
jeť stvořená ta tvorná jejich síla
v těch hvězdách, které kol nich obletají.

A z směsice, jež k tomu způsobilá
hvězd svatých paprslek a pohyb budí,
všech zvířat a všech rostlin duši. Milá

Ta dobrota též vzbouzí v naší hrudi
proud života, jejž plní láskou k sobě,
že po ní zpět se život stále trudí. [18])

A tím též může jasným býti tobě
těl vzkříšení, když váží mysl smělá,
jak lidské tělo v oné vzniklo době,

Kdy prarodičů lidská vznikla těla.“ [19])

ZPĚV OSMÝ.

Dost dlouho za to měl svět ku své zkáze,
že Venuše kol lásku pošetilou
rozsívá v kruhu třetím na své dráze.

A proto ctívali ji se vší silou
i obětmi i sliby, zpěvy chvály
dřív staří s myslí bludem zotročilou.

Pro Dionu, [1]) Cupida rovněž pláli,
v ní matku viděli a v něm pak syna,
jenž na Didony klín [2]) sed hošík malý.

Té jménem, s kterou zpěv ten započíná,
též hvězdu zvali, jež se slunci dvoří,
před ním i za ním k tanci nejsouc líná.

Já necítil, jak spěl jsem k její zoři,
však v ní že jsem, má dosvědčila paní,
jak před mým zrakem větší krásou hoří.

A jako jiskry vidíš v ohně plání,
a jako v zpěvu rozeznáváš hlasy,
ten začíná, co druhý v doznívání:

Já v tomto světle viděl jiné jasy
prolétat v kruhu, ty míň a ty více,
dle toho v Boha tvář jak patří asi.

Z chladného mraku větry foukajíce
ať zjevny [3]) neb ne, zdály by se líné
těm, jichž by postihnuly zřítelnice

Jak řada božských světel k nám se šine,
svůj zastavujíc plesný rej, ze zdroje
jenž velkých Serafů se dolů řine.

A jenž nám nejblíž stáli, z těchto roje
jsem „Hosanna“ tak hlasně slyšel zníti,
že zas je slyšet věčná touha moje.

A jednoho zřím blíže přistoupiti,
jenž takto mluvil: „Co chceš, řeknem rádi,
by duše tvá se mohla zveseliti.“

Náš rej a let i s naší žízní pádí
v těch kruhu, nebes knížaty jež zvete,
a o nichž pěls již na světě v svém mládí:

„Voi, che intendendo il terzo Ciel movete,“ [4])
chcem k vůli tobě odpočinout chvíli,
tak v srdcích našich láska k tobě kvete.“

Co oči mé se plny úcty chýlí
ku paní mé, která mne ujistila
a dodala mi poklidu i síly,

Má tvář se ihned k světlu obrátila,
jež tolik slibovalo, ve pohnutí
„Rci kdo ty jsi?“ má ústa promluvila.

A v silnějším to stojí v zaplanutí
zde přede mnou, neb radost z mojí řeči
ples jeho množí a je k řeči nutí.

I začlo takto:[5]) „Kdyby svět mne větší
byl dobu choval, než se vskutku stalo,
moh mnohému se uhnout nebezpečí.

Má rozkoš, kterou moje světlo vzplálo,
mne tají tobě a tak příliš halí
jak zvíře, jež se do hedvábí vtkalo.

Dost a vším právem city tvé mně přály,
a byť bych déle žil, já lásky svojí
bych víc ti dal než list. Kde Rodan valí

Se kol levého břehu, kde s ním pojí
se po svém běhu ústíc Sorga řeka,
zem ta budoucí byla říší mojí.

I Ausonie roh (jak vzácná vděka),
kde Gaeta ční, Crotona a Bari,
kde Tronto s Verdem v širé moře vtéká:

Na skráni zřel jsem vínek země starý,
již Dunaj na svém břehu obetkává
jda z Němec; štěstí kynuly mi zdary

Na Trinacrii, v dýmu jenž je smavá,
v střed Pachinu a Peloru[6]) se noří
nad zálivem, jenž s větry v boj se dává.

Ne Typhonem,[7]) leč sírou, jež v ní hoří;
jiť z Rudolfa a Karla[8]) dal bych krále,
byť špatná vláda, která vždycky tvoří

Zášť v národech, již podmaněni stále,
ryk vzpoury Palermem nerozpoutala,
jenž: „Umři! Umři!“ volal nenadále.[9])

Byť duše bratra [10]) toho předzvídala,
on Katalonské chudé hrabivosti
byl by se střežil, by jej nezdolala.

Neb potřeba je míti pozornosti,
by on neb jiný na loď vlády jeho
víc břemen nekladli, neb dost jich hostí.

Syn otců štědrých, ducha spořivého,
měl v životě svém takých míti sluhů,
jenž nedbali jen blaha měšce svého.“

„Můj vládce, řeč tvá sladce jde mi k duhu,
že věřím, radost, kterou ve mně nítí,
to dobro, jež je celé v tomto kruhu,

Ty musíš, pane, jak já stejně zříti,
tím sladší je mi a tím více drahá,
že ve patření na Boha ti svítí.

Tys zveselil mne, slovo tvé však sahá
v tlum pochyb mých, ó prosím, vysvětli mi,
proč sladké símě v hořký plod se vzmahá?“

On: „Pravdu-li zvíš o tom ústy mými,
pak otázkám ty obrátíš se tváří,
jak nyní k nim's obrácen zády svými.

To dobro, které spokojením daří
a pohybem říš, kterous prošel málem,
zde v těchto tělesích co síla září.

Ne bytosti jen v duchu dokonalém
jsou předurčeny, ale ve souzvuku
s jich bytím jde, že v blahu žijí stálém.

Tím všecko, z toho co odlétá luku,
zde k určitému konci přímo spěje
jak šíp jde k cíli. Řeči mojí zvuku

Teď naslouchej! Neb nebes velké děje
by v toho opaku jen trosky byly,
ne díla, krása jichž se věčná skvěje;

Což nemožno neb vlohy, jimiž pílí
v rej okruh hvězd, ty nemýlí se tady
a jejich prazdroj sotva též se mýlí.

Zříš v pravdy této výkladu snad vady?"
Já na to: „Čeho potřebí, zřím zjevně,
v tom příroda že nemůž pozbýt vlády."

On: „Hrál by osud s člověkem víc hněvně,
by nebyl občanem na této zemi?"
Dím: „Bez důkazů, ano, to vím pevně."

„A můž jím být i kdyby s lidmi všemi
tam nebyl živ dle stavů rozmanitých?
Ne, pravdu děl-li mistr [11]) slovy těmi."

On dospěl až sem v důsledcích svých hbitých
a zavíral: „Tím rozmanitost v květu
všech činů vašich i jich zdrojů skrytých.

Tak Solon ten, ten Xerxes dán jest světu,
ten Melchisedek, a ten jiný zase,
jenž svého syna ztratil v bujném letu [12]).

Sfér přirozenost v dokonalé kráse
na smrtelný vosk vtiská pečeť svoji,
však rozdíl v domech lhostejný jí zdá se.

Tím Esau v matky lůně se již dvojí
od Jakuba, Quirin [13]) je nízký v rodu,
že pověsť s Martem jej co otcem pojí.

Co zplozeno by vždycky hrálo v shodu,
věř, s ploditeli, kdyby nevynikla
zde prozřetelnost boží nad přírodu.

Teď pravda, již měls v zadu, v před ti vnikla,
však přídavkem nechť tebe řeč má daří,
bys zvěděl, jak má duše tobě zvykla.

Když s přírodou se lidské štěstí sváří,
tu, jako símě vniklé v cizí půdu
se sama zvrhne a své dílo zmaří.

A kdyby svět dbal na tu sílu pudů,
jak příroda je dává, věř mi cele
by plodil dobré lidi bez jha bludu.

Vy v kněžství toho nutíte, jenž směle
se mečem pásat chce dle pudu svého,
a krále uděláte z kazatele;

Čímž krok váš na scestí je bludu zlého.“

ZPĚV DEVÁTÝ.

Když sličná Clemenzo [1]) tvůj Karel vlídný
mne osvítil, jal se mi vypráběti,
ký jeho rod klam očekává bídný,

A pravil: „Mlč, nech čas ať dále letí,
víc říci nemohu, než: škodě vaší
pláč spravedlivý přijde ve zápětí.“

Již svaté světlo toto nazpět snáší
se do Slunce, které je plní celé,
jak v dobro, které každou touhu plaší.

Ó duše podvedené, zdivočelé,
to dobro necháváte a své čelo
jen ku marnostem obracíte směle!

V tom ejhle, světlo jiné hbitě spělo
mně naproti a v jeho zářném plání
jsem četl, že mně zalíbit se chtělo.

A jako dříve oči mojí paní,
že tkvěly na mně, zjistily mi zase
svým souhlasem, bych pronesl svá přání.

„Kéž touhu mou bys v krátkém splnil čase
ó duchu šťastný, důkaz dej mi záhy,
má myšlenka že v tvém se zhlíží jase!“

A světlo neznámé, v němž zřel jsem tahy
z dna hloubky, v které zpívalo, hned ke mně
to dělo jak ten, kdo jest dobrem blahý.

„Ve oné části Italské zlé země,
jíž Rialto a Brenta hranicemi
a zdroje Piave, tam zvedá jemně

Se malý vršek, s něhož znána všemi
se vyřítila pochodeň kdys žhavá [2]),
škod nadělala mnoho celé zemi.

Týž kořen zrodil ji i mne, dí smavá,
Cunizza slula jsem, zde planu v zdobě,
neb této hvězdy přemohla mne sláva.

Svůj osud více nevyčítám sobě,
jej odpouštím si, nezříš bol v mé tváři,
což těžko chápe váš lid ve své mdlobě.

Ten drahokam, [3]) který tak luzně září
na našem nebi a mně nejblíž svítí,
má velkou slávu, která, než se zmaří,

Věk pětkráte se musí obnoviti;
viz, jak má člověk toužit vyniknouti,
by po prvním mu druhé vzešlo žití.

To necítí však lid ten na své pouti,
jejž Tagliamento s Adiží objímá,
jenž, byť i kárán, pramálo se rmoutí.

Však Padova že zbarví zdroj, [4]) jenž hřímá
kol Vicenzy, ta jistě přijde chvíle,
neb všecken národ tvrdošijně dřímá.

A kde se druží Cagnano a Sile,
tam hlavu, vládna v pýše, jeden zvedá, [5])
že chytit jej, síť tká již lidská píle.

A věrolomnost kněze svého, běda,
opláče Feltro, tak po hříchu bažil,
že Malta horšímu víc místa nedá. [6])

A vanu věru bych se najít snažil,
kam Ferrarských krev stekla by jak splavem,
a zmdlel by, po uncích jenž by ji vážil.

Tu krev, již dobrý kněz ten rozdá právem,
že věrným zůstává své straně kleté
a dar ten půjde v souhlas s vaším mravem.

Jsou zrcadla tam, které trůny zvete,
zkad kyne vstříc nám bůh, jenž všech je sudí,
čím správnost řečí těchto nahlednete!

Tu zmlkla a domněnku ve mně budí
tím vířením, v něž vrátila se zpátky,
že jiné myšlenky jí vzplály v hrudi.

Mně druhý, známý již ples ráje sladký [7])
vzplál v jasné záři náhle přede zrakem,
jak slunce zář když raní rubín hladký.

Lesk nahoře zde radosti jest znakem
jak úsměv na zemi, leč dole stíny
se zatemňují, duch když pokryt mrakem.

„Bůh vidí vše, ty jeho do hlubiny
se noříš duchu blahý, já k ní pravím,
že jasné jsou ti všecky jeho kyny.

Proč hlas tvůj, který souzvukem zní smavým
s tou písní zbožných světel, které šesti [8])
se halí křídly jako kuklí, žhavým

Cíl touhám nestaví mně svojí zvěstí?
Já nečekal bych na otázku tvoji,
bych pronik té, jak tobě dáno jesti."

„Dol největší [9]), v kterém se voda rojí,
— on začal hovor, — vyjma ono moře,
jež celou zem objímá páží svojí,

Ve sporných březích také na prostoře
se rozkládá vstříc slunci, poledníkem
že místo jest, jež zřel jsi na obzoře;

V tom údolí jsem žil byv smrtelníkem
tož mezi Ebrem a Macrou, jež dělí
Toscanu od Janovy oka mžikem.

Týž východ a týž západ nachem skvělý
má Buggéa, i rodiště mé, v kterém
kdys přístav zbarvil příval krve vřelý. [10])

Zván Folko byl jsem ve zástupu sterém,
jenž znal mne kdys, a nebe toho cítí,
teď můj vliv, jak já jeho dřív tímž směrem.

Dceř Bela [11]) nevzplála tak láskou v žití,
což Sicheu i Kreuse látkou stonu,
než vlas mi ostříhán, ni v klamu síti

Kdys Fyllis [12]) nepadla tak Demofonu,
ni Alcid, [13]) pro Jolu když cítil plání,
tak nemiloval prudce jak já onu.

Zde není litost, zde jest usmívání,
ne nad vinou, s níž nemáme víc práci
leč nad silou, jež v dobrý cíl vše sklání.

Zde v umění zrak udiven se ztrácí,
jež všecko takou láskou vyzdobilo,
čímž dolejší svět k vyššímu se vrací.

By ale přání tvé se vyplnilo,
jež vzniklo v tobě poutí v této sféře,
přej mluvit dál by dopřáno mi bylo.

Ty rád bys věděl, kdo asi se béře
v tom světle, které na blízku mi kmitá,
jak slunce svit se čistou vodou deře.

Věz, mír a jitro Rahabě [14]) zde svítá,
jeť v spolek náš zde vřaděná, jí z něho
na stupni nejvyšším plá pečeť vrytá.

Do nebe toho, světa pozemského
kde stín se hrotem končí, [15]) byla vzata
dřív chorovodem Krista vítězného.

Neb slušno jesti, aby záře zlatá
ji věnčila kdes v nebi, pro lesk slávy,
jež získala nám dvojí ruka svatá [16])

Neb v svaté zemi dbala, kolem hlavy
by Josue nes vavřín, žena ona
v té zemi, k níž jest papež nevšímavý.

Tvé město [17]) vystavené od démona,
jenž k tvůrci svému obrátil se zády,
pro jehož závisť v slzách duše stoná,

Květ kletý [18]) rodí a rozpíná všady,
jenž ovce s jehňaty v blud vede větší,
neb vlkem stal se pastýř plný zrady.

Tak Nový zákon, Otců svaté řeči,
vše opuštěno, pouze dekretály
se studují, jak jejich kraje svědčí. [19])

Tím zabývá se papež s kardinaly,
jich myšlení Nazaret málo jímá,
kam Gabriela perutě se vzpjaly.

Leč Vatikan a jiné části Říma,
jež hřbitovem se staly, tam kde množství,
jež Petra sledovalo, nyní dřímá,

Ty zbaveny již budou cizoložství. [20])

ZPĚV DESÁTÝ.

S tou láskou, v níž mu od věčnosti rovna
ku svému v touze pozírajíc synu,
ta první Síla svatá, nevýslovná,

Vše stvořila, co v ducha tvého klínu,
co před zrakem se točí s takým ladem,
že nítí ples v nás při každém svém činu.

Čtenáři, k vyšším kruhům, které řadem
mně kynou, ať se tam tvé oko ztrácí,
kam protínání obou kruhů kladem [1]).

Tam začni v mistra nahlédati práci,
jenž takou láskou k sféře té se sklání,
že od ní ani zraku neodvrací.

Viz, odtamtud jak šikmý kruh [2]) v svém plání
se odděluje, planety v němž svítí,
by pomohl všem, kdož se po něm shání.

Viz jejich dráha jak se šikmá řítí;
tak nebýt, síla mnohá zahálela
a schopnost mnohá musila by mříti.

Od cesty přímé by se ukláněla
míň nebo více, nahoře neb dole,
by světa soustava chyb dosti měla.

Teď, čtenáři, již zůstaň při svém stole,
přemýšlej o tom, co zde dáno tobě,
ples chceš-li mít než umdlíš ve zápole.

Já častoval tě, sám jez; v této době
mou péči všecku látka vyžaduje,
jež za písaře zvolila mne sobě.

Největší služka [3]) přírody, jež snuje
vesmíru žíti mocí nebes síly,
a jejíž světlo čas nám rozměřuje,

Se točila s tou částí, [4]) o níž byly
dřív řeči mé, a spěla ve spirále,
v níž zjevuje se dřív nám v každé chvíli.

Já s ní jsem byl, že stupuje však stále
jsem nevěděl, tak člověk, že v něm klíčí
myšlenka první, neví, nenadále.

Dík za to dlužen byl jsem Beatrici,
že v čase krátkém, jemuž míry není,
mne z dobra ještě ku lepšímu cvičí.

Ó v jakém samo čarném ozáření
vše plálo v slunci, kam jsem vstoupil právě,
ne barvou, pouze v světla rozproudění.

Cvik, rozum, umění bych namahavě
zde spojil, k pojmutí to nedostačí,
leč lze to věřit a si přáti žhavě.

A příliš nízko obraznost má kráčí,
div není věru, pomníš-li té výše;
nad slunce nevnik, kdo se v prachu vláčí.

Zde čtvrté služebnictvo nebes říše,
jež velký otec sytí od věčnosti,
mu ukazuje jak plodí a dýše. [5])

A Beatrice: „Dík, dík v uctivosti
vzdej slunci andělů, jež k smyslnému
tě zvedlo slunci svojí ve milosti!“

Hruď lidská sotva citu pobožnému
tak otevřela se a s takým chvatem,
s vším díkem vzdát se chtěla bohu svému,

Jak při těch slovech v srdci mocně vzňatém
se v boha vnořila má láska celá
i Biči zapomněvši v citu svatém!

Však právě v tom své zalíbení měla
a její vlídnost, jak ji duše zočí,
mou mysl k různým věcem obracela.

Já živá světla viděl, jak se točí,
my střed, korunou ona byla v jasu,
zpěv sladší měla nežli záři očí.

Dceř Latony [6]) tak v mlh a v páry času
na nebi vídáváme opásanou,
že mlha drží stužky toho pasu.

Ve dvoře nebes četné skvosty planou
(jdu odtamtud) tak vzácné lesky všemi,
že odnášet je věcí zakázanou.

Zpěv těchto světel skvost byl mezi těmi,
kdo nemáš ale křídla ku povzletu,
ty čekej, ať zvěsť podá tobě němý.

Tak pějíce ta slunce v žhavém vznětu,
jak hvězdy, jež jsou blízké pevných polů,
kol nás ve trojím zakroužila letu.

Mně zdály se jak tanečnice v kolu,
jež nepustí se, ale chvíli v stoje
se pídí nové hudby po hlaholu.

A jedno světlo dělo z jejich roje:
„Když milosti svit, na němž láska pravá
se vzněcuje, zkad čerpá síly svoje,

Tak v tobě zrcadlit se neustává,
že vede tebe na ty schody výše,
po kterých návrat nemožným se stává:

Kdo vína ze své nepřál by ti číše,
pro žízeň tvou ten byl by bez volnosti,
jak tok, jenž spád by neměl v mořské říše.

Chceš květy znát, jež tento věnec hostí,
jenž s láskou na krásnou se paní dívá,
jež k povzletu ti vdechla síly dosti?

Já z beránků byl stáda, kterým kývá
ku pravé cestě Dominik, kde v blahu
lze dlít, když cesta nesláká tě křivá.

Ten po pravici, bych tvou skojil snahu,
můj učitel a bratr Albert svatý, [7]
já Tomáš Akvinský jsem. Tuto dráhu

Dál sleduj, druhé poznat jsi-li jatý,
nechť oči tvé dle slov mých v kruhu hrají,
jenž tvoří tento věnec blahovzňatý.

Ty druhé lesky z Graciana [8] plají,
jenž usmívá se; povznes oba soudy
tak, radost že to způsobilo v ráji.

Jenž zdobí dále toho kruhu oudy,
jeť onen Petr, [9] jenž podoben vdově,
dal církvi poklad svůj, však světla proudy

Zde páté světlo plá a stále nově
tak láskou dýše, že lační svět celý
tam dole po nějakém o něm slově.

V něm vzácné světlo moudrosti, v něm skvělý
byl složen poklad, k jehož nazírání
se nevznes žádný, pravda pravdou je-li. [10]

A dále vidíš oné svíce [11] plání,
jež v těla poutech vnikla nejhlouběji
v andělů bytost a jich povolání.

Dál v malé hvězdičce se taby smějí
obhájce křesťanství, [12] a z jeho díla
pak čerpal Augustin; když dále spějí

Tvé oči ducha za světly, (jež ctila
má ústa chválou) zastaví se záhy,
po osmém [13]) žízeň již tě uchvátila.

Tam, zříc vše dobro, pije rajské vláhy
zdroj duše, světa klam a světa bludy
jenž zjeví, jdou-li k tomu cíli snahy.

Ve Ciel d' oro [14]) leží těla údy,
z nichž vyhnána, a z vyhnanství a bědy
sem přišla mírem skojit světské trudy.

Dál plamenný dech Isidora, Bedy, [15])
dále Richarda též, který v kontemplaci
hloub nežli člověk pohroužil své hledy.

Ten, od něhož tvůj zrak se ke mně vrací,
je světlo ducha, jemuž, smrt že váhá,
se zdálo v těžké myšlenkové práci.

Toť Sigiera [16]) hvězda věčně blahá,
on učil ve „ulici slaměné" a mnohá
jím pravda těžká zjevila se nahá."

Jak orloj v chvíli volá nás, kdy boha
se vzbouzí nevěsta, k ženichu pěje,
by miloval ji, spěchá její noha;

Část jednu táhna, druhou poháněje,
a bim bam takou sladkou notou buší,
že srdcem v mír zladěným láska chvěje:

Tak viděl jsem to slavné kolo duší
se točit; v sboru zní jich hymna smavá,
jich hlasů sladkost sotva srdce tuší,

Tam známa jest, kde radost nepřestává.

ZPĚV JEDENÁCTÝ.

O péče šílená smrtelných lidí,
jak bludné jsou tvé všecky sylogismy,
jenž křídel tvojich povzlet dolů řídí!

Ten loví práva a ten aforismy, [1])
na kněžství onen všecku skládá péči,
ten na vládu násilím i sofismy;

Ten snahou po loupení jiné předčí,
ten úřadů, ten zahálky se chytá,
ten umdlévá zas v smyslnosti léči:

Co, toho všeho zbavenému, svítá
po boku Beatrice blaho ráje,
jenž přeslavně mne na mé pouti vítá;

Co každý plamen kolem poletaje
se na bod kruhu, odkud vyšel, vrátil,
tam tkvěl, jak na svícnu když svíce plaje;

Ze středu světla hlas mé ucho schvátil,
ze světla, jež mluvilo se mnou dříve
ve úsměvu, jejž vzácnější jas zlatil:

„Jak zažíhám své světlo lásky živé
tím, v světlo věčné že zřím bez ustání,
znám každé hnutí tvojí mysli snivé.

Tý pochybuješ a ty chováš přání,
bych vyslovil se obšírně a zcela,
by jasnější tvé bylo pojímání.

„Kde v blahu dlít lze," [2]) když má ústa děla,
i tam kde pravila „se nevznes žádný;" [3])
Zde rozdílu by duše dbáti měla.

Ta prozřetelnost, která v souzvuk ladný
svět s radou řídí, kterou pochopiti
jest každý rozum v lásce příliš chladný,

By k miláčku nevěsta mohla jíti,
jenž snoubil se jí křiče [4]) krví svojí,
tak ráčila to moudře upraviti.

By věrna jemu byla, co stráž dvojí
dva k ochraně jí bohatýry dala,
jenž vedou ji a po stranách [5]) jí stojí.

Jak v serafu tak v jednom [6]) láska plála,
a moudrost druhého [7]) na vaší zemi
se odlesk jasu cherubinů zdála.

O jednom povím, neb oběma těmi
zní chvály zvěsť, když o jednom řeč zvoní,
cíl jeden měli svými skutky všemi.

Kde Tupino [8]), a potok [9]) vlny roní
z té hory, Ubaldo již zvolil sobě,
svah úrodný se s vrchu dolů kloní,

Zkad z Portasole [10]) cítí v každé době
Perugia chlad i vedro, za níž kvílí
Nocera s Gualdo [11]) ve jha těžké mdlobě.

A z toho svahu, kde se nejmíň chýlí,
tam slunce vzešlo světu užaslému,
jak častěj nad Gangem se vznésti pílí.

Čí řeč když přijde k tomu místu ctnému,
Askesi [12]) neříkej, to děl bys málo,
spíš Východ říkati se sluší jemu.

Nad východem svým málo ještě stálo
a již začala země cítit vskutku,
co z jeho síly útěchy jí plálo.

Mlád, s otcem vlastním on se pustil v půtku,
tož k vůli ženě, [13]) kteróž každý dveře
jak samé smrti uzavírá v smutku.

Před soudním dvorem, hle, ji za svou beře
et coram patre dí: „Hle moje žena!"
ji stále chová větší ve důvěře.

Ta jedenáct set roků zavržená
tak žila po prvního chotě [14]) ztrátě,
bez nápadníků, sirá, opuštěná.

Co pomohlo, že u Amykla [15]) v chatě
ji viděl klidnou nehnouti se z místa
ten, před nímž svět se třás? Rci, ku oplatě

Zda věčnost pomohla jí, láska čistá,
že Mar'je, když zůstala dole státi,
se ona vznesla na kříž vedle Krista?

*

Bych jasněji moh tobě zprávu dáti,
František s Chudobou jsou milující
v mé dlouhé řeči. Takou láskou jati

Tak svorně žili s usměvavou lící,
s tak jasným zrakem, že myšlénka svatá
tím vzbudila se v mnohé mysli snící,

Že Bernard [16]) ctihodný již první chvátá,
se zouvá za tím velkým mírem v běhu,
a míní, že se zpozdí. Nepojatá

Ty dobra studno, velká beze břehů!
Hle se Sylvestrem Egid spějí bosi
za ženichem pro nevěsty té něhu.

A mistr onen jde a otec prosí,
by s ženou vzali jej i se soudruhy,
jenž všichni provaz pokory již nosí.

V své zbabělost je neschvátila kruhy,
že Petra Bernardona [17]) on byl synem,
ni zhrdání že útok zkusil tuhý.

Před Inocencem ve svém nehostinném
on trval úmyslu, až řádu svému
on první pečeť vymoh jeho kynem.

Když chudičký lid vzrost, jda v stopách jemu,
kterého život divuplný pěti
by slušelo víc sboru nebeskému,

Tu svaté jeho tužbě ve zápětí
duch věčný druhou korunu mu klade
na skráně a jej Honoriem světí.

Po mučednictví v touze věčně mladé
před sultanem [18]) kdy kázal víru Krista
i apoštolů, jenž šli za ním všade;

A stěží tvrdý lid ten že se chystá
ku pravé víře, práce že tu marná,
italské setby žeň jej láká jistá.

Na tvrdé skále [19]) mezi břehy Arna
a Tibery vzal sední spečetění,
dva roky nesl znamení ta žárná.

Když tomu ale přišlo zalíbení,
jenž zvolil jej ku odměně ho zváti,
jíž zasloužilo jeho pokoření:

Svým bratrům spěchal co dědictví dáti
svou ženu nejdražší, jim přikazuje,
ji s věrností vždy stejnou milovati.

Z jejího klína výše vystupuje
chtěl duši vznešenou v říš svoji vznésti,
mar jiných zdobu sobě zakazuje.

Teď pomysli, kdo ten byl, [20]) jenž měl štěstí
být jeho druhem a člun Petra boží
na šírém moři pravým směrem vésti.

Toť patriarcha náš byl, zříš, kdo složí
svou víru v něho jda za jeho slovy,
jist bude, že nakládá dobré zboží.

Leč stádo jeho týrá teď chtíč nový
po nové stravě a tak rozptýliti
se musilo, za jinými spět lovy.

A čím se více v bludné dráhy řítí
a od pastýře vzdaluje se prudce,
věř, mléka míň lze z něho nadojiti.

Jsou jedni, mistra jenž chytají ruce,
škod bojí se, leč těch jest věru málo,
jim málo sukna stačí na kapuce.

To zřejmé dosti když se tobě zdálo,
a pozorné tvé bylo naslouchání,
by, co jsem pravil, před tebou vše stálo,

Tu z části uzří splněné své přání,
strom poznáš, jejž roztříští zloba divá,
též poznáš pravdu toho pokárání:

Blah žije, cesta jejž nezláká křivá.“

ZPĚV DVANÁCTÝ.

Jak dopověděl poslední svá slova,
ten plamen požehnaný, v rozhoupání
to mlýnské kolo začlo rej svůj znova.

A celou dráhu neopsalo ani
a jiné ve svůj kruh je náhle vpletlo,
a obou ruch i zpěvy v proplítání.

A pění sladkých fléten v sluch nám sletlo,
zpěv Mus i Siren našich před ním bledne,
jak světlem prvním odražené světlo.

Jak nad průhledný oblak stejně zvedne
se oblouků dvé v stejných barev kráse,
na služebnici svou [1]) když Juno vzhledne,

Že vnitřní kruh z vnějšího pozvedá se
jak hovor krásky té [2]), ve lásky žáru,
jež mřela, jako páry v slunka jase,

I říká lid, když zří tu zářnou páru,
tu smlouvu boha s Noem v mysli maje,
že potopou svět nepropadne zmaru:

Tak rovněž z těchto věčných růží ráje
dva věnce kolem nás tu v kruhu spěly,
a vnitřní s vnějším v jeden souzvuk hraje.

Jak tento tanec a ples jiný celý
a sladký zpěv a záře náhlý příval,
rej světel družný, veselý a skvělý

V ráz vůlí volnou stál a odpočíval
jak oči, které dle libosti svojí
hned otevřem i zavřeme. Hlas zpíval

Ve nových světel čarplném roji
a rychle v sobě, jako k hvězdě [3]) jehla
mne k místu obrátil, kde právě stojí.

Děl: Láska krásu ve mně rozežehla,
o jiném [4]) hovořit mi rozkaz dává,
jímž chvála mého vůdce v sluch mi lehla.

Kde o jednom, zní o druhém též zpráva,
neb jako stáli boje ve plameni,
plá obou stejně nebem spolu sláva.

Voj Krista, jehož nové vyzbrojení
tak mnoho stálo, kráčel za praporem [5])
jen v skrovném počtu, líně, v strachu chvění,

Když král, jenž věčně vládne každým tvorem,
jen z milosti, ne jeho pro zásluhu,
se v tísni té smiloval nad svým sborem.

Své nevěstě, jak známo, přispěl druhů
dvou [6]) pomocí, jich činy vzňal i slova,
lid zbloudilý se vrátil; v onom luhu,

Kde zefír sladký rodí se vždy znova
a po Evropě listí otevírá,
jímž vzplane jí zas zeleň smaragdová,

Nedaleko, vln příboj břeh kde svírá,
za kterým slunce unavené poutí
se tají každému, že tma je čirá:

Tam blahou Calarogu zříš se pnouti,
jež pod ochranou velkého je štítu,
v němž vítězit lva zříš i podlehnouti. [7])

Zde víry milenec tak jemný v citu,
zde narodil se athleta ten svatý,
k svým dobrotiv, leč k vrahům bez soucitu.

A sotva stvořen, jeho duch byl jatý
a naplněný takou živou cností,
že matky jeho klín byl věštbou vzňatý. [8])

U zřídla svatého když s pobožností
byl svazek jeho s vírou uzavřený,
jenž oboum stejně velké blaho hostí,

Tu kmotra, jíž byl v náruč položený,
plod divuhodný ve svém snění zřela,
jím s řádem jeho na svět přinešený. [9])

A jeho cena aby ve všem zněla,
duch s nebe pohnul se, jej kázal zváti
jen toho jmenem, jemuž patřil zcela.

A Dominik jej začli jmenovati:
jak o rolníku mluvím, jehož Kristus
v sad svůj na pomoc ráčil povolati.

Onť pravý posel, soudruh, jejž měl Kristus,
neb láskou první, co v něm zjevně vzplálo,
dal první radě v oběť, již dal Kristus. [10])

A jeho chůvě to se často stalo,
jej němého na zemi zřela bdíti,
jak „Proto přišel jsem," mu v oku plálo.

Slul Felix právem ten, jenž dal mu žití,
a matka Johanna též právem slula,
když s překladem lze běžným souhlasiti. [11])

Ne jako nyní mysl jeho snula
se v Taddea a Ostijského v dráze, [12])
leč láskou k pravé maně zaplanula.

Tak záhy učenosti strhal hráze,
obcházeti hned začal po vinici,
jež hyne, umdlévá-li vinař v snaze.

A potom vymoh sobě na stolici,
jež s ctnými dřív si vedla šetrněji,
(ne v křivdě ona — leč ji spravující),

Ne dispens dvou a tří, za šest jenž znějí,
ne první tučné místo uprázněné,
non decimas, que sunt pauperum Dei,

Leč dovolení dávno vytoužené
v boj s bludným světem jíti pro to símě,
zkad dvacet čtyry květů kol se klene. [13])

Pak s dovolením, které získal v Římě,
v svět hnal se s učeností svou a vznětem,
jak ručej z hloubky jenž vln čerpá břímě.

A na tom místě utkal svojím letem
houšť keřů kacířských, kde ze vší síly
mu vzdorovaly, a dál spěchal světěm.

A mnoho potoků se z něho chýlí,
jenž zavlažují teď křesťanství sady,
čím keře jejich teď se osvěžily.

V něm první kolo zříš-li vozu tady,
z kterého církev svatá sebe brání,
zříc vítězně v občanských sporů svády;

Tož výtečnost druhého bez vahání
sám uznat musíš, o němž chvály píseň
zde Tomášovo pělo rozmlouvání.

Leč kolej opuštěna, v prachu tíseň
jež obvodem hořejším kola jela,
kde vinný kámen dřív byl, tam je plíseň.

A čeleď jeho, jež chvátala smělá
za stopou mistra, zvrátila se z dráhy
a místo napřed nazpět kroky dělá,

A na žních věru poznáte to záhy,
až bude koukol stýskati si všude,
že před ním stodol zavřeny jsou práhy.

Dím ovšem, listy naší knihy chudé
kdo převrací, přec najde sem tam strany,
kde „jsem, jak býval jsem“, napsáno bude.

Ne z Casale ni z Aquasparty [14]) brány
však budou, neb ti vzdalují se řádu,
a těmi řád jest přísně vykládaný.

Bonaventury z Bagnoregio [15]) hradu
jsem duše, který vždycky v duši svojí
klad úřad napřed, světské péče vzadu.

Zde Illuminat s Augustinem [16]) stojí,
jenž první s provazem, o noze holé
se Boha stali druhy v jeho voji.

A s nimi Hugo, [17]) Mangiador v tom kole, [18])
A Petr španělský, [19]) jenž slavně kmitá
svých dvanácti knih součinností dole.

A Nathan prorok a metropolita
Chrysostomus i Anselm Donat, [20]) který
psal gramatiku, jím v té vědě svítá.

Zde Rhaban [21]) u mne, v oblouku té sféry
zříš Joachima [22]) z Calabrie pláti,
jenž věštbou trhal budoucna háv šerý.

A bohatýra toho opěvati
jsem pohnut byl Tomáše láskou vřelou,
a moudrou řečí chválu jemu vzdáti

Jsem puzen byl i s družinou svou celou.

ZPĚV TŘINÁCTÝ.

Teď představ si, kdo toužíš pochopiti,
co viděl jsem tu, a při řeči mojí
jak pevná skála hleď to v mysli míti.

Hvězd patnáct, jež se různě nebem pojí,
jim dodávají nový lesk a svěží,
až hustý vzduch proniknou září svojí;

Vůz představ si, jenž v klínu nebes leží,
ať den ať noc tam svoji záři leje,
a nezmizí, ať vojí kam chce běží;

Nechť rohu ústí před tebou se skvěje,
jež začíná, kde osa končí v kolu,
kol které první sféra v rej svůj spěje;

V dvě koruny si všecky představ spolu,
as jaké Minosa dceř učinila,
když smrti dech již ucítila v bolu; [1])

Zář obou v sobě aby zasvítila,
a obě tak se kolem otáčely,
v před jedna, druhá v sled by zabočila:

Pak budeš stín as míti pouze ztmělý,
pravého zhvězdění druhého víru,
jímž kol bódu, kde stál jsem, nyní spěly.

Ta rychlost našich představ předčí míru,
jak nejprudšího nebe otáčení
spád Chiany, která se plíží v míru.

Na místo Baccha neb Apolla pění
tří osob božská bytost tady zněla,
jež s lidskou bytostí se v jednu mění.

Již míra tance, zpěvu došla zcela
a k nám se svatá obrátila světla,
od péče k péči šťastná pouť jich spěla.

Jich mlčení, (je svorná zář v rej pletla),
to světlo přerušilo, jehož zvěstí
báj o chudáku božím ke mně sletla:

„Slyš, jeden snop když vymlácený jesti
a zrní čisté v sýpce, láska svatá
hned jiný mlátit nutí v moje štěstí.

Mníš, v prsa, z kterých kosť ta byla vzata,
jež zázrakem se stala krásnou ženou,
pro jejíž chuť svět stihla taká ztráta,

A rovněž v hruď tak kopím probodenou,
že hříchů všech je miska vyrovnána
před tím i potom vinou usmířenou,

Že světla byla taká spousta hnána,
co přírodě je lidské dovoleno,
tou silou oběma jež k žití dána:

Tož divíš se, co výš mnou pověděno,
když děl jsem, nového že nemá sobě
to dobro v pátém [2]) světle uzavřeno.

Teď oči otevři, co pravím tobě,
a uzříš jako kruh se k středu hodí,
má řeč s tvou vírou že jsou v shodě obě.

Co mře i co se nesmrtelné rodí,
jak odlesk myšlenky té zříš se chvěti,
jíž pouze z lásky nebeský pán plodí. [3])

Neb živé světlo, ze světla jež letí,
se od něho, věř, oddělí tak málo
jak láska, která v svazku tom je třetí.

Vše paprsky své z dobroty jen spjalo,
jak ve zrcadlech v nebi devaterém,
ač věčně v sobě jedno pozůstalo.

A klesá takto zvolna k stupni, v kterém
až ku posledním schopnostem se žene,
a nahodilé tvoří tímto směrem;

Zvu takto všecky věci narozené,
jež nebe kroužíc volá ku životu
ať semenem již nebo bez semene.

Vosk jich a kdo jej taví na hodnotu
se stejnou neváží, tož pozaskvívá
se víc neb míň duch tvůrčí skrze hmotu.

Na stromu téhož druhu rovněž bývá
žeň různá lepších a hned horších plodů,
z vás různé vlohy proto každý mívá.

Byť vosk vždy ku pravému dospěl bodu
a nebe působilo v plné síle:
lesk pečetě by vynik. Na přírodu

Však pohleď, pozadu jest ve svém díle
jak umělec, jenž umění jest znalý,
však chvěním rukou mařena jest píle.

Jen tam, kde pečetil žár lásky stálý,
kde jasně zřela síla svrchovaná,
jen tam povstati můž tvor dokonalý.

Tak zemi kdysi hodnosť byla dána,
všech organismů živých vrchol [4]) nésti,
tak těhotnou se rovněž stala Panna,

Že musím přisvědčiti tvojí zvěsti:
že nedospěla, nikdy nedospěje
jak v těchto dvou příroda v také štěstí.

Dík tomu, řeč má dál že tobě přeje,
„Neb kterak onen neměl rovna sobě?"
již slyším, otázkou tvůj ret se chvěje.

Co temné abys poznal v této době,
tož pomni, kdo byl, co jej hnalo chtíti,
když řeklo se mu: „Pros a bude tobě!" [5])

Tak nemluvil jsem, abys nemoh zříti,
že králem byl, jenž pouze moudrost žádal,
by lidu mohl dobrým králem býti;

Ne kolik motorů je v nebi, bádal,
ne „necesse" zda bude, když „necesse"
se s nahodilým spojí, zvědět hádal.

„Non si est dare primum motum esse,“
neb, trojúhelník zdali v polokruhu
a bez pravého úhlu opíše se.

To uvážíš-li, co mu na zásluhu
já kladu, poznáš, jaká moudrost krále
v něm byla, na tuto já mířím, druhu.

„Se nevznes“, uvaž jasným okem dále,
pak pochopíš, že králům to jen platí,
jichž velký počet, ale dobrých v mále.

S tím rozdílem chtěj moje slova bráti,
v tom můžeš potom celou vírou svojí
o Adamu i Kristu vytrvati.

To olovem ať nohu tíží tvoji,
ať jako unavená zvolna kráčí,
mdlá k „ano“ i k „ne,“ než to jasno stojí.

Neb nejhlouběji blázen ten se vláčí,
jenž „ne“ i „ano“ bez rozdílu říká,
ať spor se o to neb o jiné stáčí.

Neb mínění, jež ukvapeně vzniká,
se velmi často k chybné straně kloní,
a vášeň rozvahu pak sebou smyká.

Víc nežli s práznem, nebo blud jej cloní,
ni jak byl vyšel, nevrací se, smělý
kdo bez umění po pravdě se honí.

Svět zřejmý příklad dává tobě skvělý:
tak Parmenides, Brissus, Meliss, [6]) mnozí,
jenž vyšli, kam však, dobře nevěděli.

Tak Sabell, Arius [7]) a přeubozí,
jenž jako meče ostré písmu byli,
je skroutili, čímž učení jich hrozí.

Kéž soud svůj lidé vždy by rozmyslili
a nesoudili jak ten, žeň co měří
dřív, nežli klasy k uzrání se chýlí.

Já šípek viděl ve zimních dnů šeři,
stál plný hloží, nevlídný, pln sněhu,
a z jara přec měl růži na svém keři;

A koráb zřel jsem lehký v rychlém běhu,
jak mořem letěl směrem svojí dráhy
a zhynul, než vjel v přístav blíže břehu.

Strýc Matěj s kmotrou Lízou bez rozvahy,
když vidí krást neb na modlení dáti,
ať nemní, že zří v soudů božích váhy,

ten může padnout, a ten může vstáti."

ZPĚV ČTRNÁCTÝ.

Od středu v kraj, od kraje v střed se voda [1])
ve oblé váse vždycky rozvlňuje,
když zvenčí se neb z nitra náraz podá.

To náhle v mysl moji sestupuje,
co pravím, Tomášovo slavné žití
co zatím zprávu svoji zakončuje.

Tož k vůli podobnosti, jež tu svítí
v tom, co děl on, co děla Beatrice,
jež po něm takto začla hovořiti.

„On neřekne, jaké jsou jeho chtíče
ni myšlenkou, ač potřebou mu jesti
se uchopiti jiné pravdy klíče.

Rci jemu, světlo, ve kterém zří kvésti
zde bytost vaši, zda potrvá s vámi
a bude se tak do věčnosti nésti;

A zůstane-li, časů proměnami
co bude, až vy stanete se těly?
zda neoslní zrak vám? [2]) Jako sami

V ráz pudem plesu vyššího v rej smělý
se rozhárání pustí tanečníci
a ve smíchu zpěv začnou převeselý:

Tak svaté kruhy, novou radost v líci,
po zbožné řeči nové začly řady,
rej veselý a píseň jásající.

Kdo naříká si, že zmíráme tady,
tam bychom žili, věru nepoznává
té věčné rosy osvěživé chlady.

Ten Jeden, Dva, Tři, jehož věčná sláva
u věčné žití v Jednom, Dvou, Třech stále
neobjatý ač vesmír obetkává,

Byl třikrát chválen duchů ve chorále
a s takým vděkem, takou melodií,
jež každé cnosti stačila by k chvále.

Z těch, v nejzářnějším světle co tu žijí,
hlas skromný z menšího jsem slyšel kruhu
jak Anděl asi mluvil ku Marii.

„Jak dlouho bude trvat v rajském luhu
ples čarovný, tak láska naše živá
se bude v takou šatit zářnou duhu;

Lesk její z lásky záře sílu mívá
a láska z patření, to rozmahá se
co milosti nad zásluhu v ně splývá.

Až slavně v svatém octneme se mase,
pak naše bytost, jak je na se vloží,
se zastkví dokonalá v celé kráse.

Dar největšího dobra se v nás zmnoží,
ač bez zásluhy máme je, mním světlo;
jím schopni jsme pak patřit v světlo boží.

Tím naše patření do hloubi zkvetlo,
tím vzrůstá žár, který se na něm nítí,
tím vzrostlo světlo, které s něho sletlo.

A jako uhel, plamenem jenž svítí
svým živým leskem plamen převyšuje,
že v plamenech lze zřetelně jej zříti:

Neméně paprsk, zde jenž vytryskuje,
též převýšený bude těla leskem,
jež nyní země stále zahaluje.

A nebudeme znaveni tím bleskem,
neb silní budou ústrojové těla,
co snesou všecko, nebude nám steskem."

A v obou sborech svorná píseň děla
jak na kyn jeden takým hlasem „Amen",
po mrtvém těle touha že v něm zněla.

Ne pro sebe trysk tento něhy pramen,
leč otcům, matkám a všem drahým dříve,
než byli změněni v ten věčný plamen.

A dokola hle v záři stejně živé
lesk nový povstal nad leskem, jenž planul,
jak obzor, když se jasní v tiši snivé.

Když soumrak večerní ku zemi skanul,
jak nové hvězdy náhle vystupují,
zrak neví, zda jej přelud neovanul:

Tak nové bytosti se vynořují
a kol dvou kruhů jako do třetice
ve nový kruh se točí a v něm plují.

Svatého ducha pravá blýskavice
jak náhle před můj zrak jsi předstoupila
tak zářná, snésti nemoh jsem tě více!

Leč Beatrice se mi objevila
tak smavá, krásná, že jak jiným tady
má pamět rovněž tomu nestačila.

Jí oči moje nabyly zas vlády
se pozvednout a ku vyššímu blahu [3])
jsem vznešen byl a v jiných duchů řady.

Já cítil, na vyšší že stoup jsem dráhu,
neb jasněj hvězda ta se usmívala
a rudším světlem než na zemském prahu.

A s celým srdcem, písní, která jala
do sebe všecko, bohu dík jsem vzdával
za novou milost, jež se na mně stala.

Z mých ňader ještě plamenů těch nával
se nevyrojil a já v duši cítil,
kým blahem dar ten hruď mou obetkával.

Neb velký lesk a rudý požár svítil
a plála světla a paprsky dvojí:
„jak Helie je zdobíš“, žas mne chytil.

Jak v menších, větších světel vírném roji
se mléčná dráha pne od polu k polu
a mudrcům tak velkou starosť strojí —

Tak v hloubi Marta vše ty svity spolu
se pojily to svaté na znamení,
jež tvoří kvadranty ve jednom kolu.

Tu pamět má se vzpíná nad umění,
neb na tom kříži tak plál světlý Kristus,
že obraz lepší možno najít není.

Leč kdo svůj vezme kříž a jde kam Kristus,
ten omluví rád, co zamlčím právě,
až v oné záři zjeví se mu Kristus.

Od ruky k ruce, od paty až k hlavě
se světla míhala, jak přecházela
a srážela se, vytryskla vždy žhavě.

Tak zvolna, rychle, částečně a zcela
vždy v změně tvaru krátce aneb dlouze
se prachu čára nad tvým zrakem chvěla

Se pohybujíc v světla zlaté prouze,
jíž proudí stín, jejž ku úkrytu svému
si chytře člověk zřídil. A jak pouze

Jen sladký hlahol sluchu zdivenému,
jenž jednotlivé tony nerozliší,
zní ve souzvuku harf a houslí: V sněmu

Těch světel, která plála v této říši,
jsem slyšel hymnu, křížem slavně zněla,
můj duch byl spit ač bez textu ji slyší.

Za předmět jistě velkou chválu měla,
neb [4]) „Vstaň a vítěz“ rozeznal jsem chvíli
jak ten, kdo slyší, nechápe však zcela.

I byl jsem tady takou láskou zpilý,
že nenašel jsem věcí, v pouta sladčí
jež byly by mne takto uvěznily!

Mé slovo příliš daleko snad kráčí,
když kladu níže ples těch svatých očí,
jichž pohled jeden vší mé touze stačí.

Kdo ale chápe, čím výš noha kročí,
tím síly víc pečetě krásy [5]) mají
a zrak můj později ku oněm se stáčí;

Ten omluví mne, proč se tady kaji,
neb uvidí, má slova byla pravá,
neb radost nemusí zde mlknout v taji;

neb čím výš stoupá, tím se čistší stává.

ZPĚV PATNÁCTÝ.

Ta dobrotivá vůle, v které svítí
vždy láska, pravým jestli směrem dýše,
jak žádostivost v zlé vůli jest skrytá,

Té sladké lýře káže doznět tiše
a svatým strunám velí spočinouti,
jež ladíc spouští ruka s nebes říše.

Ctné prosby jak by mohly přeslechnouti
ty bytosti, jež, by mi daly síly,
ku prosbě rázem chtěly umlknouti!

A sluší, aby odsouzeni byli,
kdož z lásky k věci, jež trvá čas malý,
se věčné oné lásky oloupili.

Jak nocí tichou, jasnou náhle z dáli
svit rozlévá se jako ve plameni,
že drážďí oči, které klidně stály;

Jak hvězda by to, která místo mění,
ač na místě, kde světlo ono zkvetlo,
nic neschází; a na dlouho to není:

Tak s pravé ruky hvězdné sjelo světlo
a tím zhvězděním kříže zářným v skvělém
se hnalo letu, až mu do noh sletlo.

Od pentle drahokam ten v letu smělém
se nerozloučil, křížem běžel dolů,
jak plamen by se míhal za úbělem.

Stín Anchisa tak stanul ve plápolu,
když nelhala ta vzácná naše Musa, [1])
když v Elisiu syna objal v bolu.

„O sanguis meus o super infusa
Gratia Dei sicut tibi cui
bis unquam coeli janua reclusa?“ [2])

Tak ono světlo, které pozoruji,
pak obrátil jsem obličej k své paní,
leč trnu všady, kam se zraky snují.

Neb v jejích očích také usmívání,
že mnil jsem milosti i ráje cíle
že dosáh zrak můj, v její když se sklání.

Dál, sluchu jako zraku zvěsti milé,
duch ku počátku jal se dumy bájit,
jež pochopiti nebylo v mé síle.

Ne, sám že něco chtěl by mi snad tajit,
leč musil tak, neb jen za mezí lidí
myšlénka jeho směr si mohla najít.

Leč lásky horoucí luk, jejž on řídí,
když umdlel, tak že mohlo slovo jeho
být pochopeno duchem, jenž to vidí.

To první, co se dotklo sluchu mého:
„Buď požehnán ty jeden ve trojici,
žes milostiv tak k rodu sluhy svého!“

A dále: „Touhu dlouhou, hárající,
jež vznikla ve mně čtením knihy valné,
jež neméní se, v této blýskavici,

V níž k tobě hovořím, po době žalné,
teď ukájíš, můj synu, té buď díka,
jež křídla tobě dala k pouti dálné.

Ty myslíš, myšlénka tvá smrtelníka
že z pramyšlénky [3]) ke mně cestu hledá,
jak z jedné známé pět nebo šest vzniká.

Tož zeptat se, kdo já jsem, ti to nedá,
ni proč se veselejším jevím tobě,
než jiný z davu, jenž se tady zvedá.

A pravdu máš, neb stejně v každé době
zde patří do zrcadla velcí, malí,
kde myšlénku zříš, než ji myslíš sobě.

Leč svaté lásce, v níž jsem v bdění stálý,
jež ve mně nítí sladké touhy žízeň,
by lépe myšlénky mé v souzvuk hrály,

Tož jasně, směle, jistě zjev svou trýzeň,
své všecko přání a svou všecku vůli,
neb odpověď již chystá ti má přízeň."

Mé zraky se hned k Beatrici snuly,
než mluvil jsem, a rázem mojí snaze
ty smavé její oči křídla vzduly.

A pak jsem začal: „První rovnost blaze
co zjevila se vám, všem se tu děje,
že s rozumem cit máte v rovnováze.

Neb v Slunci, jež vás osvěcuje, hřeje,
jsou cit i rozum v také harmonii,
že nelze říc, jak jedno druhé kreje.

Leč cit a přání u těch, kteří žijí,
tou příčinou, která vám není skryta,
vždy křídly s péry rozličnými bijí.

Mně smrtelníku rovněž v hrudi zkvítá
táž nesrovnalost, tož jen mlčky, díkem
mé srdce tento otcovský ples vítá.

Leč tebe prosím, usedavě, s křikem,
ty živý topase, jímž šperk ten plane,
rci jmeno, jež jsi měl jsa smrtelníkem!"

„Má ratolesti, z které slasť mi vane
již v čekání, já byl jsem tvojím kmenem!"
to první z jeho řeči ke mně kane.

Pak dále: „Ten, jehož se zdobíš jmenem,
kterému sto let a víc prodlévati
na první římse bylo smutným věnem,[4])

To byl můj syn, jej dědem tobě zváti,
a dobře děláš, dlouhou jeho mdlobu
že tvůj mu život skutky ctnými krátí.

V zděch starých Florencie v dávnou dobu,
v nichž terca s nonou ještě počítá se,[5])
ctná, střídmá v míru byla, za ozdobu

Bez řetízků, bez korun v onom čase
bez sandálů, bez pasu žena byla,
jenž ve větší než ona plál by kráse.

A dcera sotva že se narodila,
trud nestrojila otci, tu věk mladý,
tam věna aby se mez nezrušila.

A domů nebylo bez lidí tady,
jím Sardanapal neřek, vyzdobeny
jak mají síně být, v nich jaké vnady.

A Montemalo [6]) nebyl přemožený
Ucellatojem, první ve stoupání
jenž byl a bude první pokořený.

Bellincion Berti [7]) našel opásání,
jenž kožené a z kosti, od zrcadla
choť jeho šla bez tváří malování.

Těm z Vecchia a Nerli [8]) nenapadla
chuť nosit hávy s potaženou koží,
jich ženy doma hleděly si přádla.

Ti šťastní věděli, kam kosti složí
a pro Francii žena tenkrát žádná
neosiřela ve manželském loži. [9])

Ta nad kolébkou bděla žena řádná,
tou starou mluvou konejší své dítě,
jež blažila již dědy věčně vnadná.

Ta při tom snula se vřetena nítě
a rodné svoje báje vyprávěla
o Fiesole, Římu, Troji hbitě.

A Saltorello nebo Cianghella [10])
by divem byli, jako teď by divem
zvěst Cornelie s Cincinnatem zněla.

A v tomto klidném, krásném žití snivém
ctných měšťanů, jež cnost a věrnost hlídá,
v tom sladkém hnízdě, v asylu tom tklivém,

Od Marje svolala mne matky bída, [11])
a v staré křtitelnici křest pak svatý
mne posvětil, já stal se Cacciaguida.

Moronta s Eliséem měl jsem braty
a ženu vzal jsem ze údolí Pádu, [12])
tvé příjmí odtud; nadšením pak jatý

Já přidružil se záhy ke Konrádu; [13])
ten pasoval mne svého za rytíře,
tak jeho přízně získal jsem si vládu.

Já táhnul s ním v boj proti oné víře, [14])
lid jejíž vaše práva zneužívá,
a toho vina padá na pastýře.

Tam zmocnila se mne ta luza divá
a zbavila mne toho světa víru,
jímž dráha mnohé duše bývá křivá.

Já mučenictvím přišel k tomu míru.

ZPĚV ŠESTNÁCTÝ.

O krve naší šlechtictví ty malé!
že můžeš lidi k pýše vyzývati,
kde slabost námi zmítá neustále,

Víc podivno mně nebude se zdáti;
neb tady, kde pud cestou pravou kráčí,
i já se začal tebou vychloubati.

Tys ovšem plášť, jenž záhy nepostačí,
jejž později, když se nedosadí denně,
čas přistřihne, jenž s nůžkami kol kráčí.

S „vy“, které zaved Řím,[1]) jež v času změně
však opět vymizelo z užívání,
svou novou řeč jsem začal neprodleně.

Dál Beatrice stála v usmívání
té podobna, jež při Ginevry pádu[2])
jí varovala ve svém zakašlání.

Já začal: „Vy jste děd můj, všecku vládu
jste vrátil jazyku, bych mluvil směle,
mne zved jste, sebe nad sebe že kladu;

Sterými zdroji plesu rozechvělé
mi srdce přetéká a tím ples cítí,
že pojmouc rozkoš zůstává vždy celé.

O drahý kmene, za vašeho žití
o předcích mluvte, ký rok psal se asi,
když dětství vašeho vám rostlo kvítí!

Byl Svatý Jan [3]) tak velký již v ty časy?
a rcete, jaké rody hodny byly
ku nejvyšším úřadům sbírat hlasy?"

Jak uhel vzplane zas, když vítr kvílí
a oživne, tak při mém lichocení
on svitem jasnějším hned zaplát pílí.

A krásnější se stával mému zření
a v řeči sladké, milé, usmívavé,
jež dnešní řeči podobna však není, [4])

On děl: „Ode dne, kdy doznělo Ave, [5])
až k tomu, matka (teď je v obci svaté)
kdy v svět mne slala ve bolesti dravé,

K lvu přišla pět set osmdesátkráte [6])
ta hvězda zpátky, aby žárem vzplála,
se vložíc znova pod spáry mu zlaté.

Má kolébka i předků mých ta stála
v té čtvrti města, kterou o závody
se nejdřív jízda každoročně hnala. [7])

To stačí, tím odbyti jejich rody;
kdo byli, odkud přišli, než to říci,
spíš zamlčet má více v sobě shody.

A mezi Martem pak a křtitelnicí [8])
co žilo mužů, pětina to byla
všech nynějších, to byli bojovníci.

Krev měšťanská, jež teď se promísila
s Certaldo, Campi a Figghine, čista [9])
se v řemeslníka žilách tenkrát kryla.

By sousedy vám byla tato místa,
líp bylo by, Galluzzo s Trespianem [10])
by byly panství vašeho mez jistá

Než panství, v kterém ze Signy jest pánem
a z Aguglia [11]) sedlák, který smradne
jsa mistr ve podvodu chytře stkaném.

By k Caesarově moci světovládné
ten nejvíc zlotřilý dav [12]) lásku choval,
jak synovi když matka v náruč padne;

Tu Florenčan, jenž rád si začachroval,
by obrátil se přímo k Simifonti, [13])
kde jako kupčík děd se potuloval.

A Montemurlo [14]) to by měli Conti,
a Cerchi Akonskou by měli faru
a Valdigrieve Buondelmonti.

Neb osob míchání vždy bylo k zmaru
a prvním obcí zlem, jak v těle strava
když hromadí se, neslouží mu k zdaru.

Spíš slepý býk se poraziti dává
než slepé jehně, jeden meč líp bije,
než pěti [15]) meči když se často mává.

*

Viz pouze Luni a Urbisaglie
jak zašly a jak ony, v krátké době
též Chiusi zajde i Sinigaglie.[16])

To novým divem nebude as tobě,
že rody hynou, uvážíš-li, města
že časem rovněž vymírají v mdlobě.

Co lidské jest, vše smrt na konci trestá,
leč v něčem, co dél trvá, dél se tají,
neb krátká žití vašeho jest cesta.

Jak luny pohybem se přikrývají[17])
a odhalují břehy neustále,
tak s Florencií osudy si hrají.

Čím divnou nesmíš nalezati dále
o florentinské šlechtě moji zprávu,
čas ukryl je a jejich nepřál chvále.

Ač v úpadku, já viděl jejich slávu,
Filippi, Greci, Ughi, Alberichi,
Ormanni, Catellini, v jejich davu

Jsem viděl staré, slavné válečníky,
dům della Arca, dům della Sannella,
Soldanieri, Ardinghi, Bostichi.

U brány,[18]) která obtížená celá
jest novou zradou také velké váhy,
že loď co nejdřív rozkotá se, skvělá

Druž Ravignanů[19]) měla svoje prahy,
z nich hrabě Quido, každý též, kdo jmena
pak Belinciona užívali záhy,

Jak vládnout, v tom již byla vycvičena
mláď della Pressa, Galigajo míval
s knoflíkem dýku, která pozlacena.[20])

Sloup[21]) těch del Vajo tenkrát ctěn již býval,
Sacchetti, Giuochi, Fifanti, Barucci,
rod těch, jenž k vůli měřici se rdíval.

Kmen, z něhož vznikli Galli a Calfucci,
byl velký již a na kurulské židli[22])
již Sizi sedali i Arrigucci.

Jak oči mé je, Florencie, zhlídly
teď pýchou zřícené![23]) jak slávou plály
vždy zlaté koule, nad tvojimi sídly!

Tak oněch předci[24]) rovněž dělávali,
jenž, biskupství když prázné, vnikše v sruby
se tučně v konsistoři krmívali.

Za prchajícím syčící rod hrubý
se vzmáhal, který beránkem je tomu,
kdo ukáže mu váček aneb zuby,

A z nízkého již povznášel se domu,[25])
že hněvem vzplanul Ubertin Donato,
když sňatkem stal se větví toho stromu.

A Caponsacco[26]) z Fiosole na to
již přišel sem a bydlel na náměstí,
byl dobrý měšťan Giuda, Infangato.

Řeč moje pravdu ač podivnou věští,
tož vcházelo se branou v obvod malý,
jíž podle della Pera jmeno jesti.[27])

Jenž barona se znakem vychloubali,[28])
kterého jmeno, šlechtictví a sláva
v den Tomáše vždy novým leskem vzplály,

Od něho erb svůj dostali i práva,
ač onen, zlatou pruhu jenž má v znaku,[29])
dnes nízké chátry soudruhem se stává.

Importuni, Gualterotti v tom luhu[30])
již byli, věř, že Borgu bez sousedů
byť zajisté šel pokoj lépe k duhu.

Dům, jenž zavinil vaši všecku bědu[31])
tím hněvem spravedlivým, jenž vás zničil
a do vašeho plesu nalil jedu,

Byl ctěn a svými členy hojně klíčil.
Buondelmonte špatně's jednal věru,
když v sňatek vejíti s ním jsi se příčil.

Co veselých, jenž teď dlí v smutku šeru,
by bylo, kdyby bůh ti dopřál Emu,[32])
když poprv v města ty jsi vstoupil sféru.

Však musilo kamenu zřícenému,[33])
jenž hlídá most, dát oběť město tvoje,
v dnech míru sledních vzdát se losu svému.

A s těmi rody strávil jsem dny svoje
a s jinými a ve takovém štěstí,
že nářků všech ucpány byly zdroje.

Lid slavný zřel jsem spravedlivý kv ésti,
že neviděl jsem ani obrácenou
na oštěpu liliji domů nésti,

Ni sváry domácími zkrvácenou."

ZPĚV SEDMNÁCTÝ.

Ku Climeně jak nedočkavý přišel,
jenž otce neústupné k synům dělá,[1])
by pravdu pomluv proti sobě slyšel:

Tak já jsem činil, cítila to bdělá
má Beatrice i ta lampa svatá,
jež k vůli mně dřív s místa svého sjela.

I řekla: „Přání tvého zoře vzňatá
kéž vyjde z tebe, a nechť duše tvojí
má pečeť na sobě, co vyjít chvátá.

Ne vědomosti naše řečí svojí
bys rozšířil, leč abys žízně plání
se učil hlásiti se k vláhy zdroji.“

Můj drahý kmeni velký ve poznání!
Jak člověk zří, že jednom ve trojhranu
dvoum tupým úhlům nelze míti stání,

Své oči v onu obraceje stranu,
kde bod, kterému vše jest přítomností:
tak nahledáš ty v budoucnosti bránu.

Když s Virgilem jsem kráčel v společnosti
ku oné hoře, která duše léčí,
i v hlubinu, jež zatracence hostí,

O příštím žití svém já těžké řeči
tam uslyšel, ač dosud okovaný[2])
se bouře nelekám i sebe věčí.

Mé žízni by se dostalo té many,
bych znal svůj osud příští, nebo zdá se,
že méně poraní šíp předvídaný.

Tak děl jsem k světlu, které v krátkém čase
dřív se mnou mluvilo, jak chtěla Bice,
své přání ve svém zjevil jsem mu hlase.

Ne v hádankách, k nimž nebývalo klíče,
jež dříve bláznům byly hříšnou sítí,
než beránek sňal smrtí svou zlé chtíče.[3])

Leč krátce, stručně a v latině zníti[4])
jsem slyšel řeč otcovské lásky tady
jak zahalena ve svůj úsměv svítí:

„Říš nahodilých věcí,[5]) jejichž řady
nad knihu látky vaší nesahají,
jest v oku věčném celá a bez vady.

Ty nutnými však tím se nestávají,
tak málo jako okem, v němž se zhlíží,
po řece jede člun, s nímž vlny hrají.[6])

Jak varhan sladký souzvuk v sluch se plíží,
tvůj příští osud před tebou zřím státi,
když oko mé se v božský zrak ten hříží.

Jak Hippolyt [7]) se musil z Athen bráti
pro macechy zlé podlé nevražení,
ty musíš Florencii s bohem dáti.

To připravuje se, tam cílí chtění,
ten provede to, jenž to v mysli chová [8])
tam, Kristem kupčit kde jest věcí denní.

A vinným trpícího lidská slova
vždy shledají, však boží pomsty chvíle,
by pravdu zjevila, své tresty schová.

Ty opustíš své všechny věci milé
i nejdražší, to první rána smutná,
jíž vyhnanství luk nechybí se cíle.

Ty zkusíš, cizí chléb jak slaně chutná,
a cizí schody nahoru a dolů
jak šlapati je věru cesta rmutná.

A co tvé páže nejvíc ztíží v bolu,
zlá bude společnost a pošetilá,[9])
s kterou se octneš v nižině té spolu,

Jež nevděčná a cele zhovadilá
se proti tobě vzbouří, v krátké době
by jejich, ne tvá skráň se skrvavila.

Jich jednání dá důkaz o jich zlobě
tak brzy, že tvá sláva v tom jen dřímá,
svou stranu utvořiti samu sobě.

Co první skryt a hospoda tě jímá,
dům velkého Lombarda, na žebříku [10])
jenž v znaku svém svatého ptáka třímá,

Svou laskavostí pohne tebe k díku,
že mezi prošením a povolením
to pozdní první u vás bude v zvyku.

S ním toho [11]) poznáš, jenž svým narozením
vliv této hvězdy zkusil v také síle,
na skutky jeho že svět zhledne s chvěním.

Jej nevšímlo si lidstvo této chvíle,
jeť příliš mlád, neb teprv devět roků
kol něho spěla těchto kruhů píle.

Než Gaskonský [12]) Jindřicha do úskoků
svých zaplete, již v peněz pohrdání
a v snaze jeho velkosť kmitne oku.

A jeho velké srdce v takém vzplání
se ukáže, i jeho nepřátelé
že v jeho chválu promění své lání.

A jemu, skutkům jeho vzdej se směle,
jím mnoho v národě se brzy změní,
stav chudý s bohatým se změní cele.

To o něm v paměti nes, ve mlčení
však zachovej" — A věci děl pak jiné
i těm, kdo nyní žijí, k nevěření.

Pak pravil: „Synu, oné řeči stinné
to výklad jest, toť léčky, do zajetí
jež v několika letech tobě kyne.

Svým sousedům však nemáš záviděti,
neb děl potrvá příští žití tvoje,
než zrady své trest mohou vytrpěti."

Svým mlčením když svatý plamen v stoje
dal vědět, útek že ukončil v plátně,
jež k zosnování dala mu řeč moje;

Jak v pochybě kdo, já jsem začal chvatně,
jenž rady žádá od toho, kdo pravý
má náhled věci, jíž se chápe statně:

„Zřím dobře, otče můj, kterak čas dravý
se řítí na mne, aby dal mi rány
nejkrutší tomu, kdo jest nevšímavý.

Tož moudrosti vzdát sebe do ochrany
jest dobře, bych vše neztratil svým zpěvem,
když z nejdražšího místa budu štvaný.

Tam v světě nejhořčejším hořkým hněvem
a na vrchu též, jehož ku vrcholi
jsem povznešen byl paní svojí zjevem,

A v nebi též na každém hvězdném poli
jsem zvěděl věci, které povídati
mnohému vznítí hlod a pal a boly.

A, přítel pravdy, mám-li prodlévati,
tož bojím se, že těm nebudu žíti,
jenž tyto časy budou dávné zváti."

Jas, ve kterém se můj drahokam třpytí,
mnou objeven se usmál v takém lesku,
jak zlaté zrcadlo když v slunci svítí.

Pak začal: „Svědomí, ve viny stesku
ať nad svou hanbou se neb cizí hrbí,
v tvé řeči kruté najde dosti blesku.

Tvůj zpěv ať věcí ukrýváním skrbí,
co viděl jsi, to odhal bez váhání,
nechať se škrábe dále, koho svrbí.

Nechť trpkým bude v prvním ochutnání
tvůj hlas; věř chlebem života se stane,
když ztráví jej, kdo zprvu se mu brání.

Tvá píseň bude vichr, který vane
co nejbujněji u nejvyšších štítů,
a z toho velká sláva tobě skane.

Tož viděl jsi zde ve sfér těchto kmitu
na oné hoře, a v žalostné strži
jen duše známé, od čtenářů citu,

Věř, příklad taký víry neobdrží
ni ukojení nedá, jenž se kryje
a neznámý svůj kořen v taji drží.

Ti chtějí důvod, který v oči bije.

ZPĚV OSMNÁCTÝ.

V svých vlastních slovech zakotvil se v slasti
ten blažený duch, já okoušel svoje,
trud hořký sladkostí jich mírně z části.

A paní, výš jež vedla kroky moje,
„Změň, děla, myšlenky, jsem tomu blízká,
jenž může ucpat všechněch žalů zdroje.“

Já obrátil se po řeči, z níž blýská
mi nová těcha, jakou lásku v zraku
jsem jejím zřel, mé písni ústa stiská.

Ne, slovy že bych snad byl na rozpaku,
leč proto, duch že zpamatovat záhy
se nemůž, když je bez průvodce v mraku.

Jen, tak mi jasným zůstal mžik ten blahý,
že srdce moje všech pozbylo přání,
co upřeně jsem patřil v její tahy.

A věčná rozkoš, která přímo sklání
se k Beatrici a jí s obličeje,
svým odleskem mé vše ztišila plání.

Mne světlem zmohla, ve kterém se směje:
„Ó kéž tvůj zrak i sluch se trochu schýlí,
ne pouze v očích mojich se ráj skvěje!“

Jak v žití mnohou shledáváme chvíli
plát lásku v očích, taká její vláda,
že pláním jejím duch je celý spilý.

V svatého ohně vzplanutí hned ráda
má duše pochopila vůli jeho,
že ještě se mnou dál hovořit žádá.

„Na pátém stupni stromu pověčného,“ [1])
on začal, „který žije od vrcholu,
vždy plody má, neztrácí listí svého,

Zde duše drahé obývají spolu,
jež v žití slavny, snadno mohly vznítit
by každou Musu písně ku zápolu.

Viz nyní kříže ramena tu svítit,
ten, jehož jmeno jak s mojich úst sválo,
to udělá, čím blesk se vidíš řítit.

A podél kříže ihned světlo plálo,
jak Josua jsem slyšel a to jmeno
jsem neslyšel dřív, nežli se to stalo.

Jak Makkabea jmeno prosloveno,
hned jiné kroužiti jsem viděl světlo,
jež slastí v rej ten bylo roztočeno.

To Rolanda, velkého Karla zkvetlo
mi před okem, jež pozorně kol zřelo,
jak za sokolem při honu by létlo.

Renouarda s Vilémem a potom sjelo
Gottfrieda světlo před můj zrak, v tom kříži
pak Roberta Guiscarda světlo spělo. [3])

Pak v druhých sbory se též světlo blíží,
jež mluvilo, bych poznal, v nebes bráně
ký zpěvák umělý je; zrak můj níží

Se k Beatrici po mé pravé straně,
by ať již slovy nebo ruky sledy
mi řekla, co bych dělal odhodlaně.

A takým leskem plály její hledy,
tak radostně, že přemohly svým jasem
čím plály dříve a čím naposledy.

A jako člověk, který cítí časem
vždy více plesu z dobra, které dělá,
ví, jeho cnost že vzrůstá: tak já s žasem,

Co s nebem dráha má se otáčela,
jsem pozoroval, jak výš oblouk víří,
čím ona v kráse víc se pozaskvěla.

Jak v tváři ženské, jež se studem pýří,
se brzy opět v krátkém po přechodu,
když mine stud, zas úběl sněhu šíří:

Tak byla mi v bílého světla brodu,
jež v šesté hvězdě něhou snivou hrálo,
jak octnul jsem se v zářném jejím svodu.

V té Jovišově pochodni tu plálo
tak lásky velké jiskření, v tom žehu
pak před mým zrakem jako hovor stálo.

A jako ptáci, kteří vzletli s břehu,
jak svojí pastvy nové ku pozdravu,
hned v chumáči, hned v dlouhém pílí běhu:

Tak svatí tady poletali v davu
v těch plamenech a tkali v sladkém pění
hned D hned I pak L do světla hávu.

Teď podle svého vznášeli se znění,
pak na jednom z těch kdy utkvěli tvaru,
se zastavili chvilku u mlčení.

Ó svatá Pegaseio,[3]) ve svém žáru
jež duchům slávu, dlouhé dáváš žití
a jimi města, říše vedeš k zdaru,

Mne osvěť nyní, abych zobraziti
moh vše, co viděly mé tady oči,
tvé umění nechť v krátkých verších svítí!

Tu pětkrát sedm zřel jsem, jak se točí
souhlásek, samohlásek; jejich díly,
jak skládají se, dobře oko zočí.

V Diligite justitiam se slily,
já sloveso zřel i podstatné jméno,
qui judicatis terram slední byly.[4])

V M slova pátého pak seřaděno,
jich světlo plálo, tak že v Jupiteru,
jenž stříbrný, vše bylo pozlaceno.

A jiná světla letla v tuto sféru,
na hrotu M pak dlela, dobro pěla,
jež za sebou je láká v tomto směru.

Jak žhoucí polena by v sebe vjela,
čímž nepočetných jisker k nebi vzletá,
v čem bláznů mysl často věštbu zřela: [5])

Víc nežli tisíc světel se tu spletá,
a stoupá víc a méně, jak se lijí
ze slunce, kterým síla jejich zkvetá.

A na své místo co se každá svijí
a v klidu dlí, já v různých světel moři
jsem viděl plát z nich orla hlavu s šijí.

Ten, bez vůdce jenž maluje v té zoři,
sám vůdcem jest, vždyť z něho proudí síla,
jež vhodnou formu pro vše hnízda tvoří. [6])

Druž blahá, jež se zatím spokojila
v M do lilijí šatiti se dříve,
teď k obrazu se orla připojila.

Ó sladká hvězdo! drahokamů v snivé,
co záři jevíš mi, jenž ukazují,
co zmohou naše skutky spravedlivé!

Tož prosím ducha, z jehož nitra plují
tvá síla s letem, by zřel, odkud dýmy
se noří, jež tvou záři zahalují:

By jednou přece zaplál hněvy zlými
nad kupčením ve chrámu, který stojí
již mukami a divů znameními. [7])

Ó nebes vojsko, zde před tváří mojí,
o za všecky se modli, kteří v sboru
zlým příkladem v blud řídí cestu svoji!

Dřív bojováno meči v bitev sporu,
teď tu i tam chléb lidem zamyká se,
jejž dobrý otec přeje všemu tvoru. [8])

Jenž píšeš dnes, bys zítra smazal zase,
věz Petr s Pavlem živi jsou, jenž mřeli
pro vinici, jež pustne ve tvém čase. [9])

Ty řekneš: Pro toho mám zápal vřelý,
jejž učinilo svatým tancování,
jenž stráviti chtěl život osamělý,

Že neznám Rybáře ba Pavla ani.

ZPĚV DEVATENÁCTÝ.

Tak s křídly přede mnou stál rozpjatými
ten krásný obraz, který v sladkém plese
ty svorné duše činil blaženými.

Každá jak rubín, který zažehne se,
zář slunce ohněm tak mocně v nich plála,
až odleskem se v mojím oku třese.

Co třeba nyní aby ruka psala,
hlas neřek, inkoust k tomu nedostačil,
ba obraznost to nikdy nepojala.

Neb svatý zobák ptáka mluvit ráčil
a v hlase Já a Můj jsem slyšel zníti,
kde smysl My a Náš by říci značil. [1])

A pravil: „Ctné že bylo moje žití
a spravedlivé, přišel jsem v tu slávu,
jíž pouhým přáním nelze vydobyti.

A upomínku zanechal jsem v davu,
že lidé vůle zlé mne přece chválí,
ač nesledují při tom mého mravu.“ [2])

Tak z mnoha úhlů, jež se ohněm pálí,
zář jedna sálá, jak mi z toho světla
těch duší lásky jeden zvuk se valí.

Dím: „Květy věčné, v kterých stále kvetla
a kvete radost, z niohž jen jedna vůně
na místě vůní všech vás ke mně letla,

Ó vyplňte mi, po čem srdce stůně,
to prázno, jež mne dlouho trápí hlady,
proč nenašel jsem chleba v světa lůně!

Vím dobře, božská Spravedlnosť tady
že jiné říše zrcadly si dělá,
přec vás nevidí šlářem, když zří všady. [3])

Vy víte, kterak mysl má jest bdělá
ku naslouchání, znáte pochybnosti,
kterými záhy sestár' tak jsem zcela."

Jak sokol když se čepičky své zhostí,
hne hlavou, křídly v potlesk sobě tluče
chtě ukázat se v svojí spanilosti:

Tak onen obraz zřel jsem, dělat ruče,
jenž z chvaličů byl věčné lásky spjatý,
se míhat zpěvy oslavenců zvuče.

A začal: „Ten na meži světa svatý
jenž točil kružidlem, tam rozeznával
ruch žití zjevný všem i nepojatý,

Tak vyslovit své síly nemoh nával
ve vesmíru, by nezůstala déle
ve nadbytku zvěsť tvůrčí, kterou dával.

A důkaz toho, první v pýše smělé
jenž nejvyšší byl tenkrát ze všech tvorů,
že nechtěl světlo, klesl zničen cele. [4])

Tak každá menší bytost beze sporů
zde vidíš, jesti vasa dobra malá,
jež, sobě mírou, nemá jinde vzorů.

Tož naše patření, jež tady sálá,
můž toho ducha jeden výprysk býti,
kterého plnit vše jest péče stálá,

Dle naší bytosti přec tak nesvítí,
by skutečnosti dálnou za hranicí
svůj vzdálenější vznik nemohlo zříti.

Tak světa vašeho zrak pátrající
jen tak se v božskou spravedlnost noří,
jak lidské oko v moře tůň se tmící;

Dno u břehu to stihne, ne však v moři
kde není břehů, přec dno tam se skrývá
a hloubka nad ním pouze závoj tvoří.

A není světla nad to, které splývá
k nám z jasu, jenž se nikdy nezakalí,
toť tma, stín těla, spíše to jed bývá.

Víc závoj tobě dál se neodhalí,
jenž ukrýval ti spravedlnost živou,
po němž v otázkách byl jsi neustálý.

Ty řekneš: Ind kde vlnou teče divou,
se zrodil člověk, nikdo neřek jemu
o Kristu, aniž psal, a cestou křivou

On v žití nejde a zákonu všemu
vždy vyhoví, kam rozum najde cestu,
on v žití, v řeči nedá místa zlému;

A bez viny, když zemře beze křestu,
kde, nevěří-li, jesti jeho vina,
kde spravedlnosť, jež ho vydá trestu?

Kdos ty, že rozum ku soudu se vzpíná
na věci, jež jsou tisíce mil dále
svým krátkým zrakem, píď jenž obepíná?

Kdo chtěl by odstíny ty pojmout malé,
byť nad vámi nestálo písmo svaté,
ten pochybností až strach měl by stále.

Ó zemské duše, mysle bludem jaté,
vždyť vůle první, jež jest dobrá v sobě,
jsouc dobro nejvyšší, se nepomate.

Jeť správné, co s ním v shodě, pravím tobě,
je k sobě bytost stvořená nestáhne,
leč vzniká ono jím v paprsků zdobě.

Jak nad svým hnízdem vírným letem táhne
též čápice, když mláď svou nakrmila
a tato za ní patříc po ní práhne:

Já dělal, touha má zrak obrátila
výš k blahému obrazu, jehož křídla
se duchy pohaněná zakroužila.

Ten krouže zpíval: „Právě jako zhlídla
tvá duše pouze mlhu zvěsti mojí,
jsou lidem tajna věčných soudů zřídla.“

Pak žáry duchem svatým vzňaté rojí
se v zpěvu, v znamení se shluknou blíže,
pro které Říma svět se v úctě bojí.

To začlo: „V tuto říši bez obtíže
ten nevstoupí, kdo nevěří v tě Kriste,
ať dřív, či pak, když utrpěls smrt kříže.

Slyš, mnozí křičí v sboru: Kriste! Kriste!
a budou od tebe dál stát v den soudu
než mnozí, jenž tě nepoznali Kriste!

I pohan zaplatí pak těchto bloudů,
když jedni k radosti a druzí k žalu
se rozdělí pro věčnost v dvojím proudu.

Co řekne Peršan cnosti vašich králů,
až uzří onu knihu otevřenou,
kde psáno jest jak brodili se v kalu?

Zvěsť Albertova skutku zlořečenou
tam bude zřít, jež brzy peruť vznese,
jímž Pražskou říši uzříš spustošenou. [5])

Tam v bídu nad Sekvanou nahledne se,
již způsobil ten, mince padělaje,
jenž kance kly na honbě sejde v lese. [6])

Tam pýcha Anglické i Skotské láje
se zjeví nenasytná k šílenosti,
jež honí je přes hranic jejich kraje. [7])

Tam zjevný bude přepych zženštilosti,
v níž Španělský král s Českým tráví žití,
jenž nesnažil se poznat cenu cnosti. [8])

U chromce Jerusalemského zříti
lze dobré skutky s I jak znamenány,
M u protivy jich se bude stkvíti. [9])

Tam lakota a zbabělost jsou psány
u krále, ohnivý jenž ostrov hlídá,
kde Anchises mřel stářím dlouhým štvaný. [10])

A k označení co v něm nebe vídá
tam v skráceninách nad ním bude psána
na malém místě velká jeho bída.

Tam podlých skutků bude zjevna strana,
jež spáchal ujec s bratrem, čímž lid smělý
a korun dvou jest sláva promrhána. [11])

Tam Norveg s Portugalcem zdivočelý,
má z Rascie pán v této knize zvěsti
Benátských mincí padělatel smělý. [12])

Že nedáte se týrat mějte štěstí,
o Uhry, rovněž Navarro, již kryje
vrch z každé strany a jí štítem jesti.

Věř každý s Famagostou Nicosie,
jak toho závdavkem že trpce kvílí
a k vůli bestii své vztekle vyje,

jež z druhé strany víc se neuchýlí.“ [13])

ZPĚV DVACÁTÝ.

Když ono, celý svět jež světlem zlatí,
tak z polokoule naší sestupuje,
že na všech stranách tiše den se tratí,

Tu nebe, jež dřív slunce osvěcuje,
vzplá opět zářící ve světel kráse,
v jichž davech jedno nejvíc v lesku pluje.

Ta změna nebes připadla mi v čase,
kdy prapor světa s jeho vůdci svatý
ve požehnaném zobáku zmlk zase.

Neb rej těch světel novým ohněm vzňatý
zas pěti počal v sboru písně, vratká
jež paměť moje ztratila. Jež v šaty

Se halíš úsměvu ó lásko sladká,
jak mohútně jsi v oněch jiskrách plála,
z nichž každá svatých myšlének je matka!

Těch drahokamů zdoba dokonalá,
jež vroubí šesté hvězdy jasné plání,
andělským tonům zmlknout rozkázala:

Já mněl, že řeky slyším šumné lkání,
jež zvučně od skály ku skále padá
tak zdroje ukazujíc požehnání.

A jako citery zvuk v tón se skládá
jí u hrdla, a jako u šalmaje
na konci jejím, kam se dech jí vkrádá:

Tak hučení to bez přestávky vlaje
ve orla těle, stoupe k hrdlu jeho
a bouří kypí jeho přes okraje;

Teď hlasem jest a ze zobáku ctného
vychází ve slov tvaru, která píši,
jak dávno bylo tužbou srdce mého.

„K té části na mne, orli vzdušných říší
jíž snesou slunce patříce mu v žáry,
hleď, abys oči svoje povznes k výši!

Neb z plamenů, z nichž složil jsem své tvary,
ti kteří okem na hlavě mi planou,
všech stupňů vrchol jsou a vděk a čáry.

Ten jehož svity z mé zornice kanou,
byl pěvec Ducha Svatého, jenž stále
po městech archu nosil, s písní manou. [1])

Svou cenu poznává teď dokonale
i písně své, neb dle zásluhy svojí
má odměnu zde; z oněch pěti dále,

Jenž jako v oka obrví se pojí,
ten který nejblíž leží u zobáku,
pro syna těšil matku jeda v zbroji;

Jak trpce nyní a jak bloudí v mraku,
kdo Krista nezná, zdejší zkušeností
teď patrně se jeví jeho zraku. [2])

Ten jehož obvod, o němž mluvím, hostí
na kruhu hořejším, ten smrti snění
od sebe vzdálil pravou zkroušeností.[3])

Že boha věčný soud se nepromění,
teď dobře ví, byť prosby bohem hnuly,
a svolila se lhůta jednodenní.

Ten, jehož úmysly se k dobru snuly,
zlo spáchal se mnou, když i se zákony
se Řekem stal jen papežovi k vůli.[4])

Teď ví, že zlo jest jemu bez úhony
ač z jeho upřímné jen snahy zkvetlo,
svět v zkázu vrhlo neštěstí a stony.

Kde oblouk sklání se tam ono světlo,
toť Vilém, smrt jehož zem oplakává,
již Karla žití s Fridrichovým hnětlo. [5])

Zři, jakou láskou nyní obsypává
ráj krále dobrého, on svojí září
svou blaženost všem na jevo tak dává.

Kdo uvěřil by v světě, jenž se sváří,
Trojanský Rifeus že v tomto sboru
jest pátým světlem? Mnohé se mu zdaří [6])

Teď proniknouti, rozum lidských tvorů
co nechápe milosti boží, oku
byť uniklo dna těchto věčných vzorů.

Jak skřivánek se ztrácí ve vysoku
a zprvu pěje, ale mlkne záhy
syt vlastní sladkou písní: ve hluboku

Své duše cítil jsem ples rajské vláhy
v tom otisku, když touhy mojí síla
věc každou ve své umístila práhy.

Nechť pochybnost i ve mně vystoupila
jak barva za sklem, jež ji zevšad halí,
bych mlčky čekal, přece nesvolila.

Leč z mojich úst se velkou silou valí:
„Co za věci to jsou," se chvátá ptáti;
a plesem světla vše se rozehrály.

Tu svatý obraz v zraku zřel jsem pláti,
a v tom již odpovídal mému přání,
mne v úžasu tak nechtěl zanechati.

„Zřím, víra tvá se k těmto věcem sklání,
tím že tak dím, však nevíš jak se tkají,
ač nechápeš, ty věříš bez váhání.

Jsi jako ti, jenž podle jména znají
tak mnohé, avšak bytosť všeho pravou
bez rady cizí těžko pronikají.

Regnum coelorum tady láskou žhavou
a živou nadějí se zmoci dává,
ty vůli boha zmohou půtkou dravou.[7])

Ne člověk člověku jak podlehává
leč vítězí, chtíc býti přemožena
svou láskou zbita vítězem se stává.

Nad brvy prvním, pátým podivena
je mysl tvoje, udiven jsi celý,
říš andělská že jimi ozdobena.

Co křesťané, ne co pohané mřeli,
jak domníváš se, v pevné víře v nohy,
jež trpěly anebo trpět měly!

Ten z pekla, kde se sotva lidské vlohy
za dobrem pídí, navrátil se v kosti,
čímž vykvetl mu naděje květ mnohý,

Té naděje, jež v svojí horoucnosti
vše kladla v modlitbu, by ožil zase,
až vůle nová jeho vzplála cností.

Ctná duše ta se opět octla v mase,
o které mluvím, aby vinou svojí
vše napraviti mohla v krátkém čase.

A víra s láskou tak se na ní pojí,
že podruhé když smrti podlehnula,
již mohla dospět k zdejších plesů zdroji.

Ten druhý milostí, jež vyhrnula
se z hloubi takové, že duše není,
jež k první vlně jen by dosáhnula,

Jen právu zasvětil své lásky vření
a proto bůh milosti po stupnici
zrak pro příští mu zostřil vykoupení.

On věřil v ně a proto s věštce lící
on mlčet nemoh ku pohanstva smradu
zved proti bludům svůj hlas kárající.

Tři paní pokřtily jej, než na řadu
křest přišel za tisíc let, v zrak jim zříti
tys mohl u pravého kola vzadu.

Ó předurčení, kterak málo svítí
na kořeny tvé světla, co tu duší,
jež první „proč“ nemohou pochopiti!

Ó smrtelníci, k soudům světa hluší,
dál bluďte jen, zrak náš, jenž boha zříme,
přec vyvolence všecky sotva tuší!

Ten nedostatek v radosti však ctíme,
náš ples jen zcela zraje v tomto plesu,
že s tím, co bůh chce, rovněž souhlasíme.“

Tak ze svatého obrazu z těch hlesů
bych zostřil krátký zrak svůj rozjasněním,
lék osvěžující já sobě nesu.

Dobrého zpěváka strun rozechvěním
jak citerista často doprovází,
což bývá zpěvu vzácným okrášlením:

Tak vzpomínám, že duchové ti blazí
co potěše mi orla řeči zněly,
jak pohled z očí najednou vychází,

Plamínku chvěním řeč svou provázeli.

ZPĚV DVACÁTÝ PRVNÍ.

Na tváři paní mé zas dlely pouze
mé oči a má celá duše s nimi
v té chvíli věru cizí jiné touze.

A nesmála se řkouc: „Teď kdyby mými
spěl tahy úsměv, popel byl by z tebe
jak z Semely kdys žáry znícenými.

Má krása čím víc vystupujem v nebe
od stupně k stupni věčném ve paláci,
jak viděls, roste převyšujíc sebe;

Mou vůlí její silný lesk se ztrácí,
neb jinak byla by tvá zemská síla
jak lupení, jež s větví bouře kácí.

K sedmému jasu nyní vystoupila
pouť naše, leží pod lva hrudí žhoucí;
v lesk ten se jeho síla přimísila.[1])

Za duchem obrať oko svoje vroucí
a zrcadlem jej učiň pro zjevení,
jež objeví ti zrcadlo to skvoucí.

Kdo poví, jakou pastvu v pohledění
můj našel zrak v blaženém obličeji
ku jiné péči obraceje zření,

Ten pochopí hned, jaké plesy lejí
se v hruď mou k vůdkyni mé poslušností,
když jedno s druhým sváží bedlivěji

Ve křišťálu, jenž ve své spanilosti
má jméno vůdce svého kolem světa
jak obíhá, kde není žádných zlostí.[2])

Já zlaté barvy, v níž se paprsk vplétá,
jsem žebřík viděl, vztýčen, trčel k výši,
že stěží k jeho konci oko vzlétá.

A po stupních šla světla z nebes říší,
i myslil jsem, že všecky hvězdy ladné,
co v noci plá jich, sem svou záři dýší.

A jako vrány dělávají za dne,
při úsvitu se začnou hýbat polem,
by trochu zahřály své peří chladné,

Ty bez návratu odletují, kolem
ty krouží, aniž by se zastavily,
ty octnou záhy na lánu se holém:

Tak mně zde v jiskření ty svity byly,
jež bleskly v jednom mžiku v pouti svojí
jak na stejném se stupni pozdravily.

Tu jeden duch, který nám nejblíž stojí,
tak zaplál, že jsem náhle pravil k sobě:
„Zřím, kterou pro mne hoříš, lásku tvoji;

Leč ona, od níž jak a v které době
kyn očekávám mlčení neb řeči,
ta mlčí, čímž má touha hyne v mdlobě."

Když zřela, mlčení že chvím se v léči
ve toho zření, jenž se na vše dívá,
tu řekla: „Tedy zjev svou vroucí péči."

„Ne zásluha má, slovo mé tak splývá,
mne hodným tvojí odpovědi dělá,
leč k vůli té, jež k mým otázkám kývá,

Ty šťastné žití, které halí skvělá
zde clona plesu, zjev proč blíž a blíže
se zářící tvůj oděv u mne bělá?

A pověz v této sféře, jež tě víže,
proč mlkne sladká symfonie ráje,
jež zbožně zní tak v druhých sférách níže?"

„Zrak smrtelný i sluch máš, toť jsou taje,
zde Beatrice nemohla se smáti,
též rovněž v mlčení zpěv tady taje.

Mne touha hnala dolů stupovati
po svatém žebříku na svoji těchu
svým hovorem i světlem, jež mne šatí.

Žár lásky větší ten mne nehnal k spěchu,
neb stejná, větší láska tady hoří,
jak na plamenech vidíš, našem dechu.

Neb láska nejvyšší, která nás tvoří
co sluhy rady oné, jež svět řídí,
nám dává práci, jak se v zrak tvůj noří."

„Ó svatá pochodni, svým zrakem lidí
já zřím, jak volná láska na tom dvoru
jít v souzvuk s prozřetelností se pídí;

Leč pouze jedno vpřádá mne v síť sporu,
proč pouze ty jsi byla předurčena
pro úřad tento z celého tam sboru?“

Má řeč nebyla ještě domluvena,
když centrum udělal ze středu svého
se jako mlýnské kolo u vír žena.

Pak Láska takto hovořila z něho:
„Svit božský ve mne vzpřímen pozvedá se
a roušku trhá u vězení svého;

Mé zření s jeho silou ve souhlase
mne vyvyšuje tak, že mohu zříti
zdroj jeho, věčnou bytost v plném jase.

To plesu „proč“ jest, který ve mně svítí,
neb moje zření dle čistoty svojí
též s jasem záře musí v souzvuk jíti.

Leč nejzářnější v duchů božských roji
ten Seraf, jenž zří přímo v líce Bohu,
zde nestačil by, věř, otázce tvojí.

Neb za čím nyní obracíš svou vlohu,
jest skryto ve propasti věčné rady,
že smrtelný zrak neřekne zde „mohu“.

A v světské jestli navrátíš se lady,
zjev každému to, by nechali touhy,
za cílem takým líčit svoje spády.

Duch světlo zde, jest na zemi dým pouhý,
tož uvažuj, co zmůže v světa pouti
jsa chabý zde, ač oděn v světla prouhy."

Tak musila mne jeho slova tknouti,
že pouze „kdo jest" ždál jsem ve pokoře
vše jiné odhodlaný pošinouti.

„Skal tlum se z Italie středu noře
nedaleko od vlasti tvojí snuje,
(hrom hlouběji zní jejich ve prostoře,)

Jež hrbu podobný Catria sluje;
pod tímto tichá poustevna je skrytá,
jak služba Boha zvlášť jí vyžaduje." [3])

Tak po třetí mne jeho řeč zas vítá!
„Zde v službě Boha, jeho hlas mi praví,
má mysl byla přímá, ostražitá,

Že krmě jídal jsem jen z oliv šťávy
a necítil žár ani mrazu hlody,
v myšlénky svaté vnořen bez únavy.

Ten klášter hojné nosí ráji plody,
však nyní spust, a čas je odhaliti,
jak veliké zla v klášteřích jsou brody.

Já Petr Damian [4]) slul v onom žití
a Petr Hříšník v chrámu naší paní,
jejž na Adiže břehu vidíš čníti.

Můj život blížil se již dokonání,
když toho klobouku mně dali slávu,
jenž ze zla k horšímu se nyní sklání. [5])

Kdys přišel Kephas, vyvolený z davu,
pak Vasa ducha, oba zhublí, bosí,
a každé krčmy pojídali stravu; [6])

Nového pastýře ze všech stran kdosi
na cestě podporuje, ten jej vede,
tak těžký jest, že ze zadu jej nosí.

A koně pláštěm kryjí mu, když jede,
že mrchy dvě pod jednou kůží spějí.
Jak zvolna shovívavost bič svůj zvedá!"

Při tomto hlase zřel jsem v novém reji
jak nové plameny jdou po žebříku,
a každým vírem krásnější se skvějí.

Kol onohò se sestavily v šiku
a vykřikly tak velkým, silným zvukem,
že mizí každý světský zvuk; v tom mžiku

jsem nechápal jej, přemožen jsa hlukem.

ZPĚV DVACÁTÝ DRUHÝ.

Jsa děsem schvácen k svojí průvodkyni
jsem obrátil se, jak to dítě k tomu,
jenž důvěry mu nejvíc vlívá, činí.

A tato, máť jak děcka na pohromu,
jež bledé bez dechu ji volá, hlasem
svým vzmužujíc je, rychle chvátá z domu,

Mi děla: „Což pak nevíš, nebe jasem
že procházíš a že je svaté zcela
jsouc pravé horlivosti spjato pasem?

Jak píseň — uvaž to tvá mysl smělá —
a úsměv můj by tebe proměnily,
když vřava hlasů tak tě rozechvěla;

Jich prosby kdyby tobě zřejmy byly,
pak pomsta teprv byla by ti známa,
již uvidíš, než smrt se k tobě schýlí.[1])

Meč nebes v ráně své se neoklamá,
ne záhy, pozdě ne, jak tomu zdá se,
jejž trýzní naděj nebo bázeň sama.

Však jinam obrať oči svoje zase,
neb uzříš slavných duchů jinou řadu,
když poslechneš mou radu v brzkém čase."

Jak chtěla, jinam cíl svým očím kladu
a malých sfér sto zřím, jež září svojí
na vzájem vlastní zvyšovaly vnadu.

I stál jsem tady jako onen stojí,
kdo osten zvědavosti potlačuje
a pro předmětů mnohost ptát se bojí.

A největší, jež nejvíc paprskuje,
z těch perel, vidím, jak se ke mně blíží
mou zkojit zvědavost se obětuje.

Z ní slyšel jsem: „Byťs mohl bez obtíží
jak já zřít lásku, která ve nás plane,
svou myšlénku bys vyřk' i co tě tíží.

Leč v pouti k nebes výši tebou žádané
by čekání tě nezdrželo záhy,
má odpověď na myšlénku tvou skane.

Ten vrch, Cassino hostí jeho svahy,
byl navštivován na vrcholi svojím
čeládkou sklamanou a zlými vrahy.[2])

Já první vynesl tam, jenž tu stojím,
zvěsť Onoho, jenž pravdu snesl k zemi,
jíž jasem tady povznešen se kojím.

A milost rozlila se račejemi
na hlavu mou, že z jarma modloslužby
jsem vytáh kraj ten chodě vesnicemi.

A druhá světla nebeské té kružby
též v přemítání žila, svaté plody
a květy nesly plamenné jich tužby.

Zde Romuald i Makarius,[3]) rody
zde bratrů vidíš mojich v monastýru,
jenž hruď i krok před světa střehli svody."

Já na to: „Láska, jejíž plnou míru
mi jevíš v řeči své a ve svém zraku,
jež kyne mi v ohnivém vašem víru,

Mne jímá důvěrou, že bez rozpaku,
jak před sluncem se růže otevírá
když rozvíjí se, jak jen může; z mraku

Mých pochyb, otče, veď mne, dej ať zírá,
ač jestli hodna toho, duše moje
v tvář tvoji, kterou halí jasnost čirá!" [4])

On: „Bratře, vznešené to přání tvoje
to vyplní se až v posledním kruhu,
kde každé, i mé, v své se vrací zdroje.

Tam uzrá touha každičkého kruhu
jsouc úplná, neb všecky částky spolu
dlí od věku kde byly již, můj druhu.

A nemá prostorů a nemá pólů,
a žebřík náš ten přímo až k ní čelí,
čímž pohled tvůj zří vzdálenou ji v bolu.

Tam patriarcha Jakub viděl skvělý
že ústí konec jeho, v oné chvíli,
kdy Andělové po něm v lesku spěli.

Leč nyní, aby po něm vystoupili,
kdo nohou hne? a věty mého řádu
jsou dobré, aby s pergameny shnily.[5])

Zdi, opatství jež byly, skrýše hadů
a lupičů jsou, kutny však jsou žoky,
z nichž zkažená čpí mouka plna smradu.

Lichvářství proti bohu hříšné kroky
tak neobrací, jak ty plody, jimi
hruď mnichů šílí již po mnohé roky.

Co církev má, těm patří, prosebnými
jenž hlasy „pro Bůh" lkají, nemá vzato
být přátely a parasity zlými.

Jest lidské tělo bludem těžce spjato,
že od duběnky čas až ku žaludu
dobrému začátku je malý. Zlato

Ni stříbro neměl Petr a já v trudu
jsem začal modlením a dlouhým postem,
František pokorou řád proti bludu.

A setrváš-li při počátku prostém,
a uzříš-li, kam došlo to v jich pýše,
zříš bílé černému jak bylo mostem.

Že Jordan obrátil se, mořská říše
že couvla nazpět podle Boha přání,
než pomoc tady, větší div je spíše."

Děl, mezi druhy vstoupil z nenadání,
sbor svatý sevřel se a pak se vzchopil
a povzlet vzhůru jak vichřice vání.

Jak sladké paní kyn bych nepochopil,
jímž kynula mi výše ku žebříku,
svou vůli v její sílu hned jsem stopil.

Zde, stoupati a scházet kde je v zvyku,
tak rychlý vzmach se nestal přirozeně,
jak já se během vznesl v tomto mžiku.

Kéž čtenáři se vrátím oslaveně
v ten slavný pochod, k vůli němuž vinu
svou pykám v hruď se bije rozhorleně,

Prst z ohně nevytáh bys v takém kynu,
jak znamení jsem viděl, jež za býkem,
a rázem v jeho octnul jsem se klínu.

„Ó slavné hvězdy, světla, volám mžikem,
vy silou nadané, jen vaším darem
jest celý duch můj, vyznávám to s díkem.

Pod vámi zrozen byl i stížen zmarem
ten otec všeho smrtelného žití,
když poprv rodný vzduch mne blažil čarem; [6])

Když vstoupiti v kruh váš mně milost svítí,
v ten vznešený kruh, jímž se otáčíte,
zas souzeno mi v luh váš sestoupiti.

K' vám letí duše mojí vzdechy skryté,
a v úctě prosím dodejte mi síly
ku cíli, jenž mne táhne k pouti hbité.“

„Tvá pouť se k poslednímu blahu chýlí,
zas Beatrice začla, potřeba je,
by oči tvé co nejjasnější byly.

A než se dále vhloubíš v tyto kraje,
hleď ještě jednou dolů, viz co světa
pod nohama ve hlubinách ti taje.

Ať rozkoš nejvyšší v tvé duši zkvétá,
bys k vítěznému přidružil se davu,
jenž vesel tím ethera kruhem létá."

Sfér sedmí věncem naklonil jsem hlavu
a zřel jsem v hloubi kouli malou plouti,
že usmál jsem se, jak je v bídném stavu.[7])

A ten úsudek nejlepším můž slouti,
kdo pohrdá jí, výtečným ten sluje,
kdo po vyšším jen snaží ducha pnouti.

Já dceru Latóny zřel, v záři pluje
bez stínu, který dokladem mi býval,
že řidší tu, tam hustší poletuje. [8])

A pohled tvéhó syna zde mi kýval
Hyperione, já jej snes, jak s Mají
Diony kolem něho vír tu splýval.[9])

Pak ztlumené mi svity ve zrak hrají,
to Joviš, mezi otcem, mezi synem
jak mění místa, oči poznávají. [10])

Všech sedm viděl jsem tu jedním kynem
v jich velkosti a ve rychlosti stálé,
na různých drahách nepokrytých stínem.

A místo, s nímž se pyšníváme, malé
jsem viděl s vrchy, s doly jak se točí,
ve kruhu blíženců tak v letu dále:

I obrátil jsem k sličným očím oči.

ZPĚV DVACÁTÝ TŘETÍ.

V skrytu jak milých snětí odpočívá
pták na hnízdu svých sladkých mláďat dlouhou
a celou noc, jež věci vše nám skrývá,

Že uzří je, se těší milou touhou,
a slídí kolem jejich po potravě
a trudná péče je mu slastí pouhou,

Na hrotu větve sedí nedočkavě
čas předbíhá, po slunci ohledá se
a zrakem visí jitra na záplavě:

Tak vzpřímena má paní v celé kráse
své stála, divajíc se v onu stranu,
kde slunce menším spěchem kroužit zdá se.[1])

Mně, v úvahu když zřím ji zahloubánu,
jak tomu bylo, který sice kojí
se nadějí, ač jiné měl v svém plánu.

A dlouho netrvalo ono dvojí,
já myslím čekání a myslím zření,
an nebe zvolna celé v jasu stojí.

A Bice děla: „V tomto okamžení
viz triumf Krista, viz tento plod zžatý
z té sféry víření, v tom shromáždění.“ [2])

A její obličej plál celý vzňatý
a oči plné veselosti měla,
že nepopíše duch je žasem jatý.

Jak v nocích úplňku Trivia skvělá
se v kruhu věčných nymf zářící směje
hloub nebes jimiž ozdobena celá.[3])

Na tisíci lamp slunce jak se skvěje,
jež zažíhá je, zřel jsem stejně, v žití
jak se sluncem a hvězdami se děje.

A živým světlem prokmitá a svítí
tak mocným jasem blýskající látka,
že nesnesa ji musil jsem tvář skrýti.

Ó Bice, průvodkyně drahá, sladká!
A ona ke mně: „Teď, co tebe zmahá,
jest síla, proti níž vše síla vratká.

Zde moudrost je a moc a z nich to sahá
most, který spojil nebesa a zemi,
po čemž tak dlouhá v lidstvu byla snaha.“

Jak oheň, který roste ručejemi
mrak prolomí a že má místa málo
dští na zem proti zvyku svému, němý,

Zpit žárem duch můj cítil, kterak vzplálo
v něm nové síly vření, při tom kvasu
se nemoh vzpamatovat co se stalo.

Teď oči otevři a viz mou krásu,
neb uzřels věci takové, že snésti
tvůj může zrak můj úsměv plný jasu.

Jak tomu, kdo sen zapomene, jesti,
když vzbudí se, a nadarmo se snaží
snu obraz nazpět v paměť si uvésti:

Tak v ucho mé to povzbuzení vráží,
tak vážné, díků hodné, dlouhým věkem
je časy z dějin kniby nevymaží.

By nejkrasším jazyky zněly vděkem,
jež Polyhymnie a sestry její
svým nejsladším kdys krmívaly mlékem,

Mně k pomoci, když onen úsměv pěji,
díl tisící by pravdy nedosáhli
jas vylíčit, jenž v tom plál obličeji.

Tak vylíčiti ten Ráj neobsáhlý
má svatá píseň dělat musí skoky,
jak ten, kdo vidí cesty konec náhlý.

Kdo uváží však cíl můj převysoký
a břemene tíž, ten nebude láti,
že pod ním smrtelné se chvějí boky.

To není řeka, kterou mohou bráti
se lehké člunky, již hrot lodě dělí,
ni plavci, jenž chtí sebe zachovati.

„Můj obličej proč unáší tě skvělý,
že nespěješ dál ku rajskému sadu,
jenž v Krista paprscích rozkvétá celý?

Tam uzříš růže přespanilou vnadu,
v níž slovo vtěleno, tam lilje bílé,
jichž vůně slouží spásy ku příkladu.“ [4])

Tak Beatrice, já pak celý chýle
se k její radě, ještě jednou v světlý
ten jas jsem kázal pohlédnout své síle.

Jak oči moje, které stíny zhnětly,
ve slunci, které kmitlo řasou mraků,
před sebou zřely velký luh a zkvětlý:

Tak davy světel bleskly mému zraku
a stohy paprsků se z výše lily,
jich zdroj mi zůstal ukryt ve oblaku.

Ó něho vše pronikající síly,
tys pozvedla se, aby moje oči,
mdlé ještě, v prostoru se uvolnily!

A jméno květu, za nímž stále točí
se prosby mé, pohnulo ducha mého,
že k největšímu ohni ze všech kročí.

A můj zrak světla toho čarovného
když velikost a zářnou jakost chytnul,
jež zde jak na zemi je vítěz všeho,

V tom náhle plamen nebes zářný slítnul
v kruh složen, koruny jak ve způsobě
je otočil a kol se vírem kmitnul.

Nejsladší nápěv, který zněl by tobě,
jenž k sobě ducha láká z žití víru
jak hromu hlas by duněl v bouře době,

Tu maje svatou dostihnouti lýru,
jíž korunován onen safír krásný,
jímž jasnější modř svítí v nebes šíru.

„Jsem láska andělská, jež ples ten šťastný
oblétám, který z toho lůna dýše,
jež naší touhy hostilo cíl spasný;[5])

A budu oblétat jej, nebes říše
ty paní dokud syna sledující
svým vstupem blažíš onu sféru výše.“

Tak melodie ona jásající
se ukončila, „Marie“ v tom kane
z těch světel jeden výkřik holdující.

Sfér královský plášť, který více plane
a oživuje se, čím boha vlivy
dech boží k němu žehnající vane,[6])

Svých vnitřních břehů udržoval nivy
tak nade mnou, že jeho plápolání
jsem nepostihnul tam, kde stál jsem snivý.

Mé oči neměly té síly ani
na plamen ten se dívat ověnčený,
jenž vedle syna vztýčil svoje plání.

A jako děcko utiší své steny
a k matce ručky vztahuje, když pilo,
tak duchem, na venek jenž rozohněný,

Zde každé toto svaté světlo bylo,
svým hrotem rostouc, a tím lásku svoji
ku Marii mi zřejmě objevilo.

Pak před mým zrakem všecka světla stojí
a sladce zpívají „Regina coeli“,
že rozkoš ta jest věčná v mysli mojí.

Ó jakou hojností tu překypěly
ty sýpky nejbohatší, které v setí
jak dobří rolníci se v žití skvěly!

Zde s poklady, jež druhdy ve zajetí
se pláčem získali ve Babyloně,
kde zlato nechali, teď svátek světí.[7])

Pod synem vznešeným na slávy tróně
a pod Marií tady v blahu tráví
jak starém tak i novém po zákoně

Ten, který třímá klíče této slávy.

ZPĚV DVACÁTÝ ČTVRTÝ.

O druži ku hostině vyvolená
beránka, který stále tebe sytí,
že touha tvoje vždy je vyplněna:

Když z boha milosti smí tento vzíti
díl toho, s tvého co tu stolu padá,
dřív k cíli smrt než dovolí mu jíti;

Ó pomněte, jak vroucně o to žádá,
ó poroste jej trochu, vy jenž v zdroji
tom pijete, po němž on stále strádá.“

Tak Beatrice začla tu řeč svoji:
a duše ty kol pevných pólů v jase
se jaly kroužit co komety v roji.

Jak kolečka ve hodinách v témž čase,
kdy jedno tomu, jenž se na ně dívá,
být v klidu, druhé pospíchati zdá se:

Tak vírný tanec těchto tady splývá
ve různých pohybech teď míň teď více,
dle radosti, která je rozechvívá.

A z nejkrásnějšího z nich blýskavice
jak oheň plála, zřel jsem požár blahý,
jenž předčil všecky jak vál v moje líce.

Kol Beatrice tři v kruh opsal dráhy
a božským při tom zpěvem plesal sladce,
že obraznosti síla mlkne záhy.

Mé péro tedy přeskočí to krátce,
neb nejen slovo, též i fantasie
ten přejemný rys nevystihne hladce.

„Ó svatá sestro má, vzdech jejíž nyje
tak vroucně, prostě, tvoje láska vroucí
mne táhne výš z té sféry, jež mne kryje."

Když zastavil se ctný ten oheň skvoucí,
dech obrátil pak zcela k mojí paní
to pravě, co má ústa řekla mroucí.

A ona: „Velikého muže plání,
kterému pán kdys klíče dal, by v hoře
je s říše plesu snes a v zemské lkání,

V té víře, kterous druhdy přešel moře,
jej zkoušej, je-li dobrým žákem Pána,
jej v lehké nebo těžké spory noře.

Zda dobře doufá, miluje, zda psána
jest víra v srdci mu, víš, oči tvoje
zří tam, kde každá věc je malována.

Leč vírou pravou jen že duší roje
se staly občany té svaté říše,
ať k slávě jí on otevře rty svoje!"

Jak bakalář se zbrojí, stoje tiše
než mistr otázku s ním celou sdělí,
již nemá vyměřit, dokázat spíše:

Tak všemi důvody já rovněž smělý
se vyzbrojil, by odvet řeči dalo
mé slovo zpovědi i tazateli.

„Nuž, dobrý křesťane, světlo se ptalo,
rci víra co jest?“ A já pozved čelo
ku světlu, s něhož toto na mne válo.

K mé paní potom oko moje spělo,
ta kynula, abych já vylévati
se pramen jal, jímž nitro moje vřelo.

„Ta milost, jíž se mohu zpovídati,
já započal, takému bohatýru,
kéž myšlénce mé ráčí výraz dáti!

Jak pravé pero, jež učilo víru,
nám, otče, psalo rukou tvého brata,
jenž s tebou Řím na pravou uved míru.[1])

Jeť látkou nadějí všech víra svatá,
a toho důkazem co nezří zraky,
tak pojímá ji moje duše vzňatá.“

On odvětil: „Tvůj zor jest bezemraký,
jen pochopíš-li, proč on mezi látky,
ji počítal, a do důkazů taky?“

„Pro věci hluboké, jichž odlesk sladký
zde spatřit dopřáno mi nyní bylo,
jest na zemi zrak smrtelníků krátký,

Ve víře pouze že se zakotvilo
jich bytí, z které vzácná naděj vzchází,
což látky jméno víře přisoudilo;

A z víry této můžem dále blazí
své činit závěry i bez vidění,
čímž víru spolu důkaz doprovází."

On: „Také kdyby bylo pochopení
všech věcí, svět jež učeností získá,
škleb sofistů by dospěl k zahanbení."

Tak z lásky žáru toho na mne tryská
a dál to praví: „Ve zkoušce té tíha
i kovu směs té mince dobře blýská.

Leč zdali též se ve tvém měšci míhá?"
Já: „Ano, kulatou a lesklou plane
a jasně její rytbu oko stíhá."

Dál z lesku toho světla ke mně kane:
„A zářící ten skvostný klenot drahý,
jenž základem se každé cnosti stane,

Rci, odkud máš?" Já: „Příval rajské vláhy
Svatého Ducha, jenž se rozlil proudem [2])
na staré, nové pergameny, záhy

Mně objevil se ostrým býti soudem,
že každý důkaz s tímto v porovnání
mi tupým zdá se být a pouhým troudem."

On: „Starý zákon s novým tvému zdání
když dostačí, kdo řek ti, prachu synu,
že boha vůle z nich se k lidem sklání?"

Já: „Důkaz, z kterého se k pravdě šinu,
jsou díla, k nimž příroda netavila
kdy železo, netloukla kovadlinu."

On: „Co ti dokazuje, že ta díla
se stala v skutku, to dokázat právě
věř, přísahám ti, potřeba by byla."

„Bez divu svět že obrátil se hravě
ku křesťanství, ten zázrak pouze stačí,
že jiné stý díl jen jsou v jeho slávě: [3])

Neb hladový a chudý vstoupils v pláči
na pole, abys zasel dobré símě,
jež réva dřív, teď skleslo na bodláčí."

Jak skončil to jsem, koruny té témě,
„My bože chválíme tě", začlo pěti,
tož nápěvem, jejž rajské zpívá plémě.

A onen baron, jenž od sněti k sněti
mne táhl s sebou zkoušeje mne dráhou,
se přiblížil již k sledních listů změti,

A začal: „Milost, které jesti drahou
tvá duše, tobě ústa otevřela
až sem, jak pravou slušelo to snahou,

Že chválit musím co tu pověděla,
leč vše co věříš vyznat musíš nyní
i udat zdroj, zkad tato zvěsť ti zněla."

„Ó svatý duchu, otče, v nebe síni,
jenž vidíš, co jsi věřil, takže k hrobu
tvůj spěch i nohy mnohem mladší stíní.[4])

Ty žádáš nyní, bych přemoha mdlobu
zde vyznal jádro přesvědčení svého
i důvod víry své, slyš v tuto dobu

Co pravím: Věřím v boha jediného
a věčného, jenž sám jsa bez pohnutí
je láskou, touhou, pohyb světa všeho.

Ne fysika s metafysikou nutí
tu víru vyznávat, leč pravda vroucí
jest svědkem jí, tak v mocném zaplanutí,

Již Mojžíš hlásal a proroci vroucí
a žalmy, v evangelium již psali,
jste vy, když pronik svatý duch vás žhoucí.

V tři věřím věčné osoby, jež spjaly
se v jednu bytost, jedinou a trojí,
že „jest“ a „jsou“ na sebe právem vzaly.

A božství skrytá bytost, o níž moji
zvěst slyšel's, mému duchu pečeť dává,
že písmo pravdivé jest v řeči svojí.

Toť princip jest, toť první jiskra žhavá,
která se v plamen sálající nítí
a hvězdou ve mně jiskřit neustává.“

Jak pán když slyší, čímž ples v duši cítí,
a sluhu ihned po veselé zprávě
jak domluvil s pozdravem v náruč chytí:

Tak žehnaje mi s písní, nedočkavě,
jak umlkl jsem, tisk mne k srdci svému
ten apoštolský plamen, který právě

Jsem poslech; řeč má líbila se jemu.

ZPĚV DVACÁTÝ PÁTÝ.

To stane-li se, že ty svaté sloky,
na kterých Zem i Nebe pracovaly,
a při nichž dlouhé zhubeněl jsem roky,

Zášť přemohou, která mne žene v dáli
od stáje krásné, kde beránek já jsem
spal, vlků sok, jenž na stáj v útok hnali;

Pak s jiným závojem a jiným hlasem
se vrátím básník a u křtitelnice,
kde byl jsem křtěn, laur propletu svým vlasem:

Neb v onu víru, kterou blíží více
se k bohu duše, tam jsem vstoupil, dítě,
pro kterou Petr objal teď mé líce.

A z oné sféry jiný oheň svítě
se pohnul k nám, zkad vystoup onen svatý,
jenž první Krista náměstek byl. Hbitě

Má paní v srdci plesu plamen vzňatý
mi děla: „Šlechtice viz, v světa luhu
v pouť k němuž přemnohý je touhou jatý.“ [1])

A jako holubi, druh sedá k druhu,
a vrkajíce lásku svou si sdílí,
a v lásce své se oblétají v kruhu,

Dva tito knížata se k sobě chýlí,
se zdraví, chlebu vzdávajíce chvály,
jejž skytá ráj a za kterým duch pílí.

Když pozdravy již svoje dokonaly,
tu ke mně přistoupili u mlčení,
můj nemohl snést pohled, kterak pláli.

A Beatrice úsměv svůj v řeč mění:
„Ó velký duchu, basiliky naší
jenž hlásal's hojnost, které rovno není,[2])

Dej, nadějí kéž řeč tvá k nám se snáší;
když tři viděli proměnění Krista,
tys mezi nimi značil naděj blažší.[3])

Skráň pozvedni, ať duše tvá jest jista,
že všemu co přichází z tůně světa,
se teprv zralost v naší záři chystá.“

Ta útěcha mi z druhé hvězdy slétá,
tož obrátil jsem k horám zraky svoje,
jichž tíže postrach v duši moji metá.[4])

„Když císař náš milosti svoje zdroje
ti otevřel, bys před svou smrtí zíral
až v jeho dvůr a v jeho knížat roje,

Bys s pravdou, kterou jasný dvůr ten svíral,
též naděj na zemi, jež lásku nítí,
ne pro sebe, leč pro druhé též sbíral:

Rci, čím jest ona, jak můž zdobou býti
tvé duše, pověz, kterak přišla k tobě?"
Tak druhé světlo slyším hovořiti.

A ona svatá, jež má křídla obě
tak k vysokému letu mocně vzpíná,
mou odpověď tak předešla v té době:

„Věř, bojující církev nemá syna,
jenž větší naděj choval by, jak psáno
jest v slunci, jež vás všecky obepíná.

Tož z Egypta by vyšel, je mu přáno
a Jeruzalém viděl v žití dráze,
než skončiti boj jemu přikázáno.[5])

Ty dvě otázky, po vědění v snaze
jež nečinil jsi, ale proto pouze,
by on zvěstoval, jak sám ceníš draze

Cnost tuto, jeho přenechávám touze,
on rozluští je a nezpyšní jimi;
ať milost boha vyprostí jej z nouze!"

Jak žák za mistrem kroky ochotnými
se ubírá, v tom co pochopil bdělý,
by vlohami se mohl zaskvět svými:

„Jest naděj čekání, mé rety děly,
na příští slávu a ji milost boží
a zásluha si v srdci vystavěly.

Ten jas se z mnohých světel ve mně množí,
však největšího vůdce pěvec svatý [6])
mi v srdce vdechl jej; Svou naděj složí,

(On zpívá ve svém žalmu bohem vzňatý,)
na tebe všichni kdo tvé znají jméno,
kdo nezná je, zda vírou mou jest jatý? [7])

Tvým listem pak mé srdce poroseno,
že nyní plný jsem a jiným zase
tvou naděj mohu v pevné dáti věno."

Co mluvil jsem, blesk zachvěl se tu v jase
ve pochodně té chvějném nitru živém
v ráz, pronikavě, v blesku zářné kráse.

I děla: „Láska, která v světle snivém
mnou vřela pro cnost, jež se mnou šla stále
až k palmě, již jsem získal v boji divém,

Mne nutí, abych mluvil k tobě dále
k tvé potěše, tož rci mi, naděj slovy
co slibuje ti? Promluv k její chvále!"

Já pravím: „Starý zákon též i nový
cíl značí mi." On: „Hleď to vysvětliti!"
„Těch duší, boha přátel, o nichž poví

Ti Isaias: Lze je snadno zříti,
neb dvojí mají šat ve zemi svojí,
a jejich zemí je to sladké žití.[8])

A zjevení to patrnější stojí
před námi bratra tvého řečmi těmi,
o bílých hávech kde svůj hovor strojí." [9])

A dříve než jsem skončil, nebes lemy
nad námi slyším: „Sperent in te" zněti, [10])
a odvet tomu zavzněl kruhy všemi.

A mezi nimi náhle světlo vzletí
tak jasné, krystal ten kdyby byl v raku,
dnem jedním zimní měsíc moh se skvěti. [11])

A panna jak se zvedá, radost v zraku,
a v kolo vstupuje, ne z marnivosti
leč k poctě nevěsty, tak v světlém mraku

Se blížilo to světlo, jas jež hostí,
k těm dvoum, která se v kruhu otáčela,
jak slušelo ve jejich horoucnosti.

A v písně nápěv padlo, sladce zněla,
a paní moje pevně zřela na ně
jak nevěsta, ni sebou nezachvěla.

„Toť onen, který položil své skráně
na prsa ctná našeho Pelikána,
jej s kříže k velkým činům zval hlas Páně.“ [12])

Tak řekla paní má, leč zadumaná,
tvář před tím ani potom nepohnula,
zrak její poutala tak ona strana.

Jak mžourá zřítelnice ustrnulá
chtíc postihnouti slunce zatmívání,
až zřením zření moc jí pominula:

Mně dělo se v sledního ohně plání.
V tom zazněl hlas: „Nač oslňuješ sebe,
chceš viděti snad, co zde není ani? [13])

Zem v zemi jsem, tak ujišťuji tebe
a zůstanu tam s jiných druhů davem,
až počet náš vyplní číslo nebe.

V tom klášteře jsou v hávu dvojím, žhavém
jen dva, jenž v nebe s tělem vystoupili,
ó jdi a zvěstuj všem to v světě tmavém! [14])

A vířící se při tom zastavili
a s nimi směs ta sladkých melodií,
již trojím dechem stkali v slastné chvíli;

Jak obtíže neb nebezpeč když mijí,
se vesla sotva v proudy ponořena
na hvízdnutí hned zastaví. Jak svíjí

Se duše moje v hloubi rozechvěna,
když odvrátiv se nezřím paní svojí,
ač stála blízko mne ta vyvolená

a k blaha sám já přiblížil se zdroji.

ZPĚV DVACÁTÝ ŠESTÝ.

Nad oslepnutím svým co strach jsem cítil,
tu z plamene, jejž nemohl zrak snésti,
dech vyšel, který pozornost mou vznítil,

Řka: „Než nabudeš zraku na mne jesti,
když ztrávil jsem jej, aby za náhradu
můj hovor mnohou potěšil tě zvěstí.

Nuž odhal duši svou mi do základu,
kam směřuje; dej tomu výhost zdání,
žes ztratil zrak, tys zmdlel jen jeho vládu.

Neb, jež tě vede rájem, ona paní
má v pohledu svém síly plamen žhavý,
jíž druhdy Ananias měl v své dlani.“ [1])

Já pravil: „Dřív neb později vždy v čas pravý
mé oči uzdraví, jež byly brány,
kterými vešla ohněm, jenž mne tráví.

To dobro, jímž dvůr tento požehnaný,
jest A i O všech písem, láska čítá
mi hlasitě i tiše z každé strany.“ [2])

A tentýž hlas, jímž útěcha mi vlitá,
pro náhlé zdánlivé mé oslepení,
zas dále k řeči myšlénky mé splítá.

„Na hustším sítě třeba protřesení,
on pravil; luk tvůj k takovému cíli
kdo napjal, třeba dát mi vysvětlení.“

Já: „Filosofické důvody síly
dost mají s autoritou, jež ztad splývá,
že láska taká v duši mou se chýlí.

Neb dobro, jak dalece dobrem bývá,
tak vznítí lásku a vždy stále věčí,
čím výtečnosti více v sobě skrývá.

Tož k bytosti, jež ostatní tak předčí,
že dobro každičké mimo ni jsoucí
jest paprsk světla jejího, vždy s péčí

Se musí obraceti duše vroucí
všech v lásce, kteří pravdu poznávají,
na níž spočívá tento důkaz skvoucí.

A s pravdy této hlubokými taji,
mne seznamuje ten, jenž učí znáti
mne lásku, věčné bytosti jíž plají; [3])

Hlas mistra pravého já slyším vláti,
jenž o sobě tak pravil ku Mojžíši:
Svou dobrotu chci tobě ukázati. [4])

I tvoji rtové konečně ji dýší
hned na počátku zvěsti tvé, nad jiné
když nebes taj oznámils světa říši. [5])

Po rozumu a slovu božím (plyne
hlas ke mně), jež se spolu provázejí,
zřím láska tvoje k bohu že se vine.

Zda ale, mluv, se jiné struny chvějí
v tvém srdci, zjev mi zuby lásky tvojí,
kterými útroby tvé krvácejí."

Mně neostalo skryto ve závoji,
co orel Krista chtěl a v jaké svody,
já poznal, obrátit chce zpověď moji. [6])

I pravím: „Všecky tyto kruté hlody,
jež mohou srdce k bohu obrátiti,
v mé lásce vroucí nabývají shody.

Neb světa jsoucnost, pak i moje žití,
smrt, kterou trpěl on, bych živ byl dále,
a naděj, kterou jak já každý cítí,

A živé poznání to neustálé,
ty odtrhly mne klamné lásky moři,
břeh lásky zjevily mi dokonalé.

A pro listy, jimiž sad stkví se v zoři
věčného zahradníka, též jsem vzňatý
dle dobra, které z něho jim se noří." [7])

Co mlčel jsem jak ustrnutím jatý,
zpěv sladký nebem zněl, a moje paní
též pěla s nimi: Svatý, Svatý, Svatý!

Jak ostré světlo probouzí ze spaní,
tož zrakem ducha, jenž se vrací zpátky,
jej láká ke kůži od kůže plání, [8])

A vzbuzený se leká na čas krátký,
tak nezvyklé mu náhlé procitnutí,
až rozum posilní soud jeho vratký:

Tak světlem očí svých, jichž zaplanutí
se leskne dál než na tisíc mil, vzala
mým zrakům Bice všecko ochrnutí.

Má zřítelnice víc než jindy vzplála
a tázal jsem se jako podivený,
co za hvězdu to, jež tu čtvrtá plála.

Má paní: „V těchto svitech zakotvený
duch první a tam nad svým tvůrcem plesá,
on první silou kdys byl vytvořený.“ [9])

A jako lupen zprvu špičkou klesá,
jak vítr zavane, a pak se zdvihá
svou vlastní silou k povzletu se vznesa:

Já činil, úžasu mne jala tíha
co mluvila, pak zmužil jsem se ale,
bych touhy sprostil se, která mne zžíhá.

A začal jsem: „Ó jablko, jež zralé
jsi stvořeno, ach otče, jemuž bývá
i každá žena dceř i snacha stále,

Seč jsem v nejhlubší úctě řeč má splývá,
ó promluv ke mně, ty znáš vůli moji,
již, abych již tě slyšel, slovo skrývá.“

Jak zvěř se pohne pod pokrývkou svojí,
že pohyb její vnitřní pudy zradí,
neb roucha záhyb dle něho se strojí:

Tak první duše pokrývkou svou vnadí
mne na odpověď, tak se pozachvěla,
jak ochotně mi odvět dáti pádí.

„Než bys mi vůli svoji řekl, děla,
již znám tvé přání a to líp než jiné
snad věci, jinak zřejmé tobě zcela;

Neb zrcadlo mi pravé, čisté kyne,
v kterém se vše odráží čistě v ladu,
však ono v ničem. Jaký čas již plyne,

Chceš zvěděti, co do sličného sadu
bůh postavil mne tam, kde k vystoupení
jsi této slyšel přípravu a radu? [10])

Jak dlouho byl mým očím k potěšení
a jaký hněvu důvod byl as pravý,
ký jazyk stvořil jsem si k hovoření,

Ó synu, věz, že jedl jsem, on praví,
se stromu, samo nebylo tak hříchem,
spíš neposlušnost a vzdor pohrdavý.

Kde Virgil zavolán tvou paní v tichém
žil dolu, dvakrát dva tisíce roků
a tři sta dva jsem trávil touhou, vzdychem.

A slunce zřel jsem dráhou jeho kroku
let děvet set a třicet v hvězdách pláti
co na zemi jsem žil po Evy boku.

Má řeč vymřela zcela nežli hnáti
se začli k dílu, bez konce jež bylo,
ti Nimrodovi národové klatí.

Neb z rozumu co jen kdy působilo,
vždy, jelikož se mění vůle lidí
dle vůle boží, též se proměnilo. [11])

Řeč lidská vždy dle přírody se řídí,
leč zdali tak či jinak přenechává
vám příroda, jak vám se to líp vidí.

Než pojala mne pekel tůně tmavá
El [12]) dobro nejvyšší se nazývalo,
zkad plane radost, jež mne obetkává.

Pak slulo Eli, což se právem stalo,
neb lidské zvuky jsou jak listí snětí,
jež vadne, mizí, aby jiné vzplálo.

Na hoře, z vln již nejvýš viděls čněti,
jsem v žití čistém, tak i poskvrněném
jen pouze hodin sedm mohl dleti

co slunce hasne v běhu vyměřeném.

ZPĚV DVACÁTÝ SEDMÝ.

Teď Otci, Synu i Svatému Duchu
pět začla slávu rajská obec širá,
až zpitý byl jsem v přesladkém tom ruchu.

Co zřel jsem, zdálo se mi všehomíra
být úsměvem, neb zpitost moje sklání
se v sluch můj a se zrakem do mne vtírá.

Ó nevýslovný plese, slasti, plání,
ó žití, v němž se s mírem láska skvěje,
ó jisté bohatství a beze přání!

Přede mnou čtyři zářné obličeje
se zastavily; jenž se první kmitnul,
zřím věčí světlo vůkol kterak leje. [1])

A jeho pohled takým bleskem svitnul,
jak s Martem Joviš kdyby ptáci byli
a jeden s peřím druhého by slítnul. [2])

Ta prozřetelnost, kterou v sbor ten chýlí
se řád a úřadů všech rozdělení,
kol ticho kázala a v této chvíli

Jsem slyšel: „Jestli barva má se mění,
tož nediv se, jak začnu, ihned chystá
se těchto všech kol náhlé zabarvení.

Jenž na zemi se chopil mého místa,
dím mého místa, mého, ten je ztracen,
neb prázdné jest před obličejem Krista.[3])

Tu v stoku nečistou můj hrob jest zvrácen,
tak plný krve a tak plný smradu,
že plesá nad tím ten, jenž odsud skácen."

A barvou, když jest slunce na západu
neb východu a proti mraku stojí
lem nebes zaplál v červánkovém stádu.

Jak žena cudná, která v těžkém boji
zůstává pevna, když o pádu jiné
zvěsť slyší, přece chvěje se a bojí:

Tvář Bice změnila a ihned stinné
se stalo nebe kol jak v onom čase
když umřel boží syn. Však s hvězdy plyne

Řeč přísná nyní v proměněném hlase;
duch opět hovořil, jak bouře hromu,
však obličej svůj neproměnil zase:

„Slyš, Krista nevěsta nebyla k tomu
mou, Lina, Kleta krví vychována,
by zlato svému vyzískala domu,[4])

By nebes jí se otevřela brána,
tož Pia, Sixta i Calixta v lkání
i Urbanova krev je prolévána.

A nebyl úmysl náš ani přání,
by křesťanů díl jeden po pravici
stál papežům a druhý k levé dlani,[5])

Ni klíče svěřené mi vévodící
by znamením se proti křtěným staly,
v boj táhly na válečné korouhvici.

Ni na pečetě by můj obraz dali,
na privileje prodané a lživé,
čímž stud a hněvu jiskry ve mně vzplály.

V pastýřů rouchu stádo vlků chtivé
tam vidět můžeš, bloudí všemi lady.
Msto boží! Nebe, proč jsi milostivé!

Bask s Caorsinem chystá se již hlady
pít naši krev: ó jak počátku krásný
v zlý konec řítíš se a v jaké spády! [6])

Leč prozřetelnost, jíž Scipio šťastný
zachránil slávu světa Římu záhy,
již tuším obrat přivede sem spasný.

Ty, který uzříš opět zemské práhy
pro tíži těla svého, co neskrývá
má před tebou řeč, zjev jim synu drahý!“

Jak ze zmrzlých par v našem vzduchu mžívá,
když roh nebeské kozy na své pouti
se dotkne slunce a s ním na čas splývá:[7])

Tak ether zřel jsem do výše se pnouti
a sněžit vzhůru vítězící páry,
jež s námi dlely. Moje oko hnouti

Se musilo za blýskavými tvary
vždy dále, dále, až vzdálenost čirá
mým očím vzala plamenné ty žáry,

Že nedívám se výš, jakmile zírá
má paní, dí mi: „Obrať dolů oči
jaks obrátil se.“ Okruh, který svírá

Střed s koncem pásu prvního zrak zočí,
že docela jsem prošel od té chvíle,
co poprv oko moje výš se točí,[8])

Že z jedné strany se ku Gades chýle
zrak vidí Ulyssa brod, z druhé lemy,
zkad Evropu kdys býk nes na svém týle.[9])

Hloub ještě byl bych pronik v tuto zemi,
však slunce pod nohami mými spělo
a prošlo znaky od berana všemi.[10])

Mé vroucí srdce, které stále tkvělo
na paní mé teď víc než jindy v mládí,
víc s novým přáním k ní se povznášelo.

A umění a příroda když vnadí,
že tvarem těla neb obrazy jeho
duch zrakem jatý v podmanění pádí,

Vše mizí vedle plesu nebeského,
jejž stále na mne rosí tahy její,
když úsměvem se dotkne zraku mého.

A síla, již čtu v jejím obličeji,
mne z toho hnízda Ledy vyprostila
a vrhla v ráj, jenž letí nejrychleji.[11])

A části jeho, jimiž rozproudila
se s žitím veleba, jsou stejny všady,
že věru nevím kam mne postavila.

Leč ona znajíc mé po pravdě hlady,
tak usmíváním otevřela rety,
že plesal bůh jí v tváři plné vnady.

„Jež drží v klidu střed, vše druhé v lety
kol pohýbá, ta bytost započíná
na tomto místě jak od svojí mety.

Pro toto nebe není země jiná
než v duchu boha, lásku kterou víří
a sílu, kterou dští, on v světle spíná. [12])

Kruh světla, lásky kol něho se šíří,
jak ostatní on jímá, obvod kruhu
však zná, kdo spjal jej pouze, kam as míří

Svým letem nerozeznáš, milý druhu,
jak půl a pětka v desíti se skrývá,
on druhé měří v tomto rajském luhu.

A v jedné váse čas že listí mívá
a v druhém kořeny, to nyní tobě
co zjevná pravda nad pochybnost kývá.

Ó hrabivosti, smrtelníky v sobě
jak potopuješ, že nemůže žádný
zrak pozvednout, se vyrvat vln tvých zlobě!

Nechť vůle květ vyrůstá v srdci ladný,
však pravé slívy změní na bouchoře
déšť, který splývá neustále chladný.

U dětí ještě nevinnosti zoře
a víra jsou, však prchnou s horlivostí,
jakmile tváře pokrývá vous spoře.

A dokud žvatlá člověk, tak se postí,
však později každé krmě každým časem
požírá jazyk s divou hltavostí.

A dokud žvatlá matky svojí hlasem,
dá vésti se, když mluví, tak si přeje,
by mrtva stala se již červů kvasem.

Tak zčerná kůže, ač se jak sníh skvěje,
na dceři oné, jež nám jitro dává
a večer nechá; v moři bez naděje [13])

Bys netonul, však uvaž, země tmavá
bez nejvyššího vládce teď se zmítá,
a proto lidstvo v bludech postonává.

Však v lednu zima než ustane lítá
(neb setina se přehlíží tam), zníti
tam začnou hlasně sféry nebes, hbitá [14])

Že Štěstěna k nám káže otočiti
své lodě předkem a že přímým letem
pak budou plout a pak budete zříti

plod pravý na stromě, jenž planul květem.“

ZPĚV DVACÁTÝ OSMÝ.

Když o nynějším žití bídných lidí
mi kárajíc je pravdu pověděla
ta, jíž má mysl ve všem nebe vidí,

Jak ve zrcadle pochodeň by stkvělá
se rozsvítila za člověka záda,
než myslil na ni, že by vzplanout měla,

I obrátí se a zvěděti žádá,
zda sklo dí pravdu a zří do souhlasu
že obé jest, jak text i nota skládá:

Má pamět učinila v tomto času,
zrak upjav k očím, z kterých láska sítě
mi nastrojila v úsměvu a jasu.

Když obrátil jsem se tam okamžitě,
mé oči tknuty byly tím, v té knize
co zří, kdo dívá se, jak víří hbitě.

Bod viděl jsem, plál v čistém světle ryze,
že oko bylo oslněno v jase
a zavřelo se ostrosti té cizé.

A hvězda sama nejmenší jež zdá se,
ta měsícem by byla vedle něho,
když hvězda s hvězdou v nebi porovná se.

V té vzdálenosti jak od kola svého
je světlo, které kolo způsobuje [1])
když nejhustší jest pára štítem jeho.

Kruh ohnivý kol bodu pohybuje
se prudce, takže pohyb, nejrychleji
jenž svět obíhá, před tím ustupuje;

Kol toho jiný víří, za ním spějí
pak druhý, třetí, čtvrtý, a kruh pátý
a šestý v sebe tak se otáčejí;

Pak sedmý sledoval tak rozepjatý,
že Hery služka i v kruhu svém celém
by neobjala tento oblouk zlatý. [2])

Tak osmý, devátý v rozpjetí smělém
a každý volněji se v kole točil,
čím od jedničky dál byl jasným čelem.

A v tom jsem plamen nejčistější zočil,
jenž nejmíň od čisté se jiskry dálí,
proud věčí pravdy z ní do něho vkročil.

Má paní zřela, že rmut péče kalí
mou duši, a tu řekla: „Na tom bodu
tká příroda i vesmír neskonalý.

Na kruh ten pohleď, jenž s ním drží shodu,
a věz, že žhoucí láskou, jež ho žene,
on víří v takém bystrém chorovodu."

Já: „Byť pořádkem tímto sestavené
vše bylo v světě, jejž zřím v kruzích tady,
rád uznal bych, co přede mnou se klene.

Leč jiný řád zemskými vládne lady,
čím vzdálenější od toho jsou středu,
tím více božské jsou těch kruhů spády.

Nuž tady aspoň ztiš mé touhy bědu
v tom čarupiném i andělském tejně,
jenž světlo s láskou všady skytá hledu,

A pouč mne, s obrazem otisk stejně
proč neshodují se, já v tomto sporu
se zmítám, osvěť tmy mé čarodějně!“

„Tvé prsty, děla v klidném rozhovoru,
že nestačí na uzel ten, toť jasné,
stvrd tím, že nevším si ho žádný z tvorů.

Pak řekla dál: „Ať tvoje žízeň zhasne,
tím nasytíš se, co dí ústa moje,
nuž namáhej si ducha v práci spasné.

Těl sféry rozličné jsou podle zdroje
buď věčího neb menšího té síly,
jež částěmi jich žene proudy svoje.

Tak věčí dobrota v zdar věčí pílí
a věčí zdar ve věčím bují těle,
když stejně dokonalé má vše díly.

Tak ten kruh, vesmír v rozsáhlosti celé
jejž rve za sebou, odpovídá kruhu,
jenž nejvíc patří a miluje vřele.

Tvůj duch když sílu bere za zásluhu,
ne ale pouhý zjev látek, jež tobě
se ve kulatém objevují pruhu,

Tu poznáš čárný poměr, v jakém obě,
tož málo k míň a mnoho k více stojí,
dle síly v každém nebi jemu k zdobě."

Jak jas a světlo hned se vzduchem rojí,
když Boreaš z té svojí tváře dýše,
kde nejmírnější svoje větry strojí;

Čímž hustá mlha rozplývá se tiše,
až zkalené dřív nebe se usmívá
i se vší krásou svojí hvězdné říše:

Tak bylo mi, když paní dobrotivá
mne jasnou odpovědí nakrmila,
jíž pravda vzplála mi co hvězda živá.

Řeč její v ticho když se zkonejšila,
tu kruhy začly jiskřit blesků žehy
jak tyč, která se v ohni roztavila.

Za vlastním žárem šly ty rudé šlehy
a rostly jako když se dvojí šachy [3])
do tisíců a sfér těch zněly břehy

Kol křikem Hosanah a výše v nachy
od sboru k sboru, až tam k tomu bodu,
jenž drží a udrží let jich plachý.

By v myšlénky mé zas uvedla shodu,
dí paní moje: „Serafy zříš tady
a Cherubíny v prvním chorovodu.

Ti následují rychle tak své řady,
by bodu tomu jen se vyrovnali,
a mohou neb zří do hloubky a všady.

Ty druhé, lásky těchto věnec stálý,
se trůny zvou božského obličeje,
neb co hráz první trojice zde vzplály.

A zvědět máš, že rozkoš v ně se leje
dle síly, které může proniknouti
do pravdy, která zkojení všem přeje.

Čímž zjevno blaha že lze dosáhnouti
jen patřením, ne láskou, tato bývá
jen toho následkem na světské pouti.

A patření za míru svoji mívá
pak záslubu, z té s dobrou vůlí vzchází
pak milost, toť jsou stupně, z nichž ráj kývá.

A v druhé trojici,[4]) jež v svěžím mlází
věčného jara pro vše časy klíčí,
květ jehož s listím beran nerozhází,

Tam blažení Hosanah stále křičí,
tři sbory pějí v trojí melodii
a ples, v němž trojnásobí sebe, líčí.

Tři sbory pak jsou v té hierarchii,
ty první panstva, druhé slují síly
a třetí moci, které tam se kryjí.

Tak v předposledních kruzích v reji pílí
tam knížata a svatí archandělé,
hry andělské se v sledním zakotvily.

A vzhůru všichni zří, jas na svém čele,
a dolů tak působí, že jak k bohu
jsou taženi, též všichni táhnou směle.

Svou Dionys, [5]) obrátil k tomu vlohu
je pozorovat, různit, jmenovati,
a po něm dělám já to jak jen mohu.

Leč Řehoř [6]) nechtěl za pravdu mi dáti,
však jakmile zde otevřel své zraky,
sám nad sebou se musil usmívati.

A takového taje zdali mraky
se smrtelníku roztrhly, nech žasu,
kdo sdělil s ním je, viděl je zde taky

a jiné pravdy ještě z toho jasu.

ZPĚV DVACÁTÝ DEVÁTÝ.

Tak dlouho, co Latony děti obě,
to ve váze, a to v beranu dřímá,
pás obzoru si tvoří v jedné době, [1])

Jsou v rovnováze, v níž je zenit třímá,
až k chvíli, obě když sfér proměnění
je zhostí pásu toho, jenž je jímá;

Tak s tváří, s níž hrál úsměv, v zamlčení
má Beatrice stála k tomu bodu,
jenž přemoh mne, své obraceje zření.

I začla: „Pochyb tvojich já chci brodu
se dotýkat, jak chceš, já dávno zřela
tam ubi s quando kde vždy splývá v shodu.

Ne, sama že by zbohatnouti chtěla,
což nemožno, leč aby záře její
v svém odlesku „já trvám“ říci směla

Bez mezí všech a časů nad peřejí
se věčná láska podle vlastní chuti
ve nových lásek objevila reji.

A neležela dříve ve strnutí,
neb žádné „před“ a „po“ nemělo vlání,
jímž nad vodami vzplálo tvorčí hnutí.

Tvar s látkou celý, čistý v objímání,
tak vyšly k stvoření, jež beze vady
jak třístruný luk trojím šípem raní.

Jak jantarem, křišťálem a sklem všady
se mihne paprsk, tak že není chvíle
od blesknutí až k mžiku, když je tady:

Tak z Pána trysklo světlo v trojí síle
a stejně vjelo ve všech tvorů sbory
při východu svém stejně, bez rozdíle.

Se substancemi řád pronik' vše tvory
co úděl jich; jímž cílem činnost čistá,
ty vršky staly se a všechněch vzory. [2])

Máť čirá potence nejnižší místa,
potence s činem ta ve středu stojí
ve svazku, jehož pevnost vždy jest jistá.

Že prošly věky, Jeronym ve svojí
vám v knize psal, a kde andělé byli
dřív nežli svět váš stvořen v světla roji.

Však onou pravdou mnohé stránky kryli
svatého ducha vyznavači praví,
ty poznáš je, když zrak tvůj tam se schýlí.

A částečně již rozum ti to praví,
jenž nedopustí, by motoři světa
být mohli, než on proměněn v stav pravý.

Víš, kterak kde a kdy ta duchů četa
se zrodila, tak ve štěp přání tvého
již trojím květem vysvětlení zkvetá.

A nepřijdeš do čísla dvacátého,[3]
bys rychle počítal, andělů řada
co pobouřila živly světa všeho.

Část zůstala a umění to ráda
pak započla, jež vidíš, blahem vzňata,
že kroužiti tak nikdy neodkládá.

A původ pádu pýcha byla klatá,
jíž hřešil onen, jehož drtí tíha,
jak viděls, všeho světa vrchovatá.

Ti skromní byli, jichž řád se tu mihá,
ti cítili, že dobroty jsou dílo,
jíž otevřena moudrosti jim kniha.

Tož nebe zraky jejich povýšilo
svou milostí a záslnhou jich spolu
a plnou, pevnou vůli do nich vlilo.

Máš jistý být, ne v pochybnosti bolu,
že záslnhou jest milost obdržeti
jen láska ochotná když při tom stolu.

O svatém tomto sboru přemýšleti
dost můžeš nyní, pakli moje zvěsti
jak sluší se, ti budou v mysli tkvěti.

Leč na zemi že v školách zvykem jesti
vás učit, andělé že vůli mají,
že chápou, vzpomínají, s pravdy trestí

Chci seznámit tě, již tam vykládají,
a při tom matou, takže v blud se řítí,
když falešně ty věci pojímají.

Ti tvorové, jenž z boha radost cítí,
ti nikdy neodvrátili svých tváří
od něho, před nímž nemůž se nic skrýti.

A proto stále boha tvář jim září,
nic nemate je, proto vzpomínání,
jim netřeba, v němž myšlénky se sváří.

Tak lidé na zemi, vy bdíte v spaní,
teď věříte, teď ne, že pravdu díte,
však v tom jest viny víc a studu plání.

Vy jednou stezkou více nekráčíte
v svém bádání, tak zdání vás unáší
a láska k němu, jemuž otročíte.

Leč s menší nevolí tu chybu vaši
zde snášejí, než písmo v zlobě svojí
když lidé soudí, neřest na něm páší.

To nikdo neví, co to krve stojí,
je síti světem, jak jest milý bohu,
kdo pokorně s ním sblíží se a spojí.

Po zdání každý obrací svou vlohu,
a po vynálezech, jež vaši kněží
pak místo víry káží v zdobném slohu.

Že měsíc zpátky šel, ten s tím k vám běží,
při smrti Krista, že se níže šinul,
čímž slunce k zemi proniklo jen stěží.

Ten, jeho jas že ze sebe sám zhynul,
čím Španěly jak Židy tak i Indy
tmy jedné plášť do záhybů svých vinul.

Míň ve Florencii jest Lapi s Bindi, [4])
co za rok takých pohádek se stkává
a s kazatelen hlásá víc než jindy;

Že ovčiček dav pravdu nepoznává
a větrem krmen navrací se v stáje,
že slepí jsou, omluva není pravá.

A Kristus neřek: Jděte, kažte báje
a frašky, druhdy sboru učedníků,
spíš dal jim základ, z něhož pravda plaje.

A tato zněla z jeho úst, že v mžiku
by víru vznítili ve kruté seči
meč udělali z písma si a píku.

Teď káží se jen žerty, prázdné řeči,
jen k vůli smíchu kapuc nadýmá se,
to dostačí a všem to k duhu svědčí. [5])

Leč taký pták tam hnízdí v její řase,
že kdyby lid jej zřel, by poznal záhy
ty odpustky, jichž nyní domáhá se.

Tim hloupost všecky překročila prahy,
tak beze svědků a bez zkoušky nyní
vše každý věří, ve své víře blahý.

Tím Antonín své prase krmí, jiní
pak věru, jenž jsou horší nad prasata,
jenž mincí falešnou všem škodu činí.

Leč naše řeč jest příliš rozepjata;
tož obrať oči nyní k cestě přímé,
by času, cesty nebyla nám ztráta.

Ten andělský sbor, který tady zříme,
ten roste počtem, tak že řeči není
ni rozumu, jež taký počet jíme. [6])

A v Danieli pakli na zjevení
zrak obrátíš, pak poznáš počet stálý
se kryje v tisíců těch rozvlnění. [7])

Žár prasvětla, jímž všecky v jasu vzplály,
tak jimi pojímán jest tolikráte
co lesklých tvarů s nimiž tam se valí.

A příchylnost že, přijímání svaté,
se síle přispůsobí, lásky štěstí
v nich různé plá, -zde víc, zde vlažněj vzňaté.

Před tebou vznešenost a rozsah jesti
té síly, zrcadel jež tolik sobě
si stvořila, by byla její zvěstí,

Však v sobě zůstává jak v první době.“

ZPĚV TŘICÁTÝ.

Snad šest tisíc mil od nás v různém plání
začíná šestá hodina [1]) a stíny
své tento svět již v rovnou plochu sklání. [2])

Střed nebes když se ztrácí do hlubiny,
a taký jest, že mnohou hvězdu schvátí, [3])
svit kteréž k nám až neproniká siný:

A slunce nejjasnější služka [4]) pláti
kdy začne, nebe tak se uzavírá,
že hvězdy se až na jitřenku tratí:

Tak onen triumf nebes zvolna zmírá
kol bodu toho, jenž mne zraku zbavil,
jenž tím se zdá být uzavřen, co svírá. [5])

Ten triumf ve vlastním se žáru strávil;
a stejně láskou jako oslněním
jsem u své paní zrakem svým se stavil.

Co o ní pověděl jsem již svým pěním,
bych v jednu mohl chválu zahrnouti,
by málo bylo, jak ji nyní cením.

Neb krása, k níž jsem mohl oko pnouti,
vše meze přesahá, ba řek bych krátce,
ji celou lze jen v Tvůrci obsáhnouti.

V tom vyznávám jsem přemožený sladce,
víc nežli komik aneb tragéd cítí
se přemoženým v úlohy své látce.

Neb jako paprsk slunce v zraku vznítí
mohutné chvění, tak vzpomínka milá
na úsměv ten mou duši v zmatek řítí.

Od prvního dne, když mně objevila
se v žití její tvář, až k chvíli této
má báseň vždycky za ní pospíšila.

Však nyní její krásy zářné leto
mne přemohlo, je píseň nevypraví,
jak to, co umělci je v duši seto. [6])

A lepší o něm podati vám zprávy,
to rád již přenechávám troubě jiné,
má končí již svůj úkol namahavý.

A vůdce hlasem, posuňkem mi kyne:
„My vyšli jsme již z největšího těla, [7])
náš krok se v nebes čisté světlo šine

Ku světlu ducha, které rozechvěla
jen láska plesná k dobru pravdivému
v slast, která v slasti sotva rovné měla.

Tu ráje obě vojska zraku tvému
se objeví a jedno v takém tvaru,
v němž dostaví se jednou k soudu zlému.“

Jak zraku duchové při silném žáru
se rozprchnou, že oko sílu ztratí,
i mohutné zřít předměty, tak v čáru

Zřím kolem sebe živé světlo pláti,
to v planoucí svůj závoj vše mi tají,
že kolem nic jsem nemoh rozeznati.

„Vždy láska, která toto nebe skájí,
tak počíná zde vždycky k svému blahu,
že svícny světlům upraví, v nichž plají.“

A sotva krátkých slov těch slyším vláhu,
již cítím, kterak nad svou sílu z místa
jsem povznešen a k poslednímu prahu.

A zraku bystřina mi náhle čistá
se otevřela, tak že každé světlo
má zornice již pojmouti se chystá.

Jak řeka světlo před mým zrakem letlo
a plálo leskem ve dvou břehů loubí,
na kterých jaro divuplně kvetlo.

A z řeky vidím jiskry plát, jak snoubí
se s květy v jejich padajíce kalich,
jak rubíny, jež zlato živé vroubí.

Ve vůních jakby zpití neustálých
zpět klesaly v to zřídlo, jedny výše
a druhé dolů ve hrách neskonalých.

„Ta touha, jež tě pálíc vede v říše
neznámé, abys o nich nabyl zvěsti,
čím roste výš, tím líbí se mi spíše.

Leč musíš doušek této vody vznésti
k svým rtům, než taková se žízeň skojí."
(Dí slunce očí mých a moje štěstí

A dále): „Řeka v těch topasů roji,
jež jdou a mizí, a ten smích kol v trávě
jsou stinné předmluvy jen pravdy svojí.

Ne v sobě že by jevily se tmavě,
leč chyba tady je na tvojí straně,
že nevznáší se zrak tvůj k také slávě."

Tak dítě prudce nepovznese skráně
a k prsu netočí se v probuzení,
když v spánku zpozdilo se, odhodlaně

Bych z očí zrcadla si dělal v okamžení
jak obrátil jsem hlavu k vlně svaté,
jež proudí k duši lidských posvěcení.

Jak dotklo se jen moje víčko vzňaté
té vody, zdála se mi délka její,
že v okrouhlost se mění; [8]) častokráte

Jak lidé, v larvách jenž se procházejí
se jiní zdají, když háv cizí složí,
jenž kuklí jejich dřív byl obličeji:

Tak plameny a květiny se množí
ku kvasu věčímu, že náhle kýval
mi v celé slávě obojí dvůr Boží!

O jase Boha, kterým jsem se díval
na říše pravé triumf slavný, krásný,
dej sílu, abych co jsem viděl, zpíval!

Tam zářný svit se stkví, kterým jest jasný
i tvůrce tvoru, který pouze v míru,
když patřiti smí na něho, je šťastný.

A v kruhu roztáčí se v prudkém víru,
že v objemu svém mohlo volným pasem
by slunci být, jenž vládne všehomíru.

Jest bytost jeho celá tkaná jasem,
od primum mobile jenž odrážený
tam čerpá sílu, jež mne plní žasem.

Jak vršek patou v rybník potopený
se zhlíží v něm, jak chtěl by vidět květy
a stromy hojně jak jest vyzdobený:

Tak všechněch, jichž se vznesli k nebi lety,
víc nežli na tisíci stupních úže
nad světlem v kole tísnily se čety.

Nejnižší stupeň když pojmouti může
již také světlo, jaká plnost jeho
plá na nejzazších listech této růže?!

Já v dálku nepustil let zraku svého
ni do výšky, mé oko všecko zírá,
i jakost, mnohost plesu nesmírného.

Nic blízkost nedá, dálka neubírá,
neb tamo kde Bůh bezprostředně vládne,
tam přirozený zákon každý zmírá. [10])

V střed žlutý této věčné růže ladné
jež šíří, stupňuje se, voní v slávu
věčnému Slunci, [11]) které stále mládne.

Jak toho, který mlčí a přec zprávu
by čerpal rád, mne Beatrice táhla [12])
řkouc: „Jaký tady zástup bílých hávů!“

Viz obec naši, jak jest neobsáhlá,
viz naše trůny, jak jsou plny kolem!
Těch málo, po nichž naše chuť by práhla.

Na velký trůn, na kterém posud holém
jest koruna, kam patříš neustále,
dřív nežli s tímto spřátelíš se stolem, [13])

Kdys duše sedne velikého krále,
tož Jindřicha, [14]) jenž přijde, Italii
by ku ochraně povstal nenadále.

Však slepá hamižnost vás příliš zpíjí,
že jako děti jste, jež mrou již hlady
a přece chůvu zahánějí, bijí.

Na božím soudě [15]) domůže se vlády
pak člověk, který zřejmě ani v taji
s ním nepůjde touž cestou; jeho spády

Bůh zruší, takže krátce [16]) potrvají;
Bůh s úřadu jej svrhne v sluje děsné,
kde Šimon se a svatokupci kají,

Čímž z Alagny ten [17]) mnohem hlouběj klesne.

ZPĚV TŘICÁTÝ PRVNÍ.

Tak tedy v tvaru bílé, zářné růže
mně zjevila se armada ta svatá,
již krví Kristus snoubil sobě úže.

Leč tlupa, která v letu blahem vzňatá
zříc pěje slávu toho, který nítí
v ní lásku s dobrotou, jež vrchovatá,

Jak hučící roj včel pospíchá v kvítí,
ten pelem obtížit se hledá práci,
a ten se opět v sladké dílo řítí,

Tak v obrovské té květině se ztrácí,
jiš tolik listů zdobí a pak spěje
zpět lásky svojí věčné ku paláci.

Na tváři všem se živý oheň chvěje,
pár křídel zlatých, vše pak jiné bílé,
že v kráse také sníh se nezaskvěje.

Od stupně k stupni v květině tu číle
jak nesli se, mír s žárem roznášeli,
je nabyli u nejvyššího cíle.

Leč tíseň perutí, jež kol se chvěly,
tož mezi květem, mezi nebes výší
ta zření netlumila ni lesk skvělý.

Neb svaté světlo všehomíra říší
vše proniká, jak zásluha kde kyne,
že v odpor jemu pranic nepřispíší.

Ta obec v tiši jisté, pohostinné
tak plna starých jako nových tvorů
svůj zrak i lásku v jediný bod šine. [1])

Ó trojí světlo! planouc v jejich zoru,
jež v jediné jen hvězdě všecky zkájí,
ó pohleď na náš život plný sporu!

Když barbaři, jenž doma jsou v tom kraji,
jejž Elice svou září denně jímá
ve víru za synem, jejž kochá v taji, [2])

Se žasem třásli, hrdé stavby Říma,
když spatřili a Lateran, jenž čníval
nad všecka díla lidí; což já mdlýma

Jenž očima se nyní v božství díval,
zde lidskými jenž z času do věčnosti
a z Florencie v obec ctnou jsem splýval,

Ký úžas teprv duše moje hostí!
Ba, v tomto plesu, víru neviděti
a neslyšet mi bylo líbezností!

A jako poutník jme se rozhlížeti
po chrámu, k němuž za svým slibem kráčel,
a doufá, jak vše bude vyprávěti:

Tak světlem bloudě, jehož lesk mne smáčel,
já nechal po stupních své těkat zraky,
jichž let se k výši, dolů, kolem stáčel.

Já viděl tváře a v nich lásky znaky,
v nich cizí jas a vlastní usmívání
a posuňky, jež plné ctnoty taky.

Tvar celý ráje se již znenadání
v mém oku objevil, jež těkající
se v žádnou částku pevně neuklání;

A proto s tužbou nově hárající
jsem obrátil se rychle k paní svojí,
by srovnala mé spory zápasící.

Kdos jiný odvetou mou touhu kojí;
já tušil Beatrici a zřel kmeta,
jenž stál tu v těchto oslavených kroji.

Po tváři jeho, v jeho zraku zkvétá
ples dobrotivý, posuňky měl vlídné
jak něžný otec. Hned s rtů mojich slétá:

„Kde jest má paní?“ v mysli málo klidné.
On: „Přání tvoje bych přivedl k cíli,
na jejím stojím místě, tvůj zrak zhlídne.

Když v kruhu třetím tvůj zrak dál se schýlí,
na stupni nejvyšším ji uzříš zase
na trůně, jejž jí cnosti ustrojily.“

Bez odvety již můj zrak pozvedá se;
ji zřel jsem, korunu kol sebe měla,
z níž věčné paprsky se lily v jase.

Od končin, kde hřmí nejvíc, kdyby směla
se pohroužiti v moře zřítelnice,
až v bezdno, není vzdálenost ta celá;

Jak paní svou jsem v dáli zřel, ba více,
však nevadilo to, by obraz její
plál v neskaleném lesku v moje líce.

„O paní, kterou věčně svěží skvějí
se naděje mé květy k mému blahu,
jež nechalas své stopy v pekel reji,

Na všem, co viděl jsem na svojím tahu,
tvou dobrotou a mocí tvojí cnosti
a milosti tvé cítím božskou vláhu.

Já otrok tebou vznešen ku volnosti
všemožným způsobem a každou tratí,
jež k cíli tomu síly měly dosti.

Ó nech mi dále štědrost svoji pláti,
by moje duše, která tebou zdráva,
k tvé zálibě se mohla těla vzdáti!“

Tak modlil jsem se, ona shovívavá
se na mne z dálky usmívati zdála;
k věčnému zdroji v tom již v let se dává.

„By cesta tvá se cele dokonala,
děl svatý stařec, k tomu láska svatá
a prosba její mne sem povolala.

Po zahradě té ať tvůj pohled chvátá,
neb pohledem tím v další povzletnutí
ku bohu bude zornice tvá vzňatá.

A nebes královna, k níž v zaplanutí
já hořím zcela, milost dá nám svoji,
jsemť Bernard věrný [3]) v každičkém jí hnutí.

Jak z Chorvátska kdo přišel a teď stojí
a dívá se na Veroniku naši [4])
přeslavnou a žár svůj přec neukojí,

Leč šeptá, před ním dokavád se vznáší,
„Ó pane Jezu Kriste, bože pravý,
tak tedy patřím v pravou tváři vaši?"

Tak bylo mně, když lásky oheň žhavý
jsem toho viděl, který v tomto žití
již patřením mír nebe chutnal smavý.

„Ó synu milosti, hlas slyším zníti,
ten zdejší ples ti zůstane přec tajem,
když v bázni budeš oči dolů krýti.

Leč rozhledni se v nejzažší kruh rájem,
až uzříš královnu na trůnu, tato
již říše posloucha s tím celým krajem."

Já oči zved, jak ráno jako zlato
část nebes, která ku východu leží,
plá nad onu, kde hasne slunce, jato

Mé oko světlem, (jak z údolí běží
se k vrcholu) bod na pokraji zřelo,
s nímž jiné řady zápasily stěží.

Jak tam, kde kolo vyjeti by mělo
tož vozu, který Faeton špatně vedl,
vzplá nebe více, co se kolem ztmělo:

Můj zrak tu míru oriflamu zhledl,
víc plála v středu, ale každým směrem
lesk její mírnil se a snivě bledl. [5])

A k středu tomu, v křídel vzmachu sterém
já slavnostní zřel archandělů tísně,
z nich každý jiný žárem, křídel perem.

A skrze jejich hry a jejich písně
jsem viděl krásu, jak se usmívala
v ples svatým všem. Ó kdybych zvážil přísně

Svá slova všecka, by se vyrovnala
mé obraznosti, nemohl bych říci
ni nejmenší část vděků, v kterých plála.

Když Bernard zřel, mé oči pátrající
jak v plamen patří, ihned v tužbě vroucí
k ní obrátil též svoje plesající,

Čímž v patření mé více byly žhoucí.

ZPĚV TŘICÁTÝ DRUHÝ.

V svém plesu stopen patřící kmet na se
vzal dobrovolně úřad učitela,
a toto znělo v svatém jeho hlase:

„Tu ránu, již nám zahojila zcela
Marie, ta, jež u nohou jí sedí [1])
nám dala kdysi a ji otevřela.

A v řadě třetích trůnů zrak tvůj hledí
na Rahel, pod Evou jest místo její
u Beatrice,“ děl v své odpovědi.

„Tam Judita, Sara, Rebeka pějí
i ona, která toho byla matkou,
jenž z hříchu zpíval Miserere mei. [2])

Od stupně k stupni můžeš cestou krátkou
vše zříti, jmena, jež má ústa sdělí,
list po listu tou růží bloudě sladkou.

Od stupně sedmého až dolů celý
ten pruh až k němu zpět Židovky mají,
a všecky vlasy květiny té dělí.

Neb podle zraku v zeď se srovnávají,
jímž zřely druhdy ke učení Krista
a svaté stupně ty tak roztínají.

Kde zralá je ta růže plnolistá
ve částech všech, tam zasedli pak sobě,
jichž víra v příští Krista byla jista.

Na druhé části kde se jeví tobě
dost místa prázdného, tam sedí v zoři,
jenž v Krista uvěřili v pozdní době.

Jak z této strany v pohled tvůj se noří
ten vznešený trůn, jejž má svatá Panna,
a stupně pod ním rozhraní zde tvoří:

Tak v druhé části trůn svatého Jana,
jenž svatý snášel poušť a umučení,
dvě leta pekel hostila jej brána. [3])

A pod ním zvláště sedí vyvolení:
tož František, Benedikt s Augustinem
a jiní v kruzích nižších rozhostění.

Teď Prozřetelnosti se opoj kynem,
neb jednou oba víry obličeje
spočinou stejně v tomto sadu stinném.

Věz, směrem stupně, který dolů spěje
a v středu dělí tyto obě stěny,
tlum duší cizí zásluhou se kreje,

Ne vlastní; jsou tu všecky podmíněny;
dřív nežli všecky měly volbu pravou,
ty bohem k tomu byly vyvoleny. [4])

Ty ujištěn být můžeš v tom mou zprávou;
viz tváře jich, slyš dětské jejich písně,
když skloníš se k nim s myslí nedočkavou.

Teď pochybuješ, mlčky stojíš přísně,
já ale rozvážu ti uzel tuhý
a z myšlének tě vysvobodím tísně.

Kam říše této jen se táhnou luhy,
zde náhoda nemůže místa míti,
hlad, smutek, žízeň nepřijdou v ty kruhy.

Neb věčným zákonem, co můžeš zříti,
je určeno, zde vše se v celek pojí,
tak jako prsten, na prstu jenž svítí.

A proto sem k věčného blaha zdroji
ten nepřišel lid jen tak bez důvodů
dle větší nebo menší cnosti svojí.

Král, jímž ta říše trvá v lásky hodu
a v také rozkoši, že vůle jiná
si věčí přáti nemůže v tom shodu,

Ten duším veselou svou tváří kyna
rozlévá milost, jak se líbí jemu,
žár náš kéž výsledkem tím uhasíná!

A písmo jasně dí to světu všemu,
když o dvojčatech v klínu matky praví,
že propadla již tenkrát hněvu zlému. [5])

Tož slušno, aby, jak se vlasy hlavy
rozličně barví, též i kolem skrání
svit nejvyšší svůj jas vil plápolavý. [6])

Tak k různým stupňům jsou zde povoláni,
ne zásluh svojí cenou, tato byla
jen první popud jejich rozeznání.

Neb v dobách dávných k spáse dostačila
jen víra pouhá otce tak i matky,
když nevinnost se k ní jen připojila.

A splněný když první čas byl krátký,
obřízka hochům potřebou se stala,
by sílu měla křídla jich v let vratký.

A doba milosti když lidstvu vzplála,
tu beze úplného křestu Krista [7])
i nevinnost již stinná brána jala.

Hleď v obličej, jenž nejvíc tváři Krista
se podobá, neb v jeho pouze lesku
ty posilníš se, bys moh' spatřit Krista."

Já viděl tolik štěstí, tolik blesků
dštít na ni, andělské již nesly davy,
jichž úděl zářnou tuto projít stezku,

Že všechno, co zřel zrak můj nedočkavý,
mne nezajalo takým mocným žasem,
mi boha nedalo tak obraz pravý.

A první anděl zapěl sladkým hlasem
řka: Ave Maria gratia plena,
svá křídla rozpjal před ní tkaná jasem.

Té božské písni odvet roztoužená
se ozvala z všech dílů toho dvora,
čímž každá tvář hned plála rozjasněná.

„Ó svatý otče, k vůli mně jenž shora
jsi sešel sladké místo zanechaje,
kde trůníš věčným losem, moje chorá

Se duše ptá, kdo je ten anděl ráje,
jenž s takým plesem v zrak zří naší paní,
jenž lásky pln, že zdá se ohněm plaje?“

Tak ještě jednou skonejšit svá přání,
jsem toho ptal se, Marjí jenž byl krásný,
jak hvězda jitřní krásní v slunce plání.

On pravil: „Veselost, ples štěstí jasný,
jenž v andělu a duši může býti,
v něm plá, jak souhlasíme, v souzvuk šťastný. [8])

On nesl palmu Marii, když vzíti
za naše hříchy křehkou schránku těla
Syn boží na se chtěl a lidské žití.

Leč hleď, by za mnou zornice tvá spěla,
kam půjdu já, a viz tu ve hovoru
ty reky, jimiž skví se říš ta celá.

Dva nejšťastnější, jenž tam sedí v sboru,
by nejblíže vznešené Paní byli,
té růži takřka kořen jsou v tom dvoru.

Jenž ku její se straně levé chýlí,
jest Adam, jehož choutka příliš žhoucí
pro lidstvo v hořké tak vyrostla býlí.

Na pravo svaté církve otec skvoucí,
kterému klíče ctného toho květu
kdys ku ochraně svěřil Všemohoucí.

A onen stařec, jenž zřel v strasti hnětu
svou vyvolenou družku v kruté době,
tu hřeby, kopím vykoupenou světu, [9])

Jest vedle něho, dále hoví sobě
ten vůdce, kterým spadla s nebe mana
pro nevděčný lid zatvrzelý v zlobě. [10])

A proti Petru sedí tamo Anna,
tak spokojená patřit na svou dceru,
že nehne brvou, když zní kol Hossana;

A proti Adamovi v rovném směru
jest Lucie, jíž slala paní sladká,
když k pádu oči tvé se zamkly v šeru. [11])

Leč doba, v níž to vidíš, prchá krátká;
tož dosti, jak i moudrý krejčí bývá,
jenž stříhá na šat, pokud stačí látka.

Nuž k první Lásce zřítelnice chtivá
ať obrátí se, patří, tam bys vniknul,
jak blesková její dovolí zář živá.

Ne pouze snad, leč jistě by se smyknul
vzmach křídel zpět: kdy myslíš k předu spěti,
tož třeba modlit se, bys jasu zvyknul,

Bys milost mohl od té obdržeti,
jež můž ji dáti; proto s myslí vzňatou
ať srdce tvé mým slovům v náruč letí.“

A začal ihned modlitbu tu svatou.

ZPĚV TŘICÁTÝ TŘETÍ.

 Panno, matko, dcero syna svého
nejpokornější, nejvyšší všech tvorů,
určený cíle záměru věčného,

Tys lidskou bytost k důstojnosti vzoru
tak povznesla, že tvůrce její déle
neváhal žíti ve stvořených sboru.

V tvém lůně láska ona vzplála vřele,
na jejímž ohni v míru věčném, v kráse
ten nebes květ se rozvinul tak skvěle.

Zde pochodní polední usmívá se
tvá láska na nás, lidem v zemské rmuti,
jsi věčné naděje zdroj živý zase.

Tys velká, vše tvé zmůže pokynutí,
že, milost kdo bez tebe v světě žádá,
si přeje lítati však bez perutí.

Leč dobrota tvá nepomahá ráda
jen tomu, kdo tě prosí; často rojí
se sama, dlaň než k modlitbě se skládá.

Se soucitem se milosrdí pojí
a velkomyslnost, šlechetnost čirá;
a dobrotu všech tvorů zoveš svojí.

Teď prosí tento, který z všehomíra
vzlet nejdolejší sluje a zřel žití
všech duchů posloupně, a k tobě zírá;

O milostí svou rač jej posilniti,
by ještě výše k poslednímu blahu
moh smrtelným se zrakem odvážiti!

Pro zření své já nenapjal tak snahu
jak pro něho tu činím z oddanosti,
mým prosbám malou nepřikládej váhu.

Ó rozptyl každý mrak mu smrtelnosti
svou prosbou, aby se mu rozevřela
nejvyšší rozkoš v celé líbeznosti.

Dál prosí královno má mysl smělá,
— co chceš, to můžeš — v takém popatření
bys zdravé smysly zachovat mu chtěla.

Tvá stráž kéž zmůže lidských pudů vření,
viz Beatrici a viz všecky svaté,
jak modlí se za moje vyslyšení!“

Na modlícího s pozorností vzpjaté
ty oči, jež Bůh ctí, mně svědkem byly,
jak vděčí se jim prosby blahovzňaté.

K věčnému Světlu pak se obrátily,
věř každý, oči tvoru nižádného
se v také světlo nikdy nestopily.

Já, který k poslednímu cíli přání všeho
jsem blížil se ve slušné vzdálenosti,
jsem tišil bouřný plamen žáru svého.

A Bernard, jeho pohled úsměv hostí,
mi kyne již, bych oči zvedl výše,
leč dělal jsem co chtěl sám s ochotností.

Můj ostřejší zrak vnikal spíš a spíše
do paprsků tak vznešeného světla,
jež, pravda v sobě, pravdu kolem dýše.

A síla mého vidění tak zkvětla,
že slovo zraku nepostačí ani,
že bohatost mou pamět zcela zhnětla.

A jako ten, jenž vidí něco v spaní
a dojem toho po snu trvá dále
a jiného se v mysl mu nesklání,

Mně dělo se, neb ač zmizelo v mále
mé vidění, přec onu cítím něhu,
jež zrodila se v mojí hrudi, stále.

Pod sněhem takto tají spousty sněhu,
tak věštby psané lehké na lupení
ve větru poletaly v hravém běhu. [1])

Ó světlo nejvyšší, nad pochopení
se lidí pnoucí, moji duši vroucí
dej část jen malou svého objevení!

Můj jazyk učiň silný všemohoucí,
by pouze jiskru této slávy tvojí
moh zanechati věky pro budoucí.

Když navrátí se něco v paměť moji
a něco bude v těchto verších zníti,
tvé vítězství všem srdcím zjevné stojí.

I myslím, živý paprsk jak se řítí
v mé oko, blesky byl by stih mne zcela,
bych od něho měl zrak svůj odvrátiti;

Leč pamatuji, že jím více smělá
se stala duše v patření, až síla
ta věčná s okem sloučiti se spěla.

Ó milosti, kterás mi sílu vlila,
že v světlo věčné zrak jsem upřel v jase,
až patření moc v něm se roztavila;

Ve hloubi jeho zřím, jak proplítá se
do jedné knihy láskou spjato, světem
co rozptýleno v prostoru a čase;

A podstať, příslušnost, zvyk jejich letem
zde spojeno vše v takou harmonii,
že slabé světlo jest, co dím svým retem

Tvar všeobecný, jenž se v uzel svíjí,
mním, že jsem viděl, neb při této zvěsti
mně srdce vlny v plesu bouřněj bijí.

Já mžikem v zapomnění víc se plavím
než věků pětadvaceti pouť, v které
se Neptun divil Arga stínům tmavým.

Tak v patření v hloubť duše má se bere
a zírá pevná, klidná, pozorlivá,
až vybuchla pak celá v žáry steré.

Tím světlem do ní taká síla splývá,
že nelze jí se hnouti v jiném směru,
byť toho sebe více byla chtivá.

Neb ono blaho, cíl všech tužeb věru,
v tom světle ústí, a byť dokonalé,
vše vadné jest, co v jinou spadá sféru.

Teď já i o tom, v paměti mé stále
co zbylo, budu žvatlat jako dítě,
jež na prsu si vlhčí rtíky malé.

Ne, že by vzplálo v tomto živém svitě
víc nežli prostý obraz, jak byl dříve,
jenž zůstane vždy, jak jsem zřel jej hbitě; [2])

Leč zřením víc že rostlo oko snivé,
to jedno světlo náhle se mi mění,
neb sám jsem změnil se, ve hmotě živé.

A v hloubi toho světla v překvapení
tři kruhy zřím, jež jeden obvod mají,
leč při tom ale troje zabarvení,

Jak duha v duze, první s druhým hrají
ve světla odrazu, třetího zářně
na obě strany z obou žehy plají.

Mé drsné slovo nevylíčí zdárně
co viděl jsem a myšlénka, víc říci
jež chtěla by, jak namahá se marně!

O věčné světlo, pouze v sobě dlící,
vše chápající, sebou pochopeno
a lásku s úsměvem mně věnující,

To víření, jež v tobě shromážděno,
když pozoroval jsem je malou chvíli,
jak plálo světlem, které odráženo,

To v sobě, v barvě své se ke mně chýlí,
tak jako lidská tvář je zabarvena,
čímž zcela vnořit se v ně zrak můj pílí.

Jak měřič, jehož mysl zahloubena
je v kruhu výměr a jenž nemá štěstí
nalézti klíč, jímž práce podmíněna: [3])

Mně dělo se při této zraku zvěsti,
já zříti chtěl, jak obraz ten ku kruhu
se má a zdali lze jej ve kruh vplésti.

Leč slabou k tomu křídel měl jsem vzpruhu,
jen duši moji síla blesku jala,
v němž touhu svou jsem splnil nad zásluhu.

Tu síla zkvětlé obraznosti splála,
neb jako kolo v stejném ruchu vezdy
mou vůli a mé chtění láska hnala,

Jež u vír žene slunce a vše hvězdy.[4])

POZNÁMKY.

Zpěv první.

[1]) Soustava ráje Danteova spočívá na systému Ptolomaea; země jest pevným středem vesmíru, kol níž se v koncentrických sférách devět kroužících planet vznáší: Měsíc, Merkur, Venuše, Slunce, Mars, Jupiter a Saturn. Osmým nebem jest nebe stálic, devátým nebe křišťálové též zvané „primum mobile“. Nad tímto jest desáté nejvyšší nebe zvané empyreum, říše světla, kde trůní bůh. Jest pevné, ale veškeren hyb jde z něho. Čím vzdálenější jsou jednotlivé kruhy od empyrea, tím menšího mají podílu na božské slávě, která je všecky v různých stupních naplňuje.

[2]) t. j. oba vrcholy Parnassu, čili Musy i Apollo, které je obývají. Básník opěval posud věci pozemské i dostačila mu pomoc Mus, k opěvání božských vzývá také Apolla. Dle jiných znamenají dva vrcholy tyto filosofii a theologii.

[3]) Marsyas vyzval Apolla v zápas, přemožen ale byl jak známo od boha z kůže stažen.

[4]) Lavřín, podle Danae, dcery Penea v laur proměněné.

[5]) Město na úpatí Parnassu, zasvěcené Apollinu.

[6]) Ekliptika, rovník, zvěrokruh a čára rovnodenní protínají se při východu slunce v jarním rovnodenní a tvoří v průřezu tři kříže. Dle některých je tu narážka na čtyři mravní a tři theologické cnosti.

[7]) Rybák Glaukus okusil trávu, z které chycené ryby zas do moře skákaly, a stal se, vrhnuv se rovněž do moře, bohem.

8) Viz Pavel Korint. (II, 12. 2.)
9) Princip vše u vír přivodící jest touha po bohu.
10) Básník octnul se v nebi ohně.
11) Empyreum.
12) Nebe křišťálové.

Zpěv druhý.

1) Minerva, bohyně věd. Zde jednati se bude o vědě božské, proto ji básník vzývá.

2) Medvěd, souhvězdí plavcům za vůdce sloužící.

3) Jason musil zem v Kolchidě býky oheň soptícími zorat, a, jak známo, zasíti tam dračí zuby.

4) S měsícem.

5) Srovnej Očistec 31, 122.

6) Srovnej Očistec 18, 56.

7) Srovnej Peklo 20, 124.

8) Náhled, jakoby skvrny na měsíci měly původ v různé hutnosti jeho, dokázal Dante v Convito, které dříve než Ráj bylo sepsáno. Zde Beatrice vyvrací tento náhled.

9) Nebe stálic.

10) Stálice mají dle středověké astrologie různý vliv, který patrně na různých silách spočívá.

11) Kdyby skvrny na měsíci měly původ v řídkosti jeho, musil by měsíc na některých místech celý býti z látky řídké, nebo by za řidšími vrstvami ležeti musily hustší, jako v těle střídá se tuk s masem, nebo jako listy v knize jsou rozličné tloušťky.

12) Slunce by pak nemohlo být měsícem, který vstoupí mezi zemi a ně, docela zatemněno.

13) Kdyby i vrchní řídká vrstva propouštěla paprsky, musila by zadnější hustější vrstva je odrážeti.

14) V empyreu se nalézá „primum mobile“, zkad vychází pohyb nižších nebes.

15) Nebe stálic.

16) Nebe stálic rozdělujé vlivy, jež má z „primum mobile“ ostatním planetám.

17) Andělé, srov. Peklo 7, 74, Ráj 8, 34.

18) Celé místo jest ohlasem ideí Platónových. Širší jeho rozbor a výklad podal Filalethes ukázav zároveň příbuznost jeho s náhledy Psoethia.

[19]) Různá zář hvězd vykládá se zde růzností, jakou působí ze stálic vytryskující síla.

[20]) Totiž dle stupně síly, která do jednotlivých hvězd vniká.

Zpěv třetí.

[1]) Beatrice.

[2]) Průhledné sklo a mělká voda neodrážejí přirozeně tak jasně obraz jako hluboká voda, neb zrcadlo neprůhledné.

[3]) Dante myslí, že skutečné bytosti blažených jsou pouhým zrcadlením, tedy právě opak toho co Narciss, jenž považoval obraz ve vodě za skutečnost.

[4]) Jsou v měsíci, který jest obrazem nestálosti.

[5]) Láska boží vyžaduje, by okolí její bylo rovněž láskou prodchnuto.

[6]) Sestra Forese a Corsa Donati, srov. Očistec XXIII, 48.

[7]) Měsíc, zemi nejbližší, má nejmenší dráhu.

[8]) Vše, co stvořeno, není bezprostředním dílem boha, v rostlinstvu a živočišstvu působí též příroda. Srovn. Ráj VII, 139.

[9]) Sv. Clara, zakladatelka Clarissek.

[10]) Piccarda byla zaslíbena Rosellininu della Tosa, bratr její Corso Donati vzal ji z kláštera Monticelli a vrátil jejímu ženichu.

[11]) Konstancie dcera Rogera II. zasnoubena r. 1185 s Jindřichem VI.; „bouř" zde míněna jest Fridrich II.

Zpěv čtvrtý.

[1]) Křtitel a evangelista.

[2]) Empyreum, bydliště všech blažených.

[3]) Duše ty jen pro nižší stupeň svého poznání boha zakoušejí menší blaženosti, nejsou však proto k nižší sféře odkázány.

[4]) Rafael, Tob. 5, 18.

[5]) Timaios, dialog Platonův, proti němuž ve zpěvu tomto se polemisuje.

[6]) Pakli Timaios stotožňuje přicházení duší s hvězd s vlivem, jaký mají na duši, jest něco pravdy v jeho výroku.

[7]) Síly ve hvězdách sídlící zosobněné staly se bohy.
[8]) Spravedlnost nebes.
[9]) Piccarde a Konstancia.
[10]) Srovn.: Očistec, XII, 50.
[11]) Beatrice.
[12]) t. j. nebeské.

Zpěv pátý.

[1]) Čím Beatrice blíže k bohu, tím jasnějším plá světlem.
[2]) I když láska lidská bloudí, jest odleskem lásky božské.
[3]) Srovn. Očistec XVIII, 73.
[4]) Platí jen o lidech a andělích.
[5]) Slibem obětuje člověk bohu nejvyšší svůj majetek — svobodnou vůli.
[6]) Tato není více po slibu jeho majetkem, nemůže s ní tedy jinak disponovati, odpověď na otázku Danteovu je tudy záporná.
[7]) Srovn.: Očistec IX, 118.
[8]) Dispens dána proti božskému právu není rozvázná pro nedodržení slibu.
[9]) K východu.
[10]) Do Merkura.
[11]) Srovn.: Raj III, 21.
[12]) Duše sféry této vyzařují vlastní světlo, vynikají nad duše v měsíci, které se jen míhaly na temném pozadí.
[13]) Merkur, nejbližší planeta slunci, bývá od něho přezářen, a jest zřídka jen viditelný.

Zpěv šestý.

[1]) Konstantin Veliký přeložil sídlo říše římské do Byzance, na východ, tedy proti dráze, jíž slunce spěje.
[2]) Orel římský vylet z Troje s Aeneášem a spěl k západu.
[3]) Od r. 326—527 t. j. od přeložení sídla císařů římských do Byzance až do Justiniana.

[4]) Byl původně monofysita vlivem své choti Theodory.

[5]) Viz V, 127.

[6]) Orlu, jakožto symbolu říše římské.

[7]) Guelfové i Ghibellini.

[8]) Pallas, syn krále Evandra, padl v boji s Turnem pro Aeneáše.

[9]) Známý boj Horatiů a Kuriatiů.

[10]) Od Romula až k Tarquinovi Zpupnému.

[11]) Boje s Gally a Pyrrhem Epirským.

[12]) Narážky na známé osobnosti z prvních dějin římských.

[13]) Araby nazývá Dante Karthagince.

[14]) Fesulae, na úpatí její leží Florencie.

[15]) V čase narození Kristova.

[16]) Boje Caesara v Gallii.

[17]) Město přístavní.

[18]) Až sem jsou hlavně dle Lukana líčeny skvělé činy Caesarovy. Nyní jest zmínka o Augustovi.

[19]) Tam porazil Augustus Antonia a bratra jeho.

[20]) Tiberius.

[21]) Zboření Jerusalema r. 70.

[22]) Karel Velký osvobodil r. 773 papeže Hadriana od násilnictví longobardského krále Desideria.

[23]) Francie, její pomoci užívali Guelfové.

[24]) Karel II. z Anjou.

[25]) Na Merkuru.

[26]) Srov. III, 70.

[27]) Romeo vracel se z Compostelly, když mu hrabě Raimund IV. svěřil správu svých statků. On vedl ji výtečně, tak že čtyry dcery hraběte provdal za krále, Ludvíka sv., Karla z Anjou, Jindřicha III anglického a jeho bratra Richarda Cornvallise. Závistníci obžalovali Romea, který však se skvěle ospravedlnil, dále však nechtě sloužiti hraběti co chudý poutník zase odešel.

Zpěv sedmý.

[1]) Justinian.

[2]) Světlem zákonodárce a slavného panovníka.

[3]) Beatrice, označená prvními a posledními písmenami svého jména.

[4]) Vzhledem k VI. 90.

[5]) Adam, jenž byl jen stvořený, ne však narozený.

[6]) Vlivem ducha svatého, jenž nazývá se zde „věčnou láskou“.

[7]) Do slova dle „přijaté“ podstaty, t. j. dle lidské, již Kristus vtělením vzal na se, pak s tohoto stanoviska ovšem byl trest kříže spravedlivý.

[8]) Rozuměj „božství“ Kristovo; se stanoviska tohoto byla smrt kříže opět nejvěčí křivdou a největší urážkou práva.

[9]) Zem se chvěla na znamení, že smrt Ježíše (co boha) bohu se nelíbila, nebe se otevřelo, jelikož vina lidská byla zhlazena.

[10]) I Tomáš Aquinský pokládá tento způsob smíření s bohem ne za jediný, ale za nejpřiměřenější.

[11]) Andělé a lidé jsou bezprostředně od boha stvořeni, rostliny a zvířata pak prostřednictvím přírody.

[12]) Výhody tyto jsou: Nesmrtelnost, svoboda vůle a podobnost s bohem; ztrátou jediné z těchto klesá cena člověka.

[13]) Adamem, jenž byl takřka základem lidstva.

[14]) Cesty tyto jsou dle žalmu 25, 10. dobrota a pravda, buď prosté odpuštění člověku, neb smír zasloužený pokutou.

[15]) Vrací se k zpěvu VI, 67.

[16]) Ve verši 67.

[17]) Nebe.

[18]) Bezprostředné stvoření lidské duše bohem propůjčuje jí též touhu po něm, kterou nemají zvířata a rostliny.

[19]) Bezprostředným stvořením Adama.

Zpěv osmý.

[1]) Diona, dcera Okeana a Thetidy, matka Venušina.

[2]) V podobě Ascania. Virg. Aeneida IV.

[3]) Zjevné, viditelné větry jsou zde blesky.

[4]) Začátek 1. Canzony Danteova Convita.

[5]) Mluvící jest Karel Martell, nejstarší syn Karla II. Neapolského, jenž zemřel za žití otcova. Korunu zdědil bratr jeho Robert. Země, jež se zde co dě-

dictví Karla Martella jmenují, jsou Provence, Uhry, Neapol a Sicilie.

[6]) Dvě předhoří na Sicilii.

[7]) Vulkanický obr, jehož hrob staří pod Aetnu kladli.

[8]) Rudolfem Habsburským z matčiny strany, jelikož dceru jeho Clemenzu měl Karel za ženu, Karlem II. pak ze strany otcovy.

[9]) Narážka na známé „nešpory sicilské“.

[10]) Robert, jenž zdědil trůn neapolský, byl sedmiletý poslán co rukojmí za otce do Katalonie, kdež uzavřel přátelství s mnohými schudlými a hamižnými šlechtici, jež později ke dvoru svému přivolal.

[11]) Aristoteles.

[12]) Daidalos a Ikaros.

[13]) Romulus, později ctěn co bůh Quirinus.

Zpěv devátý.

[1]) Clemenza, manželka Karla Martella, dcera Rudolfa Habsburského.

[2]) Ezzelino da Romano. Mluví nyní sestra jeho Cunizza.

[3]) Folco Marseilský, své doby proslavený troubadour.

[4]) Bachiglione, který tvoří u Vicenzy bahno, v orig. palude.

[5]) Richard z Cammino, pán v Trevisu, byl zabit pro své výtržnosti.

[6]) Biskup z Feltro zradil tlum ferrarských utečenců papežskému místodržiteli, který je dal odpraviti; v městečku Malta neb Marta byla věž, kde věznili duchovní zločince.

[7]) Folco.

[8]) Serafim.

[9]) Středozemní moře.

[10]) Když Brutus Marseilli obléhal.

[11]) Dido.

[12]) Fyllis Rhodopejská, jež se utrápila nad nevěrností Demofona, syna Theseova.

[13]) Herakles zamiloval si Jolu, dceru krále Euryla z Aitolie, již v boji vykořistil.

[14]) Rahab, nevěstka v Jerichu, jíž Josue ušetřil, neb ukryla jeho vyzvědače.

[15]) Stín země padá dle Ptolomaea svým hrotem na Venuši.

[16]) Ruce Krista vbité na kříž.

[17]) Florencie, Mars je stotožněn se Satanem.

[18]) Lilie na mincích zlatých ve Florencii.

[19]) Opatřené hojnými poznámkami.

[20]) Srovnej Peklo XIX v 106, Očistec XXXV v 149.

Zpěv desátý.

[1]) Rovník a zvířetník se protínají v jarním a podzimním rovnodenní.

[2]) Zvířetník; toto místo má vztah na astrologický vliv hvězd na zem.

[3]) Slunce.

[4]) S protínacím oním bodem.

[5]) Narážka na plodění Syna a vycházení Ducha od věčnosti.

[6]) Měsíc.

[7]) Albertus Magnus.

[8]) Gracian, mnich v klášteře sv. Felixa v Bologni, sepsal Decretum Gratiani (I. díl katolického práva církevního).

[9]) Petrus Lombardus, arcibiskup pařížský, spisovatel knihy „Liber sententiarum“ v dedikací díla svého přirovnává je groši vdovy.

[10]) Šalamoun král.

[11]) Dionysius Areopagita, jenž napsal knihu o hierarchii andělské.

[12]) Paulus Orosius.

[13]) Boethius, spisovatel knihy „De consolatione philosophiae“.

[14]) Ciel d'oro, chrám sv. Petra v Pádově.

[15]) Beda Venerabilis z VIII. věku spisovatel dějin církevních. Isidor, biskup Sevillský ze VII. století; Richard, mystik, převor kláštera sv. Viktora v Paříži.

[16]) Sugerius, opat benediktinského kláštera u svatého Diviše, slavný učitel logiky na universitě Pařížské.

Zpěv jedenáctý.

[1]) Rozuměj Hippokratovy.
[2]) Ve zpěvu 10, 96.
[3]) Tamtéž verš 114.
[4]) Narážka na volání Kristovo s kříže. Mat. 27.
[5]) V moudrosti a v lásce.
[6]) Sv. František.
[7]) Sv. Dominik.
[8]) Tupino, říčka u Assisi, rodiště sv. Františka.
[9]) Chiasi, jež pramení z hory, kde svatý Ubald poustevničil.
[10]) Brána v Perugii, která vede do Assisi.
[11]) Dvě osady v území Lemagie, úpěly jednak neúrodou, jednak v tyranství Peruginského vladaře.
[12]) Starší forma pro Assisi.
[13]) Chudoba.
[14]) Ježíš.
[15]) Srovn. Lukána Phars. V. 32-7. Caesar našel chudého lodníka Amykla spáti klidně v chatrči, co zatím vojsko jeho vůkolí plenilo.
[16]) Bernard, Egidius a Silvestr byli první následníci sv. Františka.
[17]) Otec sv. Františka, prostý kupec nízkého rodu.
[18]) V Egyptě.
[19]) Alverna u Chiusi, kde František dostal stigmata.
[20]) Sv. Dominik.

Zpěv dvanáctý.

[1]) Iris.
[2]) Echo, jejíž láskou Narciss povrhnul.
[3]) Polární hvězda.
[4]) O sv. Dominikovi.
[5]) Rozuměj za křížem.
[6]) František a Dominik.
[7]) Narážka na znak Kastilie a Leonu.
[8]) Matka sv. Dominika snila, že porodí černobílého psa, jenž s pochodní v ústech celý svět zapálí.
[9]) Kmotra jeho viděla ve snu hvězdu na čele a na šíji jeho ozařující východ i západ.
[10]) Math. 19, 21.

[11]) Felix = šťastný, Johanna = milostiplná.

[12]) Jindřich ze Susy, biskup v Ostii, napsal komentář k dekretaliím, Taddeus z Bologně byl znamenitý lékař.

[13]) Věnec světel, v němž Dante stál s Beatricí.

[14]) Matouš z Aquasparty, kardinál, vykládal regule sv. Dominika příliš volně, jeneral řádu Ubertin z Casale příliš doslovně.

[15]) Jan Fidanza, zván Bonaventura, zemřel co kardinál 1274.

[16]) Illuminat a Augustin, žáci sv. Františka.

[17]) Hugo ze sv. Viktora, slavný mystik.

[18]) Mangiador (Petrus Comestor), kancléř university Pařížské † 1164.

[19]) Petr Španělský, později papež Jan XXI., napsal logiku ve XII knihách.

[20]) Nathan, prorok starozákonní, Chrysostomus Konstantinopolský, Anselm, arcibiskup Canterburský, Aelius Donatus, slavný grammatik v Římě ve 4. století.

[21]) Rabanus Maurus, učený opat ve Fuldě, arcibiskup Mohučský († 856).

[22]) Joachim z Calabrie, cisterciacký opat v Curazzo, vykladač písma, zván prorokem.

Zpěv třináctý.

[1]) Patnáct hvězd první velikosti, sedm hvězd vozu neb velkého medvěda a dvě hvězdy malého medvěda, nejbližší pólu, představují ve dva kruhy koncentrické rozděleny čtyřiadvacet blažených, jenž se pohybují v opáčných směrech.

[2]) Šalamoun (X. zpěv. 109).

[3]) „Slovo“ — Kristus.

[4]) Člověka.

[5]) Kniha králů 2. 1. 7.

[6]) Řečtí filosofové.

[7]) Bludaři.

Zpěv čtrnáctý.

[1]) Tertium comparationis dlužno hledati ve směru pohybu mluvícího sv. Tomáše. Dante s Beatricí byli v středu, a když ona začala mluviti, byl směr opáčný.

[2]) Dante má obavy, zda tělesné oko snese záři nadzemskou.

[3]) V páté nebe, v planetu Marta.

[4]) „Vstaň a vítěz!“ vztahuje se k z mrtvých vstání a oslavení Krista — snad začátek nějaké staré hymny křesťanské.

[5]) Oči Beatrice jasnějším vždy plají leskem, básník v ně nahledne teprv později v zpěvu XV.

Zpěv patnáctý.

[1]) Vergil Aeneis VI.

[2]) Ó krvi moje! ó vylitá na ni milosti Boha! Komu jako tobě otevřela se dvakrát brána nebeská?

[3]) Z Boha, jenž jest první všech myšlének; pět a šest, neb každé číslo vznikající z jedničky násobené sebou.

[4]) Na první římse v očistci trestána jest pýcha. (Viz XIII. 136. Očistec.)

[5]) V staré Florencii vyvolávaly se hodiny s věže Badia zvané.

[6]) Montemalo neb Mons Marius, odkud je nejlepší vyhlídka na celý Řím, jako z Uccellotoja vyhlídka na Florencii.

[7]) Z rodiny šlechtické de' Ravignani.

[8]) Staré rody Florentinské.

[9]) K vůli obchodu, neb vyhnanstvím.

[10]) Cianghella della Tosa vedla po smrti svého manžela život velice pohoršlivý. — Lapo Sarterello byl dobrodružný křikloun.

[11]) Ženy v bolestech porodních volaly jméno Marie; tak i snad matka Danteova.

12) Val di Pado. Byla z rodiny Alighierů.

13) Na výpravě křížové Konráda III.

14) Islam.

Zpěv šestnáctý.

1) „Vykání“ přišlo do mody za pozdejších římských papežů a císařů.

2) Když Ginevra poprve políbila Lancelota, zakašlala její komorná na znamení výsměchu a nelibosti. Tak Beatrice nad zdvořilostí Danteovou se usmívá.

3) Florencie, jejíž ochrancem byl sv. Jan Křtitel.

4) Latinsky.

5) Od vtělení Krista.

6) Mars, jehož oběh roční čítá 686 dnů, 22 hodin a 29 minut, což násobeno 580 dá rok 1094, v němž se narodil Cacciaguida, který zemřel 1152.

7) Při ročních dostizích přišli závodící naposled v čtvrť, kde stál rodný dům Dantův.

8) Socha Marta (viz Peklo XIII) a kostel sv. Jana, nejvzdálenější body Florencie.

9) Campi, Certaldo, Figghine, sousední místa v okolí Florencie.

9) Galuzzo a Trespiano nejbližší osady Florencie.

11) Aguglione a Signa, osady blíž Florencie; Dante naráží na soudce Balda z Aguglione, svého osobního nepřítele, jenž zmocnil se po jeho vyhnání statků jeho a napsal stranické dějiny Guelfů a Ghibellinů, a na Boniface ze Signy, který zneužíval moci úřední prodajností.

12) Papež a římské duchovenstvo jakožto Guelfové.

13) Simifonti, kastell v Toskánsku.

14) Montemurlo, kastell u Pistoje.

15) Vzhledem k verši 46.

16) Luni, druhdy kvetoucí město, Urbisaglia, teď malý kastell blíže Tolentina, Chiusi (Clusium) u Sieny. Sinigaglia (Sena Gallica) přístav.

[17]) Měsíc, jakožto příčina přílivu a odlivu.

[18]) U brány Peterské stál dům Bellinciona Berti, jenž prodejem dostal se Cerchim, hlavě Černých. Loď alegor.: republika Florent.

[19]) Ravignani = rodina Berti. Quido byl z téhož rodu a přijal jméno Berti.

[20]) Práva rytířů a šlechty.

[21]) Znamení heraldické.

[22]) Staré rody italské; rod, jenž se rděl k vůli měřici, kterou předkové falšovali, byl buď rod Tosinghi neb Chiaramontesi. — Kurul. židli t. j. k nejvyšším úřadům v republice.

[23]) Uberti. — Zlaté koule měli v erbu Lamberti.

[24]) Rodiny Bisdomini, Tosinghi a Cortigiani jakožto zakladatelé biskupství florentinského.

[25]) Rodiny Cavicciuli a Adimari. Ubertin Donato, zeť Bertiho zuřil, když tento provdal druhou dceru svou jednomu z rodiny Adimari.

[26]) Rodina původně faesulanská; patřili ke Ghibellinům.

[27]) Porta Peruzza dle rodiny Pera nazývaná.

[28]) Hugo, markrabě Toskánský.

[29]) Gian della Bella.

[30]) Šlechtické rody usazené v Borgo S. Apostolo. Guelfové.

[31]) Amidei a Giralami.

[32]) Ema, přítok Grevy, jejž musel překročit Buondelmonte — smysl jest: kdybys se byl utopil v řece té.

[33]) Zmíněná již socha Martova. (Peklo XIII.)

Zpěv sedmnáctý.

[1]) Phaethon, syn Climeny a Apollina. Viz Ovid. Metam. I.

[2]) Peklo X 79 a XV 61. Očistec VIII. 133.

[3]) Naráží na dvojsmyslnost orakulí.

[4]) Určitě, bez možné pochyby.

[5]) Nahodilé věci (contingenze) existovati mohou jen na světě, před bohem není nic nahodilého.

[6]) Dante hájí svobodu lidské vůle.
[7]) Hippolyt a Phaedra.
[8]) Papež, viz Peklo XIX, 52.
[9]) Naráží na nesvornost vyhnaných Ghibellinů, od nichž se Dante brzy odvrátil a r. 1304 se nezúčastnil v pokuse zbraní a násilím dobyti si cestu k návratu.
[10]) Bartolomeo della Scala; rod ten měl orla na žebříku v znaku.
[11]) Can Grande, bratr Bartolomea; viz Peklo I. 100.
[12]) Clemens V., jenž podporoval Francii proti Jindřichovi VII.

Zpěv osmnáctý.

[1]) V Martu.
[2]) Vilém a Renouard hrdinové z I. výpravy křížové. Gottfried a Quiscard jsou známí bohatýři, první dobyl Jerusalema r. 1099, druhý Apulie a Sicilie na Saracenech.
[3]) Pegasea = Musa.
[4]) Slova z knihy Šalamounovy.
[5]) Narážka na pověrčivé hádání při roji jisker ze žáru létajících.
[6]) Bůh. Smysl temného místa jest asi: Lidské umění řídí se přírodou; od umělce nejvyššího, od Boha, řízena pak jest příroda, která jest pak tvarem tvůrčím pro všecka hnízda (rody).
[7]) Církev křesťanská.
[8]) Narážka na zneužívání exkomunikací.
[9]) Clemens V.
[10]) Sv. Jan Křtitel byl ražen na penězích florentinských. Rybář = Petr.

Zpěv devatenáctý.

[1]) Alegoricky: Idea sloučení všech blažených duchů v jedinou bytost.
[2]) Spravedlnost se více chválí, než vykonává.
[3]) Říš vaše, jakožto mnohem dokonalejší, lépe chápe božskou Spravedlnost.
[4]) Lucifer.
[5]) Čechy, které Albert I. r. 1304 spustošil.

[6]) Filip Krásný.
[7]) Robert Bruce a Eduard I.
[8]) Ferdinand IV. a Václav III. Český. Viz Očistec VII. 34.
[9]) Karel II., chromý syn Karla I. Neapolského. 1 a M = 1 : 1000.
[10]) Fridrich Sicilský, syn Petra Arragonského. Na Sicilii zemřel Anchises. Verg. Aeneida III 109.
[11]) Jakub, král Balear a Jakub Arragonský, ujec a bratr Fridricha Sicilského.
[12]) Dionysius Agrikola a Hako VI. Rascia jest část Dalmatie.
[13]) Dvě města na Cypru.

Zpěv dvacátý.

[1]) Král David.
[2]) Viz Očistec X. 73.
[3]) Ezechiáš.
[4]) Konstantin Velký, jenž přeložil sídlo císařů do Byzancie.
[5]) Vilém II. Sicilský — Karel a Fridrich, viz pozn. 9 a 10 zpěvu XIX.
[6]) Rhipeus, viz Vergil Aeneida II. 426., kde zván jest „justissimus unus“.
[7]) Matouš XI. 12.

Zpěv dvacátý první.

[1]) K Saturnovi, který stojí ve zhvězdění lva.
[2]) Za vlády Saturna byl zlatý věk lidstva.
[3]) Catria, hora v Urbino, kde byl druhdy slavný klášter.
[4]) Petr hříšník, mnich kláštera Ravennského.
[5]) Hodnost kardinálská.
[6]) Kephas = Petrus t. j. skála. Velká vása jest apoštol Pavel.

Zpěv dvacátý druhý.

[1]) Narážka na zajetí Boniface VIII. v Anagni. Viz Očistec XX.

[2]) Klášter Monte Cassino, kde sv. Benedikt nejdříve evangelium hlásal.
[3]) Makarius, poustevník z Thebaidy, Romoald, zakladatel řádu Camaldulského.
[4]) V empyreu.
[5]) Smysl: Věru škoda papíru, na který jsem pravidla řádu svého napsal.
[6]) Slunce.
[7]) Země.
[8]) Měsíc — dcera Latony, viz Ráj II.
[9]) Hyperion, bůh slunce, Maja, matka Merkura, Dione, matka Venušina.
[10]) Jupiter co do rychlosti pohybu a tepla jest mezi Saturnem a Martem.
[11]) Země.

Zpěv dvacátý třetí.

[1]) V poledne je stín kratší i zdá se, že slunce tu méně pospíchá ve své pouti.
[2]) Nesmrtelné duše nejsou vázané na prostor, Dante je rozdělil pouze na planety, aby jich zjevy učinil přístupnější a možnější.
[3]) Trivia = Hekata či Proserpina, Diana či Luna; věčné nymfy jsou hvězdy.
[4]) Růže = Maria, lilie = svatí.
[5]) Gabriel.
[6]) Empyreum.
[7]) Sv. Petr, zajetí Babylonské obrazně, na světě.

Zpěv dvacátý čtvrtý.

[1]) Sv. Pavel. Viz téhož list k Židům XI. I.
[2]) Nový a starý zákon.
[3]) Sv. Augustin. De civitate Dei lib. ult. c. 5.
[4]) Sv. Jan Evang. Viz téhož evangelium XX. 3—6.

Zpěv dvacátý pátý.

[1]) Sv. Jakub z Compostelly.
[2]) Smysl: Velkost naší basiliky vztahem k místu v epištole sv. Jakuba: „On dá všem všeho přebytek“.

[3]) Petr Jakub a Jan symbolisují víru, naději a lásku.

[4]) K oběma apoštolům.

[5]) Symbolicky: Ze světa do ráje.

[6]) David.

[7]) Žalm IX, 11.

[8]) Isaias LXI, 7.

[9]) Zjevení sv. Jana VII. 9.

[10]) Žalm IX, 11.

[11]) Když je v zimě slunce v znamení kozorožce, jest rak celý měsíc v noci na nebi viditelný a tu by proměnil noc v den, kdyby tak zářil jako toto třetí světlo.

[12]) Kristus.

[13]) Dante chtěl se přesvědčit, zda Jan Ev. má tělo zemské, jak o něm se bájilo.

[14]) S tělem jsou v nebi pouze Kristus a Maria.

Zpěv dvacátý šestý.

[1]) Viz dějiny Apoštolské IX, 17.

[2]) Bůh, který jest původ a cíl každé lásky, ať již vyššího neb nižšího stupně.

[3]) Plato.

[4]) Exodus XXXIII, 19.

[5]) Evang. Jana I.

[6]) Jan Evang., jehož symbol jest orel.

[7]) Tvorové.

[8]) Jednu membranu oka po druhé.

[9]) Adam.

[10]) Eden.

[11]) Různému vlivu planet.

[12]) El, jméno boha dle svatého Jeronýma.

[13]) Na hoře očistcové, kde byl pozemský ráj. Dante dělí den dle starořímského způsobu od východu do západu slunce. Od 6 hod. ráno do 12 vystupuje slunce 90° v prvním quadrantu, pak klesá až do 6 hodiny večerní též o 90°. Adam byl v ráji pouze 7 hodin, tak se alespoň domníval Petrus Comestor ve své Historii scholastické C. 24.

Zpěv dvacátý sedmý.

[1]) Sv. Petr.
[2]) Jupiter má bílé, Mars rudé světlo. Dante říká metaforicky peří.
[3]) Bonifac VIII.
[4]) Linus, Cletus první papežové.
[5]) Narážka na Ghibelliny.
[6]) Jan XXIII. byl z Cahorsu a Clemens V. z Gaskoně.
[7]) Když stojí slunce v znamení kozorožce.
[8]) Viz zpěv XXII, 127.
[9]) Fenicie, zkad byla Europa uněšena.
[10]) Viz XXII, 151.
[11]) Castor a Pollux.
[12]) Primum mobile.
[13]) Lidská povaha jako dcera slunce, které má na ni největší vliv.
[14]) Za velmi dlouhý čas. Proroctví toto táhne se k nadějím, které vzbouzel Jindřich VII., totiž na pořádek v Italii a povolání zpět všech Ghibellinů. Proroctví to se nesplnilo.

Zpěv dvacátý osmý.

[1]) Kolo jest tím menší, čím páry jsou hustější.
[2]) Iris, duha, jen část kruhu.
[3]) Každá jiskra dělila se opět v jiskry, tak že počet jich překonal počet zrn obilných, jež si vyžádal vynálezce šachů za odměnu.
[4]) Jeseň.
[5]) Dionysius Areopagita lib. de Hierarchia coelesti.
[6]) Řehoř Veliký klade moci místo trůnů.

Zpěv dvacátý devátý.

[1]) Apollo a Diana.
[2]) Naráží na stvoření andělů.
[3]) Země, kam padla část zatracených andělů, čímž peklo povstalo.
[4]) Lapi a Bindi místo Jacopo a Albino.
[5]) Ďábel.
[6]) Říš andělů.
[7]) Daniel VII, 10. Prosté naznačení nekonečnosti.

Zpěv třicátý.

[1]) Šestá hodina jest poledne, v Italii jesti tou chvílí jitro a východ slunce, šet tisíc mil tvoří asi čtvrtinu obvodu země.

[2]) Při slunce východu leží stín země horizontalně.

[3]) Před východem slunce mizí hvězdy nejprve v hloubi nebes, v středu.

[4]) Červánek.

[5]) Děvet řádů andělských jej obklopuje, ačkoliv skutečně on celý vesmír objímá.

[6]) Umělec vždy jen z dáli přiblíží se svému idealu.

[7]) Z nebe křišťálového a vcházíme do empyrea.

[8]) Andělé a svatí; svatí přijdou k soudu v těle zářícím a oslaveném, s kterým žijí v empyreu.

[9]) Kruh jest symbolem věčnosti; nežli se Dante napil této vody, jevila se mu v tvaru řeky, jakožto čas, nyní splývá v kruh, kde není mezí časových. Srovnej Apokalypsu 22. 1. létající jiskry jsou andělé, květiny pak blažení duchové.

[10]) Zde nevládne pojem prostoru.

[11]) Bohu.

[12]) Dle Apokalypsy 3, 5, 6, 11, 7, 9.

[13]) Před smrtí tvou.

[14]) Jindřicha VII.

[15]) Stolice papežské domůže se Clement V.

[16]) Zemřel brzy po Jindřichu VII. r. 1314.

[17]) Bonifac VII. srovnej Peklo XIX, 79.

Zpěv třicátý první.

[1]) Andělé jsou starší obyvatelé nebes.

[2]) Helice, velký Medvěd.

[3]) Bernard z Clairvaux žil kolem r. 1115. Byl zvláštním ctitelem panny Marie a representuje mystiku co část theologie.

[4]) Potní šátek, kam vstikl Kristus svůj obličej (vera — ikon).

[5]) Na východě. Oriflama = zlatý plamen, prapor původně dle pověsti od andělů přinešený Konstantinovu synovi, jenž stal se později říšským praporem francouzským; zde vítězný prapor a zástava míru, symbol Marie.

Zpěv třicátý druhý.

[1]) Hřích počáteční. Rána, již Eva otevřela a Maria uzavřela.

[2]) Ruth.

[3]) Jan Křtitel byl dvě léta v předpeklí až do smrti Kristovy.

[4]) Neviňátka.

[5]) Jakob a Esau. Genesis XXV, 22.

[6]) Smysl temného místa tohoto jest: Odměna v nebi řídí se dle stupně propůjčené milosti boží.

[7]) V limbu.

[8]) Vůle svatých souhlasí s vůlí boží.

[9]) Jan Evang.

[10]) Mojžíš.

[11]) Viz Peklo II, 100.

Zpěv třicátý třetí.

[1]) Vergil Aeneida III, 445.

[2]) Srovnej Očistec XXI. 121 a Ráj XI, 22.

[3]) Naráží na nevyzpytnost tajemství vtělení syna božího.

[4]) Básník chce naznačiti, že touha jeho proniknouti taj, a vůle spojití se s jeho nepronikutelností byly v souzvuku s vůlí boží, která tomu tak chtěla.

OBSAH.

Zpěv pátý.

Zpěv šestý.

Zpěv sedmý.

Zpěv osmý.

Zpěv devátý.

Zpěv desátý.

Zpěv jedenáctý.

Zpěv dvanáctý.

Zpěv třináctý.

Zpěv čtrnáctý.

Zpěv patnáctý.

Zpěv šestnáctý.

Zpěv sedmnáctý.

Zpěv osmnáctý.

Zpěv devatenáctý.

Zpěv dvacátý.

Zpěv dvacátý první.

Zpěv dvacátý druhý.

Zpěv dvacátý třetí.

Zpěv dvacátý čtvrtý.

Zpěv dvacátý pátý.

Zpěv dvacátý šestý.

Zpěv dvacátý sedmý.

Zpěv dvacátý osmý.

Zpěv dvacátý devátý.

Zpěv třicátý.

Zpěv třicátý první.

Zpěv třicátý druhý.

Zpěv třicátý třetí.

